

89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาทัศนศิลป์ แบบ 1.1 ปริญญาตุษฎีบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

89 พระเวส บุชาในหลวงรัชกาลที่ 9

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

สาขาวิชาทัศนศิลป์ แบบ 1.1 ปริญญาตรีบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

89 BANNERS FOR RAMA IX

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Philosophy (VISUAL ARTS)
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2020
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9
โดย ห่มสวรรค์ อุ่มานทรัพย์
สาขาวิชา ทักษะศิลป์ แบบ 1.1 ปรัชญาคุณฐิบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ปรีชา เกาทอง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาคุณฐิบัณฑิต

.....คนบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.....ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์เกียรติคุณพิชญ์ ศุภนิมิตร)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(ศาสตราจารย์เกียรติคุณปรีชา เกาทอง)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยศ อธิฐวรินทร์)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(ศาสตราจารย์เกียรติคุณปริญญา ตันติสุข)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(ศาสตราจารย์กมล เผ่าสวัสดิ์)

58007813 : ทัศนศิลป์ แบบ 1.1 ปริญญาตรีบัณฑิต

คำสำคัญ : ผ้าผะเหวด, บุญพระเวสสันดร, จิตรกรรมอีสานร่วมสมัย, ในหลวงรัชกาลที่ 9, ศิลปะชุมชน

นาย ห่มสุวรรณค์ อู่มานทรัพย์: 89 พระเวส บุชาในหลวงรัชกาลที่ 9 อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ปรีชา เกาทอง

วิทยานิพนธ์ 89 พระเวส บุชาในหลวงรัชกาลที่ 9 มีจุดประสงค์เพื่อสร้างสรรค์สืบทอดผลงานจิตรกรรมบนผืนผ้าผะเหวด อันเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของคนอีสาน เป็นจำนวน 89 ผืน มีกระบวนการสร้างสรรค์ที่ตั้งใจจะให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่แรกเริ่มจนกระทั่งได้ผลงานศิลปะที่สามารถใช้ในพิธีจริง และนำไปถวายแก่วัดในภาคอีสานรวมทั้งสิ้น 89 วัด ตามตัวเลขของพระชนมายุ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล และเทิดพระเกียรติคุณของพระองค์ในฐานะพุทธมามกาผู้ทรงเป็นแบบอย่างอันดีงามในการดำเนินชีวิตของปวงชนของพระองค์ท่าน ตลอดจนเป็นการเทิดทูนพระองค์ผู้ทรงพระราชนิพนธ์ พระมหาชนก ซึ่งเป็นชาตกที่นำไปรวมกับแรงบันดาลใจในการทำเรื่องพระเวส ทั้งนี้ยังเป็นการยกระดับคุณค่างานช่างพื้นบ้านผ่านผลงานจิตรกรรมอีสานร่วมสมัยมี วิธีคิดในการอนุรักษ์จิตรกรรมอีสาน โดยใช้เทคนิคทางศิลปะภาพพิมพ์ซิลค์สกรีนมาช่วยในการผลิตเป็นผลงานจิตรกรรมบนผืนผ้าเพื่อรักษาอายุการใช้งาน โดยกระบวนการที่อาศัยการมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นการสืบสานศิลปกรรมพื้นบ้านอีสาน ที่เชื่อมโยงจิตใจของคนในท้องถิ่นกับศาสนาที่มีคุณค่าทางจิตวิญญาณและการดำรงชีวิตของคนอีสาน และเป็นการเน้นย้ำถึงความสำคัญถึงความศรัทธาของผู้คนต่อการมีส่วนร่วมในงานบุญประเพณีที่มีเจตจำนงในการทำนุบำรุงศาสนาผ่านผลงานสร้างสรรค์

โดยอาศัยวิธีการวิเคราะห์โครงสร้างภาพผ้าผะเหวดโบราณ ในแง่การจัดองค์ประกอบภาพ, โครงสี, การวางตัวละคร และการเล่า “เวลา” ในภาพ ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างผ้าผะเหวดมีลักษณะเฉพาะตัว เนื่องจากแตกต่างจากจิตรกรรมฝาผนังทั่วไป ความยาว และลักษณะของการใช้ในพิธีบูชาผ้าทำให้มีแนวทางการออกแบบ ที่แสดงออกถึง ความเรียบง่าย สีที่ไม่ซับซ้อนและการแสดงออกตรงไปตรงมา ทำให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์ สามารถนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นผ้าผะเหวด 89 โดยใช้เทคนิคร่วมสมัยคือการพิมพ์ตะแกรงไหม กลายเป็น ผ้าผะเหวดสำหรับงานพิธีโดยมีเป้าหมายจะสืบทอดประเพณีต่อไป

58007813 : Major (VISUAL ARTS)

Keyword : Phawed Cloth, Bun Phra Wessantara, Contemporary Isan Painting in King Rama IX, Community Art

MR. HOMESAWAN UMANSAP : 89 BANNERS FOR RAMA IX THESIS ADVISOR :
EMERITUS PROFESSOR PREECHA THAOTHONG

The thesis entitled “ 89 Banners for Rama IX ” was aimed to create and inherit the painting works of Phawed cloth which is a northeastern tradition and culture presented on the 89 pieces of cloth, with intended creativity process was to engage the community participation from the beginning until the art works had been completed and can be used in the rituals. Those were offered to 89 temples in the Northeastern part, the number of cloth is as the age of His Majesty King Bhumibol Adulyadej, for the sake of royal charity offering to him and honoring his grace as good exemplar Buddhist in livelihood and extolling the virtues. Moreover, the story of Mahajanaka the fable written by him was included in creation inspiration. As well as to enhance the value of local craftsmanship through contemporary Isan painting, with the way of thinking about the conservation by which art techniques and Silk screen printing were used to produce fabric paintings by local people participation process, while preserving the length of its life. In addition, it is the continuation of Northeastern folk art that connects the spirit of the local people with the religion embedded with spiritual values and Isan people’s way of life, whereas emphasizing on the importance of people’s faith in participating in merit festival tradition, with will to nurture religion through creative works.

Employing the analysis of the image structures of the ancient Phawed clothes in terms of composition, color scheme, characters placement, and narration of "time" in the picture. The results demonstrated that the Phawed cloth structure is unique and different from the common mural paintings, the length and utilization in cloth worship rituals, then the way to design conveys simplicity, simple colors, and straightforwardness, therefore the researcher could further develop Phawad 89 clothes creatively by using Silk screen, contemporary technique leading to Phawed cloth for the ceremony, as to inherit the tradition.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 เป็นการเทิดทูนคุณธรรมความดีขององค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ปวงชนชาวไทยในเรื่องการทำความดี ทั้งพระองค์ทรงอุปถัมภ์สถาปนาเป็นพระราชกรณียกิจสำคัญอันเป็นที่ประจักษ์ ล้วนเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน และเป็นต้นแบบแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมเพื่อสืบสานประเพณีวัฒนธรรมของคนอีสานให้คงอยู่ แสดงผ่านภาพ เทคนิค และรูปแบบงานจิตรกรรมอีสาน ผ่านเรื่องของทานบารมี ของพระเวสสันดร

ผลงานวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัยสร้างสรรค์จะสำเร็จลงไม่ได้ถ้าปราศจากคำแนะนำจากคณาจารย์ทุกท่าน ในการนี้ผู้สร้างสรรค์ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์เกียรติคุณปรีชา เถาทอง รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยยศ อิชฎิวรพันธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาและคณาจารย์ประจำหลักสูตรที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำ แนวคิดและแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน รวมถึงด้านเอกสารและรวบรวมข้อมูลปรับปรุงแก้ไขด้านเอกสารงานสร้างสรรค์ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผู้วิจัยสร้างสรรค์ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ผู้ให้กำเนิดที่ให้การศึกษารักษา ให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจและให้การสนับสนุนด้วยดีมาโดยตลอด

ผู้วิจัยสร้างสรรค์หวังไว้อย่างยิ่งว่าการสืบสานประเพณีอันดีงามของคนอีสานในครั้งนี้จะสร้างประโยชน์แก่ผู้ที่มาศึกษา ขอให้คุณค่าในงานสร้างสรรค์งานวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อสังคมและเพื่อนมนุษย์ในการดำรงอยู่ร่วมกันตลอดไป เพื่อนทุกคนที่คอยให้กำลังใจให้การช่วยเหลือด้วยดีตลอดมาและขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนช่วยให้งานวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไป ด้วยดีทุกประการ

ห่มสวรรค์ อู่มานทรัพย์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฒ
บทที่ 1 บทนำ	1
ปัญหาและที่มาของการสร้างสรรค์	1
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์.....	5
สมมติฐานของการสร้างสรรค์	5
ขอบเขตของการสร้างสรรค์	5
1. ขอบเขตทางด้านเนื้อหา.....	5
2. ขอบเขตทางด้านรูปแบบ	6
3. ขอบเขตทางด้านเทคนิค	6
4. ขอบเขตทางการนำเสนอ	6
วิธีการศึกษาสร้างสรรค์.....	6
แหล่งข้อมูล.....	7
อุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างสรรค์.....	7
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	8
1. การศึกษาแนวคิดของงานบุญผะเหวด.....	8
2. การศึกษาผลงานสูปแต้มจิตรกรรมในสิมอีสาน	12

ผ้าฆะเทวดอีสาน	16
พระราชกรณียกิจ ด้านศาสนา ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9	17
การศึกษาวิธีการเล่าเรื่องของวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดกผ่านงานจิตรกรรม	21
บทที่ 3 กระบวนการและวิธีวิจัย	41
1. กระบวนการและวิธีคิดสร้างสรรค์	41
2. แนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน	41
3. กระบวนการศึกษาข้อมูลและเก็บข้อมูล	42
3.1 การศึกษาในเชิงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	42
3.2 การลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม	42
3.3 การลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามผ้าฆะเทวดที่วัดในเขตภาคอีสาน	42
3.4 ผ้าฆะเทวด (ผืนดั้งเดิมก่อนการบูรณะ) วัดแจ้งสว่างใน ตำบลโนนหัน อำเภอชุมแพจังหวัด ขอนแก่น	43
3.5 ผ้าฆะเทวด วัดเสนานิคม บ้านน้ำใส ตำบลขามเฒ่าพัฒนา อำเภอกันทรวิชัย จังหวัด มหาสารคาม	49
4. กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาในวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก	56
5. กระบวนการวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	62
6. การพัฒนากระบวนการคิดจากผลงานภาพจิตรกรรมอีสานมาสู่ผ้าฆะเทวด	81
6.1 ทางด้านเนื้อหา	84
6.2 ทางด้านเทคนิค	85
7. กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน	85
8. วิธีการสร้างสรรค์ผลงาน	116
9. การพัฒนาผลงานช่วงที่ 1	143
9.1 แนวคิดในการพัฒนางานช่วงที่1	143
9.2 เทคนิคในการพัฒนางานช่วงที่ 1	143

10. การพัฒนาผลงานช่วงที่ 2	162
10.1 แนวคิดในการพัฒนางานช่วงที่ 2	162
10.2 เทคนิคในการพัฒนางานช่วงที่ 2	162
11. การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 3	165
11.1 แนวคิดในการพัฒนางานช่วงที่ 3	165
11.2 ด้านการนำเสนอ	165
บทที่ 4 การวิเคราะห์	176
1. การพัฒนาผลงานวิทยานิพนธ์ช่วงที่ 1	176
1.1 การวิเคราะห์กายภาพของผลงาน	176
2. การพัฒนาผลงานวิทยานิพนธ์ช่วงที่ 2	210
2.1 วิเคราะห์การติดตั้งผลงานสร้างสรรค์ผ้าผะเหวด จัดแสดงในพื้นที่หอศิลป์	210
2.2 วิเคราะห์การติดตั้งผลงานสร้างสรรค์ผ้าผะเหวด ในงานบุญผะเหวด	210
3. การพัฒนาผลงานวิทยานิพนธ์ช่วงที่ 3	220
4. สรุปผลการพัฒนาผลงานวิทยานิพนธ์	226
4.1 การวิเคราะห์เนื้อหา	226
4.2 การวิเคราะห์เทคนิค	226
บทที่ 5 สรุป	228
1. คุณค่าด้านเนื้อหา	228
2. คุณค่าทางด้านเทคนิค	229
3. สรุป	230
4. ข้อเสนอแนะ	230
รายการอ้างอิง	231
ประวัติผู้เขียน	233

สารบัญตาราง

หน้า

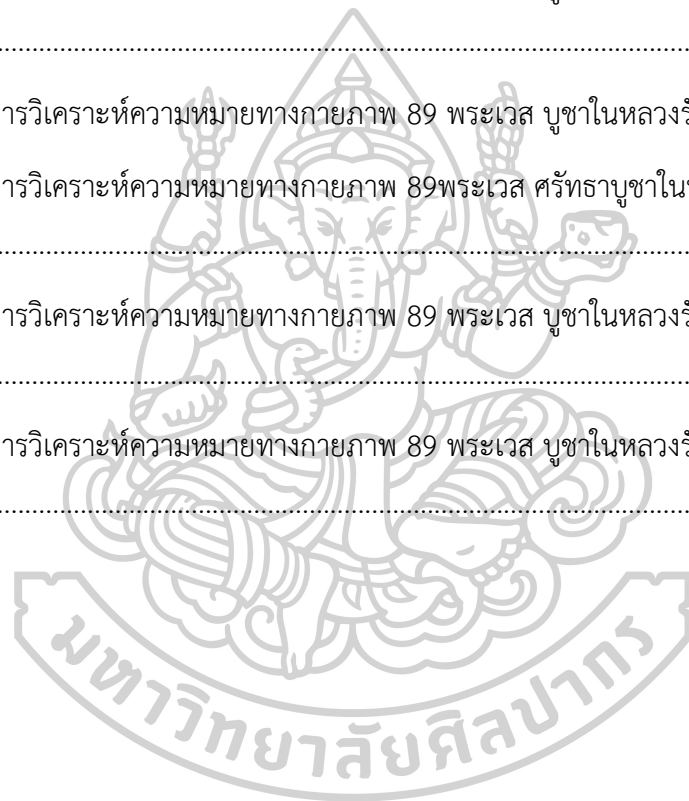
ตารางที่ 1 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานอำมภาท	24
ตารางที่ 2 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์	
ทศพร 1.....	25
ตารางที่ 3 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์	
ทศพร 2.....	26
ตารางที่ 4 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์หิม	
พานต์ 1.....	27
ตารางที่ 5 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์หิม	
พานต์ 2.....	28
ตารางที่ 6 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานทานกัณฑ์	
.....	29
ตารางที่ 7 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์วน	
ปเวสน์.....	30
ตารางที่ 8 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์ชูชก	31
ตารางที่ 9 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์จุลพน	
.....	32
ตารางที่ 10 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์	
มหาพน.....	33
ตารางที่ 11 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์	
กุมาร 1.....	34
ตารางที่ 12 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์กุมาร	
2.....	35

ตารางที่ 13 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์มัทรี	36
ตารางที่ 14 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์ มหาราช.....	37
ตารางที่ 15 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานฉกษัตริย์	38
ตารางที่ 16 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานนครกัณฑ์	39
ตารางที่ 17 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก อารัมภบท	63
ตารางที่ 18 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก อารัมภบท 2.....	64
ตารางที่ 19 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์ทศพร 1.....	65
ตารางที่ 20 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์หิมพานต์	66
ตารางที่ 21 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก ทานกัณฑ์ 1	67
ตารางที่ 22 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก ทานกัณฑ์ 2	68
ตารางที่ 23 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์วนปเวสน์.....	68
ตารางที่ 24 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์ชูชก 1.....	69
ตารางที่ 25 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์ชูชก 2.....	70
ตารางที่ 26 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์จุลพล	71
ตารางที่ 27 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์มหาพน.....	72
ตารางที่ 28 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร 1.....	73
ตารางที่ 29 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร 2.....	74
ตารางที่ 30 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์มัทรี	75
ตารางที่ 31 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์สักกบรรพ	76
ตารางที่ 32 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก 6 กัณฑ์มหาราช	77

ตารางที่ 33 การวิเคราะห์การวิเคราะห์ห้องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดกกัณฑ์ ฉกษัตริย์.....	78
ตารางที่ 34 การวิเคราะห์การวิเคราะห์ห้องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก นครกัณฑ์	79
ตารางที่ 35 การเปรียบเทียบการเล่าเรื่องผลงานผ้า 89 พระเวส บูชาศรัทธาในหลวงรัชกาลที่ 9... 108	
ตารางที่ 36 การเปรียบเทียบการเล่าเรื่องผลงานผ้า 89 พระเวส บูชาศรัทธาในหลวงรัชกาลที่ 9 (2)	109
.....	
ตารางที่ 37 การเปรียบเทียบการเล่าเรื่องผลงานผ้า 89 พระเวส บูชาศรัทธาในหลวงรัชกาลที่ 9 (3)	110
.....	
ตารางที่ 38 รายชื่อหน่วยงานและวัดที่ร่วมโครงการ.....	166
ตารางที่ 39 รายชื่อหน่วยงานและวัดที่ร่วมโครงการ (ต่อ1).....	167
ตารางที่ 40 รายชื่อหน่วยงานและวัดที่ร่วมโครงการ(ต่อ2).....	167
ตารางที่ 41 รายชื่อหน่วยงานและวัดที่ร่วมโครงการ(ต่อ3).....	168
ตารางที่ 42 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 อารัมภบท 1	177
.....	
ตารางที่ 43 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 อารัมภบท 2	178
.....	
ตารางที่ 44 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9	
กัณฑ์ทศพร 1.....	179
ตารางที่ 45 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9	
กัณฑ์ทศพร 2.....	180
ตารางที่ 46 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์หิม	
พานต์ 1.....	182
ตารางที่ 47 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์หิม	
พานต์ 2.....	183
ตารางที่ 48 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 ทานกัณฑ์ 1	
.....	184

ตารางที่ 49 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 ทานกัณฑ์ 2	185
ตารางที่ 50 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์วน ปเวสน์ 1.....	186
ตารางที่ 51 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์วน ปเวสน์ 2.....	187
ตารางที่ 52 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์วน ปเวสน์ 3.....	188
ตารางที่ 53 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9.....	190
ตารางที่ 54 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์ชูชก 2	191
ตารางที่ 55 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์จุลพน 1.....	192
ตารางที่ 56 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์จุลพล 2.....	193
ตารางที่ 57 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มหาพน 1.....	195
ตารางที่ 58 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มหาพน 2.....	195
ตารางที่ 59 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9.....	197
ตารางที่ 60 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส ศรีธธาบูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์ กุมาร2.....	198
ตารางที่ 61 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มัทรี1	199
ตารางที่ 62 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มัทรี 2	200

ตารางที่ 63 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์สักกบรรพ1.....	201
ตารางที่ 64 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์สักกบรรพ 2.....	202
ตารางที่ 65 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มหाराช 1	204
ตารางที่ 66 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มหाराช2	205
ตารางที่ 67 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9.....	206
ตารางที่ 68 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89พระเวส ศรีทธาบูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์ฉกษัตริย์ 2	207
ตารางที่ 69 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 นครกัณฑ์ 1	208
ตารางที่ 70 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 นครกัณฑ์ 2	209

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1	การแต่งกายสมมุติบทบาทตัวละครในเรื่องพระเวสสันดร ในชบวนแห่พระเวส.....	11
ภาพที่ 2	ชาวบ้านถวายภัณฑ์หลอน ชุมชนบ้านโนนหัน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น	11
ภาพที่ 3	ชบวนแห่ผ้าพะเหวด ชุมชนบ้านโนนหัน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น.....	12
ภาพที่ 4	พระบฏกรูวัดดอกเงิน อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ขนาด 3.4 x 1.8 เมตร.....	15
ภาพที่ 5	ผ้าพะเหวด กัณฑ์หิมพาน วัดเสนานิคม บ.น้ำใส ต.ขามเฒ่าพัฒนา อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม.....	17
ภาพที่ 6	ประติมากรรม ประติมากรรมวันออก สรูปที่ 1 สาญจี ศิลปะอินเดียโบราณ พุทธศตวรรษที่ 6	22
ภาพที่ 7	จิตรกรรมผ้าพะเหวดเต็มผืน วัดแจ้งสว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น	44
ภาพที่ 8	การวิเคราะห์องค์ประกอบการจัดวางภาพ แบ่งออกเป็น 3บรรทัด จิตรกรรมผ้าพะเหวด ผืน ดั้งเดิมของวัดแจ้งสว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น	45
ภาพที่ 9	การถอดองค์ประกอบทางทัศนธาตุของผ้าพะเหวดเป็นภาพร่าง บรรทัดที่1 วัดแจ้งสว่างใน อ. ชุมแพ จ.ขอนแก่น.....	46
ภาพที่ 10	การถอดองค์ประกอบทางทัศนธาตุของผ้าพะเหวดเป็นภาพร่าง บรรทัดที่ 2 วัดแจ้งสว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น.....	46
ภาพที่ 11	จิตรกรรมผ้าพะเหวดเต็มผืนวัดเสนานิคม บ้านน้ำใส ตำบลขามเฒ่าพัฒนา อ. กันทรวิชัย จ. มหาสารคาม.....	51
ภาพที่ 12	การวิเคราะห์เพื่อถอดองค์ประกอบการจัดวางภาพจิตรกรรมผ้าพะเหวด วัดเสนานิคม....	52
ภาพที่ 13	การวิเคราะห์เพื่อถอดองค์ประกอบการจัดวางภาพจิตรกรรมผ้าพะเหวด วัดเสนานิคม....	53
ภาพที่ 14	การวิเคราะห์เพื่อถอดองค์ประกอบการจัดวางภาพจิตรกรรมผ้าพะเหวด	53
ภาพที่ 15	การวิเคราะห์เพื่อถอดองค์ประกอบการจัดวางภาพจิตรกรรมผ้าพะเหวด	54
ภาพที่ 16 (ก)	ทานกัณฑ์ ภาพจิตรกรรมบนผ้าพะเหวด วัดเสนานิคม บ้านน้ำใส ต.ขามเฒ่าพัฒนา อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม.....	55

ภาพที่ 17 (ข) กัณฑ์มัทรี ภาพจิตรกรรมบนผ้าผะเหวดวัดเสนานิคม บ้านน้ำใส ต.ขามเฒ่าพัฒนา อ.กันทรวิชัย. จ.มหาสารคาม.....	55
ภาพที่ 18 การลงพื้นที่เก็บข้อมูลผ้าผะเหวด วัดเสนานิคม บ้านน้ำใส ต.ขามเฒ่าพัฒนา อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม.....	56
ภาพที่ 19 ผลงานสร้างสรรค์ก่อนจะพัฒนามาเป็นผ้าผะเหวด ช่วงปริญาโท ฮูปแต้ม.....	82
ภาพที่ 20 ผลงานสร้างสรรค์ก่อนจะพัฒนามาเป็นผ้าผะเหวด ช่วงปริญาโท ฮูปแต้มวัดป่าบ้านหม้อ	83
ภาพที่ 21 รายละเอียดผลงานสร้างสรรค์ก่อนจะพัฒนามาเป็นผ้าผะเหวด ช่วงปริญาโท ฮูปแต้มวัดป่าบ้านหม้อ.....	83
ภาพที่ 22 ตัวละครพระเวสสันดร.....	87
ภาพที่ 23 ตัวละครพระนางมัทรี.....	89
ภาพที่ 24 ตัวละครชุก.....	90
ภาพที่ 25 ตัวละครกัญหาขาลีหลงอยู่ในสระโบกขรณี.....	92
ภาพที่ 26 ตัวละครท้าวสักเทวราช กัณฑ์ทศพร.....	93
ภาพที่ 27 ตัวละครพระนางมุตติกับพระเจ้าสญชัย กัณฑ์ฉกษัตริย์.....	94
ภาพที่ 28 ตัวละครนางอมิตตดา กัณฑ์ชุก.....	95
ภาพที่ 29 ตัวละครพราหมณ์ทั้ง 7 ทานกัณฑ์.....	96
ภาพที่ 30 ตัวละครสุนัขของพรานเจตบุตร.....	97
ภาพที่ 31 ตัวละครหน้าสิงห์ กัณฑ์มัทรี.....	97
ภาพที่ 32 ตัวละครสิง เสือ และงู กำลังขัดขวางพระนางมัทรี กัณฑ์มัทรี เทคนิค : ปากกา, ร่างเส้นบนกระดาษ ร่างเมื่อ : 14 ตุลาคม พ.ศ.2551.....	98
ภาพที่ 33 ภาพลายเส้นสถาปัตยกรรมบนผลงานผ้าผะเหวด.....	99
ภาพที่ 34 ภาพธรรมชาติและสถาปัตยกรรมในป่าหิมพานต์.....	100
ภาพที่ 35 ภาพร่างราชรถ ทานกัณฑ์.....	101
ภาพที่ 36 เรือนของชุกที่กำลังพลอดรักกับนางอมิตตดา รายน้อมด้วยสิ่งของเครื่องใช้ชนบท	102

ภาพที่ 37	พรานเจตบุตรและธนู	103
ภาพที่ 38	ภาพร่างต้นไม้ในผลงานผ้าพะเหวด	104
ภาพที่ 39	อาศรมฤๅษีและเครื่องแต่งกาย กัณฑ์มหาพน	105
ภาพที่ 40	ตะกร้าใส่เสียบขี้ข้าวของเครื่องใช้ของพระนางมัทรี	106
ภาพที่ 41	ตัวอักษรที่ใช้แทนการวาดภาพที่มีจำนวนมาก ในทานกัณฑ์	107
ภาพที่ 42	การจัดคู่สี กลุ่มผ้าที่มีความสด ชุดสีชมพูบานเย็น ผืนที่ 19/89	111
ภาพที่ 43	การจัดคู่สี กลุ่มผ้าที่มีความสด ชุดสีม่วงสด ผืนที่ 51/89	112
ภาพที่ 44	การจัดคู่สี กลุ่มผ้าที่มีความสด ชุดสีม่วง ผืนที่ 44/89	113
ภาพที่ 45	การจัดคู่สี กลุ่มผ้าที่มีความสด ชุดสีเขียวสะท้อนแสง ผืนที่ 36/89	113
ภาพที่ 46	การจัดคู่สี กลุ่มผ้าที่มีความสว่าง ชุดสีฟ้า ผืนที่ 42/89	115
ภาพที่ 47	การจัดคู่สี กลุ่มผ้าที่มีความสว่าง ชุดสีชมพู ผืนที่ 84/89	116
ภาพที่ 48	การจัดคู่สี กลุ่มผ้าที่มีความสว่าง ชุดสีเหลืองทอง ผืนที่ 29/89	116
ภาพที่ 49	ผ้าตัวนคละสี	118
ภาพที่ 50	อุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ทำงาน	118
ภาพที่ 51	ภาพร่างการจัดองค์ประกอบภาพ เส้น สี น้ำหนัก ก่อนนำไปลงยังพื้นผ้า ขนาด 1x38 เมตร	119
ภาพที่ 52	ภาพร่างสี ทานกัณฑ์	120
ภาพที่ 53	ภาพร่างสี ทานกัณฑ์	121
ภาพที่ 54	ภาพร่างสี ทานกัณฑ์	122
ภาพที่ 55	ภาพร่างสี กัณฑ์ วนปเวสน์	123
ภาพที่ 56	ภาพร่างสี กัณฑ์ จุลพน	124
ภาพที่ 57	ภาพร่างสี กัณฑ์ มหาพน	125
ภาพที่ 58	ภาพร่างสี กัณฑ์ กุมาร ชูชกนอนรอวันรุ่งขึ้นเพื่อไปขอบุตรกับพระเวสสันดร	126
ภาพที่ 59	ภาพร่างสี กัณฑ์ กุมาร	127

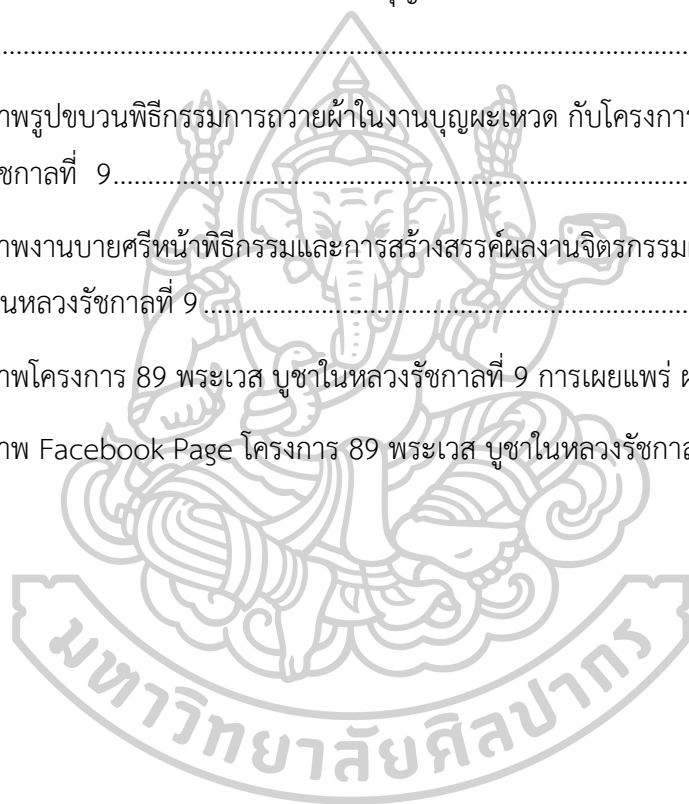
ภาพที่ 60 ภาพร่างสี กัณฑ์ สักกบรรพ.....	128
ภาพที่ 61 ภาพร่างสี กัณฑ์ ฉกษัตริย์.....	129
ภาพที่ 62 การร่างภาพพระเวสสันดรบนแผ่นพลาสติก	130
ภาพที่ 63 การร่างภาพกัณฑ์มัทรีลงแผ่นพลาสติก	131
ภาพที่ 64 การฉายแสงสีเหลืองในห้องทำบล็อกสกรีน	132
ภาพที่ 65 บล็อกที่พิมพ์สำเร็จ นำมาจัดเรียงและลงวางองค์ประกอบภาพ.....	132
ภาพที่ 66 ภาพของบล็อกสกรีนตัวละครในจิตรกรรมฝาผนัง.....	133
ภาพที่ 67 ภาพของบล็อกสกรีนตัวอักษรในจิตรกรรมฝาผนัง.....	133
ภาพที่ 68 ภาพของบล็อกสกรีนลวดลายในจิตรกรรมฝาผนัง.....	134
ภาพที่ 69 การเตรียมผ้าและกั้นเทพกาว ก่อนการสกรีนภาพลงบนผ้าใน ทานกัณฑ์.....	134
ภาพที่ 70 ขั้นตอนการสกรีนผ้าลงบนผ้าที่ละพื้น.....	135
ภาพที่ 71 ขั้นตอนการใช้ยางปาดสกรีน จากบล็อกสกรีนทำพิมพ์พร้อมๆกันหลายๆพื้นผ้า.....	136
ภาพที่ 72 ฝาผนังที่ใช้แม่พิมพ์ซิลค์สกรีน ลวดลายพระสาวก.....	137
ภาพที่ 73 ภาพฝาผนังที่ใช้บล็อกสกรีนตัวหนังสือ ทานกัณฑ์.....	138
ภาพที่ 74 ฝาผนังที่ใช้บล็อกสกรีนตัวละคร ลายพระพุทธรูปปางเปิดโลก	138
ภาพที่ 75 การเก็บรายละเอียดของผลงานโดยสีอะคริลิก	139
ภาพที่ 76 ภาพขยายการเก็บรายละเอียดโดยสีอะคริลิก ตัวหนังสือ พื้นผิว นครกัณฑ์	140
ภาพที่ 77 ภาพการลงสีและการจัดองค์ประกอบที่สำเร็จ กัณฑ์จุลพล	140
ภาพที่ 78 ภาพการตัดเย็บและเก็บริมผ้าแรงงานจากคนในท้องถิ่น.....	141
ภาพที่ 79 การตัดเย็บและเก็บริมผ้า.....	142
ภาพที่ 80 ภาพผ้าการใส่หูกู้ผ้า.....	142
ภาพที่ 81 ภาพฝาผนังในช่วงพัฒนาผลงานช่วงที่1 พื้นี่44	144
ภาพที่ 82 ภาพการช่วงพัฒนาผลงานช่วงที่ 1 การติดตั้งฝาผนังในอาคาร.....	145
ภาพที่ 83 ภาพการพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 จัดแสดงที่หอศิลป์แห่งชาติ.....	145

ภาพที่ 84 ภาพการพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ความยาวของผ้าผะเหวด ตัดตั้งผ้าที่หอศิลป์แห่งชาติ	146
ภาพที่ 85 ภาพการพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 การตัดตั้งผ้าผะเหวด ที่หอศิลป์แห่งชาติ	147
ภาพที่ 86 ภาพการพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ผลงานที่สมบูรณ์ ผ้าผะเหวด กัณฑ์กุมาร	148
ภาพที่ 87 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธา ในหลวงรัชกาลที่ 9 อารัมภบท	149
ภาพที่ 88 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธา ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทานกัณฑ์	150
ภาพที่ 89 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธา ในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์วนปเวสน์	151
ภาพที่ 90 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธา ในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์ชุก	152
ภาพที่ 91 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธา ในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์จุลพน	153
ภาพที่ 92 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธา ในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มหาพน	154
ภาพที่ 93 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธา ในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มัทรี	155
ภาพที่ 94 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธา ในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์สักกบรรพ	156
ภาพที่ 95 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธา ในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มหาธา	157
ภาพที่ 96 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธา ในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์ฉกษัตริย์	158
ภาพที่ 97 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธา ในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์นคร	159

ภาพที่ 98 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธา ในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์นคร(ต่อ)	160
ภาพที่ 99 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธา ในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์นคร	161
ภาพที่ 100 จำนวนผืนผ้าทั้งหมด ผ้าผะเหวด 89 ผืน ขนาด 1.2x38 เมตร	163
ภาพที่ 101 การจัดเตรียมและเก็บพับผ้าผะเหวด 89 ผืน ขนาด 1.2x38เมตร	163
ภาพที่ 102 ภาพการบรรทุกผืนผ้าผะเหวด 89 ผืน	164
ภาพที่ 103 ภาพคณะทำงาน ศิลปิน และ ชาวบ้านในชุมชน	164
ภาพที่ 104 ภาพการถวายเป็นพุทธบูชาของผ้าผะเหวดผลงานของผู้วิจัยสร้างสรรค์ คณะจัดทำ ศิลปินร่วมโครงการ ถวายแก่ พระเทพวรมุณี ท่านเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนม วรมหาวิหาร พระผู้เป็นประธานรับมอบผ้า ผะเหวด ถวาย ณ วัดพระธาตุพนม วรมหาวิหาร จ.นครพนม	170
ภาพที่ 105 พระเทพวรมุณี ท่านเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนม วรมหาวิหาร พระผู้เป็นประธานรับมอบ ผ้าผะเหวด ให้คำแนะนำผลงาน ณ วัดพระธาตุพนม วรมหาวิหาร จ.นครพนม	171
ภาพที่ 106 ภาพการถวายเป็นพุทธบูชาผ้าผะเหวดการสำรวจความยาวของผ้า ณ วัดพระธาตุพนม วรมหาวิหาร จ.นครพนม	171
ภาพที่ 107 ภาพการถวายเป็นพุทธบูชาผลงานของนักวิจัย	172
ภาพที่ 108 ผืนที่ 12/89 ชาวบ้านห้วยเสือเต็น อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น ร่วมแห่สมโภชผ้าผะเหวด... 173	
ภาพที่ 109 ผืนที่ 12/89 ชาวบ้านห้วยเสือเต็น อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น ผ้าผะเหวดในขบวนแห่พระ เวสสันดร	174
ภาพที่ 110 แผ่นภาพประชาสัมพันธ์ โครงการ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 การเผยแพร่ ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์	175
ภาพที่ 111 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 อารัมภบท	177
ภาพที่ 112 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์ทศพร	179
ภาพที่ 113 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์หิมพานต์	181
ภาพที่ 114 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 ทานกัณฑ์	184
ภาพที่ 115 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 วนปเวสน์	186

ภาพที่ 116 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์ชูชก.....	189
ภาพที่ 117 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์ชูชก.....	189
ภาพที่ 118 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 จุลพน	192
ภาพที่ 119 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มหาพน	194
ภาพที่ 120 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์กุมาร.....	197
ภาพที่ 121 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มัทรี	199
ภาพที่ 122 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์สักกบรรพ	201
ภาพที่ 123 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มหาราช 1	203
ภาพที่ 124 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มหาราช 2.....	203
ภาพที่ 125 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์ฉกษัตริย์	206
ภาพที่ 126 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 นครกัณฑ์	208
ภาพที่ 127 ภาพการสร้างสรรค์ผลงานผ้าผะเหวดจำนวน 89 ผืน.....	211
ภาพที่ 128 ภาพมุมการทำงาน การเตรียมผ้าสำหรับแจกจ่าย ผลงานจิตรกรรม 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9	212
ภาพที่ 129 ภาพมุมกว้าง การเตรียมผ้าสำหรับแจกจ่าย ผลงานจิตรกรรม 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9.....	213
ภาพที่ 130 ภาพการจัดวางผืนผ้าเพื่อเตรียมผ้าสำหรับแจกจ่าย ผลงาน 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9.....	214
ภาพที่ 131 ภาพมุมสูง ผลงาน 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 ทั้งหมด 89 ผืน.....	215
ภาพที่ 132 ภาพมุมสูง บันทึกภาพจากโดรน ผืนผ้าทั้งหมดของ ผลงาน 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9.....	216
ภาพที่ 133 ภาพมุมสูง กำลังพลเตรียมวางผืนผ้า ผลงาน 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9.....	217
ภาพที่ 134 ภาพมุมสูง ถ่ายจากทิศเหนือ การติดตั้งงาน ผลงาน 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9	218

ภาพที่ 135 ภาพมุมสูง ถ่ายจากทิศตะวันออก การติดตั้งงาน ผลงาน 89 พระเวส บุษบา ในหลวง รัชกาลที่ 9.....	219
ภาพที่ 136 ภาพชาวบ้านแต่งกายชุดสีขาวเข้าร่วมงานกิจกรรมบุญพะเหวดกับโครงการ 89 พระเวส บุษบาในหลวงรัชกาลที่ 9.....	221
ภาพที่ 137 ภาพบรรยากาศและชาวบ้านงานกิจกรรมบุญพะเหวดกับโครงการ 89 พระเวส บุษบาในหลวงรัชกาลที่ 9.....	221
ภาพที่ 138 ภาพบริเวณงานการถวายผ้ากิจกรรมบุญพะเหวด กับโครงการ 89 พระเวส บุษบาในหลวง รัชกาลที่ 9.....	222
ภาพที่ 139 ภาพรูปขบวนพิธีกรรมการถวายผ้าในงานบุญพะเหวด กับโครงการ 89 พระเวส บุษบาในหลวงรัชกาลที่ 9.....	223
ภาพที่ 140 ภาพงานบายศรีหน้าพิธีกรรมและการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมผ้าพะเหวด โครงการ 89 พระเวส บุษบาในหลวงรัชกาลที่ 9.....	224
ภาพที่ 141 ภาพโครงการ 89 พระเวส บุษบาในหลวงรัชกาลที่ 9 การเผยแพร่ ผ่านสื่อออนไลน์.....	225
ภาพที่ 142 ภาพ Facebook Page โครงการ 89 พระเวส บุษบาในหลวงรัชกาลที่ 9.....	225

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและที่มาของการสร้างสรรค์

ผ้าพระเวศเป็นภาษาอีสานที่ออกเสียงว่าผ้าพระเวสในภาษาภาคกลาง หมายถึงผืนผ้าที่มีหน้ากว้างประมาณหนึ่งเมตรและมีความยาวระหว่าง 40-60 เมตร บนผืนผ้าจะมีภาพวาดมหาเวสสันดรชาดก อันเป็นที่มาของชื่อผ้าพระเวส วัฒนธรรมการวาดภาพนี้เกิดขึ้นก็เพื่อใช้ประดับบูชาและประกอบพิธีกรรมในศาลาการเปรียญอันเป็นสถานที่จัดงานบุญมหาชาติที่เรียกในภาษาอีสานว่างานบุญผะเหวด ที่จัดขึ้นในเดือนสี่ของทุก ๆ ปี จัดเป็นประเพณีสำคัญของชาวอีสานที่นับถือศาสนาพุทธ เป็นหนึ่งในประเพณีที่เรียกว่า ฮีต 12 คอง 14 ที่ชาวอีสานปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณ

งานบุญผะเหวดมีลักษณะสำคัญคือการเดินขบวนแห่ผ้าพระเวศไปตามถนนหน้าวัดก่อนที่จะนำไปแขวนในศาลาการเปรียญ กล่าวกันว่ามีส่วนในการช่วยลดความวิตกกังวลภายในใจชาวบ้านที่จะต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนของธรรมชาติ (สุริยา สมุทรคุปต์, 2534) ที่สำคัญกว่านั้นคืองานบุญนี้เป็นกิจกรรมสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนได้มารวมตัวกัน เนื่องจากแม้กระบวนการผลิตผ้าพระเวศแบบดั้งเดิมจะใช้ช่างฝีมือเป็นหลัก แต่ในกระบวนการผลิตขั้นตอนอื่น ๆ ยังต้องการความร่วมมือจากคนในชุมชน การที่ผ้าพระเวสนี้มีขนาดยาวมากทำให้เมื่อเวลาที่มีพิธีกรรมจำเป็นต้องอาศัยคนจำนวนมากในการร่วมมือกันถือผ้าและแขวนในศาลาการเปรียญ นอกจากนี้ผ้าพระเวศนั้นเขียนเรื่องเล่ามหาเวสสันดรชาดกอันเป็นหนึ่งในทศชาติชาดก เป็นชาดกเรื่องสุดท้ายที่เน้นการปฏิบัติทานบารมีอันเป็นทานที่ยิ่งใหญ่ เป็นที่เคารพนับถือของชาวอีสานและกระทั่งชาวภาคกลางที่มีงานบุญสวดมหาชาติเช่นกัน การสร้างภาพเล่าเรื่องที่อยู่ในจิตใจของคนอีสานมาตั้งแต่ในประวัติศาสตร์จวบจนปัจจุบันยังมีส่วนทำให้เกิดความสำนึกร่วมกันถึงมรดกทางวัฒนธรรม

ผ้าพระเวศมีลักษณะที่โดดเด่นแตกต่างจากภาพที่วาดขึ้นในวัฒนธรรมไทยภาคอื่น ๆ โดยมีรากฐานร่วมกันกับจิตรกรรมฝาผนังบนผนังสิมในภาคอีสาน ลักษณะเด่นของจิตรกรรมดังกล่าวคือเขียนขึ้นโดยช่างพื้นบ้านในอีสานซึ่งมีฝีมือในเชิงช่างที่จำกัดแต่มีการแสดงออกที่ชัดเจนและเรียบง่ายในแง่ของรูปทรง การจัดองค์ประกอบภาพใช้วิธีการสร้างภาพเป็นกลุ่ม แสดงฉากสำคัญของเรื่องราวอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการอ่านและทำความเข้าใจภาพของคนอีสานที่รับรู้เรื่องราวทศชาติชาดก รวมถึงเวสสันดรชาดกผ่านทางวัฒนธรรมมุขปาฐะ มากกว่าการอ่านจากหนังสือเล่มยาวที่มีรายละเอียดจำนวนมาก นอกจากนี้การที่มีทรัพยากรจำกัดทำให้ช่างอีสานใช้สีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่เป็นสีที่มีราคาถูก เช่น กลุ่มสีน้ำเงินก็ใช้สีที่มาจากคราม เป็นต้น เมื่อภาพบนผนังสิมกลายเป็นภาพพระเวศก็ยิ่งทำให้รูปของตัวละคร องค์ประกอบของภาพและสีสันเรียบง่ายขึ้นไปอีก

ผู้วิจัยสร้างสรรค์จึงตั้งใจจะนำลักษณะเด่นนี้มาเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษา งานประเพณี บุญผะเหวดเทศน์มหาชาติ เป็นการสืบทอดประเพณี งานบุญเป็นประจำทุกปี โดยมีวันโฮมบุญก่อน พุทธศาสนิกชนมาช่วยกันจัดตกแต่งศาลา หรือสถานที่ที่จะทำบุญ มีการจัดเตรียมเครื่องสักการะ ดอกไม้ ธูปเทียน ข้าวตอก อย่างละพันท่อน มีการตั้งธงใหญ่ ไว้แปดทิศ และมีศาลเล็ก ๆ เป็นที่เก็บ ข้าวพันท่อนและเครื่องควหาวน สำหรับผี เปรต และสัมภเวสีรอบ ๆ ศาลาการเปรียญจะแขวน ผ้า ผะเหวด วันต่อมาจะมีการแห่พระเวสสันดรชาดก โดยทำเป็นขบวนแห่ มีการประดับตกแต่งขบวนแห่ แต่ละขบวนให้มีความสวยงามและเป็นเรื่องราวของพระเวสสันดร ถือเป็นงานมหากุศล มุ่งให้รำลึกถึงการบำเพ็ญบุญ การบริจาคทาน คือ ความดีที่ยิ่งใหญ่ อันมีการสละความเห็นแก่ตัว ของพระเวสสันดร เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น มีการฟังเทศน์มหาชาติตั้งแต่กัณฑ์แรก ถึงกัณฑ์สุดท้าย โดยเชื่อว่าถ้าฟัง เทศน์มหาชาติครบทุกกัณฑ์ภายในวันเดียวจะทำให้ไปเกิดในภพพระอริยมตไตรย การได้รับรู้ถึงความ เสียสละของพระเวสสันดร ทำให้ผู้คนได้ซาบซึ้งถึงความดีอันยิ่งใหญ่ เกิดความซาบซึ้งใน พระพุทธศาสนา มีผลต่อจิตใจของผู้คนให้ยึดถือเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติ เป็นวิถีการ ดำเนินชีวิตที่ดีงามของผู้คน จนทำให้มีการสืบทอด สืบสานประเพณีบุญผะเหวดเทศน์มหาชาติกันทุก หมู่บ้าน จากรุ่นสู่รุ่น จึงมีคุณค่าทางสังคมเพราะประเพณีทางศาสนาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนใน สังคม เป็นศูนย์รวมของชาวพุทธทุกคนที่ประพฤติปฏิบัติแบบเดียวกันในวันดังกล่าว

คุณค่าทางสุนทรียภาพของผ้าพระเวสจึงไม่ใช่การวาดอันอ่อนช้อย องค์ประกอบอันซับซ้อน สีอันสวยงามกลมกลืนแบบจิตรกรรมฝาผนังของภาคกลางที่มีพัฒนาการเชิงช่างยาวนาน แต่เป็นการนำเอาโลกของ “ศิลปะ” มาเป็นภาพสัญลักษณ์เปรียบเปรยหรืออุปมาอุปไมยเพื่อแสดงให้เห็น แก่นของหลักธรรมคำสอนทางศาสนาพุทธ ที่มุ่งเน้นให้คนกระทำความดีและแสดงให้เห็นถึงคำสอน ด้านคุณธรรม การตีความปริศนาธรรมขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของแต่ละบุคคล จะยึดถือความถูกต้องได้ ยากเพราะเป็นการสมมุติมาตามทีศิลป์หรือช่างแต่มีผู้สร้างสรรค์ผลงานได้เรียนรู้มาบ้างเท่านั้น สิ่งที่จะอธิบายผิดถูกไม่ใช่การอาศัยเหตุผลแต่ให้เจตนาของผู้สร้างและกระบวนการสร้างเป็นสำคัญ การ อุปมาอุปไมยสร้างภาพปริศนาธรรมขึ้นเพื่อให้ผู้ดูสามารถใช้การพิจารณาตามเหตุปัจจัยและ ประสบการณ์ในชีวิตมาร่วมในการตีความ นำไปสู่การประโยชน์และมีอิสรภาพทางการคิดที่แท้จริงได้

ผู้วิจัยสร้างสรรค์เองถือกำเนิดที่จังหวัดขอนแก่น เติบโตในพื้นที่ภาคอีสานและมีโอกาสได้ สัมผัสกับศิลปะและแถบอีสานรวมถึงจิตรกรรมฝาผนังในวัดต่าง ๆ ในพื้นที่แถบอีสาน หลังจากที่ได้ ศึกษาศิลปะและเติบโตขึ้นก็มีส่วนร่วมในกิจกรรมการก่อสร้างสิม (โบสถ์) หลายแห่ง เช่น วัดบ้านหนองแหน จ.นครราชสีมา ได้สร้างผลงานผ้าพระเวสในงานบุญผะเหวดในหลายวัด เช่น วัดแจ้ง

สว่างใน จ.ขอนแก่น เป็นต้น และจากกิจกรรมดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์ตระหนักถึงคุณค่า และ ความสำคัญของผ้าพระเวศที่มีต่อการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของอีสานเป็นอย่างดี

และจากการได้เรียนรู้การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง และการสร้างสรรค์ผลงานจากฮูปแต้ม อีสานเมื่อปี พ.ศ. 2551 ใน จ.กาฬสินธุ์ ได้ศึกษาและสะสมความรู้จากประสบการณ์การเป็นช่างแต้ม มาก่อน ในการทำวิทยานิพนธ์ช่วงการศึกษาระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต ซึ่งในช่วงเวลานั้นผลงาน สร้างสรรค์เป็นเพียงภาพเขียนขาวดำที่อยู่รายรอบวิหาร และจากประสบการณ์และองค์ความรู้ในครั้ง นั้น ทำให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้นำมาวิเคราะห์ หารูปแบบในการสร้างสรรค์ เพื่อมาพัฒนาต่อในผลงาน ผ้าพระเวศ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับฮูปแต้มบนผนังสี และนำมาพัฒนาให้เกิดการสร้างสรรคและมี ความร่วมสมัยสอดคล้องกับการใช้งานในพิธีกรรมและชุมชนมากยิ่งขึ้น กระบวนการทางเทคนิคบาง ประเภท ที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ยังไม่สามารถนำมาพัฒนาต่อในครั้งนั้น ได้ถูกนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการ สร้างสรรค์ผลงานผ้าพระเวศ เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เห็นกระบวนการสร้างสรรค์ทางเทคนิค กระบวนการ คิดวิเคราะห์จากงานวรรณกรรมพระเวศสันดรชาดกที่ถอดออกมาเป็นภาพเล่าเรื่องราวผ่านผลงาน จิตรกรรม เพื่อให้คนดูเกิดความความซาบซึ้งและเข้าถึงลักษณะความงามที่เป็นรูปแบบการ สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมได้อย่างลึกซึ้ง อีกทั้งอธิบายความหมายอย่างละเอียดถี่ถ้วนมากกว่าการดู ภาพเขียนที่ทำให้เกิดความงามเพียงอย่างเดียว คำอธิบายในการร่างภาพต้นแบบนั้นจะมีประโยชน์ต่อ การค้นคว้าและการสร้างสรรค์ทั้งของผู้วิจัยสร้างสรรค์เองและผู้ที่เกี่ยวข้องได้มากยิ่งขึ้น กอปรกับการเห็น ความการชำรุดเสียหายของผลงานพุทธศิลป์ โดยเฉพาะผ้าพระเวศตามวัดวาอารามต่างๆเลยเกิดความ อยากที่จะบูรณะซ่อมแซมจากภูมิปัญญาเดิมพัฒนาให้เข้ากับยุคสมัยมากขึ้น มองผ่านจากเอกลักษณ์ เดิมของสิ่งๆ นั้น เช่น สถาปัตยกรรม มีเอกลักษณ์ในยุคที่เกิดผ้าผืนเก่า ผ่านการออกแบบเปรียบเทียบ จากของจริง เพื่อใช้ในการสื่อสารเป็นผลงานขึ้นระหว่างของจริงกับกับการออกแบบต่างกันหรือ เหมือนกันตรงจุดไหนบ้าง การตัดทอน การคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของสิ่งๆ นั้น นำมาใช้ในการออกแบบ ตัวละครในผืนผ้า วัตถุ คน สัตว์ สิ่งของ ตลอดจนสถาปัตยกรรม

เมื่อเริ่มต้นทำโครงการวิจัยสร้างสรรค์เพื่อจบการศึกษา ประจวบกับมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น ซึ่งสร้างความเศร้าเสียใจให้แก่ปวงชนชาวไทย รวมทั้งผู้วิจัยสร้างสรรค์อย่างยิ่งวด นั่นคือการสวรรคต ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่ทรงพระชนมายุ 89 พรรษา ผู้วิจัยสร้างสรรค์มีความ สะเทือนใจเป็นอย่างมาก ทำให้อยากจะสร้างกุศลเพื่อถวายแด่พระองค์ท่าน ผู้ทรงมีพระมหา กรุณาธิคุณหาที่สุคติได้ต่อปวงชนชาวไทยทั้งหลายรวมถึงผู้วิจัยสร้างสรรค์ จึงทวนระลึกถึงการที่ พระองค์ท่านก็ได้เคยนำหนึ่งในทศชาติชาดกคือ ตอนพระมหาชนก มาสร้างสรรค์เป็นผลงานใน หลากหลายรูปแบบของงานศิลปะและวรรณกรรมเพื่อสั่งสอนเยาวชน ผู้วิจัยสร้างสรรค์จึงสร้าง

โครงการ 89 พระเวส ขุชาในหลวงรัชกาลที่ 9 เพื่อสร้างผ้าพระเวศ จำนวน 89 ผืน เท่าตัวเลขของพระชนมายุ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ รัชกาลที่ 9 และนำไปถวายแก้ววัดในภาคอีสานรวมทั้งสิ้น 89 วัด

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยสร้างสรรค์ต้องการที่จะพัฒนาจากสิ่งเดิมที่มีอยู่สู่รูปแบบใหม่ที่ชัดเจน และมีความทันสมัยตามยุคเหตุการณ์ และคาดหวังว่าเนื้อหาและรูปแบบที่ถ่ายทอดออกไป ผู้อื่นจะสามารถเข้าใจเนื้อหาและรูปแบบได้ง่ายมากยิ่งขึ้น มีกระบวนการขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การศึกษารูปทรงบริสุทธิ์ เพื่อการเข้าใจซึ่งธรรมชาติของความงาม การรับรู้ความพิเศษ และบุคลิกภาพตามความเป็นจริงโดยการวาดเส้น คน สัตว์ สิ่งของและสถาปัตยกรรมที่ปรากฏใน ฐูปแต้มและผ้าฝืนเดิมเพื่อทำความเข้าใจ กลวิธี ที่ช่างโบราณได้ใช้

2. ศึกษารูปทรงปัจจุบัน เพื่อเกิดความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาารูปแบบจากสิ่งเก่าให้เข้ากับสิ่งใหม่

3. นำข้อมูลจากฐูปแต้มและข้อมูลการศึกษากายภาพ ณ ปัจจุบัน มาเปรียบเทียบสิ่งที่ปรากฏและไม่ปรากฏเพื่อพัฒนาเพิ่มเติมจากของเก่าพร้อมกับการพัฒนาชิ้นใหม่ ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

4. สร้างสรรค์เนื้อหาในสิ่งที่ไม่ปรากฏจากสิ่งเดิมเพื่อพัฒนารูปแบบให้มีความร่วมสมัยในการสื่อสารเนื้อหา เพื่อส่งเสริมให้รูปแบบและเนื้อหาที่มีความชัดเจนครบถ้วน

โดยกระบวนการสร้างสรรค์ดังกล่าว ผู้วิจัยสร้างสรรค์มีความตั้งใจจะให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่แรกเริ่ม ด้วยในการสร้างสรรค์ผลงานผ้าพระเวศ ต้องการความร่วมมือจากคนในชุมชน การที่ผ้านี้มีขนาดยาวมากทำให้ต้องอาศัยคนจำนวนมากร่วมมือกัน จนกระทั่งได้ผลงานศิลปะที่สามารถใช้ในพิธีจริง ดังที่จะเห็นว่ากระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งนำไปใช้จริงนั้นอยู่บนพื้นฐานของการทำงานร่วมกันกับชุมชนทั้งสิ้น รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาวอีสานทั้งในแง่รูปธรรมคือการสร้างสรรค์จิตรกรรมผ้าพระเวศสืบต่อไปในสังคม ในขณะที่ก็เป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้คือ คติความเชื่อทางศาสนาและประเพณีอันยาวนาน อันจะมีผลในทางยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวอีสานต่อไปในอนาคต

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์

1. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ตลอดช่วงรัชสมัย
2. เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เทิดพระเกียรติคุณของพระองค์ในฐานะองค์พุทธมามกะผู้ทรงเป็นแบบอย่างอันดีงาม ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความสามัคคีจากกิจกรรมงานบุญร่วมกัน
3. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานภาพพระเทวทวให้มีลักษณะร่วมสมัย ผสมผสานระหว่างแนวทางที่เป็นประเพณีของอีสานและแนวทางการแสดงออกร่วมสมัย รวมถึงเทคนิควิธีการของผู้วิจัยสร้างสรรค์ ที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองแบบอีสานร่วมสมัย
4. เพื่ออนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของอีสานทั้งในแง่รูปธรรมของการสร้างภาพพระเทวทว และในแง่นามธรรมของการสืบทอดคติความเชื่อและประเพณี
5. เพื่อสืบสานอนุรักษ์งานบุญประเพณีอันเป็นพิธีกรรมในท้องถิ่นที่เชื่อมโยงด้านการมีส่วนร่วม ศาสนาและจิตวิญญาณของคนในชุมชน

สมมติฐานของการสร้างสรรค์

ผ้าพระเทวทวอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอีสานสามารถนำมาสร้างสรรค์ใหม่ด้วยกระบวนการทางศิลปะร่วมสมัยแต่ยังคงสื่อสารประเด็นสำคัญของประเพณีเอาไว้ได้ โดยอาศัยชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างสรรค์และพัฒนาเทคนิคในการสร้างสรรค์ให้มีพื้นฐานอยู่ที่การมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมในการใช้สอยและเก็บดูแลรักษา โดยองค์กร เช่น วัด ที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน จากอดีตไปยังอนาคต

ขอบเขตของการสร้างสรรค์

1. ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

นำเสนอเรื่องราวพระเวสสันดรชาดกเกี่ยวกับการให้ทานบารมีที่มีทั้งหมด 13 กัณฑ์ ผูกร้อยเข้ากับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ว่าด้วยเรื่องของความดีงามของพระองค์ผ่านคติธรรมหลักคำสอนของศาสนาพุทธโดยได้นำเอาเรื่องราวของครั้งก่อนของพระองค์เข้ามาแทรกในเนื้อเรื่องของพระเวสสันดรชาดก ถ่ายทอดผ่านผ้า พระเทวทวจำนวน 89 ผืน

2. ขอบเขตทางด้านรูปแบบ

ผลงานผ้าพระเวศขนาดความกว้าง 1.20 เมตร ความยาว 40-50 เมตร จำนวน 89 ผืน โดยมีรูปแบบและองค์ประกอบศิลปะที่มีที่มาจากจิตรกรรมสุปแต่้มและจิตรกรรมบนผ้าพระเวศอีสานดั้งเดิม พัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ให้กลายเป็นผ้าพระเวศร่วมสมัย โดยใช้เทคนิคร่วมสมัยคือผ้าพิมพ์ตะแกรงไหมที่คนในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสรรค์ได้ด้วย

3. ขอบเขตทางด้านเทคนิค

ในเรื่องของเทคนิคและวิธีการผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของงานอนุรักษ์และคงสภาพในการรักษาผืนผ้า ดังนั้นผลงานจะต้องมีความคงทนและคุณภาพที่เหมาะสมกับการนำมาใช้งานได้อีกครั้ง ได้มีการแบ่งรายละเอียดในการทำจากการจัดวางองค์ประกอบของภาพและเทคนิคเอาไว้ดังนี้

3.1 การกำหนดภาพที่เป็นองค์ประกอบหลักของผืนผ้าพระเวศทุกผืน อาทิ พระบรมฉายาลักษณ์ของของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระพุทธเจ้า พระเวสสันดร ชูชก ฯลฯ ใช้เทคนิคซิลค์สกรีนบนผืนผ้าพระเวศ เพื่อควบคุมโครงสร้างของผืนผ้าโดยรวมทุกผืนให้มีเอกภาพร่วมไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งเพื่อเป็นการแก้ปัญหาเรื่องการสร้างชิ้นงานจำนวนมากภายในระยะเวลาที่จำกัด

3.2 การสร้างสรรค์องค์ประกอบรองและรายละเอียดปลีกย่อยของผืนผ้าพระเวศ แต่ละผืนอาศัยเทคนิคสีอะคริลิก โดยใส่ภาพ และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่แสดงการผูกโยงเข้ากับตำนาน หรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวัดและชุมชนแต่ละแห่ง เพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับผลงานแต่ละผืน

4. ขอบเขตทางการนำเสนอ

นำเสนอทั้งในรูปแบบของการติดตั้งผลงานในหอศิลป์และในรูปแบบของการนำผ้าพระเวศไปใช้ในพิธีทางศาสนาจริง ถวายผ้าพระเวศทั้ง 89 ผืนแก่วัด 89 วัดในภาคอีสาน

วิธีการศึกษาสร้างสรรค์

1. ศึกษาบทบาทและหน้าที่ของจิตรกรรมสุปแต่้มอีสานและผ้าพระเวศเพื่อทำความเข้าใจทางศิลปกรรมและสังคมวัฒนธรรม
2. ศึกษาเทคนิคการเขียนจิตรกรรมสุปแต่้มอีสานและผ้าพระเวศเพื่อพิจารณาศักยภาพในการนำเทคนิคใหม่มาประยุกต์ใช้
3. สำรวจพื้นที่ สัมภาษณ์บุคคลในชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลจิตรกรรมสุปแต่้มอีสานและผ้าพระเวศ

4. ศึกษาวิธีการแสดงออกของจิตรกรรมรูปแต้มอีสานและผ้าพระเวศ ในแง่ของการสร้างรูป
การจัดองค์ประกอบศิลปะ โครงสร้างสี
5. สร้างสรรค์ผลงานจากแบบร่าง ออกแบบองค์ประกอบและโครงสร้างสี สร้างแม่พิมพ์
ชักชวนคนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์
6. นำผลงานสร้างสรรค์ไปใช้ในพิธีกรรมจริงในวัดจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสาน

แหล่งข้อมูล

1. แหล่งข้อมูลภาคเอกสาร

หนังสือและเอกสารวิชาการว่าด้วยรูปแต้มอีสานและผ้าพระเวศ

2. แหล่งข้อมูลศิลปกรรมภาคสนาม

- 2.1 ว่าด้วยรูปแต้มอีสานและผ้าพระเวศจากวัดต่าง ๆ ในภาคอีสาน
- 2.2 ว่าด้วยงานศิลปะร่วมสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางการสร้างงานจิตรกรรมบน
ผ้า
- 2.3 ว่าด้วยศักยภาพของการทำภาพพิมพ์ตะแกรงไหมและเทคนิคร่วมสมัย
- 2.4 ว่าด้วยคุณสมบัติประเภทต่าง ๆ ของสีและวัสดุสำหรับการสร้างงานจิตรกรรม

อุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างสรรค์

1. อุปกรณ์เทคโนโลยีและสื่อ
2. อุปกรณ์วาดเส้นและจิตรกรรม
3. อุปกรณ์สำหรับการพิมพ์
4. อุปกรณ์การตัดเย็บ
5. อุปกรณ์อื่น ๆ

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

1. การศึกษาแนวคิดของงานบุญผะเหวด

งานบุญเป็นกิจกรรมหนึ่งที่เกิดขึ้นมาเพื่อให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วม เป็นกิจกรรมเพื่อสร้างความกลมเกลียวและแสดงออกถึงเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นของชุมชนโดยเฉพาะภาคอีสาน งานบุญถือว่าเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญต่อวิถีชีวิตของคน ที่ผ่านความเชื่อและพิธีกรรมได้บรรจุลงใน ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ คือจารีตที่คนอีสานถือปฏิบัติสืบต่อมาผ่านงานบุญประเพณีทั้ง 12 เดือน ซึ่งงานบุญผะเหวดนั้นก็เป็นหนึ่งใน บุญประเพณี ที่เรียกกันว่า บุญเดือนสี่ หรือบุญมหาชาติ ที่นิยมจัดกันเป็นงานประจำปี รูปแบบของงานบุญจะมีการรวมตัวกันของคนในชุมชน จัดการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การฟังเทศน์ การทำบุญ หรือในรูปแบบขบวนแห่ ฯลฯ เป็นสิ่งที่ทำสืบต่อกันมาทุกปีตามคติความเชื่อทางศาสนา

แนวคิดเกี่ยวกับงานบุญและประเพณีในภาคอีสานสืบเนื่องมาจากพิธีกรรมทางความเชื่อทางศาสนาทั้งในกรอบความเชื่อที่เกี่ยวกับเรื่องของผี และความเชื่อทางศาสนาพุทธ แนวคิดของประมวลพิมพ์เสน¹ มองว่าความเชื่อของชาวอีสานจะแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือก่อนพุทธศาสนาจะเข้ามา และช่วงอิทธิพลของพุทธศาสนา ช่วงก่อนพุทธศาสนาจะเข้ามาชาวอีสานเชื่อในเรื่องผี นางไม้ เชื่อในเรื่องอำนาจลี้ลับอยู่ตามภูเขา แม่น้ำ อากาศ ท้องฟ้า โดยเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีพระยาแถนเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์ หลังจากได้รับอิทธิพลจากพระพุทธรูปศาสนา คำสอนของพระพุทธรูปศาสนาไม่ปฏิเสธเทพบนเมืองฟ้าหรือบนสวรรค์ แต่จะชี้ให้เห็นว่าเทพนั้นไม่ได้มีอิทธิฤทธิ์มากไปกว่ามนุษย์ คำว่าแถน แปลว่าพญาคางคกที่เนรมิตฝนความเชื่อของชนชาวอีสานโบราณ จึงมา เปลี่ยนเป็น พระพรหม พระอินทร์ และ เทวดา ชี้ให้เห็นว่าคนรู้จักมีเหตุและผลไม่มมงาย ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากเหตุดับลงก็ด้วยเหตุ ดังนั้นพิธีกรรมในงานบุญจึงแทรกไปพร้อมกับความเชื่อของทั้งสองสิ่ง รวมไปถึงอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์แนวคิดของเกวลิน ภูมิภาค ได้อธิบายสังคมอีสานถึงแม้จะมีความเข้าใจคำสอนไม่ลึกซึ้งมาก แต่ก็มีความใส่ใจในความดีละเว้นความชั่วและทำจิตใจให้สงบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เองเป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ในจิตใจของคนอีสานต่อการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา และมีบทบาทของคนอีสานในการประพฤติปฏิบัติ ตามครรลองครองธรรม ตามขนบธรรมเนียมประเพณี ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรม²

¹ ประมวล พิมพ์เสน, อธิบายผญา 1 (ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์, 2545).

² เกวลิน ภูมิภาค, "ความเชื่อทางศาสนาและลัทธิที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนของชาวอีสาน" (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543).

บุญผะเหวดจะจัดกันในช่วงระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ และ มีนาคม เป็นงานบุญที่มีการเตรียมกันก่อนล่วงหน้าเนื่องจากความสำคัญของบุญผะเหวดนั้นเชื่อมโยงกับคติความเชื่อทางศาสนา การระลึกถึงอดีตชาติสุดท้ายขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า เชื่อว่า หากได้ฟังกัณฑ์เทศน์ครบ 13 กัณฑ์ เมื่อเกิดไปยังชาติหน้าจะได้เข้าพบพระศรีอริยเมตไตรย พระพุทธเจ้าพระองค์ที่ห้าพระองค์สุดท้ายดั่งที่ระบุ ในคัมภีร์ เช่น ไตรภูมิพระร่วง เป็นต้น

ความสำคัญของงานบุญผะเหวดนอกจากจะเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบันแล้ว ยังเป็นงานที่มีความสำคัญระดับชุมชนเพราะทำให้คนในชุมชนได้ปฏิสัมพันธ์ ได้มีส่วนร่วมในการทำบุญ ซึ่งโครงสร้างของพิธีกรรมจะเริ่มต้นจากการประชุมวางแผน ปรีกษาหารือกันระหว่างผู้นำหมู่บ้าน พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณที่คนในหมู่บ้านนับถือ บุญผะเหวดจะมีกำหนดการ 2 วัน ได้แก่การเตรียมการ ในวันโฮม หรือวันรวมพล เป็นวันที่ต้องจัดแจง ข้าวของเตรียมการ ในวันฟังเทศน์ ซึ่งก็คือวันงานนั่นเอง พิธีกรรมที่เกิดขึ้นในงานบุญจะประกอบไปด้วย

- 1) **การใส่หนังสือ** คือเอาหนังสือในใบลานที่เขียนขึ้นมาโดยอักษรธรรมนำมาย่อและแบ่งเป็น 30-40 ผูก แบ่งไปตามวัดต่าง ๆ เพื่อขึ้นเทศน์ พระสงฆ์จะรู้วิธีการผูกกัณฑ์และเตรียมความพร้อมไว้สำหรับวันเทศน์
- 2) **การแห่ผ้าผะเหวด และการแห่ข้าวพันก้อน** เป็นพิธีกรรมแห่ผ้าที่เขียนเล่าเรื่องราวของพระเวสสันดรทั้ง 13 กัณฑ์ เข้าวัดเพื่อเป็นจำลองเหตุการณ์ของชาดก โดยชาวบ้านจะรวมตัวกัน ในวันโฮมจะมีการกำหนดพื้นที่สมมุติ ว่าเป็น ป่า คล้ายการจำลองภาพในวรรณกรรมชาดก ในขบวนแห่งานบุญผะเหวด ในภาพมักประกอบไปด้วย ภาพขบวนเสด็จพระเวสสันดร และพระญาติโดยมีช้าง ม้า วัว ควาย ในปัจจุบันจะเป็นรถแห่ที่เต็มไปด้วยการตกแต่ง ที่สวยงาม มีการแต่งกายเป็นตัวละครในเรื่อง มีการปักธงไว้ริมทาง กลุ่มประชาชนชาวเมืองถือพานข้าว หาบตะกร้า กางร่ม เป่าแคน ดิษฐ์ร้องรำไปตามขบวน ในงานแห่ผะเหวดงานเทศน์มหาชาตินั้น เมื่อขบวนแห่เชิญผะเหวดเข้าถึงหมู่บ้าน หลายๆหมู่บ้านจะมีชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ไม่ได้ออกไปร่วมเชิญผะเหวดออกมาต้อนรับอยู่ริมหมู่บ้าน หรือไม่ก็จะอยู่สองข้างทางที่เป็นเส้นทางแห่เชิญและชาวบ้านจะเตรียมอาหารหวานคาวใส่ภาชนะรวมกันที่วัดอีกครั้งหนึ่งเพื่อพิธีแห่ข้าวพันก้อนเป็นเครื่องบูชาคาถาพัน³

³ สมชาย นิลอาธิ, เดือน 4 บุญมหาชาติ (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2537).

- 3) **การแห่พระอุปคุต** จากแหล่งน้ำสู่หอพระอุปคุตบนศาลาที่มีการเทศน์มหาชาติ ในตอนเย็นของวันโสม จะมีการอัญเชิญพระอุปคุตจากแหล่งน้ำมาสู่ศาลา วัด มีเรื่องราวกล่าวไว้ว่า ในอดีตพระอุปคุต ซึ่งเป็นพระเถระผู้ทรงฤทธิ์ นิรมิตกุฏิอยู่กลางแม่น้ำใหญ่ สามารถปราบภูตผีปีศาจได้ ครั้นสมัย พระเจ้าอโศกมหาราช ได้รวบรวมพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจากที่ต่าง ๆ มาบรรจุไว้ในสถูปเจดีย์ที่พระองค์ทรงสร้างขึ้นใหม่ เสร็จแล้วจะทำการฉลองจึงทรง ปรีวิตกถึงมารผู้เป็นศัตรูคู่แ้วของพระพุทธเจ้าจึงทรงรับสั่งให้ไปนิมนต์พระอุปคุตมาในพิธีฉลองนั้น เมื่อมารรู้ว่าพระเจ้าอโศกมหาราชจะฉลองสถูปเจดีย์ก็มาแสดงฤทธิ์โต้ตอบกับพระอุปคุต ครั้นสุดท้ายพระอุปคุตได้ เนิรมิตหนังสือขี้นเนา ผูกแขวนคอมารไว้ มารไม่สามารถแก้ให้หลุดได้ในที่สุดมารก็ยอมแพ้ พระอุปคุตจึงแก้หนังสือออกจากคอมารและนำเอาตัวไปกักขังไว้บนยอดเขา การฉลองพระสถูปเจดีย์ ครั้งนั้นจึงปลอดภัย และสำเร็จลงด้วยดี (พ.สุวรรณ, 2550)
- 4) **การแห่กัณฑ์หลอน** ในขณะที่พระสงฆ์กำลังเทศน์มหาชาติอยู่นั้น ชาวบ้านจะแบ่งกลุ่มไปยังหมู่บ้านพร้อมวงดนตรี เพื่อเรียรายเงินบริจาคมาทำกัณฑ์เทศน์ เมื่อได้รับเงินพอสมควรแล้วชาวบ้านจะกลับมาที่วัดโดยไม่ได้บอกกล่าว การลักลอบเข้ามาลักษณะนี้จึงเรียกว่า กัณฑ์หลอน ซึ่งชาวบ้านจะถวายกัณฑ์เทศน์ให้กับพระสงฆ์ที่กำลังเทศน์อยู่ในขณะนั้นรับไป

จากการวิเคราะห์กรอบแนวความคิดในเรื่องพิธีกรรมของคนอีสานทำให้มองเห็นถึงกระบวนการของพิธีกรรมงานบุญ ในมิติที่เชื่อมโยงจิตใจของคนอีสาน พิธีกรรมทางศาสนา การจำลองเหตุการณ์ สถานการณ์ ปราบกฎการณที่เป็นการเรียนรู้ของคนผ่านพิธีกรรม ทำให้คนได้รับรู้และปรับสภาพทางกายและจิตใจเข้าสู่การปฏิบัติตามหลักของศาสนาในเชิงความคิดที่เกี่ยวกับการใช้ร่างกายเป็นพาหนะในการสร้างบุญและบารมี อีกทั้งยังเป็นการจินตนาการภาพของคนในชีวิตหลังความตายและความเชื่อในเรื่องการเวียนหัวตายเกิด พิธีกรรมในงานบุญมีสภาวะการได้บุญ หรือความปิติจากการทำบุญให้ทาน เป็นความรู้สึกทางนามธรรมที่ทำให้คนเข้าสู่สัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรม ผ่านสิ่งของแทนการสักการบูชา เช่น ดอกไม้ สิ่งของบูชา หรือตัวแทนสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้า เช่น รูปปั้นภาพจิตรกรรมบนผ้า เป็นต้น ซึ่งทำให้คนอีสานได้ใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้าในแง่ของโลกจิตวิญญาณ ทำให้คนที่มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกอิมเหมือนได้สร้างบุญครั้งใหญ่ และการเข้าไปสู่สิ่งที่ดีในภพภูมิหน้า

ภาพที่ 1 การแต่งกายสมมุติบทบาทตัวละครในเรื่องพระเวสสันดร ในขบวนแห่พระเวส
 ที่มาจาก https://www.m-culture.go.th/roiet/ewt_news.php?nid=
 เข้าถึงเมื่อ 16 พฤษภาคม 2561

ภาพที่ 2 ชาวบ้านถวายภัตตาหารเพล ชุมชนบ้านโนนหัน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
 ที่มา ห่มสวรรค์ อู่มานทรัพย์

ภาพที่ 3 ขบวนแห่ผ้าพะเหวด ชุมชนบ้านโนนหัน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
ที่มา ห่มสวรรค์ อุমানทรัพย์

2. การศึกษาผลงานฮูปแต้มจิตรกรรมในลิมอีสาน

การพบเจอฮูปแต้มมีหลักฐานศิลปะถ้ำในประเทศไทยที่สำรวจโดยกรมศิลปากร มีแหล่งศิลปะถ้ำที่สำรวจและศึกษาแล้วทั้งสิ้นยกก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ 188 แห่งในจำนวนนี้พบในภาคเหนือ 6 แห่ง ภาคกลาง 13 แห่ง ภาคใต้ 25 แห่ง และพบมากที่สุดในภาคอีสาน 144 แห่ง ในครั้งแรกพบร่องรอยบนผนังถ้ำเรื่องราวของฮูปแต้มที่ค้นพบเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับพิธีกรรม เช่น เรื่องราวการล่าสัตว์ งานรื่นเริง การเกษตรกรรม ซึ่งขีดเขียนเป็นสัญลักษณ์ ต่าง ๆ อีกลักษณะหนึ่งคือ ฮูปแต้มบนลิม⁴ ซึ่งไม่ได้สืบทอดวัฒนธรรมการสร้างจากถ้ำโดยตรง แต่มาจาก ชาดก นิทาน เช่น พระเวสสันดรชาดก เป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งเขียนบรรจุไว้บนผนังของลิม

⁴ ลิม คือโบสถ์อีสาน เป็นศาสนาคารที่มีลักษณะเฉพาะตัว การพัฒนาเปลี่ยนแปลงรูปแบบลิมในเชิงช่าง ไม่ว่าจะด้านสัดส่วน รูปทรง การเลือกวัสดุ การออกแบบโครงสร้างลิมที่เหมาะสมแก่อัตราภาพ หรือเรื่องการตกแต่งเพื่อให้เกิดความสวยงามเกิดจากภูมิปัญญาของช่างพื้นบ้าน สุมาลี เอกชนนิยม, ฮูปแต้มในลิมอีสาน งานศิลปะสองฝั่งโขง (กรุงเทพฯ: มติชน, 2548).

ลักษณะของเรื่องราวพระเวสสันดรชาดกในสิม จะนิยมเขียนทั้งผนังด้านในและผนังด้านนอก ถ่ายทอดโดยช่างพื้นบ้านที่ เรียกกันว่า ช่างแต้ม เป็นผู้วาดภาพเล่าเรื่อง การวาดของช่างแต้มจะวาดตามพื้นที่ว่างของพื้นที่ภายในของสิมที่มีโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมขนาดเล็ก ช่างแต้มจึงต้องคำนึงถึงพื้นที่ในการวางโครงเรื่องในการเขียนในแต่ละกัณฑ์ ต้องคำนวณ ระยะห่าง พื้นที่ว่าง การแก้ปัญหาในการจัดวางองค์ประกอบ การวาดภาพของช่างแต้มจะตีความจากเนื้อเรื่องจากการอ่าน และการฟังเทศน์ที่มาจากคัมภีร์ไบเบิลหรือตามองค์ความรู้เดิมที่สืบทอดกันมา รวมทั้งตามความประสงค์ของเจ้าอาวาสผู้ต้องการที่จะถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของศาสนาที่ได้จากการแปลอักษรธรรมของภาคอีสาน ยกตัวอย่างจากเนื้อความในลำพระเวส คือพระเวสสันดรชาดกสำนวนอีสาน กัณฑ์มัทรีที่แปลมาจากอักษรธรรมของ อาจารย์เคน ลาวงศ์ เนื้อความกล่าวถึงการรำพันของพระเวสสันดรที่มีต่อนางมัทรีในขณะที่นางเป็นลมสลบไปเมื่อไม่พบลูกของตน พระเวสสันดรทรงเสียพระทัย รำพันกับตัวเองว่าถ้าหากนางม้วยมรณาไปจะสดุดีนางด้วยการประดับตกแต่งงานศพของนางให้สมพระเกียรติ พรรณนาโวหารภาษาอีสานความว่า

“ปสมควรตายพีนอ ผิวานางมัทรีเมื่อตาย เมืองแก้วคู่ประเชษฐ์เวียงกว้าง พิจักสร้างใส่ไม้ไผ่ ลายลวง ภายบนพิจักใส่ปาสารทแป้นปูลาดพิจักใส่ลายกลวง ดวงปีพิจักใส่ช่อฟ้า กำหน้าพิจักแต้มลายวัลย์ ทันกลางพิจักแต้มฮูป กิรินระรอนนอนเทียมคู่เกาะเกี้ยวอยู่เวหา ลวงหน้าพิจักแต้มฮูปนาคาลวงเล่น พิจักแต้มฮูปท้าวแอ่น นำสาว ทางยาวพิจักแต้มฮูปลายเครือวงวาด ตีนผาสาดพิจักแต้มลายโคมขัด ถัดนั้นโบกขมพิจักใส่ลวงลาย ลวงหงายพิจักใส่ดอก ผักแว่น แป้นอัดหน้าพิจักใส่ลายเงิน ตีนธรรณีพิจักแต้มฮูปเทวดามาถือธงชัยเดียรดาษ ถัดนั้นพิจักแต้มฮูปจักรวรรดิราชา มา แก้วงามรตังลือ” (สุภณ สมจิตศรีปัญญา, 2539: 84-85)

จากการพรรณนาข้างต้น บทลำพระเวส ได้บรรยายถึงการวาดภาพ การประดับโคงศพจากการแต่งเติมระบายสีลวดลายของดอกไม้ เถาวัลย์ ตามส่วนต่าง ๆ ของโคงศพให้มีความงาม เช่น จะวาดภาพกิณรร และกิณรี ไว้ตรงส่วนกลาง ตรงฝาโคงจะประดับตกแต่งด้วยลวดลายเงิน ส่วนตรงท้ายโคงจะวาดเป็นรูปเทวทูตธิดา เป็นต้น การถอดรูปร่างของลวดลายและเครือเถาวัลย์ ของช่างแต้มในบทลำนำ เป็นลวดลายประดับที่อยู่ตาม เครือเถาประดับในสิม ซึ่งลวดลายประดับต่าง ๆ นั้นจะมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันตามรูปแบบของสกุลช่างแต่ละหมู่บ้าน ดังภาพที่ 9 ที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้เข้าไปศึกษาวิธีการวาดของช่างแต้ม ในสิม วัดสนวนวาริพัฒนาราม ต.หัวหนอง อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น ที่กรมศิลปากรได้ระบุว่าช่างแต้มที่วาดฮูปแต้มนี้ชื่อ นายหยวกและนายแดง⁵ เพื่อศึกษาวิธีการเล่าเรื่อง

⁵ กรมศิลปากร, จิตรกรรมไทยประเพณี เล่มที่ 1 (กรุงเทพฯ: กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2533).

และนำรูปแบบของวิธีการการแก้ปัญหาองค์ประกอบของอุปแต้มมาพัฒนายังผลงานวิจัยของตนเอง ซึ่งในส่วนการเล่าเรื่องของอุปแต้มในสิม ได้มีการกำหนดวิธีการเล่าเรื่องในแต่ละกัณฑ์ เป็นลักษณะการจัดวางองค์ประกอบในภาพ จากเหตุการณ์สำคัญๆ จนไปถึงเหตุการณ์รอง โดยใช้วิธีการของการจัดองค์ประกอบทางทัศนธาตุมาใช้ในการจัดวางเรื่อง เป็นภาพต่อกัน เรียงยาว การวางองค์ประกอบของภาพจะมีการวางซ้อนกันของรูปร่างรูปทรงเป็นกลุ่มๆ ดังภาพที่ 10 อาทิเช่น กลุ่มทหาร ชาวบ้าน นางรำ เป็นต้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงจำนวนความหนาแน่นของกลุ่มคนในครกัณฑ์ ที่เน้นขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองเป็นเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง

การแบ่งเนื้อหาในเรื่องจะใช้เส้นแบ่งเป็นตอนๆ ดังภาพที่ 11 ใช้การตีเส้นสีเทาเป็นตัวแบ่งกัณฑ์ที่ 13 กัณฑ์ เริ่มตั้งแต่หน้าประตูทางเข้าด้านในตัวสิม และวนไปยังทางขวามือ มีการว่ากัณฑ์ที่ 1 คือ ทศพร ไวรยะยะบนสุดเหนือระดับสายตา องค์ประกอบและทิศทางในการจัดวางภาพนิยมใช้เส้นตั้งและเส้นนอน ใช้วิธีการแบ่งเป็นบรรทัด เพื่อจัดการเล่าเรื่องของภาพได้ทั้งหมด ส่วนเรื่องการถอดเรื่องของช่างแต้มจำเป็นต้องใช้ความเข้าใจ ต้องผ่านการเรียนอภิธรรมและบาลีมา ช่างแต้มถอดจากวรรณกรรมที่ได้มาจากการเล่าเรื่อง เป็นฉากลำดับขั้นตอน การวาดตัวละครสำคัญโดยใช้ขนาดในการนำเสนอถึงความสำคัญของตัวละคร สี การจัดกลุ่มของรูปทรงของตัวละคร จากการวางขนาดที่แตกต่างกัน ในระนาบเดียวกัน ใช้การเล่าเรื่องต่อกันเป็นระนาบ การเล่าเรื่องเหมือนการเล่าเรื่องในภาพประกอบ เช่น ผ่านตัวละครการแต่งกาย รูปร่างสวยงาม หรือ ฉากอภินิหาร โดยใช้องค์ประกอบหรือสัญลักษณ์ผสมความเป็นอุดมคติเข้ามา การตัดทอน การตันสด ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ตัวละครในเวสสันดรชาดก ช่างแต้มจะใช้ฝีมือในการวาดภาพที่ได้แรงบันดาลใจจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ใช้สีที่สตรระบายตามช่องหรือพื้นที่ของรูปทรงที่ร่างขึ้นมาเป็นมิติแบน ๆ มีการตัดเส้นตัวละครให้เกิดความคมชัด การใช้สีที่ใช้ส่วนใหญ่นิยมเขียน สีแดง น้ำตาล ขาว น้ำเงิน คราม เหลือง เป็นสีหลัก ใช้สีดำเป็นสีตัดเส้น และเขียนตัวอักษรเพื่อบอกชื่อ กัณฑ์ และคำพูดที่สำคัญของตัวละครสำหรับหน้าตาของตัวละครในแต่ละกัณฑ์นั้น มีหน้าตาคลายกันแตกต่างกันเพียงแค่เครื่องทรงและการแต่งกาย การจัดองค์ประกอบของตัวละครส่วนใหญ่จะมีการกำหนดความสำคัญของตัวละครหลักเอาไว้ในแต่ละกัณฑ์ โดยเหตุการณ์สำคัญของเรื่องนิยมจัดไว้กลางภาพ เช่น กัณฑ์หิมพานต์ ดังภาพที่ 12 เป็นฉากที่พราหมณ์ขอช้างปัจจัยนาคกับพระเวสสันดร จะเห็นว่าตัวละครในฉากที่สำคัญคือพระเวสสันดร ช้างปัจจัยนาค และพระนางมัทรี จะถูกวางไว้บนระดับกลางภาพ มีการใช้สีที่เน้นความแตกต่างระหว่างชั้นวรรณะของพระเวสสันดร ช้างปัจจัยนาค พระนางมัทรี กับพราหมณ์ ตามสีผิวเป็นภาพที่แสดงออกแบบตรงไปตรงมา ตามแบบฉบับในชาดก ไม่มีการคำนึงถึงสัดส่วนกับความเป็น

จริง ส่วนภาพสัตว์นั้นจะเป็นสัตว์ที่พบบ่อยในพื้นที่ และสัตว์ในหิมพานต์ที่เขียนมาจากจินตนาการ ตามคำบอกเล่าของช่างและลักษณะที่เขียนพรรณนาไว้ในวรรณกรรม ส่วนการภูมิประเทศจะเป็นการวาดตามหลักเฉพาะตัวของช่างแต่มีที่ไม่มีเกณฑ์ในการวาดตายตัว เป็นการสังเกตและจดจำมาแล้ววาดขึ้นมาใหม่สังเกตได้จากรูปทรงของอาคารบ้านเรือน มีลักษณะเป็นไปตามแบบของบ้านคนอีสาน เช่น ปราสาทพระราชนิเวศน์มหาราช ช่างแต้มจะวาดเป็นเรือนไม้ทรงอีสาน คือมีการยกถนนบ้านให้สูงขึ้น (ดูภาพที่ 13)

การศึกษาอุปแต้มจิตรกรรมในลีสอีสาน ส่งผลต่อการพัฒนาผลงานการสร้างสรรคจิตรกรรม ผ่าพะเหวดของผู้วิจัสร้างสรรคผ่านการจัดวางองค์ประกอบ การใช้เส้น สี น้ำหนัก และการใช้วิธีการซ้ำของรูปร่างรูปทรง ในการสร้างภาพให้เกิดสัญลักษณ์ทางความหมายจากการซ้ำของสัญลักษณ์ ตัวละครที่เป็นบุคคลในภาพ จำนวนของภาพที่ทำให้เห็นปริมาณของคน เป็นต้น รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้สึกของผลงานจิตรกรรมอีสานของผู้วิจัสร้างสรรคต่อความชำนาญในการแก้ปัญหาองค์ประกอบของช่างแต้ม เช่น การสอดแทรกแนวเรื่องและคติธรรมลงไปผสมกับเนื้อหาหลักเป็นการสร้างอรรถรสแก่ผู้ชม ที่มีความกลมกลืนกันของเนื้อหา เทคนิคและวิธีการที่ทำให้คนเข้าใจภาษาของภาพได้ด้วยรูปทรงที่เข้าใจง่าย แต่สามารถคงสาระและความสำคัญอันนี้ไว้ได้

ภาพที่ 4 พระบฏกรวัดดอกเงิน อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ ขนาด 3.4 x 1.8 เมตร
 ที่มาจาก http://oknation.nationtv.tv/blog/home/blog_data/425/2425/i
 เข้าถึงเมื่อ 16 พฤศจิกายน 2562

ผ้าฉะเหวดอีสาน

ผ้าฉะเหวด เป็นงานจิตรศิลป์ของชนชาวอีสาน มีความหมายตรงกับคำว่า พระภฏ ในงานศิลปะไทย นิยมใช้ประกอบขบวนแห่ผ้าฉะเหวด เป็นผืนผ้าที่มี ขนาดหน้ากว้างราว ๆ 1-1.20 เมตร และมีความยาวหลายสิบเมตร เมตรที่ 50 บนผืนผ้ามีการเขียน เรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า เช่น พระพุทธประวัติหรือชาดก พระมาลัย รวมถึงแต่เรื่องที่ยอดนิยม เช่น สังข์ศิลป์ชัย นิทานพื้นบ้านอีสาน เรื่องราวจากมหาเวสสันดรชาดก โดยการเรียกว่า ผืนผ้าในลักษณะดังกล่าวนี้ว่า ผ้าฉะเหวด นั้น ย่อมเป็นการกำหนดเจาะจงลงไปว่า รูปที่นิยมเขียนบนผืนผ้านั้นเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับมหาเวสสันดรชาดก⁶ โดยจุดมุ่งหมายสำคัญในการสร้างจิตรกรรมบนผืนผ้าชิ้นนี้คือ เพื่อใช้เป็นเครื่องประกอบบูชาสำคัญที่นำไปแขวนประดับในศาลาการเปรียญ หรือพื้นที่จัดงานบุญมหาชาติ ซึ่งความเชื่อสืบแต่โบราณถือกันว่า อาณิสสขของการสร้างผ้าฉะเหวด นั้นผืนนั้นเทียบเท่าได้กับการสร้างพระพุทธรูปหนึ่งองค์

การสร้างสรรค์ผ้าฉะเหวด นั้นเกิดจากการจดจำและการสั่งสมความรู้ผ่านประสบการณ์ของช่างพื้นบ้าน หรือที่เรียกกันว่า ช่างแต้ม ได้เขียนภาพ และถ่ายทอดออกมาจากการรับฟัง จากกัณฑ์เทศน์ทั้ง 13 กัณฑ์ ซึ่งไม่มีการเรียนการสอนเชิงวิชาการ หรือ มีกฎเกณฑ์แบบแผนที่เคร่งครัดตายตัว อย่างเช่นงานจิตรกรรมประเพณี ดังนี้แล้ว หลักเกณฑ์เกี่ยวกับทัศนธาตุ และความเข้าใจเกี่ยวกับสุนทรียภาพตลอดจนทักษะวิธีในการสร้างสรรค์ของช่างแต้มส่วนใหญ่จึงเป็นทักษะที่เกิดจากการศึกษาและทำความเข้าใจด้วยตัวเองเสียเป็นส่วนใหญ่ โคร่งเรื่องของพระเวสสันดรชาดกที่ช่างแต้มได้เขียนลงบนผืนผ้าฉะเหวดนั้น แบ่งเป็น 13 กัณฑ์ ซึ่งในแต่ละกัณฑ์มักจะแทรกแนวคิดที่เกี่ยวกับการสะสมทานบารมี จากสิ่งและทรัพย์สินมีค่า ไปจนถึงสิ่งที่เป็นของรักของหวง พบเจอวิบากกรรมนานาชนิด จนท้ายที่สุดก็สามารถเอาชนะความลำบากนั้นได้ ในวรรณกรรมมุ่งเน้นให้คนเชื่อในคุณธรรมความดี จากการให้ทาน และความเสียสละ ภาพงานจิตรกรรมในแต่ละตอนจึงแฝงไปด้วยแนวคิด สัญลักษณ์ ที่ช่างแต้มจะต้องถ่ายทอดให้คนได้ตระหนักถึงการทำความดี ผ่านภาพเป็นสัญลักษณ์แทนการเล่าเรื่อง

ภาพผลงานการสร้างจิตรกรรมผ้าฉะเหวด จึงแสดงถึงความเชื่อของช่างแต้ม ความนึกคิด การถ่ายทอด และสั่งสอนคนคล้ายกับการสร้างหนังสือภาพ ผ่านกระบวนการคิด อารมณ์ความรู้สึก จินตนาการ ของตัวผู้สร้างสรรค์ และประสบการณ์ในการฝึกฝน ในขณะเดียวกันนั้นการถ่ายทอดจะต้องเป็นสารที่ส่งไปยังคนในชุมชน ให้สามารถ "เข้าถึง" และ "เข้าใจ" ในสาระสำคัญของผลงานศิลปกรรมที่สร้างขึ้นได้ด้วย ดังนั้นผู้สร้างสรรค์จึงต้องรู้จักพลิกแพลงปรับเปลี่ยนแนวทางการ

⁶ จารุณี อินเฒ่าฉาย, "พระภฏ : ภูมิปัญญาไทยในจิตรกรรมไทยประเพณี," ศิลปากร 45, no. 1 (2545).

สร้างสรรค์ของตนให้สอดคล้องไปกับบรรณนิยมของผู้คนในชุมชนเพื่อให้คนได้เรียนรู้และรับสารนั้นอย่างเข้าใจ การบูชาผ้าผะเหวด จึงเป็นทั้งผลงานวิจิตรศิลป์ที่แสดงถึงศักยภาพทางฝีมือของช่างแต้มความศรัทธาของตนเองในการสร้างบุญบูชาพระพุทธ ช่างแต้มจึงเป็นบุคคลที่เป็นตัวแทนแสดงฝีมือทางวิจิตรศิลป์ของหมู่บ้าน คนในชุมชนจึงยกย่องผู้ที่เป็นช่างพื้นบ้านในฐานะที่สร้างผ้าบูชา และผู้สร้างบุญร่วมกัน

ภาพที่ 5 ผ้าผะเหวด กัณฑ์หิมพาน วัดเสนานิคม บ.น้ำใส ต.ชานเผ่าพัฒนา อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม

ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

พระราชกรณียกิจ ด้านศาสนา ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9

“ศาสนา” เป็นหนึ่งในสามสถาบันหลักที่ชาวไทยยึดถือ คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก และทรงดำรงอยู่ในทศพิธราชธรรม ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจหลายประการในการทะนุบำรุงศาสนาต่าง ๆ ในประเทศไทย ทรงมีพระราชจริยวัตรเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา และทรงเป็น

พุทธมามกะผู้เคร่งครัดและสม่ำเสมอด้วยปฏิบัติบูชาทรงพระกรุณาประมวลคำสอนของพระภิกษุผู้เป็นพระอาจารย์ทรงคุณธรรมสูง พระราชทานแก่ข้าราชการบริพารและข้าราชการในราชสำนัก ด้วยมีพระราชประสงค์ให้ข้าราชการเป็นผู้ใฝ่ในทางธรรม เพื่อความเจริญของตนเองและหมู่คณะ ทั้งในหน้าที่การงานและชีวิตส่วนตัว การถือกุศลข้าราชการเช่นนี้ เป็นวัตรข้อหนึ่งในจักรวรรดิวัตร ทรงยึดมั่นในพระพุทธศาสนาทรงสวดมนต์ ทรงตักบาตร และทรงสดับพระธรรมเทศนา เมื่อจะเสด็จพระราชดำเนินไป ทรงศึกษาต่อที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ได้ทรงแสดงพระองค์เป็นพุทธมามกะ และเมื่อเสด็จนิวัตประเทศไทยเป็นการถาวรแล้ว มีพระราชศรัทธาทรงพระผนวชเป็นพระภิกษุตามประเพณีทางพุทธศาสนาของไทย โดยทรงได้รับพระสมณนามจากราชอุปัชฌายจารย์ว่า “ภูมิพล” ตลอดเวลา 15 วันที่ทรงพระผนวช พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิบัติพระองค์ตามแนวทางแห่งพระภิกษุสงฆ์โดยทั่วไปอย่างเคร่งครัด ทรงลงพระอุโบสถทำวัตรและออกบิณฑบาตเป็นประจำทุกวันมิได้ขาด ซึ่งภาพที่พระองค์ทรงเป็นพระภิกษุและออกบิณฑบาตนั้นเป็นภาพที่ประทับใจ พสกนิกรชาวไทยผู้มีรู้ลึ้ม ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาโดยสม่ำเสมอ ทรงนำข้อธรรมะมาเป็นหลัก ในการพระราชทานพระบรมราชาโชวาท ทรงอุปถัมภ์ถือกุศลศาสนบุคคล ศาสนพิธี และศาสนวัตถุมาโดยตลอด เช่น พระราชทานพระบรมราชาอุปถัมภ์แก่สามเณรที่สอบไล่ได้เปรียญธรรม 9 ประโยคในการอุปสมบทเป็นพระภิกษุนาคหลวง ทรงสถาปนาพระราชอาสนะ พระราชทานพระสมณศักดิ์ ทรงถวายผ้าพระกฐิน และพระราชทานพระราชทรัพย์ในการก่อสร้างและบำรุงรักษาวัดวาอาราม ทรงสร้างพระพุทธรูปในโอกาสต่างๆ ได้แก่ พระพุทธรูปปฏิมาชัยวัฒน์ ประจักษ์กาล พระพุทธรูป ภ.ป.ร. พระพุทธรูปราชูปถัมภ์พระพิฆเนศและพระพุทธรูปนิโรคนครายชัยวัฒน์จตุรทิศ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และสืบสานด้าน ศาสนพิธีในพระราชพิธีต่าง ๆ อยู่เสมอ ตลอดทั้งเสด็จพระราชดำเนินไปในการพิธีที่ทางคณะสงฆ์วัดต่าง ๆ ทำรายงานขอพระราชทานพระบรมราชาอุปถัมภ์ผ่านมายังกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ในฐานะหน่วยงานของรัฐที่สนองงานสถาบันพระมหากษัตริย์ด้านศาสนพิธี และพระราชทานผ้าพระกฐิน และ เครื่องพระกฐิน แก่หน่วยงาน องค์กร หรือบุคคล นำไปทอดถวายยังพระอารามหลวง หรือ วัดต่าง (ซึ่งถือเป็นการส่งเสริมและเป็นกำลังใจให้พุทธศาสนิกชนได้ร่วมสืบสานโบราณราชประเพณีในกฐินกาลทาน อันเป็นการถวายทานตามที่พระวินัยบัญญัติไว้

ในการปลุกฝังธรรมะแก่ราษฎร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” พระราชทานเป็นธรรมะแก่ราษฎรให้มีความเพียร ด้วยความอดทนโดยไม่ท้อแท้จนกว่าจะประสบความสำเร็จโดยไม่หวังผลตอบแทน และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้

พิมพ์ในโอกาสเฉลิมฉลองพระราชพิธีกาญจนาภิเษก ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตพิมพ์เป็นหนังสืออ่านสำหรับเยาวชน

นอกจากจะทรงศึกษาและทรงปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างสม่ำเสมอแล้วยังทรงเผยแผ่แก่ราษฎรเพื่อเป็นหลักยึดทางจิตใจและการดำเนินชีวิต ในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ได้เสด็จออกมหาสมาคม ณ สีหบัญชรพระที่นั่งอนันตสมาคม เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2549 ได้พระราชทานพระราชดำรัสแก่ผู้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในเรื่องคุณธรรมอันเป็นที่ตั้งของความรักความสามัคคีที่จะทำให้คนไทยร่วมมือร่วมใจกันรักษาและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันไปได้ตลอดรอดฝั่ง 4 ประการ คือ

ประการที่ 1 การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน

ประการที่ 2 การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงานประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่น และประเทศชาติ

ประการที่ 3 การที่ทุกคนปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริต ในกฎกติกาและในระเบียบแบบแผน โดยเท่าเทียมเสมอกัน

ประการที่ 4 การที่ต่างคนต่างพยายามนำความคิดความเห็นของตนให้ถูกต้องเที่ยงตรงและมั่นคงอยู่ในเหตุในผล หากความคิดจิตใจและประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดีที่เจริญนี้ยังมีพร้อมมูลอยู่ในกายในใจของคนไทย ก็มั่นใจได้ว่าประเทศไทยจะดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไปได้

ตลอดระยะเวลาแห่งการครองราชย์ได้มีพระมหากษัตริย์คุณูปถัมภ์ค้ำจุนทุกศาสนาที่คนไทยนับถือ ในฐานะอัครศาสนูปถัมภก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่ศาสนาต่าง ๆ มาโดยตลอดและอย่างทั่วถึง ทรงได้พระราชทานพระราชทรัพย์อุปถัมภ์บำรุงศาสนาอื่น ๆ พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ผู้แทนขององค์กรศาสนาต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการอบรมสั่งสอนให้ประชาชนเป็นคนดี ตามหลักการแห่งศาสนาของตน อันจักเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมสืบไป ในฐานะอัครศาสนูปถัมภก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่ศาสนาต่าง ๆ ที่ประชาชนนับถือโดยทั่วถึง ได้แก่

ศาสนาคริสต์ สร้างโรงเรียน สร้างโรงพยาบาล สร้างโบสถ์และประกอบศาสนกิจได้ทั่วทุกภาคของประเทศ เมื่อเอกอัครสมณทูต ณ แห่งนครรัฐวาติกันเดินทางมาประเทศไทย ก็ได้รับพระบรมราชวโรกาสให้เข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายพระราชสาสน์ตราตั้ง เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พุทธศักราช 2512

ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท และเมื่อพระสันตะปาปา จอห์น ปอล ที่ 2 ประมุขแห่งคริสตจักรโรมันคาทอลิก เสด็จเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 10 - 11 พฤษภาคม พุทธศักราช 2527 เสด็จออกทรงรับ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทอย่าง สมพระเกียรติ สร้างความปลาบปลื้มอัมเอนใจแก่ชาวไทยที่นับถือคริสตศาสนาเป็นอันมาก

ศาสนาอิสลาม มีมัสยิดอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงห่วงใยประชาชนในภาคใต้ซึ่งส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลามและพูดภาษายาวี ได้มีพระราชดำรัสแก่ทางการศึกษาให้พยายามจัดให้ประชาชนสามารถพูดภาษาไทยให้ได้และให้กระทรวงศึกษาธิการช่วยส่งเสริมให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสอนวิชาสามัญและวิชาชีพ ได้ทรงติดตามผลโดยพระราชทานรางวัลแก่ครูโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามที่ปรับปรุงดำเนินการตามพระราชดำริ และเพื่อให้คนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามมีความรู้ในสาระของคัมภีร์กุรอานซึ่งเป็นภาษาอาหรับได้มีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้จุฬาราชมนตรีจัดแปลคัมภีร์กุรอานเป็นภาษาไทยและพระราชทานเงินในการจัดพิมพ์ในการเสด็จพระราชดำเนิน เยี่ยมชาวไทยมุสลิมภาคใต้ ได้พระราชทานพระราชทรัพย์สมทบทุนสร้างหรือบูรณะมัสยิด เสด็จเยี่ยมในวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม เช่น การเฉลิมฉลอง 14 ศตวรรษแห่งคัมภีร์กุรอาน การจัดงานเมาลิดกลาง ได้เสด็จฯ ไปเป็นประธานพิธีเปิดงานและต่อมาทรงพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร หรือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 เสด็จฯ แทนพระองค์

ศาสนาพราหมณ์ ฮินดู มีอยู่ในเมืองไทยมาช้านาน ได้พระราชทานฐานันดรศักดิ์แก่พราหมณ์เมื่อมีพระราชพิธีตามโบราณราชประเพณีได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพิธีพราหมณ์ควบคู่กับพิธีทางพุทธศาสนาเสมอ และให้พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ซึ่งมีพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชครูวามเทพมุนี อ่านประกาศบวงสรวง ทูลเกล้าฯ ถวายน้ำเทพมนต์และอื่น ๆ ตามพิธีพราหมณ์ สถานที่อันเกี่ยวเนื่องกับศาสนาฮินดูได้รับการบำรุงรักษาเป็นอย่างดี เช่น โบสถ์พราหมณ์ เมื่อสมเ้าคมฮินดูสมาธแห่งประเทศไทยสร้าง “เทพมณเฑียร” เพื่อเป็นศูนย์รวมของศาสนาพราหมณ์ ฮินดู ในประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานพิธีเปิด

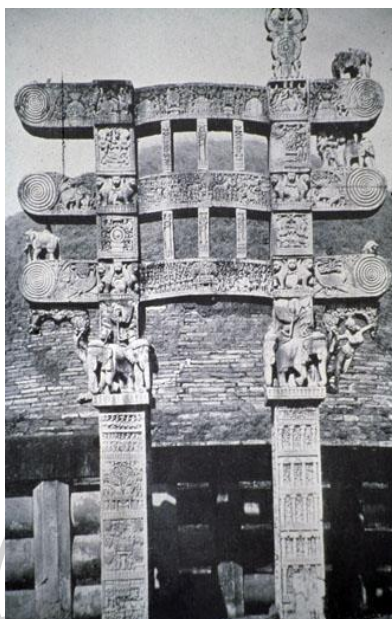
ศาสนาซิกข์ ชาวไทยผู้นับถือศาสนาซิกข์ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ได้ดำเนินชีวิตเช่นเดียวกับผู้นับถือศาสนาอื่น ๆ สามารถบำเพ็ญศาสนกิจได้โดยเสรี เมื่อวันครบรอบ 500 ปีแห่งศาสนาซิกข์ ผู้นับถือศาสนาซิกข์ในประเทศไทยจัดงานฉลองพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วย

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในพิธี

กล่าวได้ว่า พระบารมีและบรมราชูปถัมภ์ที่พระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่ศาสนาต่าง ๆ ทำให้ประชาชนทุกชาติทุกภาษา ทุกศาสนาต่างอาศัยอยู่ร่วมกันในประเทศไทยอย่างสงบสุขราบรื่น โดยไม่ปรากฏความขัดแย้งกัน

การศึกษาวิธีการเล่าเรื่องของวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดกผ่านงานจิตรกรรม

การสร้างสรรค์จิตรกรรมและงานวรรณกรรมในพุทธศาสนา มักจะปรากฏอยู่ในศาสนสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ หรือสถานที่ประกอบศาสนกิจเพื่อเผยแพร่หลักธรรม คำสอน หลักฐานที่เกี่ยวกับภาพและการเล่าเรื่องในพุทธสถานที่ มหาสุปสาณูจิ โบราณสถานที่เป็นอารยธรรมของต้นกำเนิดแดนพุทธภูมิ พบแผ่นหินหน้าซุ้มประตูทางเข้าสู่รูป ชื่อประตูไตรนา (ดูภาพที่ 12) มีลักษณะเป็นประตูทางเข้าออก เลียนแบบประตูไม้ของศิลปะอินเดียโบราณ สีทึบ มีที่เป็นคานแนวตั้งและแนวนอน บนคานนั้นสลักหินเป็นภาพสลักนูนต่ำแสดงชุดภาพพุทธประวัติ การประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา การแสดงยมกปาฏิหาริย์ ปรีชาญาณ และชาดก ที่ปรากฏอยู่ซุ้มประตูทางเข้าไว้เพื่อเป็นที่ให้คนเข้าไปเรียนรู้เรื่องราวของพระองค์ เป็นสัญลักษณ์เพื่อให้คนเข้าไปทำการสักการบูชา ศิลปะอินเดียมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวรรณคดีและตำราสุนทรียภาพ ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจถึงศิลปะอินเดียอย่างถ่องแท้เราต้องเข้าใจเรื่องราวในวรรณคดีอินเดียและกฎเกณฑ์แห่งศาสตร์แห่งความงามนั้นด้วย (สุภัทรดิศ ดิศกุล, 2510) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าวรรณกรรมคือจุดเชื่อมโยงผลงานศิลปกรรมให้ประจักษ์ชัดเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจคุณค่าความงามและหลักคำสอนที่มาจากคติความเชื่อทางศาสนา มุ่งเน้นให้คนจดจำเรื่องราว ชิมชับเอาวิถีและประเพณีให้ดำรงสืบต่อตามการบันทึกหรือเรื่องเล่าผ่านการสร้างสรรค์

ภาพที่ 6 ประตูดุตรณา ประตูตะวันออก สถูปที่ 1 สาญจี ศิลปะอินเดียบอราน พุทธศตวรรษที่ 6

ผู้ถ่ายรูป ศ.ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล สงวนลิขสิทธิ์โดย ห้องสมุด ศ.ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล

ที่มาจาก <http://www.thapra.lib.su.ac.th/supatlib/picture2.php?check=country&keyword=6&Page=15>

เข้าถึงเมื่อ 12 พฤศจิกายน พ.ศ.2562

วรรณกรรมพระเวสสันดรชาดกเป็นหนึ่งในทศชาติของพระพุทธเจ้าในชาติสุดท้ายที่ทรงบำเพ็ญเพียร แนวคิดของวรรณกรรมได้แฝงคติเรื่องการให้ทานและการเสียสละเพื่อสะสมทานบารมี โดยมีเรื่องย่อดังนี้ พระเวสสันดรทรงเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุยชัยกับพระนางมยุรี แห่งแคว้นสิวี ประสูติที่ตรอกพ้อคำ เมื่อพระเวสสันดรได้รับราชสมบัติจากพระบิดา ทรงได้พระราชทานช้างปัจจัยนาครแก่กษัตริย์แคว้นกลิงคารัฐ ทำให้ประชาชนไม่พอใจ พระเวสสันดรจึงถูกพระราชบิดาเนรเทศไปอยู่ป่าหิมพานต์พร้อมกับพระนางมัทรีพระมเหสี กัญหาและชาลี พระโอรสและพระธิดาทรงถือเพศเป็นดาบสอยู่ในป่า ไม่ช้าไม่นานก็มีพราหมณ์ชื่อชูชก มาขอบุตรไปเลี้ยงเป็นบริวารรับใช้แก่ภริยาสาวนางอมิตตดา ทรงทานพระโอรสและพระธิดาให้แก่ชูชกในเวลาต่อมาทรงประทานทานพระนางมัทรีให้แก่ท้าวสักกเทวราชผู้แปลงกายมาขอพระพระนางมัทรี เพื่อทดสอบจิตใจและฝากไว้ให้พระเวสสันดรเพื่อเป็นการขัดขวางไม่ให้ผู้อื่นมาขอพระนางมัทรีไป ผีพราหมณ์เฒ่าชูชกเดินทางเข้าไปแคว้นสิวี ได้พบพระเจ้าสุยชัยโดยบังเอิญ ทรงเห็นสองกุมารที่เป็นพระราชนัดดาของพระองค์ จึงถามถึงต้นสายปลายเหตุกับชูชก ทรงขอให้สองกุมาร และพระราชทานงานเลี้ยงให้แก่เฒ่าชูชกและด้วย

ความโลภมากของพราหมณ์เดมาจึงถึงแก่กรรมด้วยการกินอาหารมากเกินไป จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมมีลักษณะการเล่าเรื่องที่ดำเนินไปตามลำดับเหตุการณ์และทุก ๆ เหตุการณ์จะมีการแทรกข้อคิดเกี่ยวกับคุณธรรมความดีอยู่เสมอ เมื่องานวรรณกรรมได้ถอดออกมาเป็นเรื่องราวบนงานจิตรกรรมต่างมีรูปแบบในการนำเสนอที่แตกต่างกันไปตามบริบทของชุมชนและสังคมที่อยู่ตามศาสนสถาน เช่น งานจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ หรืองานstup เต็ม จิตรกรรมอีสานในสิม เป็นต้น

การเล่าเรื่องในจิตรกรรมไทยเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติของพระพุทธเจ้า การบำเพ็ญทาน และอดีตชาติ ลักษณะเป็นนิทานชาดกที่มีคติสอนใจ ภาพงานจิตรกรรมเล่าประกอบในชาดกเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดของพระโพธิสัตว์ การเกิดในชาติต่าง ๆ ของพระพุทธองค์ ที่ต้องประสบกับภัยมาร มีทั้งดีและร้ายปะปนกันไปในเรื่อง จนกระทั่งครั้งกาลสะสมบารมี การทำความดีจนได้เกิดเป็นพระพุทธเจ้า มีแนวคิดในเรื่องของคุณธรรมความดี ไว้สำหรับเป็นที่สอนใจแก่มนุษยโลก การจัดวางของภาพวาดเล่าเรื่องจะปรากฏภาพจิตรกรรมในพระอุโบสถเพื่อประกอบกับศาสนกิจและสร้างความเข้าใจแก่ผู้ศรัทธา พระภิกษุสงฆ์นอกเหนือจากการอ่านหลักคำสอนจากพระไตรปิฎก ภาพจากวรรณกรรมชาดกสามารถสร้างมโนภาพของผู้รับสารรู้ข้อความอย่างชัดเจน เกิดความรู้ทางปัญญา ในส่วนลักษณะของงานจิตรกรรมไทยจะเป็นการเขียนภาพแบบสกุลช่าง มีการวางองค์ประกอบและสัดส่วนของภาพที่ต้องใช้ความสมมาตรและความประณีตในการเขียนที่ละเอียดอ่อน รวมทั้งการใช้สีเฉพาะในการระบายและแสดงความเป็นการแบ่งชนชั้นวรรณะ ของเทพกษัตริย์และไพร่ เช่น การใช้สีทองกับเครื่องประดับของตัวละครที่เป็นตัวพระ ตัวนาง เป็นต้น แนวคิดในการจัดองค์ประกอบของภาพคือการแบ่งเส้นสินทาระหว่างพื้นที่ว่างในสถาปัตยกรรม กั้นระหว่างชั้นบรรยากาศ ได้แก่ สรวงสวรรค์ โลกมนุษย์ และ นรกภูมิ

จิตรกรรมอีสานนิยมวาดวรรณกรรมพระเวสสันดรผ่านผลงานที่เป็นผ้าผะเหวด ในงานบุญผะเหวด งานจิตรกรรมอีสานบนผืนผ้ามีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนด้านการวาด ส่วนใหญ่ช่างเขียนได้ภาพจินตนาการจากการฟังพระเทศน์ และการอ่านใบลาน ซึ่งมีต้นเค้าเดิมจากชาดกที่เขียนไว้ โครงสร้างและวิธีการเล่าเรื่องที่อยู่ในผ้าผะเหวด เป็นภูมิปัญญาของช่างที่ต้องอาศัยการจำจาดเรื่องราวของวรรณกรรมถ่ายทอดมายังภาพผลงาน มีวิธีการบวนการวางแบบและการวางตัวละครที่คล้ายกับงานจิตรกรรมไทยคือการเขียนเล่าเรื่องโดยมีเส้นแบ่งเป็นตอนๆ ซึ่งการเขียนเล่าภาพเล่าเรื่องผ่านการสร้างสรรค์จิตรกรรมอีสานนี้ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน อันได้แก่ ด้านเนื้อเรื่อง และวิธีการเล่าเรื่องของช่างแต้ม ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานอรัญญิก

	
<p>กัณฑ์บทนำ/อรัญญิก</p>	
<p>เนื้อเรื่อง สรุปลความจาก มหาสันนิบาตชาดก ทศชาติฉบับชินวร พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลริวิวัฒน์</p>	<p>วิธีการเล่าเรื่องของผ้า ผะเหวด วัดแจ้ง สว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น</p>
<p>ประวัติของพระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดพระมารดา ทรงเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เปิดโลกสวรรค์-นรก บังเกิด ปราภฏการณณ์ฝนโบกขรพรรษ เป็นหยาดน้ำฝนสีแดง ฝนนั้นจะไม่ต้องกายของชนผู้ที่ไม่ต้องการให้ตนเองเปียก ทรงตรัสแก่ สาวกของพระองค์ในอดีตชาติครั้งเป็นพระเวสสันดร</p>	<p>ช่างแต้มนิยมใส่ภาพเหตุการณ์พุทธประวัติตอนเสด็จกลับลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หรือปางเปิดโลก เพื่อสื่อถึงความมกตัญญูกตเวทีของพระองค์และเชื่อมต่อกับปราภฏการณณ์ฝนโบกขรพรรษ และนิยมนวาดภาพนรก-สวรรค์ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงการลงมาโปรดสัตว์โลก โดยจะวางองค์ประกอบที่สำคัญไว้บนสุดเป็นจุดเด่นของภาพ ใช้เส้นสีชมพูอมแดงแบ่งพื้นที่ของเทวโลก เช่นนรกขุมต่าง ๆ</p>

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์
ทศพร 1

ชื่อกัณฑ์ กัณฑ์ทศพร

<p>เนื้อเรื่อง สรุปลความจาก มหาสังนิบาตชาดกทศ ชาติฉบับชินวร พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวง ชินวรสิริวัฒน์</p>	<p>วิธีการเล่าเรื่องของผ้าฉะหวอด วัด แจ้ง สว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น</p>
<p>ท้าวสักกเทวราชเกิดบุญนิมิต5 ประการที่ตั้งอยู่ใน อายุของพระนางผุสดี ทรงทราบความว่านางจะ สิ้นอายุ จึงพานางมายังนันทวันอุทยาน และ ประสาทพรแก่พระนางผุสดี ก่อนที่จะจุติลงมา เป็นพระราชมารดาของพระเวสสันดร เมื่อนาง ทราบว่าตนกำลังจะ</p>	<p>ช่างแต่มีนิยมเขียนกัณฑ์คือการทำ สักกเทวราชหรือ รูปของเทวดาใส่ เครื่องทรง อยู่ในปราสาท หรือ อุทยานบนสวรรค์ ชั้นดาวดึงส์กำลัง แสดงทำประทวนพรให้แก่พระนางผุ สดี ที่กำลังลอยลงมาขอพร ใช้เส้นสี ดำในการเขียนการหลั่งน้ำประทวน พรออกมาให้เห็นเป็นการแสดงการ อวยพรของท้าวสักกเทวราช</p>

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์
ทศพร 2

เนื้อเรื่อง สรุปลความจาก มหาสันนิบาตชาดกทศ ชาติฉบับชินวร พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวง ชินวรสิริวัฒน์	วิธีการเล่าเรื่องของผ้าผะเหวด วัด แจ้จ้ง สว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
<p>สันบุญจึงรับพรของท้าวสักกเทวราช ที่ประทานพร ให้ 10 ประการ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ขอให้มิจักษุตำตุนัยน์ตาลูกมฤคิ 2. ขอให้มิขนกั้วดำสนิท 3. ขอให้พระนามว่ามุสตี 4. ขอให้มิโอรสที่ให้พัสดุอันเลิศ ช่วยเหลือคน ยากจน ไม่ตะหนี่ เป็นที่เคารพบูชา มีเกียรติ มียศ 5. ขอให้ครรรค์อุทรอย่านสูงคือแบนราบในเวลา ทรงครรรค์ 6. ขอให้มิถันงามอย่าพึงหย่อนยาน 7. ขอให้มิเกศาคำสนิท 8. ขอให้มิผิงงามและข้อสุดท่าย 9. ขอให้มิอำนาจปลดปล่อยนักโทษได้ 10. ขอให้เกิดเป็นอัครมเหสีของพระราชาในแคว้น สีวิ กรุงเชตุตร <p>พระนางมุสตีได้ลงมาจุติยังโลกมนุษย์ ทรงได้รับพร ทั้งสิบประการ พระนางได้อภิเษกสมรสกับ พระเจ้าสญชัยแห่งแคว้นสีวิ</p>	<p>องค์ประกอบโดยรอบเป็นบรรยากาศ ของสวรรค์มีพืชพันธุ์ผลไม้ เช่น ต้น กล้วย ต้นไม้ใหญ่ ว่าเป็นเส้นร่างให้ เห็นคร่าว ๆ</p>

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์หิมพานต์ 1

	
<p>กัณฑ์หิมพานต์</p>	
<p>เนื้อเรื่อง สรุปลงมาจาก มหาสันนิบาตชาดกทศ ชาติฉบับชินวร พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวง ชินวรสิริวัฒน์</p>	<p>วิธีการเล่าเรื่องของผ้าฉะเหวด วัดแจ้ง สว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น</p>
<p>ในหิมพานตวรรณนา หรือ กัณฑ์หิมพานต์ เป็น การเล่าถึงการลงมาจุติของพระนางผุสดี ทรงได้ อภิเษกสมรสกับพระเจ้าสุทนต์พระราชาในแคว้น สิวี ทรงให้กำเนิดพระราชโอรส คือพระเวสสันดร ซึ่งเป็นพระบรมโพธิสัตว์ลงมาถือกำเนิดในพระ ครรภ์ของพระนาง ครั้นเมื่อพระบรมโพธิสัตว์ทรง ประทับในครรภ์ พระนางได้สร้างโรงทาน 6 แห่ง ทรงสละพระราชทรัพย์ 6 แสน กหาปณะทุก ๆ วัน พระเจ้าสุทนต์</p>	<p>ช่างแต่มนิยมเขียนเป็นภาพปราสาทราชวัง มีข้าทาสบริวาร เหตุการณ์สำคัญจะเป็น ฉากที่พระเจ้าสุทนต์กับพระนางผุสดีผู้เป็น อัคมเหสี กำลังมอบราชสมบัติให้กับพระ เวสสันดร และพระพระนางมัทรี ใน ปราสาทมีช้างปัจจัยนาคที่เป็นสัตว์เลี้ยง คู่บารมีพระเวสสันดร</p>

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์หิมพานต์ 2

เนื้อเรื่อง สรุปลความจาก มหาสันนิบาตชาดกทศชาติฉบับชินวร พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลริวัฒน์	วิธีการเล่าเรื่องของผ้าพะเหวด วัดแจ้ง สว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
<p>ทราบความปรารถนาของพระนางจิงเรียก พรหมณ์ผู้รู้ นิมิตรมาทำการสักการะและถามถึงเนื้อความว่าพระครรรค์ของพระนางได้มีพระโพธิสัตว์ที่มีบุญบารมีลงมาจุติ เมื่อพระราชโอรสถือกำเนิดขึ้นได้ตรัสกับพระนางว่าจะเกิดมาทำบารมีทาน พระนางตอบตกลง ในขณะนั้นพั้งข้างได้นำลูกข้างขวาที่เป็นมงคลมาถวาย เป็นข้างคูบารมีของพระเวสสันดรชื่อ ปัจจัยนาค</p> <p>เมื่อพระเวสสันดรพระเจริญชนม์ 16 พรรษา พระราชบิดาก็ยกพระราชบัลลังก์ ได้ครองราชสมบัติและทรงอภิเษกกับพระนางมัทรี มีพระโอรส 1 องค์ชื่อ ชาลี ราชธิดา ชื่อ กัณหา พระองค์ได้สร้างโรงทาน บริจาคทานแก่ผู้เชิญใจ ต่อมาพระเจ้ากalingครรัฐแห่งนครกalingครรัฐได้ส่งพรหมณ์มาขอพระราชทานข้างปัจจัยนาค พระองค์จึงพระราชทานให้แก่พระเจ้ากalingครรัฐ ชาวกรุงสิวีไม่พอใจจึงไปทูลพระเจ้าสุยชัยให้ขับไล่พระเวสสันดร ออกนอกพระนคร พระเวสสันดรทราบข่าวว่าตนโดนขับไล่ จึงตั้งจิตจะถวายทาน ก่อนที่ตนจะโดนเนรเทศ คือ การจัดสัตตสดกมหาทานและทรงตรัสสั่งพระนางมัทรีว่าให้อยู่ดูแลกัณหา-ชาลี และให้พระนางเก็บสมบัติของตนที่นำมาจากเมืองของตนไว้ พระนางมัทรีทรงไม่ยินยอม และขอตามพระสวามี เฝชิญชะตากรรมนี้ด้วย ทรงสองพระองค์กันแสงคร่ำครวญอย่างน่าสงสาร</p>	

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานทานกัณฑ์

 <p style="text-align: center;">ทานกัณฑ์</p>	
<p>เนื้อเรื่อง สรุปลความจาก มหาสันนิบาตชาดกทศ ชาติฉบับชินวร พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวง ชินวรสิริวัฒน์</p>	<p>วิธีการเล่าเรื่องของผ้าผะเหวด วัดแจ้ง สว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น</p>
<p>พระนางมุสดีได้ทรงสดับฟังเสียง ทรงกังวลพระทัย ต่อสถานการณ์นี้ ทรงหว่านโยพระราชโอรส พระนาง มัทรีและพระนัดดาทั้งสองพระองค์ ในความวิบาก กรรม ทรงกราบทูลขอพระสวามี แต่ไม่เป็นผล เพราะขัดต่อมุสดีและพระเจ้าสญชัยที่ไม่สามารถฝืน กฎพระราชประเพณีได้ พระเวสสันดร พระพระ นางมัทรี ก็ถูกหาและขาลี ได้เปลี่ยนองค์จากเครื่อง ทรง ทรงขอพระราชทาน โอกาสบำเพ็ญมหา สัจตศกทานการแจกทานครั้งยิ่งใหญ่ก่อนที่จะออก จากพระนคร อันประกอบด้วย ช้าง ม้า โคนม นารี ทาสี ทาสา สรรพวัตถุถาวรณต่าง ๆ รวมทั้งสุราบาน รวมทั้งหมดย่างละ 700 อย่าง</p>	<p>ช่างแต่้มจะอธิบายถึงช่างปัจฉัยนาคแสดง เป็นรูปช่างตัวใหญ่ และมีภาพของ พราหมณ์ทั้ง 7 อากัปกรณ์ที่สื่อถึงการ ได้รับทรัพย์สินที่มีค่า และภาพพระ เวสสันดรทรงทำพิธีหลั่งน้ำทักษิโณทก ช่างแต่้มนิยมเขียนภาพช่าง ม้า วัด เสื้อผ้า ทาสหญิง-ชาย และภาพข้าวของเครื่องใช้ โดยย่อจำนวนจากอย่างละ 700 เหลือลง เพียงแค่อ่างละ 7 หรือ อย่างละ 1 เท่านั้น</p>

ตารางที่ 7 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์วนปเวสน์

	
<p>กัณฑ์วนปเวสน์</p>	
<p>เนื้อเรื่อง สรุปลักษณะจาก มหาสันนิบาตชาดกทศชาติฉบับชินวร พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์</p>	<p>วิธีการเล่าเรื่องของผ้าผะเหวด วัดแจ้ง สว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น</p>
<p>กัณฑ์สี่กษัตริย์เดินทางบ้ายพระพิศตรัสผู้ชาววงกตระหว่างทางได้พบกับพราหมณ์ทั้งสาม ทรงประทานม้าและเกวียนที่ทรงนั่งให้แก่พราหมณ์ทั้งสามในการเดินทางตามคำร้องขอ เมื่อเดินทางมาถึงนครเจตราช ทั้งสี่กษัตริย์จึงแวะเข้าประทับพัก ณ ศาลาพระกษัตริย์ผู้ครองนครเจตราชจึงทูลเสด็จครองเมือง แต่พระเวสสันดรทรงปฏิเสธ ผู้ครองนครเจตราชจึงขอร้องให้พระองค์ทรงประทับแรม 1 คืนก่อนเสด็จเข้าไปยังป่าพอรุ่งเช้าผู้ครองเมืองทั้งหลายได้มาส่งพระเวสสันดรที่ประตูทางเข้าก่อนถึงป่า 15 โยชน์ น้ำตาอาบแก้มและเล่าเส้นทางในป่า สถานที่หาอาหาร แหล่งน้ำ ได้ให้เจตบุตรเป็นกัลยาณมิตร เฝ้าประตูทางเข้าป่า หากมีผู้ใดประสงค์ร้ายจะได้มีพรานเจตบุตรคอยคุ้มครอง และเมื่อเสด็จถึงเขาวงกตได้พบอาศรมที่ซึ่งทำวชิษณุกรรมเนรมิตตามพระราชบัญชาของท้าวสักกเทวราชกษัตริย์ทั้งสี่จึงทรงผนวชเป็นฤษีพำนักในอาศรม</p>	<p>ช่างแต้มเขียน ภาพพระเวสสันดรประทับนั่งในราชรถกับพระนางมัทริกัญญา และชาลี และมีภาพแสดงเหตุการณ์ตอนพราหมณ์เข้ามาขอราชรถกับม้าระหว่างทางเป็นฉากในป่าวาดตัดกับรูปทรงที่เป็นเขตพระราชวัง โดยใช้วันสีชมพูอมแดงที่ใช้เขียนเส้นพื้นดินเขียนล้อกับกำแพงราชวัง สลับกับขีดหินและฉากของพระเวสสันดรที่เดินทางมาถึงเขตนครเจตราช และมีฉากผู้ครองนครเจตราชชี้เส้นทางไปสู่เขาเส้นทางเขาวงกตในเขตป่าหิมพานต์</p>

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์ชูชก

 <p style="text-align: center;">กัณฑ์ชูชก</p>	
<p>เนื้อเรื่อง สรุปลงมาจาก มหาลัทธินิบาตชาดกทศชาติ ฉบับชินวร พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวร สิริวิวัฒน์</p>	<p>วิธีการเล่าเรื่องของผ้าพะเหวด วัดแจ้ง สว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น</p>
<p>ชูชกบรรพ เป็นกัณฑ์ที่กล่าวถึงพราหมณ์เฒ่าชื่อชูชก เป็นชาวบ้านชื่อทุนนวิภูจุพราหมณ์คามในแคว้นกาลิงคราชภูร์ ได้เที่ยวขอเงินจนรวบรวมได้ทรัพย์เป็นเงิน 100 กหาปณะ จึงนำไปฝากไว้กับสกุลพราหมณ์พราหมณ์ได้ใช้เงินจนหมด จึงยกบุตรสาวคือ ได้นางอมิตตดาให้มาเป็นภรรยา แต่เมื่อครั้งชูชกพานางมายังเรือนของตน ก็เป็นที่ติฉินนินทาของเหล่าพราหมณ์ที่หมายจะขับไล่นางอมิตตดาออกจากหมู่บ้านที่ได้รับแรงกดดันมาจากเหล่าพราหมณ์ที่เป็นสามีของตน นางอมิตตดาทนไม่ได้จึงนำเรื่องไปฟ้องชูชกผู้เป็นสามี และใช้กลให้ชูชกไปหาขอกัณฑ์และชาลีมาเป็นทาสรับใช้ หากชูชกไม่ยินยอมนางจะกลับไปบ้านของตน ด้วยราคะกิเลสของพราหมณ์แก่ จึงยอมเดินทางเข้าป่าเพื่อไปขอพระราชโอรสและพระราชธิดาของพระเวสสันดร</p>	<p>การเขียนเล่าเรื่องนิยมเขียนโดยใช้ฉากพราหมณ์แก่หน้าตาอัปลักษณ์ ผิดรูป เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะของบุรุษโทษ 18 ประการ และภาพของหญิงสาวกำลังพลอดรักต่อกันตามวิธีการครองเรือนเป็นเหตุการณ์สำคัญ ช่างแต้มใช้เส้นสีชมพูอมแดงเขียนเป็นเส้นทางที่ชูชกนำนางอมิตตดาไปยังเรือนของตนเองเรียงตามกันไปเป็นเส้นทาง ล้อกับกลุ่มคนชาวบ้าน นางพราหมณ์ ที่กลั่นแกล้งนางอมิตตดา และนางเดินกลับมาฟ้องสามีที่บ้าน</p>

ตารางที่ 9 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์จุลพน

	
<p>กัณฑ์จุลพน</p>	
<p>เนื้อเรื่อง สรุปลความจาก มหาสังนิบาตชาดกทศชาติฉบับชินวร พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์</p>	<p>วิธีการเล่าเรื่องของผ้าพะเหวด วัดแจ้ง สว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น</p>
<p>ชูชกเดินทางไปยังป่าหิมพานต์ ด้วยกิเลสตัณหาและราคะเข้าครอบงำจึงต้องเดินทางไปขอบุตรพระเวสสันดรมาเป็นทาส ตามคำร้องขอและวิงวอนของนางอมิตตดาผู้เป็นภรรยา พราหมณ์แก่เดินเข้าไปในป่าอย่างยากลำบาก ปากก็บ่นว่าตนเองต้องตรากำลำบากก็เพราะพระเวสสันดรที่เข้าไปพำนักในป่าที่ลึก เสียงบ่นของชูชกทำให้สุนัขที่เฝ้าประตูทางเข้าตื่นขึ้นและเข้ารุมทำร้ายชูชก ด้วยความกลัวชูชกจึงไต่ขึ้นไปบนกิ่งไม้ร้องหาคนช่วย และคำทอพระเวสสันดรว่าเป็นเวรกรรมของเขาที่ต้องเข้ามาในป่า เสียงบ่นของชูชกแว่วเข้าไปที่หูของพรานเจตบุญ รู้สึกไม่สู้ดีว่าจะมีคนมาทำร้ายพระเวสสันดร จึงวิ่งไปที่ป่าทางเข้าพบกับชูชกที่อยู่บนต้นไม้ ด้วยอาการตื่นกลัว พรานเจตบุตรจึงค้นธนูเพื่อเตรียมยิงชูชก แล้วไต่ถามว่าเข้ามาในป่าหิมพานต์เพื่อที่จะมาขอบุตรพระเวสสันดรหรือไม่ ชูชกใช้ไหวพริบของตน หลอกล่อมพรานเจตบุตรว่าแท้จริงแล้วตนเป็นพราหมณ์ที่รับสารจากพระเจ้าสญชัยให้มารับพระเวสสันดรกลับเมือง</p>	<p>ช่างแต้มการเขียนเล่าเรื่องนิยมเขียนภาพการเดินทางของชูชกตั้งแต่เมืองกลิงคารัฐ เข้าไปยังป่าหิมพานต์ มีเทือกเขาที่สลับซับซ้อน โดยจะมีฉากที่สำคัญคือฉากที่พรานเจตบุตรง้างคันธนูเพื่อเตรียมยิงชูชกผู้หวาดกลัวอยู่บนต้นไม้ มีสุนัขของพรานเจตบุญกำลังรุมทำร้ายอยู่ด้านล่าง ช่างแต้มจะเขียนเส้นเป็นภาพต้นไม้ใหญ่ เบื้องหลังเป็นทิวทัศน์ สัตว์ป่าฯ บนต้นไม้จะเป็นท่าทางของชูชกที่กำลังไต่ขึ้นไปบนยอดไม้ด้วยความกลัว เส้นพุ่งตรงคันธนูของพรานเจตบุตรที่พร้อมจะยิง</p>

<p>พรานเจตบุตรหลงเชื่อในกลอุบายจึงต้อนรับและปรนนิบัติชูชกอย่างดี พร้อมทั้งบอกหนทางไปหาพระอภัยมณี</p>	
--	--

ตารางที่ 10 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์มหาพน

<div style="text-align: center;"> <p>กัณฑ์มหาพน</p> </div>	
<p>เนื้อเรื่อง สรุปลความจาก มหาสันนิบาตชาดกทศชาติฉบับชินวร พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราธิวิวัฒน์</p>	<p>วิธีการเล่าเรื่องของผ้าผะเหวด วัดแจ้ง สว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น</p>
<p>มหาวรรณนาเป็นกัณฑ์ที่ชูชกใช้วาจา และการกระทำตัวเป็นผู้ที่สุภาพอ่อนน้อม ต่ออภัยมณี ในกัณฑ์นี้จะพรรณนาถึง ทศนียภาพของป่าใหญ่ พรรณนาถึงแม่ไม้ และพฤกษชาติ ลักษณะอาศรมของพระเวสสันดร บรรยากาศโดยรอบ ชูชกหลอกล่ออภัยมณีให้บอกทางสู่อาศรมพระเวสสันดร แล้วก็รอนแรมเดินไพร่ไปหา เมื่อถึงอาศรมอภัยมณีชูชกได้พบกับอภัยมณี ชูชกใช้คารมหลอกล่อจนอภัยมณีให้ที่พัก</p>	<p>ช่างแต้มนิยมเขียนเป็นภาพอภัยมณียกมือชี้หนทาง และมีชูชกอยู่ในท่านั่งพนมมืออย่างนอบน้อม มีสภาพแวดล้อมประกอบเป็นทิวทัศน์ของธรรมชาติ เป็นป่า หรือภูเขา</p>

หนึ่งคืนและบอกเส้นทางไปยังอาศรมพระเวสสันดร	
--	--

ตารางที่ 11 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์
กุมาร 1

	
กัณฑ์กุมาร	
เนื้อเรื่อง สรุปลความจาก มหาสันนิบาตชาดกทศชาติฉบับ ชินวร พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลีรัวิวัฒน์	วิธีการเล่าเรื่องของผ้าผะเหวด วัด แจ้งสว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
<p>ชูชกเดินทางมายังถึงสระโบกขรณีสี่เหลี่ยมเส้นทาง อาศรมของพระเวสสันดรแต่ยังไม่เข้าไปขอเพราะเกรงว่า นางมัทรีจะไม่ให้บุตรเป็นแน่</p> <p>นางมัทรีฝันร้ายว่ามีคนชายผิวดำห่มผ้าสองผืนมายัง บรรณศาลา ควักดวงตา ตัดแขนขา และดวงใจของพระนาง ไป พระนางตื่นจากบรรทม รีบไปเฝ้าพระเวสสันดร และถูก พระเวสสันดรตำหนิว่าไม่ควรมาหาในยามวิกาลเช่นนี้ พระ นางเล่าเรื่องความฝันให้พระเวสสันดรฟัง พระองค์ทรงทราบ เรื่องและเห็นในนิมิตว่าจะมีคนมาขอบุตร แต่บอกพระนาง มัทรีไปว่าไม่มีเหตุร้ายแรงอันใด</p>	<p>ช่างแต้มนิยมเขียนเหตุการณ์สำคัญ คือฉากที่พระเวสสันดรประทาน บุตรทั้งสองให้แก่ชูชก จัด องค์ประกอบไว้กลางภาพ โดยรอบ เป็นบรรยากาศของป่า ช่างแต้ม วาดโขดหินเป็นแนวกันฉากแต่ละ ฉากและใช้การเชื่อมเหตุการณ์ไป ยังฉากต่อไปจากการเดินทางของ ละครชูชก กัณฑ์ชาลี มีการเขียน เส้นสีชมพูอมแดงเป็นเส้นทางของ</p>

	ตัวละคร องค์ประกอบของภาพคือฉาก ที่กัญหาและชาลีซ่อนตัวอยู่ในสระ โบกขรณีแล้วเอาใบบัวปิดบังตัว
--	--

ตารางที่ 12 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์กุมาร

2

เนื้อเรื่อง สรุปความจาก มหาสันนิบาตชาดกทศชาติฉบับ ชินวร พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลริวิวัฒน์	วิธีการเล่าเรื่องของผ้าผะเหวด วัดแจ้งสว่างใน อ.ชุมแพ จ. ขอนแก่น
<p>เมื่อรุ่งเช้า ชูชกได้เข้ามายังอาศรมของพระเวสสันดร ขอ บุตร แต่กัณฑ์หาและชาลีได้ยินจึงรีบไปหลบในสระโบกขรณี ใช้ใบบัวบังตนเอง ฝ่ายพระเวสสันดร ยินดีที่จะให้ทานบุตร แก่ชูชก แต่ตามหาตัวกัญหาและชาลีไม่พบ ชูชกจึงกล่าว ปราชญ์พระเวสสันดรว่าเป็นผู้ไม่รักษาสัจจะ</p> <p>พระเวสสันดรตามหาบุตรทั้งสองและเห็นว่าทั้งสอง พระองค์แอบซ่อนอยู่ในสระโบกขรณีจึงอ่อนน้อมให้บุตรทั้ง สองขึ้นมา กัญหาและชาลีเข้าใจในการสร้างมหาบุญของ พระบิดาครั้งนี้จึงยอมไปกับชูชก แฝงเดินเกิดการสนั่น หวั่นไหว หลังจากที่พระเวสสันดรทรงบำเพ็ญทานครั้งนี้ ชู ชกรับบุตรของพระเวสสันดรไปยังบ้านของตน มือข้างหนึ่ง ใช้เถาวัลย์มัดกัญหาและชาลี อีกข้างหนึ่งก็มีเถาวัลย์ที่ใช้ เชี่ยนตีสองพระองค์ต่อหน้าพระเวสสันดร ในขณะที่สอง พระองค์กำลังพราดจากพระราชบิดา เสียงร้องไห้คร่ำครวญ ของบุตรทั้งสองสร้างความสลดใจต่อผู้เป็นพระราชบิดาเป็น อย่างมาก แต่ไม่สามารถห้ามชูชกได้ พระองค์ทรงพิจารณา เส้นทางที่ชูชกเดินทางกลับไปยังกาลิงครัฐ ย่อมพบกับพระ เจ้าสุทนต์ระหว่างทางเป็นแน่ และมีแต่สองพระองค์เท่านั้น ที่จะสามารถจ่ายเงินค่าไถ่ เป็นทาสี ทาส ช้าง ม้า โค 100</p>	

<p>อย่าง และทองคำ 100 ลิ้ม</p> <p>ฝ่ายนางมัทรีเมื่อหาผลไม้กลับมาไม่พบบุตรทั้งสอง ก็เริ่ม กังวลใจ จึงตรัสถามพระเวสสันดร</p>	
--	--

ตารางที่ 13 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์มัทรี

 <p>กัณฑ์มัทรี</p>	
<p>เนื้อเรื่องสรุปความจาก มหาสันนิบาตชาดกทศชาติฉบับ ชินวร พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราธิวิวัฒน์</p>	<p>วิธีการเล่าเรื่องของผ้าพะเหวด วัดแจ้งสว่างใน อ.ชุมแพ จ. ขอนแก่น</p>
<p>มัทรีบรรพ เป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดรได้บริจาคปิยบุตร มหาทาน เกิดมหัศจรรย์บันลือเสียงโกลาหลเป็นอันเดียวกัน จนถึงพรหม คณะเทพที่สิงสถิตอยู่ในป่าหิมพานต์จึงประชุม กันว่า จะทำให้การบริจาคทานของพระเวสสันดรสำเร็จ จึง จำแลงแปลงกายสัตว์ร้าย มีราชสีห์เสือโคร่ง เสือเหลือง ฝ่าย นางมัทรีเดินเข้าไปหาผลไม้ในป่าลึกแต่ก็พบกับลางร้าย และ พบสัตว์จำแลงทั้งสามนอนขวางไม่ให้พระนางกลับจนคล้อย ตะวันตกดิน หลังจากที่พระเวสสันดรบริจาคทานสำเร็จสัตว์ ทั้งสามจึงหายไป พระนางเดินทางกลับอาศรม ในใจทรงห่วง ลูกทั้งสอง แต่เมื่อกลับมาที่อาศรม ไม่พบบุตรของตนจึงทูล ถามพระเวสสันดร พระองค์ทรงข่มพระทัยและทำร้ายจิตใจ พระนางไปว่า เป็นเพราะพระนางกลับมาดึกตื่นอาจไปพบ รักกับพรานหนุ่ม จึงไม่สนใจลูก พระนางเสียพระทัยจาก คำพูดของพระสวามีที่ทิ่มแทงใจ พระนางจึงออกตามหาบุตร ทั้งสอง คนเดียวในป่า ร้องไห้คร่ำครวญ กลัวบุตรจะเป็น</p>	<p>ช่างแต้มจะวางเหตุการณ์ที่สำคัญ ของเรื่องไว้กลางภาพคือ ฉากที่นาง ทราบเรื่องว่าบุตรทั้งสองหาย จนถึงฉากที่นางเป็นลมสลบอยู่บน อาศรมของพระเวสสันดรหลังจาก ทราบความจริง โดยการเล่าเรื่อง จะวาดจากมุมขวาสุดของกัณฑ์วน มาจนถึงกลางภาพเป็นฉากบทสรุป ของกัณฑ์ ซึ่งมีเหตุการณ์ลำดับ ต่อไปนี้ ได้แก่</p> <p>ฉากหาผลไม้ของนางมัทรี ฉากที่พบสัตว์จำแลงทั้งสามตน ฉากตามหาบุตรในสระโบกขรณี และฉากเหตุการณ์ในอาศรมของ พระเวสสันดรที่นางมัทรีกลับไปขอ</p>

<p>อันตรายนางไปหาทุกที่บุตรเคยเที่ยวเล่น แต่ไม่พบพระนาง ร้องไห้จนสลบไป ฝั่งพระเวสสันดร ได้เห็นภาพนั้นทรงกลั้นพระทัยไม่ไหว จึงสารภาพว่าตนได้ให้ทานโดยการบริจาค บุตรให้แก่ชุกไปเสียแล้ว พระนางเสียพระทัยเหมือนคนมากริดดวงใจสองดวงไป แต่เมื่อตระหนักได้ถึงการทำเพียร ทานของสวามีนางจึงอนุโมทนาบุญครั้งนี้ด้วยความยินดี</p>	<p>ทราบความจริง ในฉากจะเน้นที่ อารมณ์ของพระเวสสันดรเป็น จุดเด่น และนอกนั้น เป็นบรรยากาศและความซบซึ้งของ โขดหิน เทือกเขาป่าไม้ และเหล่า สรรพสัตว์ที่ซ่อนอยู่ตามโขดหิน และสัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์</p>
---	--

ตารางที่ 14 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานกัณฑ์ มหาราช

 <p style="text-align: center;">กัณฑ์มหาราช</p>	
<p>เนื้อเรื่อง สรุปความจาก มหาสันนิบาตชาดกทศชาติ ฉบับชินวร พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวร สิริวัฒน์</p>	<p>วิธีการเล่าเรื่องของผ้าพะเหวด วัดแจ้งสว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น</p>
<p>กัณฑ์ที่เทพเจ้าจำแลงองค์ทำนุบำรุงขวัญสองกุมารก่อนเสด็จนิวัตถึงแคว้นสิวีเมื่อเดินทางผ่านป่าใหญ่ชุกจะผูกสองกุมารไว้ที่โคนต้นไม้ เหล่าเทวดาจึงแปลงร่างลงมาปกป้องสองกุมาร จนเดินทางถึงกรุงสิวี เกิดนิมิตฝันตามคำทำนายยังพระเจ้าสุยชัยว่ามีชายผิวกายดำนำดอกประทุมชาติทั้งสองดอก ละอองเกสรนั้นตกลงยังพระอุระของพระราชาทรงตื่นจากบรรทม ทรงให้พราหมณ์มาทำนายความฝันว่าจะมีพระประยูรญาติกลับมา ความปีติปราโมทย์แก่พระองค์ เทวดาได้บันดาลให้ชุกกับพระกัญหาซาลีมาสถิตที่หน้าพระลานตอนรุ่งเช้าทอดพระ</p>	<p>ช่างแต่้มจะวาดสถาปัตยกรรมไว้เป็นฉากสำหรับดำเนินเรื่อง มีการวาดภายในราชวัง สวนและปราสาทที่มอบให้กับชุก และเติมตัวละครหลักลงไป ในฉาก และเน้นที่ท่าทางของตัวละคร ได้แก่ ภาพพระเจ้าสุยชัยกับพระนางมณีสตีพบหลาน ภาพชุกกำลังถวายนก และซาลีคืนพระเจ้าสุยชัยภาพโดยรอบ ภาพชุกกำลังกินอาหารเกินขนาดและอยู่ในสภาพท้องแตกตายใน</p>

<p>เจ้าสฤษดิ์ทรงพระเนตรเห็นชูชกกำลังจูงสองพระองค์อยู่ ทรงเรียกชูชกมาถามถึงทราบความจริง ทรงพระราชทาน ค่าไถ่คืนและมอบปราสาท 7 หลังให้ชูชก ด้วยความโลภ ในโภชนาอาหารของชูชก บริโภคอาหารเกินทำให้อาหาร ไม่ย่อย และสิ้นชีพไปในที่สุด พระราชาได้ทำการ ฌาปนกิจศพแก่ชูชก และประกาศหาญาติเพื่อมอบ สมบัติคืนแก่ญาติของชูชกครั้งไม่สามารถทราบได้ว่าผู้ใด คือญาติ สิ้นทรัพย์เหล่านั้นจึงกลับมาสู่กองคลังหลวง เช่นเดิม กัญหาซาสีได้ทูลขอให้ไปรับพระบิดาพระมารดา ในขณะที่เดียวกันเจ้านครกาลิงครฐนำช้างปัจจัยนาค กลับคืนสู่นครสีวิดังเดิม</p>	<p>ภาพถัดมา นิยมวาดเป็นภาพของชาย ที่มีหน้าท้องที่ใหญ่และไส้ พุง ทะลักใน ตอนจบ และภาพบทสรุปของกัณฑ์คือ การทำฌาปนกิจศพชูชก เป็นขบวนแห่ ศพ และการเผาศพในป่าช้า</p>
---	---

ตารางที่ 15 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานฉกษัตริย์

 <p style="text-align: center;">กัณฑ์ฉกษัตริย์</p>	
<p>เนื้อเรื่อง สรุปลความจาก มหาสันนิบาตชาดกทศชาติ ฉบับชินวร พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวร สิริวิวัฒน์</p>	<p>วิธีการเล่าเรื่องของผ้าพะเหวด วัดแจ้ง สว่างใน อ.ชุมแพ จ ขอนแก่น</p>
<p>กัณฑ์ที่ทั้งสี่กษัตริย์เดินทางกลับไปรับพระเวสสันดร และพระพระนางมัทรี กองทัพได้ตั้งค่ายเพื่อมุ่งไปสู่ อาศรมของพระเวสสันดร ฝั่งสระมูจลินท์ ให้ตั้งรถ หมื่นสี่พันคน เสียงพาหนะทั้งหลายมีช้าง ม้า เป็นต้น ดังสนั่นอื้ออึง จนพระเวสสันดรตกพระทัยคิดว่ามี การทำสงคราม จึงชวนพระนางมัทรีเดินขึ้นไปบนหน้าผา เพื่อสังเกตการณ์และเห็นกองทัพคิดว่าเป็นศัตรู แต่</p>	<p>ช่างแต้มนิยมวาดเป็นภาพของกษัตริย์ ทั้ง 6 ได้แก่ พระเจ้าสฤษดิ์ พระนาง ผุสดี พระเวสสันดร พระพระนางมัทรี กัญหา และซาสี นั่งอยู่รวมกันเป็นหมู่ โดยลำดับเหตุการณ์ในภาพจะเริ่ม นับตั้งแต่การตั้งขบวน ช้าง ม้าจากแคว้น สีวิ เขียนสลับกับภาพเทือกเขา มีการใช้</p>

<p>พระนางมัทรีสังเกตเห็นธงที่สะบัดและฝูงกองทัพม้าที่เรaring จึงตีความได้ว่าน่าจะเป็นกองทัพของพระเจ้าสุยชัยเป็นแน่ เมื่อกองทัพของพระเจ้าสุยชัย พระนางมุสติกัญญาและชาลีมาถึงอาศรมพระเวสสันดร ทั้งหกกษัตริย์จึงได้พบหน้ากัน ร้องไห้ดีใจ ถึงวิสัญญภาพสลบลงเมื่อได้พบหน้า ณ อาศรม รวมทั้งทหารเหล่าทัพ ทำให้ป่าใหญ่สนั่นครื้นครื้น ท้าวสักกเทวราชจึงได้ทรงบันดาลให้ฝนตกโบขรพัสส์ ประพรม หกกษัตริย์และเหล่าทหารได้หายเศร้าโศก</p>	<p>ค่าน้ำหนักความเข้มของเส้นสีดำในเทือกเขา และโขดหินนำสายตา ไปสู่ฉากที่สำคัญ คือที่อาศรมของพระเวสสันดร ในกัณฑ์นี้ช่างแต้มจะจัดวางองค์ประกอบที่ง่ายเพื่อให้เห็นท่าทางกำลังพล ที่มีจำนวนมาก สลับกับเส้นสีชมพูอมแดงที่เป็นเส้นนำสายตาไปสู่เหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องถูกทับตัวรูปทรงของตัวละครที่วางเรียงเต็มผืนผ้า</p>
--	---

ตารางที่ 16 การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานนครกัณฑ์

 <p style="text-align: center;">นครกัณฑ์</p>	
<p>เนื้อเรื่อง สรุปลความจาก มหาสันนิบาตชาดกทศชาติ ฉบับชินวร พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์</p>	<p>วิธีการเล่าเรื่องของผ้าผะเหวด วัดแจ้งสว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น</p>
<p>กัณฑ์ที่หกกษัตริย์นำพยุหโยธาเสด็จนิวัติพระนคร พระเวสสันดรขึ้นครองราชย์แทน พระราชบิดา พระเจ้าสุยชัยตรัสสารภาพผิดและทรงออกผนวช พระเวสสันดร</p>	<p>ช่างนิยมเขียนภาพ ขบวนแห่ช้างม้าไพร่พล เป็นภาพขบวนเสด็จของพระเวสสันดร พระพระนางมัทรี กัญญา ชา</p>

<p>และพระพระนางมัทรี ทรงเสด็จกลับสู่แคว้นสิวี เมื่อเสด็จถึงจึงรับสั่งให้ชาวเมืองปล่อยสัตว์ที่กักขัง ครั้นยามราตรีพระเวสสันดรทรงวิตกกังวลว่า รุ่งเช้าประชาชนจะแตกตื่นเพื่อมารับของบริจาคจากพระองค์ ท้าวสักกเทวราชได้ทราบจึงบันดาลให้มีฝนแก้ว 7 ประการ ตกลงมาในแคว้นสิวีสูงถึงหน้าแข้ง พระเวสสันดรจึงทรงประกาศให้ประชาชนขนเอาตามปรารถนา ที่เหลือให้ขนเข้าคลังหลวง ในการต่อมาพระเวสสันดรเถลิงราชสมบัติปกครองนครสิวี โดยทศพิธราชธรรมบ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุขตลอดพระชนมายุ</p>	<p>ลี มุ่งหน้าจากปากลับสู่เมือง นิยมเขียนเป็นภาพกษัตริย์บนช้าง มีขบวนแห่งของทหาร ชาวบ้าน อากัปกิริยาของบุคคลที่ประกอบอยู่ในภาพมีท่าทางยินดีแสดงถึงการเฉลิมฉลองคนร่วมขบวนแห่ ท่าทางสนุกสนาน มีมโหรีกลอง แคน โหวด เครื่องดนตรีอีสาน ฯ</p>
--	---

สรุปการวิเคราะห์โครงสร้างเล่าเรื่องพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสานในจิตรกรรมอีสาน

จากตารางการวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของพระเวสสันดรชาดกในจิตรกรรมอีสาน กัณฑ์ต่าง ๆ การสรุปความจาก มหาสันนิบาตชาดกทศชาติฉบับชินวร พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ เปรียบเทียบกับวิธีการเล่าเรื่องของผ้าผะเหวด วัดแจ้งสว่างในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น แสดงให้เห็นชัดเจนว่า วรรณกรรม คือจุดเชื่อมโยงผลงานศิลปกรรมให้ประจักษ์ชัดเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจคุณค่าความงามและหลักคำสอนที่มาจากคติความเชื่อทางศาสนา มุ่งเน้นให้คนจดจำเรื่องราวได้จากการเล่าเรื่อง ช่างแต้ม ได้ถอดเอาเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดก นำเสนอด้วยภาพจิตรกรรม ที่มีความเรียบง่าย ตรงประเด็น เป็นการสื่อสาร ที่ทำให้ศาสนิกชน รวมไปถึงอนุชนรุ่นหลัง และผู้ดู เข้าใจเรื่องราวได้ง่าย ทำให้ซึมซับเอาวิถีและประเพณีให้ดำรงสืบต่อตามการบันทึกหรือเรื่องเล่าผ่านการสร้างสรรค์จิตรกรรมอีสาน

บทที่ 3

กระบวนการและวิธีวิจัย

1. กระบวนการและวิธีคิดสร้างสรรค์

กระบวนการและวิธีคิดในการสร้างสรรค์ ไปในแนวทางการสร้างผลงานจิตรกรรมอีสานบนผืนผ้าผะเหวด ที่ประกอบไปด้วยการศึกษาพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงเนื้อหาที่เกี่ยวกับวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก วิเคราะห์เชิงรูปแบบเกี่ยวกับการสร้างผลงานจิตรกรรมบนผ้าผะเหวด เทคนิคและการพัฒนาผลงานผ้าผะเหวด รวมทั้งกระบวนการนำผลงานเข้าไปสู่ชุมชน ผ่านประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งมีกระบวนการในการสร้างสรรค์จากการลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อทำการเก็บข้อมูล กระบวนการเชิงเทคนิคที่ตนเองได้พัฒนาและทดลองสร้างสรรค์เป็นผลงานผ้าผะเหวด

2. แนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน

พระเวสสันดรชาดกเป็นวรรณกรรมที่เล่าถึงคุณธรรมความดี การให้ทาน การเสียสละ ซึ่งเป็นผลประโยชน์อันสูงสุดในการบำเพ็ญเพียรและการทำความดี พระเวสสันดรชาดกเป็นชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ก่อนที่จะเสวยพระชาติเสด็จมาเกิดเป็นพระพุทธเจ้า มุ่งเน้นให้คนมันทำบุญ และให้ทานอันควรแก่บุคคลที่ควรให้ รวมไปถึงการสละทรัพย์สินอันเป็นปัจจัยภายนอก ขจัดความเห็นแก่ตน และหมั่นรักษาศีล ตามที่พระสงฆ์ได้เทศน์ในงานบุญผะเหวด งานบุญประจำปีของคนอีสาน ที่เชื่อในเรื่องของอนิสงส์ การให้ทาน การทำบุญ และการฟังเทศน์ ผ่านผ้าผะเหวด ผลงานจิตรกรรมอีสานที่เป็นเสมือนตัวแทนของพระพุทธองค์ที่ชาวบ้านต่างบูชากราบไหว้ งานจิตรกรรมอีสานสะท้อนให้เห็นความคิด วิถีของคนอีสานที่มีคติความเชื่อในเรื่องของพิธีกรรมที่มากับหลักคำสอนของศาสนาพุทธ มีความเป็นเอกลักษณ์และเป็นศิลปวัตถุที่ไม่ได้เป็นเพียงสิ่งที่กราบไหว้บูชา แต่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ จึงเกิดเป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์ที่จะอนุรักษ์ประเพณีบุญผะเหวดให้คงอยู่ โดยปรับปรุงยุคต่อผลงานศิลปะแทรกซึมเข้ากับบริบทสังคมอีสานที่ยังดำรงกิจกรรมงานบุญอยู่ ผ้าจิตรกรรมผ้าผะเหวดร่วมสมัย และยกระดับความรู้ทางภูมิปัญญาของช่างพื้นบ้านหรือช่างแต้ม ให้คนในท้องถิ่นได้เกิดความภาคภูมิใจ

3. กระบวนการศึกษาข้อมูลและเก็บข้อมูล

3.1 การศึกษาในเชิงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในเชิงข้อมูลที่เกี่ยวข้องเป็นการรวบรวมเอกสารและการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ ภาพจิตรกรรมไทย - อีสาน อิทธิพลของงานจิตรกรรมเล่าเรื่องบนผืนผ้าการกระจายอารยธรรมไปสู่ ไปพื้นที่และตามภูมิภาคต่าง ๆ ในแถบเอเชีย และได้ศึกษางานจิตรกรรมอีสานบนผืนผ้าผะเหวด ใน พื้นที่ภาคอีสานตามวัดต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งได้สรุปองค์ความรู้และการวิเคราะห์ข้อมูลไว้เป็นแนวทางใน การสร้างสรรค์ผลงานในเชิงการปฏิบัติงานให้เกิดเป็นผลงานจิตรกรรมสร้างสรรค์ร่วมสมัย

3.2 การลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม

การลงพื้นที่ภาคสนามเป็นการสำรวจและเก็บข้อมูลด้านศิลปกรรม ได้แก่ ผลงานผ้าผะเหวด ฐูปแต้มในลีสาน รวมถึงความสำคัญศึกษารูปแบบประเพณี งานบุญของคนในท้องถิ่นโดยแบ่งเป็น วิธีการบันทึกวิธีการในการลงพื้นที่ต่อไปนี้

- 1) **การบันทึกเชิงประสบการณ์** คือการเข้าไปสัมผัสกระบวนการทำงานแบบช่างแต้ม เรียนรู้ วิธีการเขียนจากภาพที่เป็นภาพต้นแบบ การฝึกฝนการร่างภาพผ่านเทคนิคการเขียนจาก พู่กัน หมึกจีน ปากกา หรือวัสดุต่าง ๆ ที่ช่างพื้นบ้านได้ถ่ายทอดบนผลงานจิตรกรรมที่ เก่าแก่
- 2) **การบันทึกเชิงการสัมภาษณ์** ได้บันทึกประสบการณ์การทำงานผ่านการอ่านใบลานที่อยู่ ในวัด และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลสัมภาษณ์ พระอาจารย์ในวัด ช่างท้องถิ่น

3.3 การลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามผ้าผะเหวดที่วัดในเขตภาคอีสาน

การลงพื้นที่เก็บข้อมูลผ้าผะเหวด ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้มีการทำการติดต่อและขอความร่วมมือ ยัง ไปยังวัดต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานเพื่อเป็นการขออนุญาตเข้าเก็บข้อมูลเพื่อนำมาเป็น กรณีศึกษา ซึ่งได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนและจากทางเจ้าอาวาส การเก็บข้อมูลเพื่อเป็น กรณีศึกษาในวิทยานิพนธ์ได้มีการบันทึกวิธีเขียนภาพของช่างพื้นบ้าน หลักการจัดวางองค์ประกอบใน ภาพ การใช้สีของช่างแต้ม รวมถึงองค์ความรู้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการเล่าเรื่องในภาพผ้าผะเหวด เพื่อ นำมาวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งผลงานผ้าผะเหวด ที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้นำมาทำการวิเคราะห์และ เปรียบเทียบเป็นตัวอย่างนั้น ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้เลือกการเขียนภาพของช่างในท้องถิ่นภูมิลำเนาเกิด ของตน เนื่องจากมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีการวางหลักองค์ประกอบตามแบบแผน

ดั้งเดิม โดยตัวอย่างของงานจิตรกรรมที่นำมาเป็นกรณีศึกษานั้นได้เลือกมาจากวัดแจ้งสว่างใน ตำบลโนนหัน อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ และ วัดเสนานิคม บ้านน้ำใส ตำบลขามเฒ่าพัฒนา อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

3.4 ผ้าผะเหวด (ผืนดั้งเดิมก่อนการบูรณะ) วัดแจ้งสว่างใน ตำบลโนนหัน อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

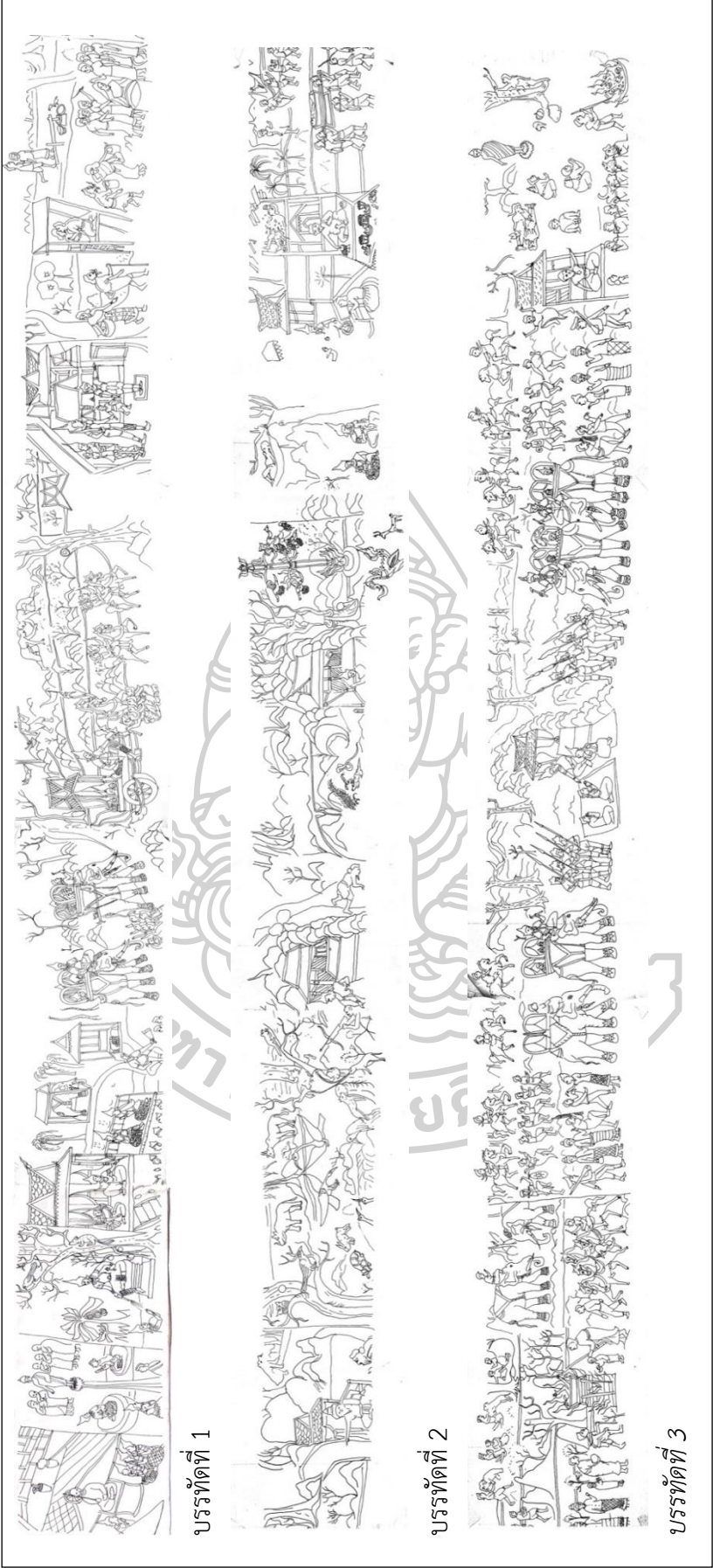
วัดแจ้งสว่างใน ตำบลโนนหัน อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ เป็นวัดในเขตหมู่บ้านเกิดของผู้วิจัยสร้างสรรค์ ทางวัดได้มีการเก็บผ้าผะเหวด ไว้เป็นเวลากว่า 30 ปีและทุกปีจะมีการนำผ้าผืนนี้มาใช้ในงานบุญเดือนสี่ ซึ่งมีรายละเอียด ในการจัดวาง โครงสร้างและองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

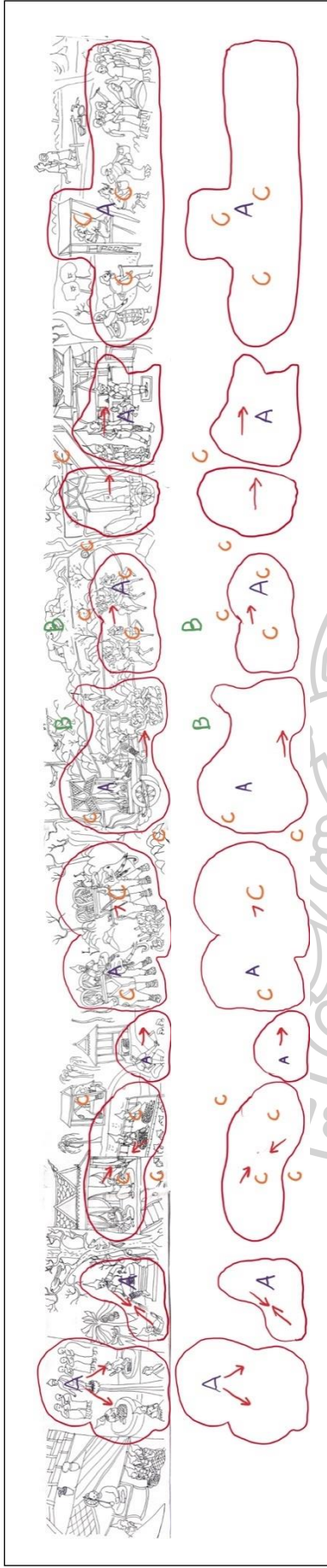
1. ผ้าฉะเทวดา วัดแจ้งสว่างใน ตำบลโนนทัน อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

ภาพที่ 7 จิตรกรรมผ้าฉะเทวดาเต็มผืน วัดแจ้งสว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
ที่มาจาก หม่อมสวรรค์ อุ่มานทรัพย์

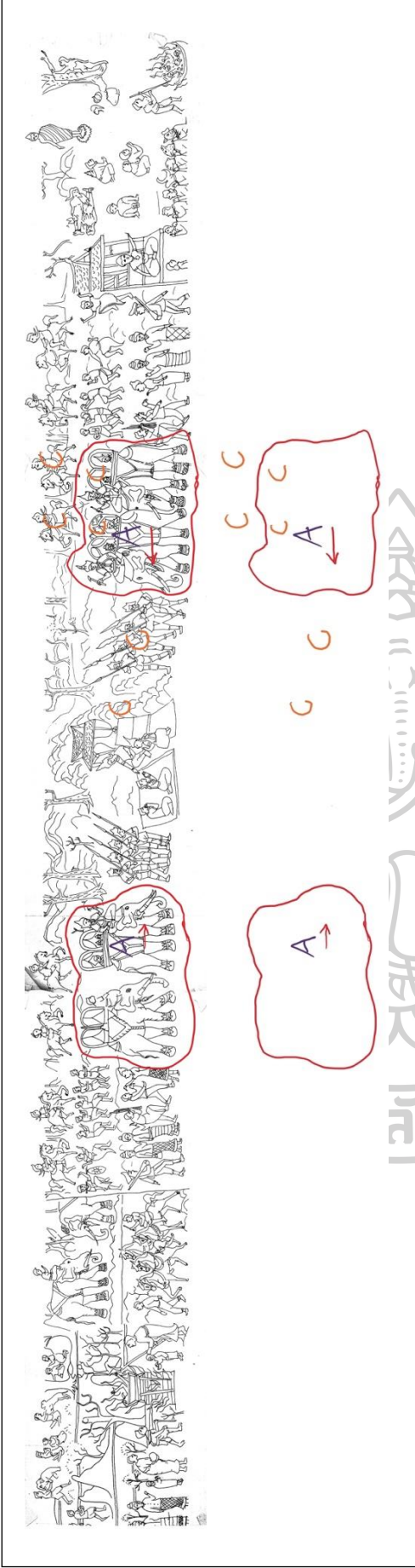
ภาพที่ 8 การวิเคราะห์องค์ประกอบการจัดวางภาพ แบ่งออกเป็น 3 บรรทัด จิตรกรรมฝาผนังวัดแจ้งสว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น

ภาพที่ 9 การถอดองค์ประกอบทางทัศนธาตุของผ้าผืนวาดเป็นภาพร่าง บรรทัดที่ 1 วัดแจ้งสว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น

ภาพที่ 10 การถอดองค์ประกอบทางทัศนธาตุของผ้าผืนวาดเป็นภาพร่าง บรรทัดที่ 2 วัดแจ้งสว่างใน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น

A แทน องค์ประกอบหลักตำแหน่งกษัตริย์

B แทน องค์ประกอบรอง

C แทน รูปทรงที่เป็นเรื่องเกร็ดความรู้ชีวิต

ผ้าผะเหวดผืนนี้ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2519 ด้วยคณะผู้ศรัทธาสรรสร้างถวายให้กับวัด มีขนาดกว้าง 1.20 เมตร ยาว 48 เมตร ความเก่าแก่ของผืนผ้ามีอายุเกิน 40 ปีขึ้นไป ตัววัสดุเป็นเนื้อผ้าฝ้าย มีความนุ่มบาง เก่ารักษาแบบเรียบง่ายในศาลาการเปรียญของวัด ถูกม้วนเก็บวางไว้บนธรรมมาศ เมื่อคลี่ดูแล้วมีสภาพขาดชำรุดตามสภาพอายุของผืนผ้า วิธีการเล่าเรื่องของภาพ เริ่มต้นจากการวางเรื่อง พุทธประวัติและตามด้วยเนื้อหาของพระเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์ จากรูปภาพอธิบายได้โครงสร้างทิศทางการวางตำแหน่งของผืนผ้า เส้นน้ำเงินหรือ ตำแหน่ง A คือองค์ประกอบหลัก เป็นกลุ่มโครงสร้างหลักของกัณฑ์ ตำแหน่ง B คือรูปทรงขององค์ประกอบรอง ที่ช่วยส่งเสริมเรื่องราวในแต่ละกัณฑ์ อาทิ เช่น วิถีชีวิตกิจกรรมประเพณี ตำแหน่ง C คือกลุ่มรูปทรงแทนเรื่องเกร็ดความรู้วิถีชีวิต เช่น ธรรมชาติบุคคล ซึ่งนิยมให้การซ้ำของรูปแบบและการกระทำของกลุ่มคน เพื่อเชื่อมโยงไปยังกัณฑ์อื่น ๆ การซ้ำนี้ช่วยให้ภาพเคลื่อนไหวพร้อมกับสร้างเอกภาพของผ้าทั้งผืนได้

ลักษณะการวางโครงเรื่องเป็นแนวนอนเรียงลำดับจากด้านซ้ายไปขวาเหมือนการเขียนหนังสือ การแบ่งองค์ประกอบของผ้าเหมือนกับการตีเส้นบรรทัด จำนวน 3-5 บรรทัด โดยในแต่ละบรรทัดเขียนภาพดำเนินเรื่องใส่รูปทรงของคน สัตว์ และสถานที่ในแนวตั้งเป็นรูปทรงหลัก ๆ วิธีการสร้างสรรค์ใช้การร่างดินสอและตัดเส้นด้วยปากกาเคมีสลับกับฟู่กัน เป็นสีน้ำพลาสติกที่หาซื้อได้ทั่วไป มีการเชื่อมน้ำหนักอ่อน-แก่ และกระจายไปทั้งความยาวของผืนผ้าทั้งหมด ความน่าสนใจของผ้าผืนนี้คือ การวางน้ำหนักของสีที่เป็นบรรยากาศโดยรวมของภาพเป็นสีเทาอ่อน แล้วจึงใช้ฟู่กันลงสีภาพส่วนที่เป็นธรรมชาติ เช่น ภูเขา ต้นไม้ โดยลงน้ำหนักผู้กันที่หนาและเข้ม อีกทั้งมีการใช้สีสะท้อนแสงร่วมด้วย ใน 2 ลักษณะคือ

1. ชับเน้นความเป็นจุดเด่นของภาพในแต่ละกัณฑ์ให้กับรูปทรงของตัวละครหลัก เช่น พระเวสสันดร พระพระนางมัทรี กัณหา-ชาลี ชูชก รวมทั้งภาพของสถาปัตยกรรม คน สัตว์ และสิ่งของ
2. ใช้เพื่อแบ่งองค์ประกอบของการดำเนินเรื่องของภาพในแนวนอนและแนวตั้ง เหมือนกับเป็นการ แบ่งช่องบรรทัด ให้เกิดพื้นที่ว่าง เพื่อให้สามารถเติมภาพการดำเนินเรื่องในแต่ละกัณฑ์ได้ชัดเจนขึ้น และเป็นการควบคุมการสร้างเอกภาพร่วมของการเล่าเรื่องในแต่ละกัณฑ์ให้แก่ผืนผ้า

จากภาพผลงานมีการใช้สีชมพูและสีฟ้าเป็นสีให้มีน้ำหนักเข้มรองลงมาจากสีดำ เชื่อมระหว่างสีสะท้อนแสงและสีของบรรยากาศทั้งหมด ในการเชื่อมการมองเห็นสีดำกับสีสะท้อนแสงนั้นมีความเป็นเอกภาพไม่ดูขัดแย้งกันมากเกินไป การร่างรูปทรงธรรมชาติ สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ด้วยดินสอ แล้วตัดเส้นด้วยฟู่กัน ให้อารมณ์ที่ลึนไหลเป็นอิสระ และในส่วนของรูปทรงของบุคคลที่เป็นตัวละครหลักช่างแต่ต้องการแสดงเส้นที่มีความชัดเจนจึงใช้ปากกาเคมีที่มีความเข้มของสีตัดเส้นให้มีความคม

3.5 ผ้าผะเหวด วัดเสนานิคม บ้านน้ำใส ตำบลขามเฒ่าพัฒนา อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ขนาดของผืนผ้าผะเหวด มี หน้ากว้าง 1 เมตร ยาว 30 เมตร สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2515 มีการเรียงลำดับภาพเล่าเรื่องจากทางซ้ายไปขวา มีวิธีการเขียนที่ใช้เส้นพู่กันที่เล็ก ใช้สีที่โดดเด่นมีสีเส้นได้แก่ แดง เหลือง ส้ม เขียว ชมพู ฟ้ำ คราม มีการใช้ จุด สี เส้น แสดงรูปทรงต่าง ๆ ทำให้เกิดความน่าสนใจเป็นน้ำหนักแสดงระยะใกล้ - ไกลในภาพ แสดงวัตถุที่อยู่ไกลโดยการลดทอนขนาดของวัตถุให้มีความแตกต่างกับไม่ระบายพื้นหลัง แต่ใช้วิธีการระบายในรูปทรง ทั้งพื้นที่ด้านหลังของผ้าไว้ให้เป็นสีพื้นหลัง ระบายสีตัดเส้น วางเรื่องเป็นตอน และยังแสดงภาพพุทธประวัติบางตอนเอาไว้ด้วย วัสดุที่ใช้คือ ผ้าฝ้ายสีขาวชนิดหนา ที่มีความอ่อนและยืดหยุ่น เย็บขอบหูสำหรับการเกี่ยวแขวน มีการรองผืนผ้าด้วยสีพลาสติก มีร่องรอยดินสอร่าง สีที่ปรากฏคือ สีแดง ดำ เหลือง ชมพู น้ำตาล เขียวเข้ม เขียวอ่อน ส้ม ม่วง น้ำเงิน ฟ้ำ และขาวเมฆ โขดหิน มีการสร้างความลึก ระยะมีเส้นระดับสายตา แต่เป็นการประดิษฐ์จากรูปทรงธรรมชาติที่สร้างขึ้นจากความเข้าใจ ต้นไม้บางต้นสร้างความรู้สึกเสมือนจริง และแยกพรรณไม้ได้ เช่น ต้นมะพร้าวมีความเหมือนจริง มีระยะและแทนด้วยสีเขียวอ่อน การเขียนเมฆใช้รูปทรงโค้งซ้อนกัน ทำให้เกิดความรู้สึกเคลื่อนไหวเป็นระนาบ การเขียน สัตว์ ได้แก่ ช้าง ม้า กวาง มีการเขียนแบบมีโครงสร้างที่มีความชำนาญ อีกทั้งการเขียนเครื่องประดับและลายผ้านั้นมีการเลือกใช้สีเข้ามาช่วยในการสร้างสรรค์

จากการเล่าเรื่องในผ้าผะเหวด ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมสามารถศึกษาเปรียบเทียบระหว่างตัวอย่าง ผ้าผะเหวด ทั้ง 2 ผืนนี้ ว่ามีความคล้ายกันคือ ถ้าทั้งสองผืนเกิดจากคติความเชื่อเรื่องเดียวกัน โครงสร้างความเข้าใจอันเดียวกันไว้ในส่วนที่เป็นสัญลักษณ์สำคัญ ในด้านเทคนิค ผืนผ้าทั้งสองจะทั้งพื้นผ้าสีขาวไว้ด้วยกัน เว้นเกิดเป็นที่ว่างระหว่างรูปทรงสลับทั้งผืนผ้า การตัดเส้นและการระบายสี การใช้สีที่จุดขาดแสดงถึงความกล้าหาญของศิลปิน ในการตีความเรื่องราวที่เป็นอุดมคติให้เป็นภาพสัญลักษณ์เชื่อมระหว่างข้อเท็จจริงให้เป็นภาพผ่านรูปแบบทางศิลปะใกล้เคียงกันเพียงบางสิ่ง ในส่วนของการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างผ้าผะเหวดทั้ง 2 ผืนนี้ จะเห็นว่าเริ่มต้นหัวเรื่องผืนที่ 1 ผ้าผะเหวด วัดแจ้งสว่างใน มีพุทธประวัติตอนเปิดโลกมีปราสาทรายล้อม ผืนที่ 2 ผ้าผะเหวด วัดเสนานิคมเป็นตอนที่สู้กับกิเลสปางผจญธิดาพญามาร การสร้างและดำเนินเรื่องหลายอย่างก็แตกต่างกัน เช่น ผืนที่ 1 ผ้าผะเหวด วัดแจ้งสว่างใน นิยมเขียนเส้นที่อิสระ เขียนต้นไม้ที่มีความคล้ายคลึงกันทั้งผืนโดยไม่แยกสายพันธุ์ ผืนที่ 2 ผ้าผะเหวด วัดเสนานิคม เขียนต้นไม้โดยพยายามแยกเป็นชนิดต่าง ๆ ชัดเจน เช่น ไม้ยืนต้น ไม้ประดับ การสร้างระยะด้วยขนาดปราสาทราชวัง ในขณะที่ผืนที่ 1 ผ้าผะเหวด วัดแจ้งสว่างใน จะเล่าเรื่องภาพเป็นระนาบ โดยไม่สนใจความเหมือนจริง สื่อสาร

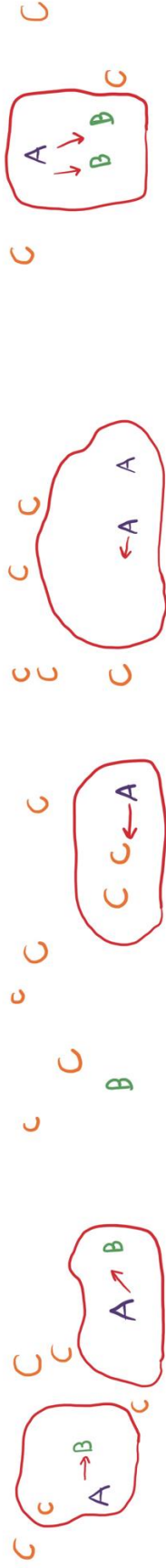

รูปแบบอย่างอิสระ ใช้เส้นเป็นตัวนำเรื่องและแบ่งองค์ประกอบภาพ ส่วนพื้นที่ 2 ผ่าทะลุ วัดเสนานิคม ใช้รูปทรงที่ชัดเจนและใช้ระนาบของสีอย่างชำนาญ ชัดเจน ทั้งลวดลายที่สร้างขึ้นอย่างซับซ้อนด้วยน้ำหนักร

ภาพที่ 11 จิตรกรรมฝาผนังวัดเสมียนนาคิม บ้านน้ำใส ตำบลขามเฒ่าพัฒนา อ. กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม

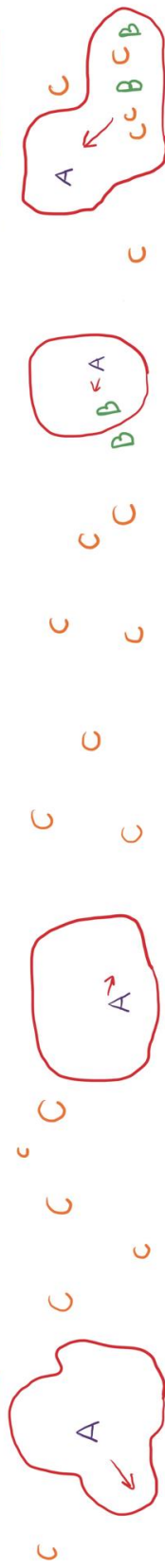

ภาพที่ 12 การวิเคราะห์เพื่อถอดองค์ประกอบการจัดวางภาพจิตกรรมฝาผนังเขต วัดเสนาบดีม
บรรทัดที่ 1 บ้านน้ำใส ต. ขามเฒ่าพัฒนา อ. กันทรวิชัย จ. มหาสารคาม

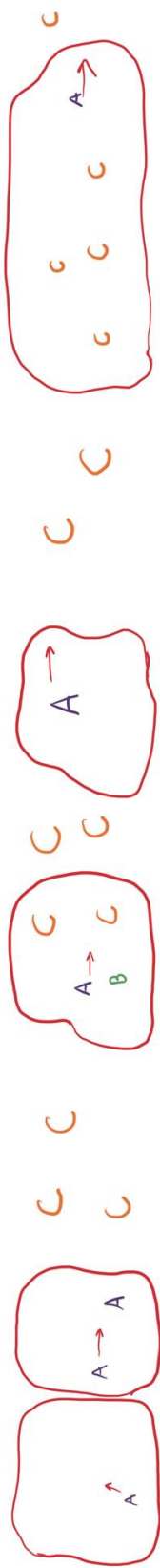

ภาพที่ 13 การวิเคราะห์เพื่อถอดองค์ประกอบการจัดวางภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดเสนาบดีม
บรรทัดที่ 2 บ้านน้ำใส ต. ขามเฒ่าพัฒนา อ.กันทรวิชัย จ. มหาสารคาม

ภาพที่ 14 การวิเคราะห์เพื่อถอดองค์ประกอบการจัดวางภาพจิตรกรรมฝาผนัง
บรรทัดที่ 3 วัดเสนาบดีม บ้านน้ำใส ต.ขามเฒ่าพัฒนา อ.กันทรวิชัย จ. มหาสารคาม

ภาพที่ 15 การวิเคราะห์เพื่อถอดองค์ประกอบการจัดการจัดวางภาพจิตรกรรมฝาผนัง
บรรทัดที่ 4 วัดเสนาณานิคม บ้านน้ำใส ต. ขามเฒ่าพัฒนา อ.กันทรวิชัย จ. มหาสารคาม

(ก)

(ข)

ภาพที่ 16 (ก) ทานกัณฑ์ ภาพจิตรกรรมบนผ้าผะเหวด วัดเสนาภิคม บ้านน้ำใส ต.ขามเฒ่าพัฒนา อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม

ภาพที่ 17 (ข) กัณฑ์มัทรี ภาพจิตรกรรมบนผ้าผะเหวดวัดเสนาภิคม บ้านน้ำใส ต.ขามเฒ่าพัฒนา อ.กันทรวิชัย. จ.มหาสารคาม.

ที่มาจาก ท่มสวรรค์ อุ่มานทรัพย์

ภาพที่ 18 การลงพื้นที่เก็บข้อมูลผ้าผะเหวด วัดเสนาภิคม บ้านน้ำใส ต.ขามเฒ่าพัฒนา อ.กันทรวิชัย
จ.มหาสารคาม

ที่มาจาก ห่มสุวรรณค์ อุ๋ม่านทรัพย์

4. กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาในวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก

วรรณกรรมพระเวสสันดรชาดกโดยสรุปจาก มหาสันนิบาตชาดกทศชาติฉบับชินวร
พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวิวัฒน์ มีลักษณะการเล่าที่ประกอบไปด้วย บทอธิบายความ
เป็นมาของแต่ละกัณฑ์ และบทพูดของตัวละครในวรรณกรรม ทั้งหมด 13 กัณฑ์ แต่ละกัณฑ์จะมีสาระ
และโครงเรื่อง (Plot) เหตุการณ์ความสำคัญที่แสดงออกมาจากบทพูดของตัวละคร มีจุดเด่นของเรื่อง
(Highlight) ปมขัดแย้ง (tension) โดยสรุปใจความเหตุการณ์สำคัญทั้ง 13 กัณฑ์ โดยย่อได้ดังต่อไปนี้

อาร์มกบท

โครงเรื่อง: ในบทนี้กล่าวถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงโปรดพระมารดาบนสวรรค์
ดาวดึงส์ ใจความของบทนี้เป็นการเกริ่นถึงการกำเนิดของชาติสุดท้ายของพระองค์ที่ทรงเป็นพระ
เวสสันดรซึ่งเป็นการสะสมบารมีทานในภพชาตินี้

จุดเด่น: เหตุการณ์ที่พระองค์ทรงเสด็จจากสวรรค์ลงมาสู่โลกมนุษย์คือปรากฏการณ์ฝนโบขรพัสส์ เป็นเม็ดฝนสีแดงที่จะประพรมลงบนตัวของผู้ที่ต้องการปรารถนาให้ตนเองเปียก เกิดขึ้นอีกครั้งในวรรณกรรมช่วงท้าย ๆ คือ กัณฑ์ฉกษัตริย์ เป็นฝนที่มักจะเกิดขึ้นในฉากที่ผู้ที่มีบุญบารมีมาอยู่รวมกัน

กัณฑ์ทศพร

โครงเรื่อง: ในบทนี้กล่าวถึงท้าวสักกเทวราชได้เกิดบุพนิมิตกับพระนางมุสดีที่กำลังจะหมดบุญ จึงตรัสเรียกพระนางมาเพื่อปรึกษา และประทานพร 10 ประการให้แก่พระนางมุสดี

จุดเด่น: บทพูดระหว่างท้าวสักกเทวราชกับพระนางมุสดีที่ทรงตั้งจิตขอพรทั้ง 10 ข้อหนึ่งในนั้นคือขอให้ผู้มีบุญบารมีหรือพระโพธิสัตว์มาเกิดเป็นบุตรของตน

ปมขัดแย้ง พระนางมุสดีที่เป็นเทพธิดาบนสวรรค์กำลังจะหมดบุญ

กัณฑ์หิมพานต์

โครงเรื่อง: ในบทนี้กล่าวถึงการลงมาเกิดของพระนางมุสดีและทรงได้รับพรทั้ง 10 ประการ สมดังที่ขอเอาไว้

จุดเด่น: ของบทนี้คือการจุดของโพธิสัตว์ที่อยู่ในครรภ์ของพระนางมุสดีที่ทำให้พระนางทรงได้บำเพ็ญทานจนถึงเก้าเดือน แล้วทรงประสูติพระเวสสันดรออกมาพร้อมตรัสกับพระนางว่า “หม่อมฉันจัก บริจาคทาน ทรัพย์ หน้อยหนึ่งมิหรือฯ” พระนางตอบว่า “พ่อจงบริจาคทานตามอริยาศัยของพ่อเถอะ” ในขณะนั้นพรายช้างได้นำช้างปัจจัยนาค ช้างมงคลมาถวายพระเจ้าสญชัย เป็นช้างคู่บารมี เมื่อพระเวสสันดรเติบโตขึ้นได้ครองราชย์สมบัติช่วงอายุ 16 พรรษา และอภิเษกสมรสกับพระนางมัทรี มีพระราชโอรสและพระราชธิดาชื่อ กัญหาและชาลี

ปมข้อขัดแย้ง: การเกิดของพระโพธิสัตว์ที่ตั้งมั่นในการบำเพ็ญบุญบารมี การให้ทาน โดยไม่พึงเกรงกลัวต่อความยากลำบาก

ทานกัณฑ์

โครงเรื่อง: พระเวสสันดรบริจาควางปัจฉิมชาติให้แก่พราหมณ์ ทำให้ประชาชนเกิดความไม่พอใจ จึงนำเรื่องไปทูลแก่พระเจ้าสุทนต์ ให้เนรเทศพระองค์ออกจากพระนคร พระเวสสันดรปรึกษาพระพระนางมัทรี ทรงตรัสให้พระนางดูแลบุตรทั้งสองอย่างดี แต่พระนางไม่ยินยอมและขอตามพระเวสสันดรไปด้วย ทั้งสองกอดกันร้องไห้ได้ยินมาถึงพระนางมุสตี พระนางมุสตีทูลขอพระเจ้าสุทนต์แต่ก็ไม่สามารถทัดทานได้เพราะผิดราชประเพณี ก่อนที่พระเวสสันดรออกจากเมืองได้บริจาควาง ช้าง ม้า โคนม นารี ทาสี ทาสา สรรพวัตถุธรรมต่าง ๆ รวมทั้งสุราบาน รวมทั้งหมดย่างละ 700 อย่าง

จุดเด่น: การบริจาควางปัจฉิมชาติให้แก่พราหมณ์ และการทานบริจาควางวัตถุของพระเวสสันดรก่อนเสด็จออกจากเมือง มีเหตุการณ์แผ่นดินสะเทือน

ปมขัดแย้ง: ความไม่พอใจของประชาชนในการบริจาควางปัจฉิมชาติที่เป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมือง

กัณฑ์วนปเวสน์

โครงเรื่อง: พระเวสสันดร พระพระนางมัทรี กัณหาและชาลี ถูกขับไล่ออกจากเมือง ระหว่างทางพบพราหมณ์ทั้งสาม พระเวสสันดรทรงประทานเกวียนให้พราหมณ์ตามคำขอ และเดินทางผ่านไปยังเจตนคร พบผู้ครองเมือง ผู้ครองเมืองเชิญพระเวสสันดรครองเมืองแต่ทรงปฏิเสธเพราะตั้งใจจะบวชเป็นดาบสในป่าหิมพานต์ ผู้ครองเมืองจึงบอกหนทางและให้พราหมณ์เป็นผู้ดูแลประตูทางเข้าป่ามิให้ใครเข้ามาทำร้าย

จุดเด่น: พระเวสสันดรทรงประทานเกวียนให้แก่พราหมณ์ และการเดินทางไปยังป่าหิมพานต์ในหนทางของป่าเขา

ปมขัดแย้ง: การตกกระกำลำบากของกลุ่มกษัตริย์ผู้ที่ไม่เคยเดินทางกลางป่าลึก ที่มีความเสี่ยงที่จะได้รับภัยอันตรายจากสัตว์ป่า

กัณฑ์ชูชก

โครงเรื่อง: ชูชกอาศัยอยู่ในเมืองกลิงคารัฐได้ฝากเงินไว้กับตระกูลพราหมณ์ครั้งตนไปขอเงินคืนกลับไม่ได้เพราะพราหมณ์ได้ใช้เงินจนหมดแล้วจึงให้ลูกสาวชื่อ อมิตตตามาเป็นภริยา ชูชกพานางอมิตตตามากลับสู่เรือน นางดูแลปรนนิบัติชูชกอย่างดี สร้างความอิจฉาแก่หมู่พราหมณ์หนุ่ม พวกเขาจึงไปก่อกวนภริยาของตนเอง เหล่านางพราหมณ์จึงมากลั่นแกล้งนางอมิตตตามอนไปตักน้ำ นางจึงนำความไปฟ้องชูชกและขอให้ชูชกไปขอบุตรของพระเวสสันดรมาเป็นทาส

จุดเด่น: ชูชกได้นางอมิตตตามาเป็นศรีภริยา และการกลั่นแกล้งของเหล่าพราหมณ์ที่กระทำต่อนางอมิตตตาระหว่างเดินทางไปตักน้ำ

ปมขัดแย้ง: นางอมิตตดาโดนกลั่นแกล้งจากพราหมณ์ทำให้เกิดความคิดที่จะเอาบุตรของพระเวสสันดรมาเป็นทาสรับใช้ และกิเลสตัณหาของชูชกที่เชื่อนางอมิตตดายอมเดินทางไปป่าหิมพานต์เพื่อไปขอกัมมาและชาลี

กัณฑ์จุลพน

โครงเรื่อง: ชูชกเดินทางมายังป่าหิมพานต์กำลังจะเดินทางเข้าไปในป่าก็โดนเหล่าสุนัขของพรานเจตบุตรรุมทำร้ายจึงปืนไปยังต้นไม้ พอนายพรานพบรู้สึกไม่สู้ดีจะจ้างธนูเตรียมยิงชูชก คิดว่าชูชกกำลังจะไปขอบุตรของพระเวสสันดร เพราะการแต่งกายคล้ายพราหมณ์ที่เป็นขอลานชูชกจึงใช้วาจาหลอกพรานเจตบุตรว่าตนได้คำสั่งมาเชิญพระเวสสันดรกลับเมือง

จุดเด่น: ชูชกกำลังปืนต้นไม้ปากก็บ่นตำพระเวสสันดร สุนัขของพรานเจตบุตรจึงจะทำร้ายอยู่เบื้องล่าง นายพรานเจตบุตรเข้ามาพบกำลังจะใช้ธนูยิงหมายจะให้ชูชกตกลงมา

ปมขัดแย้ง: จิตใจที่ชั่วร้ายของชูชกที่คิดร้ายต่อพระเวสสันดร และความเชื่อของพรานเจตบุตรที่หลงเชื่อในวาจาโกหกของชูชก

กัณฑ์มัทพณ

โครงเรื่อง: ชูชกเดินทางมายังอาศรมของพระอัจจุตฤษีตามคำบอกทางของพรานเจตบุตรพบกับพระอัจจุตฤษี ใช้วาจาหลอกพระอัจจุตฤษีในเรื่องของความเป็นผู้มีฤทธิ์ให้หลงเชื่อ ฤษีหลงเชื่อและบอกหนทางที่สะดวกไปยังอาศรมพระเวสสันดร

จุดเด่น: การพรรณนาเส้นทาง ความงดงามของป่าหิมพานต์

ปมขัดแย้ง: การหลงเชื่อในวาจาสรรเสริญเยินยอของคนที่ไม่รู้จัก

กัณฑ์กุมาร

โครงเรื่อง: ชูชกไปขอบุตรกับพระเวสสันดร กัณหาชาลีได้ยินจึงไปหลบซ่อนในสระโบกขรณี ใช้ใบบัวบังร่างกายตนเอง ชูชกโวยวายเมื่อไม่พบกัณหาชาลี ทำให้พระเวสสันดรทรง บุตรทั้งสอง และตรัสขอให้บุตรตามชูชกไป กัณหากับชาลีทรงยินยอม พระเวสสันดรจึงประทานบุตรให้แก่ชูชก

จุดเด่น: กัณหาทราบว่าคุณชกเป็นผู้ที่จะนำภียมายังตนจึงชวนชาติไปซ่อนตัวในสระโบกขรณี พระเวสสันดรไปตามหากัณหาชาติและอ่อนวอนให้บุตรทั้งสองขึ้นมาจากสระพระเวสสันดรทรงบริจาค บุตรให้แก่ชก แผ่นดินสะเทือน

ปมขัดแย้ง: การพรากบุตรของพระเวสสันดรออกจากพระนางมัทรีผู้เป็นแม่

กัณฑ์มัทรี

โครงเรื่อง: พระนางมัทรีออกไปหาอาหารในป่า แต่ก็มีอุปสรรคต่าง ๆ ทำให้ไม่สามารถหาอาหารได้ พระนางรู้สึกถึงกลางร้าย จึงเดินทางกลับอาศรมแต่ก็มีสัตว์ป่าดุร้ายที่จำแลงมาขัดขวางทางเดิน ในขณะเดียวกันที่ชกเข้าไปขอบุตรทั้งสองกับพระเวสสันดร พระนางกลับมาที่อาศรมไม่พบบุตรทั้งสองจึงตรัสถามความจริงกับพระเวสสันดรที่บริจาคบุตรทั้งสองให้แก่ชกแล้ว

จุดเด่น: ในบทนี้คือฉากที่พระนางออกไปหาอาหารแล้วพบกับสัตว์จำแลงทั้งสามขวางทางเดินเพื่อไม่ให้นางไปทันเหตุการณ์ที่ชกกำลังขอบุตรจากพระเวสสันดร

ปมขัดแย้ง: ในกัณฑ์นี้ คือ เหตุการณ์พระเวสสันดรทานบุตรให้แก่ชกและไม่ยอมบอกความจริงกับพระนางมัทรีตั้งแต่แรก พระนางมัทรีจึงออกเที่ยวหาบุตรในยามวิกาล เมื่อไม่พบก็กลับมาทูลถามพระเวสสันดรอีกครั้ง แต่พระเวสสันดรก็ยังไม่บอกความจริง จนนางเป็นลมสลบไป พระเวสสันดรจึงสารภาพว่าตนทานบุตรให้แก่ชกเสียแล้ว

กัณฑ์สักบรรพ

โครงเรื่อง: ท้าวสักกเทวราชกังวลว่าจะมีคนชั่วเข้ามาขอนางมัทรีกับพระเวสสันดรจึงปลอมตัวเป็นพราหมณ์มาขอพระนางมัทรี พระนางยินยอม พระเวสสันดรจึงยกพระนางให้กับพราหมณ์ พราหมณ์เปิดเผยตนว่าเป็นท้าวสักกเทวราชและฝากพระนางมัทรีไว้กับพระเวสสันดร

จุดเด่น: พระเวสสันดรบริจาคพระนางมัทรีให้แก่พราหมณ์ที่ท้าวสักกเทวราชจำแลงมา

ปมข้อขัดแย้ง: พราหมณ์มาขอพระนางมัทรี พระนางทรงยินยอม ทรงไม่รู้วโรกาสพระสวามีและทรงไม่ได้มีความยินดีกับพราหมณ์ พระเวสสันดรทรงหลั่งน้ำจากพระเต้าเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการบริจาค แผ่นดินสั่นไหว

กัณฑ์มหाराช

โครงเรื่อง: เทวดารักษาและดูแลกัณหาชาลี ดลใจให้ชูชกเดินทางไปยังแคว้นสีวิทำให้พบกับพระเจ้าสญชัยกับพระนางมุสดี ทั้งสองพระองค์จึงขอไถ่ตัวกัณหาชาลีกับชูชก และมอบทรัพย์สินปราสาทและเงินรางวัลและข้าวปลาอาหารที่สมบูรณ์ ด้วยความโลภของชูชกไม่ประมาณตนในการบริโภคาอาหารทำให้อาหารที่บริโภคเข้าไปไม่ย่อยและสิ้นชีพในที่สุด

จุดเด่น: ฉากการได้พบหน้าของทั้งสี่กษัตริย์ พระเจ้าสญชัย พระนางมุสดี กัณหา ชาลี และฉากการบริโภคาอาหารจนตายของชูชก

ปมขัดแย้ง: ชูชกทำการทรมานกัณหาและชาลีระหว่างการเดินทางด้วยการเขี่ยนตี จึงทำให้เทพยาดลใจให้ชูชกมาแคว้นสีวิ และความโลภของชูชกในการไม่ประมาณตนในการบริโภคาอาหารจนสิ้นชีพ

กัณฑ์กษัตริย์

โครงเรื่อง: พระเจ้าสญชัย พระนางมุสดี กัณหาและชาลี เดินทางไปรับพระเวสสันดรและพระนางมัทรีกลับมาที่แคว้นสีวิ ที่ทั้งหกกษัตริย์พบหน้ากันในป่าหิมพานต์ ต่างร้องไห้ด้วยความดีใจ ในขณะที่นั้นพราหมณ์ได้นำช้างปัจจัยนาคส่งคืนพระเวสสันดร

จุดเด่น: การพบกันของหกกษัตริย์ ด้วยบุญบารมีของเหล่ากษัตริย์ทำให้เกิดปรากฏการณ์ฝนโบกขรพรรษ

นครกัณฑ์

โครงเรื่อง: การกลับสู่นครและปกครองเมืองอย่างสงบสุข

จุดเด่น: ขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง งานรื่นเริง ประชาชนฉลองและชื่นชมยินดี

การอธิบายโครงเรื่องและการวางองค์ประกอบในวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดกบนผ้าผะเหวดทำให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์มองเห็นโครงสร้างโดยรวมของภาพและเนื้อหาจากการลำดับเหตุการณ์เป็นฉากและแบ่งเป็นตอนมีองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบรอง ที่แสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์สำคัญโดยใช้จุดเด่น จุดที่เป็นปมขัดแย้งเป็นตัวดำเนินเรื่อง เช่น เหตุการณ์ที่พระเวสสันดรประทานช้างปัจจัยนาคเอนทร์ให้แก่พราหมณ์ทั้งสิ้น ทำให้ประชาชนแคว้นสีวิไม่พอใจจึงขับไล่พระองค์ออกจากเมืองเป็นปมขัดแย้งในเรื่องที่กล่าวถึงการบริจาคนาน เริ่มต้นจากสิ่งของใกล้ตัวจนถึงสิ่งที่เป็น

ของรักของหวง ปมข้อขัดแย้งในเรื่องทำให้เห็นถึงอุปสรรคต่าง ๆ ที่เป็นด้านท้าทายให้ตัวละครพิชิต เพื่อข้ามผ่านเหตุการณ์และปัญหาเหล่านั้น ในแต่ละกัณฑ์ ซึ่งจะมีการเชื่อมโยงเนื้อหาในกัณฑ์ต่าง ๆ ผ่านตัวละครสำคัญ การเดินทาง การไปมาหาสู่ เป็นต้น ปมขัดแย้งในแต่ละกัณฑ์จะถูกขมวดเอาไว้ เป็นปัญหาแต่ละจุด และถูกคลี่คลายในตอนท้ายที่เป็นบทสรุปที่มีความสุขสมหวัง

จากบทวิเคราะห์เนื้อหารวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก ทำให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์สรุปภาพ เหตุการณ์ที่อยู่ในความคิดเป็นจินตนาการและการสร้างภาพที่เกิดขึ้นในหัวของตนเอง การเล่าเรื่อง ผ่านผลงานสร้างสรรค์ผ้าพระเวศ จึงได้มีการคิดวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบทางทัศนธาตุที่จะนำมาเป็น วิธีการในการวางโครงเรื่อง กลวิธีในการเล่าเรื่อง การสื่อความหมายผ่านการจัดวางภาพบนผืนผ้า ให้ เข้ากับวิธีการทางความคิดเทคนิคกระบวนการที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้ทดลองปฏิบัติอย่างไรได้บ้าง ใน กระบวนการสร้างสรรค์ของผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้มีการวางองค์ประกอบ ให้เรื่องราวในแต่ละกัณฑ์จะมีการ สร้างรูปทรงและสัญลักษณ์ที่มีความชัดเจนคนทั่วไปสามารถอ่านเข้าถึงสัญลักษณ์ของภาพได้ โดยง่ายและลึกซึ้ง

5. กระบวนการวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุ

องค์ประกอบทางทัศนธาตุ คือ ส่วนประกอบต่าง ๆ ในภาพ ที่เรียงกันจากองค์ประกอบ เล็ก ๆ หรือองค์ประกอบย่อย ในนิทานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษ ทำให้เกิดการ จดจำ เช่น สิ่งที่แปลกตาสะดุดตา เพื่อให้เกิดการจดจำ เหตุการณ์สำคัญ ในแต่ละช่วงของกัณฑ์ องค์ประกอบที่จัดเป็นองค์ประกอบทางทัศนธาตุ ภาพที่นำมาใช้นั้นจึงต้องมีลักษณะที่มีความโดดเด่น และชัดเจน มีลักษณะโครงสร้างหลักของแต่ละเรื่องได้ ซึ่งประกอบไปด้วย ตัวละคร วัตถุ สิ่งของและ เหตุการณ์ หรือพฤติกรรม ซึ่งการใช้องค์ประกอบทางทัศนธาตุในการสร้างสรรค์ผลงานผ้าพระเวศนี้ เป็นการเล่าเรื่องจากผ้าพระเวศผืนดั้งเดิม เพื่อให้คนทั่วไปสามารถอ่านความหมายผ่านภาพได้ ผู้วิจัย สร้างสรรค์ได้มีการวิเคราะห์และวางแผนการวางองค์ประกอบทางทัศนธาตุให้เป็นลำดับดังนี้

ตารางที่ 17 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก อารัมภบท

		
ชื่อภัณฑ์	องค์ประกอบทางทัศนธาตุในนิทานชาดก	
	ตัวละคร	เหตุการณ์
อารัมภบท	<p>พระพุทธเจ้าปางเปิดโลก</p> <p>พระนางผุสดี</p> <p>ท้าวสักกเทวราช</p> <p>เทวดา</p>	<p>โครงเรื่อง</p> <p>1) เป็นพระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากสวรรค์พระพุทธเจ้าปางเปิดโลก และมีสาวกรายรอบพระองค์ มีเทวดาชั้นต่างๆ มี ช้าง เป็นแทนพาหนะของท้าวสักกเทวราช</p>

ตารางที่ 18 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก อารัมภบท 2

ชื่อทัศน์	องค์ประกอบทางทัศนธาตุในนิทานชาดก	
	ตัวละคร	เหตุการณ์
อารัมภบท		<p>2)เหตุการณ์ ฝนโบกขรพรรษตกลงมา โดยใช้ดอกไม้ร่วงที่มาจากจิตรกรรมไทย เป็นการแสดงอภินิหารในภาพ</p> <p>การเล่าเรื่อง: พระพุทธเจ้าปางเปิดโลก เสด็จลงพื้นมนุษย์ มีเหล่าเทวดามาส่ง มีการใส่กระต่ายเป็นเชิงสัญลักษณ์ กับ ลวดลายกนกเขียนแบบประเพณีเป็น สัญลักษณ์ของพระอาทิตย์</p> <p>จุดเด่น: ภาพพระพุทธเจ้ากำลังเสด็จลง โดยการลอยลงมาจากสวรรค์</p>

ตารางที่ 19 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์ทศพร 1

		
ชื่อกัณฑ์	องค์ประกอบทางทัศนธาตุในนิทานชาดก	
	ตัวละคร	เหตุการณ์
กัณฑ์ทศพร	ท้าวสักกเทวราช พระนางผุสดี	<p>โครงเรื่อง</p> <p>เป็นฉากที่ท้าวสักกเทวราชให้พร 10 ประการ แก่ นางผุสดีก่อนลงไปเกิดยังโลกมนุษย์</p> <p>การเล่าเรื่อง: เป็นภาคบนสวรรค์ มีพระนางผุสดี เทพอัสรสินบุญ ท้าวสักกเทวราชาสามีทรง ทราบจึงพาไปประทับยังสวนพร้อมให้พร 10 ประการ นางผุสดีอยู่ตรงกลางของภาพ รายล้อมไปด้วยเหล่าเทวดา กลุ่มเมฆ และดอกไม้ร่วง มีความหมายในเชิงความไม่ยั่งยืน และความเมตตา ระหว่างท้าวสักกเทวราชกับพระนางผุสดี นางผุสดีเป็นตัวละครเอกที่นำไปสู่ลำดับต่อไป เขียนภาพให้คล้ายกับอยู่ในสวนสวรรค์</p> <p>จุดเด่น: การลดทอนการเขียนภาพเทวดา ให้เหลือเพียงใบหน้า ผิวกายของนางผุสดีกลายเป็นสีเข้ม แสดงถึงการหมดบุญ</p>

ตารางที่ 20 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์หิมพานต์

		
ชื่อกัณฑ์	องค์ประกอบทางทัศนธาตุในนิทานชาดก	
	ตัวละคร	เหตุการณ์
กัณฑ์ หิมพานต์	พระนางมุสตี พระเวสสันดร ช้างป้างัยนาค	โครงเรื่อง 1) พระเวสสันดรทรงแจกมหาสัตตกทาน คือการแจกทานครั้งยิ่งใหญ่ ได้แก่ ช้าง ม้า โคนม นารี ทาสีทาสา สรรพวัตถุการณ์ ต่าง ๆ และ สุรา 2) พระเวสสันดรทูลลาพร้อมด้วยพระพระนางมัทรี ซาลี และกัณฑ์ออกจากพระนคร การเล่าเรื่อง: ภาพแรกเป็นฉากนางมุสตีอภิเษกสมรสกับพระเจ้าสญชัย เป็นฉากที่ไม่นิยมเขียนทั่วไป มีฉากการแต่งงานให้เห็นถึงความเป็นจารีตประเพณี ใช้สัญลักษณ์แทนการเล่าเรื่องที่ซับซ้อนในงานผ้าฉะเหวด ภาพที่สอง เป็นภาพที่แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงของตัวละครทั้งสอง คือพระเวสสันดร กับช้างป้างัยนาค ว่าเป็นคู่บารมี จัดขนาดของรูปทรงเท่ากันเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เท่ากัน

ตารางที่ 21 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก ทานกัณฑ์ 1

ชื่อกัณฑ์	องค์ประกอบทางทัศนธาตุในนิทานชาดก	
	ตัวละคร	เหตุการณ์
ทานกัณฑ์	พระเวสสันดร พราหมณ์ทั้งสี่ ประชาชน	<p>โครงเรื่อง</p> <p>1) พระเวสสันดรบริจาคช้างให้แก่พราหมณ์เป็นเหตุให้ชาวเมืองสรีวิไม่พอใจ ขับไล่พระองค์ออกจากเมือง</p> <p>2) ทรงบริจาคทานเป็น มหาสัตว์สดกทาน</p> <p>การเล่าเรื่อง โดยการ ใช้ภาพคือวาดเป็นกลุ่มก้อนของคนกับช้าง เล่าถึงความดีใจของพราหมณ์ทั้งเจ็ดที่พระเวสสันดรพระราชทานช้างให้ และตัวหนังสือแทนจำนวนภาพที่ไม่สามารถเขียนครบทั้งหมด และมีตัวหนังสือที่มีขนาดไม่เท่ากัน ให้ความหลากหลายของจำนวนที่นับไม่ถ้วน ใช้องค์รูปทรงและเส้นแทนการกระจายออกของตัวหนังสือ เป็นตัวหนังสือที่มีการออกแบบมาจากตัวหนังสือภาพที่เขียนประกอบโฆษณา</p>

ตารางที่ 22 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก ทานกัณฑ์ 2

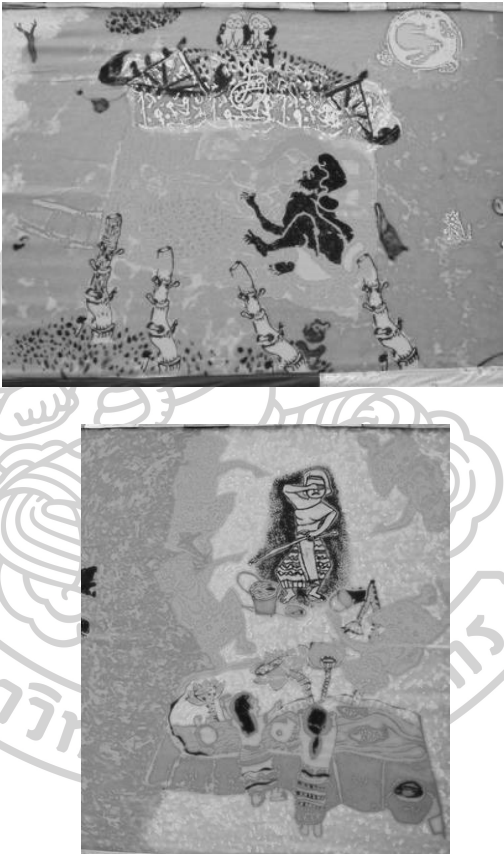
ชื่อกัณฑ์	องค์ประกอบทางทัศนธาตุในนิทานชาดก	
	ตัวละคร	เหตุการณ์
ทานกัณฑ์		จุดเด่น การประทานช้างปัจจัยนาครแก่พราหมณ์ไปยังเมืองของตน และบำเพ็ญมหาสัจตศกทานการแจกทานครั้งยิ่งใหญ่ ก่อนที่จะออกจากพระนคร

ตารางที่ 23 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์วนปเวสน์

		
ชื่อกัณฑ์	องค์ประกอบทางทัศนธาตุในนิทานชาดก	
	ตัวละคร	เหตุการณ์
กัณฑ์วนปเวสน์	พระเวสสันดร นางมัทรี กัญญา ชาลี	โครงเรื่อง 1) พระเวสสันดรพร้อมนางมัทรีและกัญญา ชาลี มุ่งเข้าสู่เขาวงกต การเล่าเรื่อง: จะมีการแบ่งเป็นช่วงเวลา กลางวันและกลางคืน เพื่อแสดงให้เห็นถึงการผจญภัยในป่าหิมพานต์ ที่ได้มาจากธรรมชาติในชนบท ภูมิประเทศและสร้าง ความซับซ้อนของต้นไม้ พืชพันธุ์ธรรมชาติ สัตว์และสิ่งที่มีชีวิตจากจินตนาการ มีการแบ่งพื้นดินกับท้องฟ้าด้วยเส้นจินตนาการ องค์ประกอบหลักวางทับซ้อนกันเหมือนการดูแลการคุ้มครองของพ่อกับแม่

		จุดเด่น: เสือที่เป็นภัยอันตรายที่ขัดขวางการเดินทางของพระเวสสันดรและมีสัตว์ร้ายที่ซ่อนอยู่ตามหุบเขา
--	--	--

ตารางที่ 24 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์ชูชก 1

		
ชื่อกัณฑ์	องค์ประกอบทางทัศนธาตุในนิทานชาดก	
	ตัวละคร	เหตุการณ์
กัณฑ์ชูชก	พราหมณ์ชูชก	โครงเรื่อง 1) พราหมณ์ชูชกประเล้าประโลมนางอมิตตดา

นางอมิตตดา	ภายในบ้าน
นางพราหมณี	2) พราหมณีกลั่นแกล้งนางอมิตตดา

ตารางที่ 25 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์ชูชก 2

ชื่อกัณฑ์	องค์ประกอบทางทัศนธาตุในนิทานชาดก	
	ตัวละคร	เหตุการณ์
กัณฑ์ชูชก		<p>การเล่าเรื่อง: ภาพแรก เป็นฉากชูชกกำลังพลอดรักอยู่กับนางอมิตตดา แสดงถึงความรัก ความหลงที่เป็นไปตามกิเลสและความหลงใหล ใช้สัญลักษณ์ดวงจันทร์บ่งบอกถึงช่วงเวลา เป็นช่วงเวลาตอนกลางคืนที่มีความขมุกขมัวใช้สีที่ใกล้เคียงกับพื้นหลัง แสดงถึงเวลากลางคืนแทนการใช้สีดำ</p> <p>ภาพที่สองเป็นภาพที่นางอมิตตดากำลังร้องไห้ เพราะโดนชาวบ้านกลั่นแกล้ง ตัวละครชาวบ้านขีดบ้างไม่ขีดบ้าง บางช่วงใช้บรรยากาศของสีในการลบตัวละครในฉากให้กลมกลืนไปกับพื้นหลัง</p>

ตารางที่ 26 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์จุลพน

ชื่อกัณฑ์	องค์ประกอบทางทัศนธาตุในนิทานชาดก	
	ตัวละคร	เหตุการณ์
กัณฑ์จุลพน	<p>พรานเจตบุตร</p> <p>พราหมณ์ชูชก</p>	<p>โครงเรื่อง 1) พรานเจตบุตรหลงชูชก และชี้ทางสู่อาศรมอัจจุตฤๅษี ชูชก ได้ชูกลักพริก กลักขิงแก่พรานเจตบุตรอ้างว่าเป็นพระราชสาสน์ของเจ้ากรุงสยูชัยจึงได้พาไปยังต้นทางที่จะไปอาศรมฤๅษี</p> <p>การเล่าเรื่อง: เป็นฉากต่อสู้กันระหว่างชูชกกับนายพรานบุญ เป็นฉากการชิงไหวพริบและความเจ้าเล่ห์ของชูชก จัดวางสร้างบรรยากาศให้เห็นเป็นทัศนียภาพของทางเข้าป่าหิมพานต์ มีชูชก ทำทางเดินตระหนก อยู่บนต้นไม้ พรานเจตบุตรร่างคั่นธนูพุ่งเล็งมาที่ชูชกหมายจะยิง</p> <p>จุดเด่น: ฉากพรานเจตบุตรร่างคั่นธนูกำลังจะยิงศรมายังชูชก</p>

ตารางที่ 27 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์มหาพน

		
ชื่อกัณฑ์	องค์ประกอบทางทัศนธาตุในนิทานชาดก	
	ตัวละคร	เหตุการณ์
กัณฑ์ มหาพน	พราหมณ์ชูชก อัจจุตฤษี	<p>โครงเรื่อง</p> <p>1) ชูชกหลอกล่ออัจจุตฤษีให้บอกทางสู่อาศรมพระเวสสันดรแล้วก็รอนแรมเดินไพร่ไปหา</p> <p>2) เมื่อถึงอาศรมฤษี ชูชก ได้พบกับอัจจุตฤษี ชูชกใช้คารมหลอกล่อจนอัจจุตฤษีให้ที่พักหนึ่งคืน และบอกเส้นทางไปยังอาศรมพระเวสสันดร</p> <p>การเล่าเรื่อง โดยใช้ภาพของป่าหิมพานต์เป็นฉาก มีฤษีชี้ทางไปสู่อาศรม จัดองค์ประกอบโดยใช้สีดำในนำไปสู่ทิศทางที่ไปยังฉากต่อไปลดทอนองค์ประกอบ ความเหมือนจริงของกลุ่มดอกบัว ต้นไม้ เป็นต้น</p> <p>มีแทรกนิทานอีสป เพื่อนำไปสู่อีกฉาก และเหมือนฉากที่เชื่อมตอนไปยังเหตุการณ์ถัดไป</p>

ตารางที่ 28 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร 1

ชื่อกัณฑ์	องค์ประกอบทางทัศนธาตุในนิทานชาดก	
	ตัวละคร	เหตุการณ์
กัณฑ์ กุมาร	พระเวสสันดร นางมัทรี พราหมณ์ชูชก	<ol style="list-style-type: none"> 1) พระเวสสันดรทรงได้ทานบุตรให้แก่พราหมณ์ชูชก 2) พระนางมัทรีฝันร้ายเหมือนบอกเหตุแห่งการพลัดพรากรุ่งเช้าเมื่อนางมัทรีเข้าป่าหาอาหาร 3) พราหมณ์ชูชกจึงเข้าเฝ้าทูลขอสองกุมาร สองกุมารจึงพากันลงไปซ่อนตัวอยู่ที่สระพระเวสสันดรจึงลงเสด็จติดตามสองกุมาร แล้วจึงมอบให้แก่ชูชก 4) กัณฑ์ ขาลี ซ่อนตัวในสระบัวพระเวสสันดรไปเกลี้ยกล่อมบุตร

ตารางที่ 29 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร 2

ชื่อกัณฑ์	องค์ประกอบทางทัศนธาตุในนิทานชาดก	
	ตัวละคร	เหตุการณ์
กัณฑ์ กุมาร		<p>ชูชกมาขอภัยหาชาติกับพระเวสสันดร</p> <p>การเล่าเรื่องใช้สีเข้มเป็นพื้นแสดงความรู้สึกครุ่นคิด และกตตันของพระเวสสันดรที่ต้องประจานลูกให้กับชูชก</p> <p>รูปทรงในบึงบัวเป็นสีทองรูปหัวใจคล้ายกับการบ่งบอกถึงบุตรที่เป็นแก้วตาดวงใจของพ่อและแม่</p> <p>มีแทรกนางมัทรีฝันว่ามียักษ์มาควักดวงตา อยู่มุมซ้ายสุดของกัณฑ์</p>

ตารางที่ 30 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์มัทรี

ชื่อกัณฑ์	องค์ประกอบทางทัศนธาตุในนิทานชาดก	
	ตัวละคร	เหตุการณ์
กัณฑ์มัทรี	<p>พระเวสสันดร</p> <p>นางมัทรี</p> <p>สัตว์ป่า</p>	<p>โครงเรื่อง</p> <p>1) พระนางมัทรีเดินเข้าไปหาผลไม้ในป่าลึกลับจนคล้อยเย็นจึงเดินทางกลับอาศรม แต่มีเทวดาแปลงกายเป็นราชสีห์ เสือขาว เสือเหลือง นอนขวางทางจนพลบค่ำ</p> <p>2) เมื่อถึงอาศรมพระนางไม่พบบุตร จึงตรัสถามกับพระสวามี พระเวสสันดรได้กล่าวว่านางนอกใจ พระนางจึงออกเที่ยวหาโอรสและธิดาแต่ไม่พบ</p> <p>3) พระนางมัทรีกลับมาสิ้นสติต่อเบื้องพระพักตร์ พระเวสสันดรทรงตกพระทัยจึงบอกความจริงว่าได้ประทานโอรสแก่ชุกแล้ว หากชีวิตไม่สิ้นลงจะได้พบนางจึงได้ทรงอนุโมทนา</p> <p>การเล่าเรื่อง: พระนางมัทรีหลงป่า และหาอาหารไม่ได้ มีความรู้สึกเป็นห่วงลูก มีสัตว์สามตัวมาขวางทางเดินกลับอาศรม</p> <p>จุดเด่น: ฉากที่สัตว์ทั้งสามขวางทางพระนางมัทรี</p>

ตารางที่ 31 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก กัณฑ์สักกบรรพ

		
ชื่อกัณฑ์	องค์ประกอบทางทัศนธาตุในนิทานชาดก	
	ตัวละคร	เหตุการณ์
กัณฑ์สัก บรรพ	ท้าวสักกเทวราช พระเวสสันดร พระนางมัทรี	<p>โครงเรื่อง</p> <p>1) ท้าวสักกเทวราชจำแลงกายเป็นพราหมณ์มาขอพระพระนางมัทรี</p> <p>2) พระเวสสันดรพระราชทานให้พระนางมัทรีให้ท้าวสักกเทวราช นางจึงอนุโมทนาเพื่อร่วมทานบารมีให้สำเร็จพระสัมโพธิญาณเป็นเหตุให้เกิดแผ่นดินไหวสะท้าน ท้าวสักกเทวราชในร่างพราหมณ์จึงฝากนางมัทรีไว้ยังไม่รีบไป ตรัสบอกความจริงและถวายคืนพร้อมถวายพระพร 8 ประการ ท้าวสักกเทวราชแปลงกายมาเป็นพราหมณ์ เพื่อมาขอพระนางมัทรีและฝากไว้กับพระเวสสันดร</p> <p>การเล่าเรื่อง: พราหมณ์จำแลงทูลขอพระนางมัทรีกับพระเวสสันดร มีพระนางมัทรีแอบอยู่ข้างหลังท่ามกลางบรรยากาศของป่าหิมพานต์</p> <p>จุดเด่น: พระเวสสันดรทรงหลั่งน้ำลงบนมือพระพระนางมัทรี เพื่อเป็นสัญลักษณ์ถึงการบริจาค</p>

ตารางที่ 32 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก 6 กัณฑ์มหाराช

ชื่อกัณฑ์	องค์ประกอบทางทัศนธาตุในนิทานชาดก	
	ตัวละคร	เหตุการณ์
กัณฑ์ มหाराช	ชูชก กัญหา ซาลี พระเจ้าสญชัย พระนางมุสดี	<p>โครงเรื่อง</p> <p>1) พระเจ้าสญชัยและนางมุสดีพระราชทานค่าไถ่คืน เป็นฉากที่พระเจ้าสญชัยพบหน้าหลานของตัวเองเลยขอไถ่ตัวให้กับชูชกในพระราชวัง</p> <p>2) ชูชกสิ้นชีพิตักษัยด้วยเพราะเตโชธาตุไม่ย่อย</p> <p>การเล่าเรื่อง: ภาพที่ชูชกอยู่บนปราสาทกำลังกินดื่มอย่างสนุกสนาน จนไม่ประมาณตนเอง ที่บริโภครอาหารเกินจนสิ้นชีพ ในภาพความไม่เที่ยงผ่านสังขารของชูชกที่มีความโลภ</p> <p>จุดเด่น: ฉากการคืนกัญหาซาลีแก่พระเจ้าสญชัย ฉากชูชกท้องแตกตาย</p>

ตารางที่ 33 การวิเคราะห์การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดกกัณฑ์
ฉกษัตริย์

ชื่อกัณฑ์	องค์ประกอบทางทัศนธาตุในนิทานชาดก	
	ตัวละคร	เหตุการณ์
กัณฑ์ฉกษัตริย์	พระเวสสันดร พระนางมัทรี พระเจ้าสุทนต์ พระนางผู้สื กัญญา ซาลี ช้างปัจจัยนาค ขบวนทหาร	โครงเรื่อง 1) 6 กษัตริย์ ร้องไห้ และสลับลงเมื่อได้พบหน้า ณ อาศรมดาบสที่เขาวงกต 2) ฝนโบกขรพรรษ ประพรม 6 กษัตริย์และทวย หาญได้หายเศร้าโศก 3) ขบวน ทหาร ช้าง ดนตรี กลอง พิณ แคน 4) ขบวนกษัตริย์ทั้ง 6 เข้าเมือง การเล่าเรื่อง: เป็นฉากที่พระกษัตริย์ทั้ง 6 ได้พบเจอ กัน ร้องไห้ บรรยากาศของฝนโบกขรพรรษ และมี ฉากที่พราหมณ์นำช้างปัจจัยนาคคืนสู่กรุงสรี จุดเด่น: การมาพบหน้ากันของทั้ง 6 กษัตริย์ มีฝน โบกขรพรรษ ตกลงมา ท่ามกลางกลุ่มทหาร กองพล ที่มาเข้าเฝ้ารับเสด็จ

ตารางที่ 34 การวิเคราะห์การวิเคราะห์องค์ประกอบทางทัศนธาตุในพระเวสสันดรชาดก นครกัณฑ์

ชื่อกัณฑ์	องค์ประกอบทางทัศนธาตุในนิทานชาดก	
	ตัวละคร	เหตุการณ์
กัณฑ์นคร	<p>6 กษัตริย์</p> <p>ข้าราชการบริพาร</p> <p>ขบวนดนตรี กลอง พิณ</p> <p>แคน</p> <p>ขบวนทหารถือธง</p>	<p>1) ขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองพร้อมบรรดากษัตริย์ ขบวนแห่พระเวสสันดรกลับเข้าเมืองโดยใช้พาหนะเป็นช้างและคนรายล้อม มีช่องไฟในการวางตำแหน่งใกล้เคียงกัน</p> <p>2) ข้าราชการบริพารชาวเมืองร้องรำอย่างสนุกสนาน</p> <p>การเล่าเรื่อง: บรรยากาศเป็นงานเฉลิมฉลองของเหล่ากษัตริย์ ชาวเมือง</p> <p>จุดเด่น: การพบกันของ 6 กษัตริย์ ด้วยบุญบารมีของเหล่ากษัตริย์ทำให้เกิดปรากฏการณ์ฝนโบกขรพรรษ</p>

การจัดวางองค์ประกอบในสร้างสรรค์ผลงานผ้าผะเหวดของตนเอง ได้ปรับและพัฒนาองค์ประกอบจากการเล่าเรื่องจากผ้าผะเหวดผืนดั้งเดิม โดยมีการวางองค์ประกอบที่กระจายเป็นกลุ่ม ใช้การซ้ำของรูปทรง และการทับซ้อนของรูปทรง รูปทรงหลัก รูปทรงรอง ขนาดเพื่อสร้างระยะ และการใช้สีเพื่อสร้างน้ำหนักและถ่ายทอดความรู้สึกสลับกับผีแปร่งในผืนผ้า เพื่อให้เกิดพื้นผิว ใช้สีคู่ตรงข้าม เพื่อให้เกิดแรงดึงดูดต่อสายตา และความงามให้ติดตามเรื่องราวอย่างต่อเนื่องในการสร้างความเชื่อมโยงและความสนใจ โดยใช้ทัศนธาตุหลัก ได้แก่ เส้น สี รูปร่างรูปทรง น้ำหนัก แสงและเงา การจัดวางตำแหน่งทิศทางของรูปทรงและน้ำหนัก โดยใช้ความขัดแย้งขององค์ประกอบทั้งหมดเพื่อทำให้เกิดเอกภาพ มีการแบ่งฉากโดยการใช้สีคู่ตรงข้าม

จากการวิเคราะห์ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบทางทัศนธาตุและเหตุการณ์ในวรรณกรรมพระเวสสันดร ทำให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์มองเห็นวิธีการนำเสนอผลงานและการแยกสาระสำคัญที่เป็นใจความของแต่ละกัณฑ์และสามารถนำไปสู่การตีความ การสร้างสัญลักษณ์ในผลงานที่สื่อสารกับผู้ชมโดยผ่านสี เส้น รูปร่าง เทคนิคทางศิลปะ สร้างบรรยากาศของผลงานและผ้าผะเหวดให้มีความสะดุดตาและส่งสารกับผู้ชมด้วยรูปทรงที่เข้าใจง่าย

งานจิตรกรรมของช่างพื้นบ้านเอาไว้ นำเอาวิธีการมาปรับและพัฒนาใหม่ อีกส่วนหนึ่งได้มาจากการซึมซับจากงานผ้าผะเหวดผืนดั้งเดิมของวัดแจ้งสว่างในโดยใช้โครงเรื่องตามวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดกบนผืนผ้าผะเหวดที่ศึกษามาวิเคราะห์และตีความหมายเป็นฉากเหตุการณ์ในแต่ละกัณฑ์

นอกจากนั้นผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้แทรกเรื่องราว เหตุการณ์ สิ่งของ และวัตถุที่ปรากฏในยุคปัจจุบันลงไปบนผืนผ้าผะเหวด ให้มีความร่วมสมัย เข้าไปเป็นองค์ประกอบรอง การเลือกใช้สีที่ดูฉูดฉาดเพื่อขับเน้นตัวละคร ให้มีความโดดเด่น เห็นชัด บนผืนผ้า บางส่วนได้มีการขีดเขียนข้อความลงไปเพื่อให้เกิดอรรถรส และความเข้าใจต่อผู้ชมมากยิ่งขึ้น

การออกแบบตัวละครแต่ละตัวนั้นได้ปรับประยุกต์และถอดแบบมาจากตัวละคร ในสิม หรือ ฮูปแต้ม คงลายเส้นและรูปแบบการเขียนแบบช่างพื้นบ้าน ที่หลงเหลือผีแปร่งของพุทังเอาไว้ รวมทั้งการจัดองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบรองของภาพให้มีระยะ เพื่อเพิ่มมิติการรับรู้ทางสายตาของคนดู ที่มองระยะไกลอาจเห็นเป็นลายผ้าที่สาดไส แต่เมื่อเข้าไปใกล้และชมรายละเอียดจะมองเห็นเรื่องราวของวรรณกรรมที่อยู่บนผืนผ้าผะเหวด ผ่านสัญลักษณ์ของตัวละครที่ทำให้คนเข้าใจถึงเนื้อหาและข้อคิดของวรรณกรรม

6. การพัฒนากระบวนการคิดจากผลงานภาพจิตรกรรมอีสานมาสู่ผ้าผะเหวด

จากเรื่องราวสู่ภาพร่างต้นแบบ “เรื่องราวทางปรัชญา” เรื่องเล่าทางพุทธศาสนาตั้งแต่องานประจำไทยประเพณีโบราณและสืบทอดกันมาหลายร้อยปีเริ่มต้นจากการนำไตรภูมิพระร่วงมาเป็นแบบอย่างของการสร้างงานจิตรกรรมไทยประเพณีและต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 มีการนำภาพปริศนาธรรมในการสร้างภาพปริศนาธรรมที่วัดเทพธิดารามซึ่งส่งอิทธิพลต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน การสร้างสรรค์ภาพร่างผลงานจากการตีความชาดกเรื่องราวการสร้างทานบารมีของพระเวสสันดรคือ เป็นพระชาติสุดท้ายเพื่อความซาบซึ้งในความงามของพระพุทธเจ้าได้สาระและประมวลความรู้ความคิดและสังเกตการณ์จากสิ่งที่เป็นเจตนาของวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนานี้ซึ่งมีความละเอียดอ่อนมากมายหลายอย่างจึงมีการจำแนกร่างและเป้าหมายต่าง ๆ ไว้ในรูปแบบภาพร่างต้นแบบนี้ซึ่งในแต่ละส่วนแบ่งออกเป็นเรื่องของคนสัตว์สิ่งของและอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งการสร้างภาพต้นแบบภาพร่างต้นแบบนี้ต้องอาศัยความเข้าใจการศึกษาถึงจะสามารถสร้างสัญลักษณ์ใหม่ในทางศิลปะได้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับความงามและส่งเสริมคำสอนให้คงอยู่คู่กับความดีงามในจารีตประเพณีอันเป็นเป้าหมายสำคัญของการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้จึงได้เกิดคำอธิบายต่อยอดจากความรู้เดิมที่

ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้เรียนรู้การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง และการสร้างสรรค์ผลงานจากstupam อีสานเมื่อปี พ.ศ. 2551 ใน จ.กาฬสินธุ์ ได้ศึกษาและสะสมความรู้จากประสบการณ์การเป็นช่างแต้มมาก่อน ซึ่งในช่วงเวลานั้นผลงานสร้างสรรค์เป็นเพียงภาพเขียนชาวดำที่อยู่รายรอบวิหารสร้างสรรค์ขึ้นในวิทยานิพนธ์ช่วงปริญญาโทมาบัดนี้ จากประสบการณ์และองค์ความรู้ในครั้งนั้น ทำให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้นำมาวิเคราะห์ หารูปแบบในการสร้างสรรค์ เพื่อมาพัฒนาต่อในผลงานผ้าผะเหวด ที่มีลักษณะการเขียนและการวางองค์ประกอบที่คล้ายคลึงกับstupam บนผนังสีม นำผลงานจิตรกรรมดั้งเดิมที่ตีมาพัฒนาให้เกิดการสร้างสรรค์และมีความร่วมสมัยสอดคล้องกับการใช้งานในพิธีกรรมและชุมชนมากยิ่งขึ้น

อนึ่งในองค์ความรู้ที่เข้าใจก่อนหน้านี้ยังสามารถนำมาปรับและพัฒนาต่อในผลงานผ้าผะเหวด กระบวนการทางเทคนิคบางประเภทที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ยังไม่สามารถนำมาพัฒนาต่อในครั้งนั้นได้นำมาปรับประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานผ้าผะเหวด เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เห็นกระบวนการสร้างสรรค์ทางเทคนิค กระบวนการคิดวิเคราะห์จากงานวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดกที่ถอดออกมาเป็นภาพ เล่าเรื่องราวผ่านผลงานจิตรกรรม เพื่อทำให้คนดูเกิดความซาบซึ้งและเข้าถึงลักษณะความงามที่เป็นรูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมได้อย่างลึกซึ้ง อีกทั้งความหมายที่อธิบายความเข้าใจได้อย่างละเอียดถี่ถ้วนมากกว่าการดูภาพเขียนให้เกิดความประทับใจและความงามเพียงอย่างเดียวคำอธิบายในการร่างภาพต้นแบบนี้จะมีประโยชน์ต่อการค้นคว้าและการสร้างสรรค์ทั้งของผู้วิจัยสร้างสรรค์เอง

และผู้ที่สนใจได้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นกระบวนการทางความคิดที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้นำมาใช้ในผลงานผ้า
ผะเหวดนี้สามารถแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ ทางด้านเนื้อหา และ ทางด้านเทคนิค

ภาพที่ 19 ผลงานสร้างสรรค์ก่อนจะพัฒนามาเป็นผ้าผะเหวด ช่วงปริญญาโท ฐูปแต้ม
วัดป่าบ้านหม้อ

ถ่ายภาพโดย มณฑรี มุงคุณ. เทคนิค สีอะคริลิกสร้างสรรค์

ปี พ.ศ. 2551 บนผนัง ขนาด 4x4 เมตร 4 ผนัง

ภาพที่ 20 ผลงานสร้างสรรค์ก่อนจะพัฒนามาเป็นผ้าผะเหวด ช่วงปริญญานิเทศศิลป์ วิทยาลัยอาชีวศึกษาปทุมธานี
 ถ่ายภาพโดย มณฑรี มุงคุณ. เทคนิค. สีอะคริลิก
 ปี พ.ศ. 2551 บนผนัง ขนาด 4x4 เมตร 4 ผนัง

ภาพที่ 21 รายละเอียดผลงานสร้างสรรค์ก่อนจะพัฒนามาเป็นผ้าผะเหวด ช่วงปริญญานิเทศศิลป์ วิทยาลัยอาชีวศึกษาปทุมธานี
 ถ่ายภาพโดย มณฑรี มุงคุณ. เทคนิค. สีอะคริลิก ปี พ.ศ. 2551 บนผนัง ขนาด 4x4 เมตร 4 ผนัง

6.1 ทางด้านเนื้อหา

กระบวนการทางเนื้อหาคือส่วนที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้ศึกษามาจากเนื้อเรื่องวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก มหาสันนิบาตชาดกทศชาติฉบับชินวร พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงชินวราดริวิวัฒน์ ได้สรุปและวิเคราะห์จากเนื้อเรื่องในวรรณกรรม มานำเสนอเรื่องราวพระเวสสันดรชาดกเกี่ยวกับการให้ทาน บารมี ที่มีทั้งหมด 13 กัณฑ์ ผู้ร้อยเข้ากับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ว่าด้วยเรื่องของความดีงามของพระองค์เมื่อครั้งที่พระองค์ผนวช ผ่านพระราชกรณียกิจของพระองค์ที่ดำรงตนเป็นพระภิกษุสงฆ์ในขณะที่ทรงผนวช เป็นที่น่าเลื่อมใส สักการะ ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้นำเอาภาพแห่งความเมตตาของพระองค์ท่าน มาเป็นแบบอย่างโดยสร้างเป็นภาพตัวละครพระเวสสันดรแทนพระองค์ จากนั้นได้สอดแทรกคติธรรม หลักคำสอนของศาสนาพุทธไว้ในผ้าผะเหวด จำนวน 89 ผืน เป็นรูปแบบผลงานจิตรกรรมอีสาน

สรุปการศึกษาวិธีการเล่าเรื่องของวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดกผ่านงานจิตรกรรม สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบโดยรวม ได้จากการศึกษาวิธีการจัดองค์ประกอบทางทัศนธาตุในผ้าผะเหวดผืนเดิมกับการเปรียบเทียบวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดกที่ถ่ายทอดเป็นตัวอักษรเพื่อวิเคราะห์กระบวนการถอดเรื่องราวผ่านภาพ ซึ่งจะเห็นได้ว่าช่างแต้มมีขั้นตอนการถอดความหมายในวรรณกรรม แบ่งออกเป็นการลำดับเหตุการณ์ มีการจัดเรียงลำดับเวลาของเหตุการณ์ก่อน หลัง แล้วนำองค์ประกอบหลักที่เป็นเหตุการณ์สำคัญไว้ตรงกลางภาพ มีการเขียนขนาดสถาปัตยกรรมขนาดใหญ่ เน้นสีที่สดวาดหน้าตาตัวละครที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกที่ชัดเจน ใช้วิธีการวาดตัวละครซ้ำ เพื่อให้เห็นการกระทำการเคลื่อนไหวเป็นภาพเรียงต่อกันเป็นภาพในแนวนอน เพื่อสร้างกระบวนการที่ทำให้คนเกิดการจดจำ ฉากเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในวรรณกรรม ส่วนในเรื่องพื้นที่ว่างในการวาดภาพช่างแต้มจะกำหนดทิศทางการวางองค์ประกอบภาพอย่างอิสระ มีการแบ่งช่องไฟด้วยเส้นให้เกิดพื้นที่ของฉากเหตุการณ์นั้น ๆ และสอดแทรกสิ่งที่เป็นเกร็ดความรู้ของชาวบ้าน ภูมิปัญญาของชาวบ้าน ลงไปให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ ผ้าผะเหวดของช่างแต้มนิยมใช้ทัศนธาตุในการจัดวางผ่าน รูปทรง เส้น สี และน้ำหนัก เพื่อจัดวางโครงเรื่องของภาพ มีการใช้รูปทรงทับซ้อนกันให้เกิดการซ้ำของจำนวน การตัดทอนรูปทรงของต้นไม้ให้มีความเรียบง่าย ใช้วิธีการนำสายตาโดยการใส่เส้นขีดให้เห็นเป็นเส้นทาง หนทางที่สลับซับซ้อน มีการเน้นน้ำหนักรูปทรงของคนและธรรมชาติแสดงให้เห็นถึงอารมณ์ในภาพและใช้สีที่มีความจัดตัดกัน มีการไล่น้ำหนักโดยการเปลี่ยนสีให้เกิดแสงเงาบนภาพสองมิติ เป็นต้น

การเล่าเรื่องวรรณกรรมทำให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้มองเห็นภาพรวมของรูปแบบการเขียนของช่างแต้ม ช่างพื้นบ้านผู้ถ่ายทอดผลงานจิตรกรรม การถอดรูปแบบตามกัณฑ์นำผลทางวิคิดไปสู่การ

ตีความและการรับรู้ของชาวบ้านในผลงานจิตรกรรมผ้าผะเหวด ที่ต้องใช้สัญลักษณ์ผ่านภาพที่ทำให้ผู้ชมหรือชาวบ้าน เข้าใจและสามารถแปลความหมายจากวิธีการสื่อสารนั้นได้งานวรรณกรรมและงานจิตรกรรมพื้นบ้านจึงเป็นเสมือนกุญแจที่นำผู้ชมได้เข้าไปสู่นิทานสาธิตของหลักธรรมทางศาสนา ผ่านพิธีกรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตและบริบทของชุมชน

6.2 ทางด้านเทคนิค

งานจิตรกรรมไทยส่วนใหญ่นิยมการร่างภาพไทยบนผืนผ้าหรือผนังโดยตรงเนื่องจากรูปแบบและลวดลายของงานจิตรกรรมไทยนั้นมีการใช้วิธีการซ้ำของแบบ เช่น ตัวละคร เทพ เทวดา เครื่องประดับบนร่างกายของตัวละคร หรือ ลวดลายของปราสาทบนสถาปัตยกรรม เป็นต้น จึงกินระยะเวลาในการเขียนภาพนาน การเขียนภาพไทยจึงมีเทคนิคในการร่างภาพโดยวิธีการฉลุกระดาษเป็นลวดลายเพื่อที่จะสร้างความสมมาตร การลวดลายที่เท่ากันตามอุดมคติของการเขียนภาพลายไทย ส่วนในงานจิตรกรรมอีสาน จะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เนื่องจากช่างแต้มส่วนใหญ่เป็นชาวบ้าน หรือผู้ที่เคยบวชเป็นพระมาก่อน ด้วยเทคนิควิธีการของช่างไทยนี้ ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้ปรับวิธีการสร้างแบบภาพวาดที่มีการซ้ำกันไว้เป็นลวดลายสำหรับผ้าผะเหวด และปรับประยุกต์กระบวนการสร้างงานโดยการนำเทคนิคภาพพิมพ์มาใช้ในงานสร้างสรรค์ เพื่อลดกระบวนการทำงานที่ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของช่างวาดเพียงผู้เดียว โดยมีกระบวนการในการสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ดังต่อไปนี้

7. กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน

ขั้นตอนการทำงาน เริ่มต้นจากการออกแบบโครงสร้าง วิธีการเล่าเรื่อง โดยได้กำหนดเหตุการณ์และฉากที่สำคัญ ๆ ของเรื่องไว้ จากนั้นมีการแบ่ง โครงเรื่อง ลำดับของเวลา เหตุการณ์ ตัวละครหลักและตัวละครรอง รายละเอียดและสิ่งของประกอบฉาก การวางภาพร่างต้นแบบจากกระดาษ ได้ใช้ที่มาจากการศึกษาวรรณกรรม การศึกษารูปแบบศิลปกรรมอีสาน จากรูปต้นแบบจากการได้เดินทางไปที่จังหวัดนครพนมลอกแบบทิวทัศน์แม่น้ำโขงการเขียนภาพร่างต้นแบบ ไปสู่การปฏิบัติงานจริงต้องการตั้งที่วางแผนว่าการทำผ้าทั้งหมด 89 ผืน เป็นการใช้เวลาอันสั้นที่จำกัด จำนวนงบประมาณในการสร้างวันเวลาในการปฏิบัติงานหรือการเตรียมทีมงานเตรียมพื้นที่การสร้างสรรค์สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ต้องเขียนโครงสร้างทางความคิดขึ้นมาตลอดจนการคิดเรื่องงบประมาณในการเตรียมพร้อมเรื่องวัสดุอุปกรณ์และก้าวไปสู่การนำเทคนิคต่าง ๆ เข้ามาประมวลใช้ในการสร้างสรรค์ซึ่งผู้วิจัยสร้างสรรค์ใช้วิธีการทางภาพพิมพ์คือ การทำซิลค์สกรีนมาช่วยในเรื่องของการตัดทอนเรื่องเวลาและสามารถให้ผู้อื่นเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงานในครั้งนี้ได้ฉะนั้นการวางแผนการร่างภาพต้นแบบและ

ถ่ายทอดภาพร่างต้นแบบนี้ต้องเตรียมภาพร่างต้นแบบให้สมบูรณ์ครบถ้วน มีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ในบางรูปทรงที่เราไม่ได้เตรียมการไว้หรือที่เราคิดเพิ่มเติมในขณะนั้นนำออกมาจากความคิดซึ่งเกิดขึ้น จากภาพประสบการณ์ เหตุการณ์ปัจจุบัน ได้ถูกนำมาใช้ แก้ปัญหาและร้อยเรียงเรื่องราวให้สอดคล้อง ในขณะที่ถ่ายทอดลงบนชิ้นตอนของการเขียนแผ่นใสและกระดาษใสสร้างให้เกิดความมีชีวิตชีวาความ ท้าทายต่อการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น ชิ้นตอนต่าง ๆ มีดังนี้

7.1 การออกแบบตัวละคร

การออกแบบตัวละครได้ศึกษาจากการวาดภาพจิตรกรรมฝาผนังในสุปเตมของสิมที่มี ลายเส้นเฉพาะตัว ใช้ความมีชีวิตชีวาของลายเส้นผสมกับลวดลายของเส้นที่มีความละเอียด การ ออกแบบตัวละครได้ถอดบุคลิกที่เป็นไปตามวรรณกรรมและการตีความหมายจากการกระทำของตัว ละครในฉากนั้น ๆ ว่าเป็นคนดี หรือ คนร้าย และได้วิเคราะห์จากการเล่าเรื่องในวรรณกรรมผ่าน เหตุการณ์ที่เป็นโครงเรื่องสำคัญ ไว้เป็นองค์ประกอบหลักในการถอดภาพ เพื่อใช้สำหรับลำดับ เหตุการณ์ ตัวละครหลักที่เป็นโครงสำคัญในการดำเนินเรื่อง โดยใช้การพิมพ์ภาพผ่านเทคนิคซิลค์ สกรีน เพื่อกำหนดจุด ตำแหน่งที่เป็นใจความสำคัญของภาพ ส่วนองค์ประกอบรองจะเป็นการวาด ภาพและระบายสีเพิ่มเติมเพื่อให้ภาพเกิดความกลมกลืนกัน นอกจากนี้วิธีการพิมพ์แบบซิลค์สกรีน ยังช่วยในเรื่องของการเพิ่มจำนวนของภาพที่ต้องอาศัยการวาดตัวละครที่ซ้ำกัน เช่น ประชาชน ช่าง ม้า ต้นไม้ เถาวัลย์ ฯลฯ

การสร้างออกแบบตัวละครจะจำแนกศักดิ์นา บทบาทหน้าที่ ตำแหน่งทางสังคมชัดเจน การ เขียนเครื่องทรงจะถูกตัดทอนเพื่อให้ ตำแหน่งทางสังคมมีความใกล้ชิดไม่ห่างเหินกับประชาชน แฝง ด้วยทศพิธราชธรรม พระราชาอำนาจ อริยาบถจะแสดงท่าทางและอุปนิสัยของตัวละคร ขนาด ความสำคัญ เป็นการแสดงรูปทรงเพื่อดึงดูดความสนใจของภาพเพื่อให้เข้าใจง่ายทิศทางของรูปทรงก็ เช่นเดียวกัน จะบอกเจตนาเปลี่ยนไปตามแต่ละตอน ตัวละครทั้งหมด ยกเว้นชุก จะถูกเขียนขึ้นด้วย ดวงตาที่เป็นเส้นโค้งมีโครงหน้าที่คล้ายคลึงกัน ถูกสร้างขึ้นจากแรงบันดาลใจของพุทธประวัติมากร ที่ เป็นดวงตา ของผู้มีเมตตาและบารมี อันหมายถึงบุคคลต่าง ๆ ที่เกิดที่ก่อกำเนิดในท้องเรื่องนี้ได้สร้างได้ สร้างบารมีร่วมกับพระเวสสันดรในมหาชาติตามความเชื่อจึงนำการตีความของบุคลาธิษฐานนี้มาใช้ใน การสร้างสรรค์ บุคลิกของมหาบุรุษ มือเท้าหน้าตา ท่าทาง ของบุคคลทั้งหมดมีความคล้ายคลึงกัน จะ ถ่ายทอดไปตามวรรณกรรมและอุปนิสัยของหน้าที่ เช่น กษัตริย์ ชายหญิง ฤๅษี ชาวบ้านและทหาร เป็นต้น

7.1.1 ตัวละครหลัก

ตัวละครหลักเป็นตัวละครที่ดำเนินเรื่องราวในผลงานสร้างสรรค์ผ้าผะเหวดถอดมาจากพระเวสสันดรชาดกโดยคัดจากสำคัญของตัวละครในแต่ละกัณฑ์ ตัวละครหลักที่สร้างสรรค์จะใช้ในการประกอบและจัดวางคู่กับรูปร่างรูปทรงอื่น ๆ เพื่อสร้างเป็นองค์ประกอบหลัก ภาพของตัวละครหลักจะมีความเด่นและมีขนาดใหญ่ เพื่อความชัดเจนในการอธิบายภาพ เข้าใจง่ายหลักการในการใช้สีเป็นการใช้สีที่มีความสด สว่าง ตามพื้นสีของผืนผ้าที่มีความเข้ม-อ่อน ที่แตกต่างกัน ใช้หลักการของสีที่ตัดกันเพื่อเน้นจุดเด่นของภาพเหตุการณ์ที่สำคัญในภาพ การแบ่งตัวละครหลักที่สำคัญ ๆ มีดังต่อไปนี้

ภาพที่ 22 ตัวละครพระเวสสันดร

เทคนิค : ปากกา, รางเส้นบนแผ่นพลาสติกใส

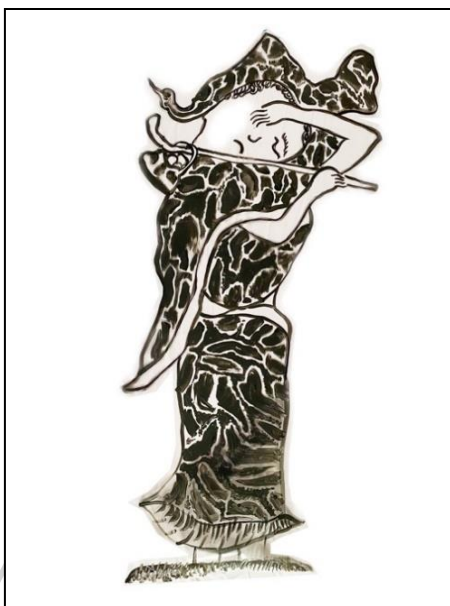
พระเวสสันดร คือพระโพธิสัตว์ที่ลงมาจุติยังโลกมนุษย์เพื่อรักษาบุญบารมีในชาติสุดท้ายก่อนที่จะเกิดเป็นพระพุทธเจ้า ทรงเป็นพระโอรสของพระเจ้าสญชัยและพระนางมุสตีแห่งแคว้นสีวี มีอุปนิสัยชอบการบริจาคทาน พระราชากุมารเวสสันดรทรงบริจาคทานตั้งแต่ เกิด ครั้นพระชนมายุได้ 4 -5 พรรษาทรงปลดปิ่นทองคำและเครื่องประดับเงินทองแก้วเพชรให้แก่นางสนม

ก้านัลท์ทุกคนถึง 9 ครั้งเพื่อมุ่งหวังพระโพธิญาณในภายภาคหน้า ครั้นเจริญชันษาได้ 8 ปีก็ทรงตั้งจิตอธิษฐานว่าจะบริจาคเลือดเนื้อและดวงหทัยเพื่อมุ่งพระโพธิญาณในกาลข้างหน้าอย่างแน่วแน่ เมื่อมีพระชนมายุ 16 พรรษา ก็แตกฉานในศิลปวิทยา 18 แขนงได้เสวยราชสมบัติและอภิเษกกับพระนางมัทรีตระกูลมาตุลาราชวงศ์มีพระราชโอรสและพระราชธิดาคือพระชาลิกุมารและพระกัณหากุมารี พระองค์ยินดีในการให้ทาน ได้ตั้งโรงทานถึง 6 แห่งในพระนครและเสด็จออกทอดพระเนตรการให้ทานอยู่เป็นเนืองนิจ พระเวสสันดรบำเพ็ญบารมีโดยการบริจาคทานอยู่เป็นนิจ แสดงถึงความเป็นผู้มีจิตใจดีงาม มีความเมตตากรุณาและการอดทนอดกลั้นอารมณโกรธได้ ซึ่งส่งผลดีต่อตนเองคือทำให้ไม่ว่าวุ่นใจแต่ถึงอย่างไรพระองค์ก็ยังคงมีความปรารถนาเหมือนกับบุคคลทั่วไปเช่นกัน

พระเวสสันดร ปรากฏอยู่ในทานกัณฑ์จะอยู่ในรูปทรงของหยดน้ำ ที่รายล้อมด้วยครอบครัว ต้องการบอกถึงอุดมคติ ผ่านรูปทรงว่าอยู่ในราชวังยังมีตำแหน่งเป็นกษัตริย์ครองเมือง สวมใส่เครื่องทรงที่เป็นมงกุฎแหลม มีที่มาจากรูปทรงของหน่อไม้ เป็นการแสดงถึงวิถีชีวิต ได้จากการสังเกตวิถีชีวิตในชนบทและรูปทรงตามสภาพแวดล้อม ลวดลายเถาวัลย์พรรณพฤกษาที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อสื่อถึงตอนที่พระเวสสันดรมีความใกล้ชิดกับประชาชน จึงสร้างภาพร่างจากเรื่องราวง่าย ๆ รอบตัวในชนบท

กัณฑ์วนประเวศน์ มีแนวคิดมาจากความมุ่งมั่นของพระเวสสันดร ที่จะสร้างบารมี อริยาบถในตอนนี้จึงดูมีความเบิกบานสดชื่น ไม่ยินดียินร้ายต่อความลำบาก ทิศทางของรูปทรงจะกระจายออก ทิศทางของแขนขาถ้าตัวจะกระจายออกไปคนละทิศ เพื่อแสดงออกถึงการต่อสู้เพื่อยืนยันเจตนารมณ์ของพระเวสสันดรเอง

กัณฑ์สักบรรพ ที่ผ่านมาพระเวสสันดรได้มีการสร้างบารมี โดยการให้ทาน สละตนเองมาอยู่ในป่าเขา บ่งบอกถึงความเรียบง่าย ไม่ยึดถือยึดมั่นในลาภยศสักการะ การถ่ายทอดภาพร่าง ด้วยเส้นในชุดฤๅษี จะเป็นเส้นที่ต่อเนื่อง และเบิกบานมีชีวิต เพื่อให้การแสดงออกสำเร็จ ดูเบาสบายและไม่ซับซ้อน กัณฑ์กษัตริย์ ตอนนี้นักกษัตริย์ได้เจอกันและได้ปรับความเข้าใจกัน ทิศทางของรูปทรงจะเป็นวงกลมและพุ่ง พระเวสสันดรจะอยู่ในอริยาบถที่นอนบ้น้อมและมีเส้นน้อยมากขึ้น เพื่อแสดงออกถึงสภาวะธรรมที่นอนบ้น้อมที่พระเวสสันดรได้บำเพ็ญมา กัณฑ์ที่ 13 พระเวสสันดรจะปรากฏอยู่บนหลังช้าง ปรากฏเพียงใบหน้า เพื่อบ่งบอกถึงสภาวะธรรมที่ไม่ยึดมั่นถือมั่น อยู่เหนือกว่าสภาวะทั้งปวง เป็นพระโพธิสัตว์ที่มีบารมีมาเต็ม สูงส่งและน่าเคารพ จึงใช้การออกแบบที่ใช้เส้นน้อยและเรียบง่ายที่สุด

ภาพที่ 23 ตัวละครพระนางมัทรี

เทคนิค : ปากกา, ร่างเส้นบนแผ่นพลาสติกใส

พระนางมัทรี เป็นพระราชธิดาแห่งกษัตริย์มัทราช อภิเษกสมรสกับพระเวสสันดร มีพระโอรสชื่อพระชालีและมีพระธิดาชื่อพระกัณหาพระนางตามเสด็จพระเวสสันดรไปยังเขาวงกต แม้จะถูกพระเจ้าสุทนต์ชดททาน แต่ด้วยความจงรักภักดีต่อพระสวามีพระนางก็ไม่ทรงยินยอม พระนางมัทรีเป็นแบบฉบับของนางในวรรณคดีที่เพียบพร้อมไปด้วยคุณสมบัติต่าง ๆ ทั้งการเป็นแม่ที่ประเสริฐของลูก และการเป็นภรรยาที่ดีของสามี คือมีความอ่อนน้อม นอบน้อม และอดทน เป็นภรรยาแม่แบบผู้มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรของสามีสนับสนุนเป้าหมายชีวิตอันประเสริฐที่พระสวามีได้ตั้งไว้ เป็นแบบอย่างของภรรยาตามทัศนะของคนตะวันออก เช่น ปฏิบัติดูแลเรื่องข้าวปลาอาหาร และมีคุณธรรมสำคัญคือ ซื่อตรง จงรักภักดี และมีจิตใจที่เข้มแข็ง พระนางมัทรี ปรากฏอยู่ใน 5 กัณฑ์

1. ทานกัณฑ์ พระนางมัทรีถูกออกแบบให้อยู่ในรูปแบบแนวคิดเดียวกันกับการออกแบบพระเวสสันดรในกัณฑ์นี้ คือการนำเอาสภาพแวดล้อมความจริงมาประดิษฐ์ สรุปลงไปเป็นรูปทรงแบบย่อ ให้เข้าใจง่าย โดยการใช้เส้นที่มีลักษณะเรียบง่าย เพื่อเป็นเพียงแนวทางในการปรับไปใช้จริง

2. กัณฑ์วนปเวสน์ จะใช้เส้นที่มีความอ่อนช้อยกว่ารูปทรงอื่นเพื่อแสดงความอ่อนโยนกลมกลืนและประณีต ยกย่องความเป็นกุลสตรีที่แฝงอยู่เส้นให้ดูสูงศักดิ์ แม้อยู่ใน สถานการณ์ที่ตกอยู่ในความลำบากก็ตาม

3. กัณฑ์มัทรี พระนางมัทรีในตอนนี้อยู่ในสถานการณ์ลำบาก สื่อสารโดยการใช้อิริยาบถทางมือปิดหน้าผากและดวงตา บ่งบอกถึงความเศร้า ความล้มเหลว สับสน อิริยาบถเท้าที่ขัดแย้งกับอิริยาบถของใบหน้าหันไปคนละทิศคนละทาง ซึ่งรับอิทธิพลมาจากศิลปะไทยแบบประเพณี สิ่งของที่พระนางมัทรีถือคือตะกร้าใส่สิ่งของจะเขียนให้เล็ก เพื่อแสดงออกถึงความห่วงลูกจนไม่สนใจสิ่งอื่นใด

4. กัณฑ์สักบรรพ พระนางมัทรีถูกจัดอยู่ในองค์ประกอบที่เล็กที่สุดของภาพ เพื่อแสดงออกถึงความอ่อนน้อม ถ่อมตน นิ่งสงบเป็นศรีภรรยา ที่ร่วมสร้างบารมีกับพระเวสสันดร

5. กัณฑ์ฉกษัตริย์ ถูกจัดอยู่ในองค์ประกอบของวงกลม โดยเรียงลำดับขนาดตัวละครตามความสำคัญของเนื้อเรื่อง ในตอนนี้พระนางมัทรีจะมีรูปทรงขนาดตามบทบาทความสำคัญรองลงมาจากพระเวสสันดร

6. กัณฑ์นครกัณฑ์ ในตอนนี้พระนางมัทรี จะโผล่ให้เห็นเพียงใบหน้าและมีขนาดที่เล็กรองลงมาจากพระเวสสันดร โดยใช้เส้นที่เรียบง่ายและใช้รูปทรงเพียงน้อยนิด สื่อให้เห็นถึงความเปลี่ยววาง สุขสงบเรียบง่าย

ภาพที่ 24 ตัวละครซุกก

เทคนิค : ปากกา, ร่างเส้นบนแผ่นพลาสติกใส

ชูชก ตัวละคร ผู้เกิดในตระกูลพราหมณ์โกลาติกชาติซึ่งเป็นพราหมณ์พวกที่ถือตนว่ามีกำเนิดสูง ชูชกจะเกิดในตระกูลพราหมณ์ที่กำเนิดสูงกว่าผู้อื่นแต่ชีวิตของชูชกก็ยากจนเฉยใจยิ่ง ต้องเที่ยวขอลานเขาเลี้ยงชีพ ชูชกมีบ้านอยู่ในหมู่บ้านทนต์กับเมืองกลิงคราษฎร์ มีรูปร่างหน้าตาน่าเกลียดประกอบด้วยบุรุษโทษ ๑๘ ประการ ลักษณะนิสัยของชูชก มีความตระหนี่เหนียวแน่น มีความโลภ รักและหลงเมีย เป็นคนฉลาด มีเล่ห์เหลี่ยมมาก ฉลาดทั้งในด้านการพูดและกลอุบาย มีความละเอียดรอบคอบ มีความยึดมั่นในพิธีทางไสยศาสตร์

ชูชกปรากฏอยู่ใน 4 กัณฑ์ กัณฑ์ที่ 1 กัณฑ์ชูชก การสร้างรูปทรงของชูชก โดยไม่ต้องตั้งคำนึงถึงความถูกต้องสักเท่าไร ให้คำนึงถึงความอยากเกินกว่าปกติ ละโมภโลภหลงในอาหารและกิเลส ก็จักนึกถึงรูปลักษณะอันอัปยศ อ้วนฉุ พุงพลุ้ย ของตัวละครตัวนี้ และจะสามารถสร้างภาพลักษณ์ของชูชกขึ้นมาได้ ความบิดเบี้ยวของเส้นแสดงออกถึงอุปนิสัยของชูชก รสนิยมที่มากด้วยกิเลส ความโลภโกรธหลง ในกัณฑ์ชูชกนี้ชูชกได้เจอกับนางอมิตตดา เป็นหญิงสาว แต่ชูชกเป็นชายแก่ ด้วยธรรมชาติแล้วต้องบั่นหน้าให้ดูอ่อนกว่าวัยเพื่อให้หญิงสาวรุ่นลูกยอมรับ ใบหน้าของชูชกตอนนี้ เป็นหนุ่มดูไม่แก่เลย ซึ่งต่างจากการสร้างชูชกแตกต่างจากรูปแบบประเพณีเดิมที่สร้างกันมา กัณฑ์ที่ 6 จุลพน เป็นการตอบโต้ระหว่างชูชกกับนายพราน จึงใช้รูปทรงของชูชกให้ใหญ่กว่านายพราน เพื่อแสดงออกถึงความอยากที่จะต่อลองเอาชนะ และสร้างมุมมองที่ตื่นตันทันตึง กัณฑ์ที่ 7 กัณฑ์มหาพล ชูชกเข้าหาฤๅษี โดยการใช้เล่ห์ เสแสร้งเป็นคนดินอบน้อมถ่อมตน วิธีการเขียนภาพร่าง จึงเรียบง่ายใช้เส้นที่เรียบง่ายเป็นหลัก กัณฑ์ที่ 11 มหาราช ชูชกอยู่บนต้นไม้ แสดงถึงการพักผ่อน โดยใช้เส้นโค้งและรูปทรงของชูชกที่บิดเบี้ยว

กัญหา เป็นผู้วางง่ายถึงคนคนนั้นจะดีหรือไม่ดีต่อตนก็ตามก็ยังไม่ขัดขืน และยังมีน้ำใจคอยช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ เป็นผู้ที่เข้าใจในเจตนาของพระเวสสันดรที่เสียสละเพื่อประโยชน์ของชนหมู่มากแม้การเสียสละนั้นจะทำให้ตนเองลำบากก็พร้อมที่จะเข้าใจเหตุผลความจำเป็นที่ตนต้องเสียสละ

ขาลี ทรงมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ทรงมีความกตัญญูเป็นเลิศ ทรงยอมเป็นบุตรทานให้พระบิดาทรงบริจาคแก่ชูชกเพื่อให้พระบิดาได้สำเร็จพระโพธิญาณค้นพบทางหลุดพ้นจากสังสารวัฏ เป็นผู้มีความวิริยะอุตสาหะเมื่ออำมาตย์กล่าวดูแคลนพระบิดา ก็ทรงแก้ต่างแทนพระบิดาให้อำมาตย์เหล่านั้นได้เห็นกระจ่างถึงความจริงในตัวพระบิดาแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูรู้คุณบุพการีที่

ไม่ยอมให้ใครมาดูหมิ่นบิดามารดาของตน เป็นผู้ที่สามารถประพุดิตนได้เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ รู้จักกาลเทศะ

กัญหาและชาลี จะปรากฏอยู่ในแต่ละกัณฑ์สำคัญต่าง ๆ อยู่ใน 5 กัณฑ์ ดังนี้ 1.ทานกัณฑ์ 2.วนเวสน์ 3.มหาราช 4.ฉกษัตริย์ 5.นครกัณฑ์ กัญหาและชาลีที่ปรากฏอยู่ในแต่ละกัณฑ์นี้ จะสร้างขึ้นด้วยรูปทรงลายเส้นที่ไม่ซับซ้อน ตรงไปตรงมา เพื่อสื่อถึงความเป็นเด็กที่มีความคิดที่บริสุทธิ์ ไม่ซับซ้อน อารมณ์ตรงไปตรงมา ตามธรรมชาติของเด็กที่เป็นนักบวช ที่เขียนตามรูปแบบประเพณีเดิม จะมีลักษณะที่พอม เพื่อบ่งถึงความสมณะสันโดษ แต่กัญหาและชาลีที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ขึ้นจะมีลักษณะที่อวบอ้วน เพื่อในแสดงออกถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าหิมพานต์ ที่ท่านบำเพ็ญอยู่

ภาพที่ 25 ตัวละครกัญหาชาลีหลบอยู่ในสระโบกขรณี

เทคนิค : ปากกา, ร่างเส้นบนแผ่นพลาสติกใส

7.1.2 ตัวละครรอง

ท้าวสักกเทวราช คือ มีบทบาทเป็นจุดเริ่มต้นของเรื่อง ปรากฏตัวในกัณฑ์แรกของเรื่องราวพระเวสสันดร เป็นสัญลักษณ์เริ่มต้นตามความเชื่อของคนอีสานว่าเป็นพญาแถน สามารถลดบันดาลความอุดมสมบูรณ์ความสุข ในด้านต่าง ๆ ในเรื่องสักกเทวราชมีบทบาท 2 ตอน คือ กัณฑ์ทศพร กัณฑ์สักกพรรพ และกัณฑ์ทศพร เป็นผู้ที่ประทานพรให้แก่พระนางผุสดี มารดาของพระเวสสันดร ด้วยกัณฑ์นี้สักกเทวราชจึงมีบทบาทเป็นเทวดา การสร้างรูปแบบจึงต้องมีมุมที่พิเศษได้รับแนวคิดมาจากการสร้างงานศิลปะไทยแบบประเพณี ด้วยคติความคิดที่ว่า การหันด้านข้างจะเป็นมุมที่ทรงพลัง

องศาการเอียงจะเอียงเฉพาะส่วนของมือและใบหน้า เพื่อแสดงอารมณ์และความรู้สึก ปางคือแสดงออกทางมือตามคติของอินเดียโบราณที่ไทยรับมา ลำตัวจะตรงคือหันปะทะกับคนดู การสร้างโครงสร้างของสลักเทวราชจะเป็นโครงสร้างแบบสามเหลี่ยมเพื่อให้รู้สึกถึงอำนาจและบารมี เมตตาเครื่องประดับต่าง ๆ ถูกสร้างขึ้นใหม่พัฒนามาจากความรู้ศิลปะไทยแบบประเพณี สัญลักษณ์ที่ใช้คือช้างเอราวัณ 33 เศียร พาหนะของสลักเทวราชเพื่อเน้นความเป็นเทพเซียนย่อลงมาเพื่อไม่ให้รูปทรงของช้างดึงดูดยาวตา การใช้เส้นที่น้อยเพื่อแสดงถึงความเรียบง่ายและเบาหวิวเห็นได้ ส่วนสลักเทวราชจะใช้จำนวนเส้นที่ซับซ้อนและมีหลายขนาดบ่งบอกถึงฐานะและทำให้รูปทรงมีน้ำหนักดึงดูดสายตาและประทับอยู่บนหลังช้าง ทำให้รู้สึกนิ่งและมีบารมี กัณฑ์สักบรรพ จะมีบทบาทเป็นพราหมณ์ที่แปลงกายมาภาพรวมของตอนนีเพื่อเชื่อมโยงเรื่องราวการออกแบบจะลดเส้นเพื่อให้มีจำนวนน้อยลงเนื่องจากเป็นกัณฑ์ที่ 10 เพื่อสะท้อนการให้ที่สูงขึ้นไปอีกระดับหนึ่งตามคำสอนของพระพุทธศาสนา จึงใช้เส้นร่างภาพที่น้อยลง สลักเทวราชที่แปลงกาย มาเป็นพราหมณ์มาขอพระพระนางมัทรี มาเป็นรูปทรงที่เป็นเส้นโค้งและเรียบง่าย รับกับรูปทรงของสิ่งแวดล้อมในตอนนี

ภาพที่ 26 ตัวละครท้าวสลักเทวราช กัณฑ์ศพร

เทคนิค : ปากกา, รางเส้นบนแผ่นพลาสติกใส

พระนางมุสตี ปรากฏอยู่ 2 กัณฑ์ คือกัณฑ์ทศพร มีบทบาทเป็นเทพธิดาอยู่บนทรวงสวรรค์ ในตอนทศพรนี้ พระนางมุสตีเริ่มหมกขบถวาทสนาที่สั่งสมมาจึงต้องไปเกิดเป็นมนุษย์ ก่อนที่จะไปจุติบนโลกมนุษย์พระนางมุสตีได้ของพรจากพระอินทร์ และได้เกิดเป็นพระมารดาของพระเวสสันดร จึงเป็นที่มาของรูปทรง โดยใช้รูปทรงที่เชื่อมโยงกับโครงสร้างของพระอินทร์ โดยใช้เส้นโค้งคู่ขนานกันเป็นหลักของรูปทรงเพื่อให้เกิดความรู้สึกที่นอบน้อม อีกกัณฑ์หนึ่งที่ปรากฏคือ ฉกษัตริย์ จะมีรูปร่างที่เรียบง่าย เพื่อแสดงถึงความสบายไม่ยึดติด ใช้เส้นที่น้อยเท่าที่จำเป็นถ่ายทอดความรู้สึกถึงความเมตตา อ่อนโยน

ภาพที่ 27 ตัวละครพระนางมุสตีกับพระเจ้าสุทนต์ กัณฑ์ฉกษัตริย์

เทคนิค : ปากกา, รางเส้นบนแผ่นพลาสติกใส

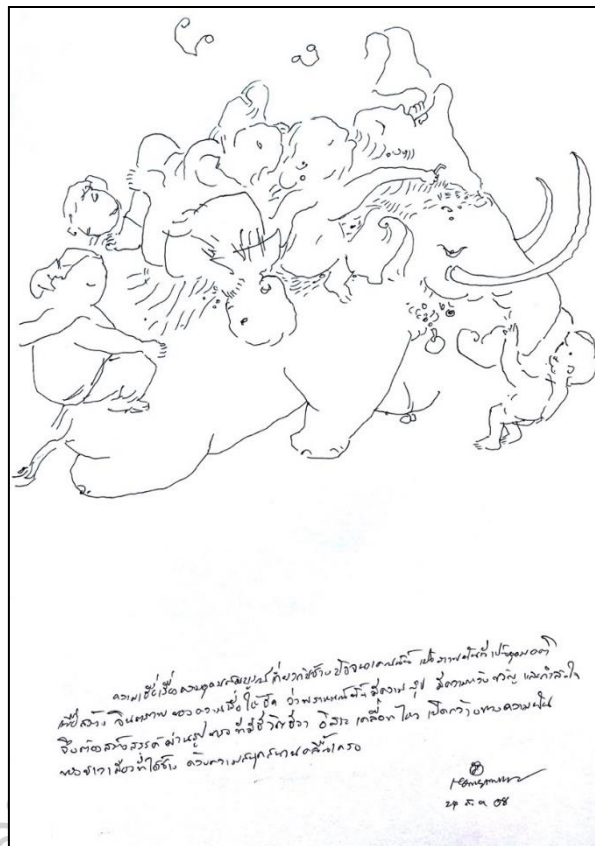
นางอมิตตา ปรากฏอยู่ในกัณฑ์ ชูชก จะมีลักษณะรูปร่างหน้าตาที่งดงาม อ่อนช้อย เพื่อยั่วชวนให้ชูชกหลงใหล ตามจริตของผู้หญิง ถ่ายทอดผ่านการใช้เส้นและรูปทรงที่ลื่นไหลอ่อนช้อย

ภาพที่ 28 ตัวละครนางอมิตตดา กัณฑ์ชูชก

เทคนิค : ปากกา, ร่างเส้นบนกระดาษ

พราหมณ์ทั้ง 7 ตอนนี้นำสื่อถึงการเฉลิมฉลอง ชัยชนะ ความดีใจ ที่ได้ช้างปัจจัยนาคนาไป
 ยังกลับเมือง การใช้รูปทรงและเส้นจะค่อนข้างอิสระ ตวัดไปมา ทิศทางของรูปทรง พราหมณ์แต่ละคน
 จะไปคนละทิศคนละทาง เพื่อแสดงออกให้เห็นถึงความเคลื่อนไหว ความสนุกสนานของกัณฑ์นี้
 รูปร่างหน้าตาของพราหมณ์แต่ละคนจะมีใบหน้าที่คล้ายกัน

ภาพที่ 29 ตัวละครพรหมณ์ทั้ง 7 ทานกัณฑ์

เทคนิค : ปากกา, ร่างเส้นบนกระดาษ

ร่างเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2558

สัตว์ ข้างเอราวัณ ตามตำราข้างเอราวัณจะเป็นพาหนะของท้าวสักกเทวราช
 ลักษณะที่ถูกต้องตามตำราจะต้องมี 33 เศียร ในกัณฑ์นี้จะเห็นว่ามี การตัดทอนจำนวนเศียรของข้างลง
 เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องและตัวละครท้าวสักกเทวราช ให้ดูไม่พะรุงพะรัง เป็นการเน้นบทบาท
 ของท้าวสักกเทวราช ดูเด่นกว่า ข้างปัจฉิมยุค จะปรากฏอยู่ในกัณฑ์หิมพานต์ การสร้างรูปทรงที่ไม่ได้
 เน้นถึงความสง่างาม แต่จะใช้เส้นที่ตัวโตไปมา เพื่อแสดงถึงความสนุกสนาน รื่นเริงให้สอดคล้องกับ
 พรหมณ์ทั้ง 7 ข้าง ม้า วัว ควาย ที่ปรากฏอยู่ในทานกัณฑ์ จะมีลักษณะ ลายเส้นที่เรียบง่ายและขนาด
 รูปทรงที่เล็กในองค์ประกอบของภาพ เพื่อใช้ในการสื่อสาร ประกอบเนื้อเรื่องเท่านั้น

ภาพที่ 30 ตัวละครสุนัขของพรานเจตบุตร

เทคนิค : ปากกา, ร่างเส้นบนแผ่นพลาสติกใส

สุนัขของพรานบุญ จะใช้เส้นที่หักเห ฉียบคม เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องที่ ตื่นเต้น ชัดแย้ง ต่อสู้กัน

ภาพที่ 31 ตัวละครหน้าสิงห์ กัณฑ์มัทรี

เทคนิค : ปากกา, ร่างเส้นบนแผ่นพลาสติกใส

เสื่อ สิงห์ ที่ปรากฏอยู่ในกัณฑ์นี้ จะถูกกลดล้นตัดทอน ให้น่ารัก ใจดี ไม่มีพิษภัย ตรงข้ามกับความเป็นจริงที่น่าเกรงขาม เพื่อสื่อแสดงออกถึง ใจดี หวังดี มีเมตตา เนื่องจาก สัตว์ทั้งสามตัวนี้ เป็นเทวดาที่แปลงกายมา ถ่วงเวลา ไม่ให้ไปขัดขวางการสร้างบารมีของพระเวสสันดรที่กำลังยกกัญหาซาลี ให้กับชูชก

งู ที่ปรากฏอยู่ในกัณฑ์นี้ จะมีลักษณะที่ตัวใหญ่มาก ซึ่งในความเป็นจริงงูที่มีลักษณะนี้จะมักอาศัยอยู่ในป่าลึก ที่อุดมสมบูรณ์ ไม่มีการรบกวนของมนุษย์ จึงนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ ที่สื่อแสดงออกว่าชูชกพาสองกุมารเดินทางผ่านป่าลึก ที่มีอันตรายอยู่รอบตัว ช้างปัจจยนาค ในกัณฑ์นี้จะมีรูปทรงที่โป่งพอง

ภาพที่ 32 ตัวละครสิง เสื่อ และงู กำลังขัดขวางพระนางมัทรี กัณฑ์มัทรี

เทคนิค : ปากกา, ร่างเส้นบนกระดาษ

ร่างเมื่อ : 14 ตุลาคม พ.ศ.2551

7.1.3 ฉากและสิ่งของประกอบฉาก

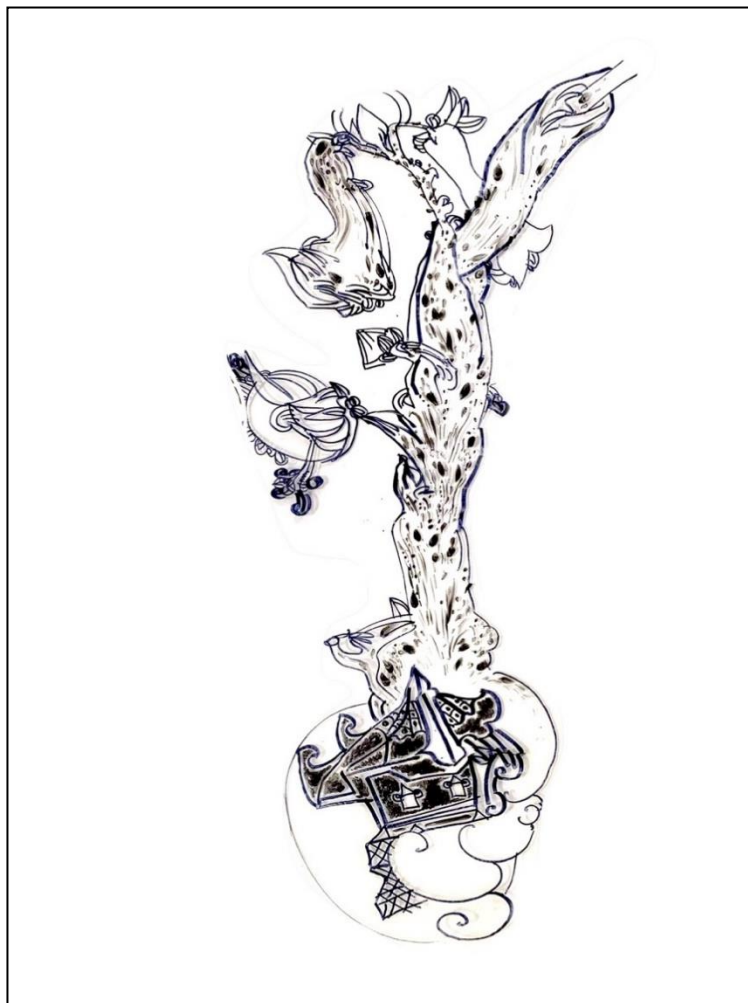
สิ่งของและสถาปัตยกรรม การเขียนสถาปัตยกรรมจะไม่คำนึงถึงความเป็นจริง แต่สร้างขึ้นเพื่ออธิบายตำแหน่งที่ตั้ง ของตัวละครตามเนื้อเรื่องเท่านั้น และบอกส่วนประกอบต่าง ๆ เอาไว้ พร้อมกับการสร้างรูปทรงสิ่งของ ตามตัวละครที่ขนาดแตกต่างกันไป สถาปัตยกรรมและสิ่งของส่วนมากจะใช้รูปทรงที่เป็นเส้นปิด เพื่อบอก อธิบาย เรื่องของปริมาตร และเป็นวัตถุสิ่งของได้ดี สถาปัตยกรรมและสิ่งของจะถูกกำหนดตามสถานที่หน้าที่แตกต่างกันไป และส่งเสริมกับตัวละครที่ใช้ในแต่ละตอน ปรับไปตามเรื่องราว

ภาพที่ 33 ภาพลายเส้นสถาปัตยกรรมบนผลงานผ้าฉะเหวด

เทคนิค : ปากกา, ร่างเส้นบนแผ่นพลาสติกใส

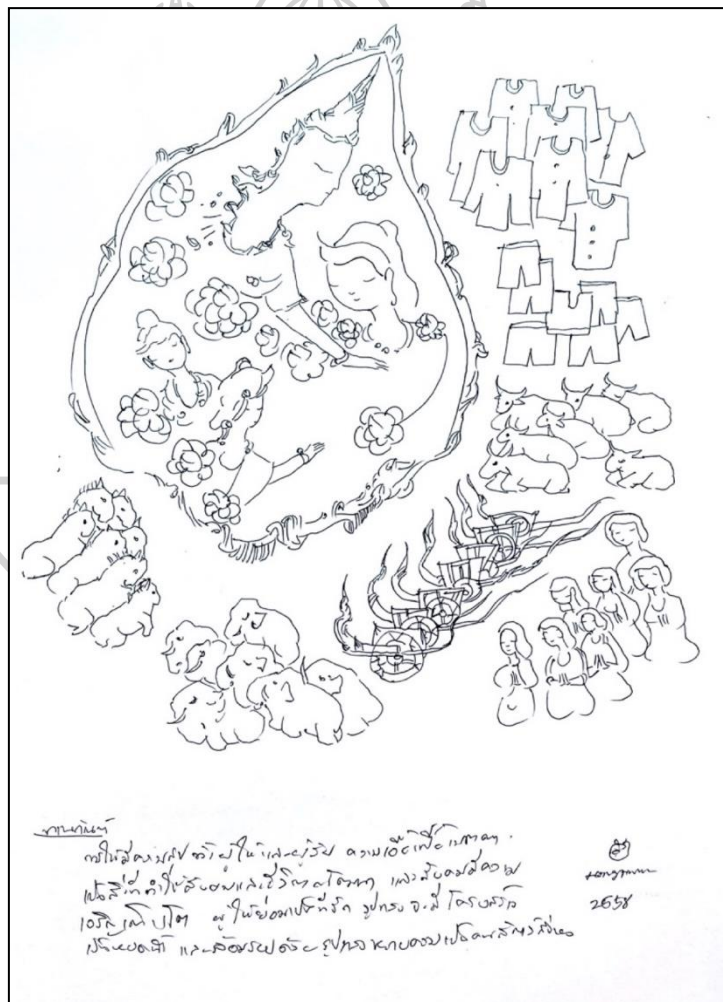
ธรรมชาติ จะถูกแบ่งออกสองลักษณะคือธรรมชาติที่อยู่บนสร้างสวรรค์และธรรมชาติที่อยู่บนโลกมนุษย์ จะถูกสร้างสรรค์ขึ้นให้เป็นอุดมคติทั้งหมด เป็นสัญลักษณ์ ที่แทนความอิสระลื่นไหลเพื่อประโยชน์ของการเล่าเรื่องที่สร้างความกลมกลืน ให้สอดคล้องกับสถาปัตยกรรม สีเส้นและน้ำหนัก ไม่ได้ ชนิดของต้นไม้แต่เพียงแคให้บ่งบอกลักษณะของต้นไม้ที่อยู่ตามภูเขาถ้ำธารหรือป่าหิมพานต์

ภาพที่ 34 ภาพธรรมชาติและสถาปัตยกรรมในป่าหิมพานต์

เทคนิค : ปากกา, ร่างเส้นบนแผ่นพลาสติกใส

ราชรถ ปรากฏอยู่ในทานกัณฑ์ เป็นสิ่งของที่มีลายละเอียดถูกตกแต่งให้สวยงามอย่างมีคุณค่า แต่ได้ถูกนำมาแปลงให้ดูเรียบง่าย ต้องอาศัยความเข้าใจในเรื่องของส่วนประกอบต่าง ๆ ของราชรถ จึงจะสามารถนำมาตัดทอนให้เกิดรูปแบบใหม่ให้เหลือเพียงสิ่งที่จะเป็น ให้ดูแล้วรู้สึกว่าเป็นราชรถ การลดลัทธิรูปทรงเครื่องประดับตกแต่งของราชรถนี้ ต้องการที่จะสื่อถึงความ พอดี ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ยึดถือในวัตถุสิ่งของ เสื้อผ้า มีความหมายแนวเดียวกับราชรถ จะเป็นรูปทรงที่เรียบง่ายที่บ่งบอกว่าเป็นเสื้อผ้าเท่านั้น ไม่เน้นลายละเอียดและเครื่องประดับตกแต่งเพื่อสื่อให้เห็นถึงความไม่ฟุ่มเฟือย หรุหฺรหฺร เป็นเพียงวัตถุประกอบอย่างหนึ่งเท่านั้น

ภาพที่ 35 ภาพร่างราชรถ ทานกัณฑ์
เทคนิค : ปากกา, ร่างเส้นบนกระดาษ

เรือนของชูชก ถูกสร้างขึ้นด้วยเส้นให้ดูเรียบง่าย โดยแปลงมาจากบ้านเรือนที่พบเห็นตามชนบท เพื่อบ่งบอกวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชาวบ้าน

กาต้มน้ำ และเตา ลักษณะมักจะพบเห็นในชนบท เป็นกาต้มน้ำที่ใช้ต้มกับเตาถ่าน เพื่อสื่อถึงการเป็นอยู่แบบชาวบ้านในชนบท

ภาพที่ 36 เรือนของชูชกที่กำลังพลอดรักกับนางอมิตตดา รายล้อมด้วยสิ่งของเครื่องใช้ชนบท

เทคนิค : ปากกา, ร่างเส้นบนกระดาษ

ร่างเมื่อ: 14 ตุลาคม พ.ศ. 2551

พรานเจตบุตรและธนู พรานเจตบุตรเป็นตัวละครประกอบที่สำคัญของกัณฑ์จุลพน เป็นเสมือนนายหน้าด่านที่คอยดูแลรักษาความปลอดภัยของพระเวสสันดร เพื่อไม่ให้คนชั่วเข้าไปทำร้ายพระองค์ บุคลิกของพรานเจตบุตรเป็นชายชาวบ้านรูปร่างสันทัด ก้ำยำ มีร่างกายที่แข็งแรงและดูเป็นคนซื่อ จริงใจ

ธนูของพรานบุญจะถูกสร้างขึ้นด้วยรูปทรงที่เรียบง่าย ตัดทอนให้เหลือแต่เส้นตรง และสามเหลี่ยม เป็นธนูที่สร้างขึ้นโดยไม่เน้นความสวยงามแต่เน้นใช้งาน ใช้วัสดุที่หาได้ตามท้องถิ่น เพื่อใช้ล่าสัตว์ในสมัยก่อน เพื่อบ่งบอกให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของพรานเจตบุตรที่มีวิถีชีวิตแบบชาวบ้าน ต้นไม้ในกัณฑ์นี้ จะมีลักษณะของลำต้นที่โค้งงอ โลดโผน สื่อถึงการผจญภัยของกัณฑ์นี้

ภาพที่ 37 พรานเจตบุตรและธนู

เทคนิค : ปากกา, รางเส้นบนแผ่นพลาสติกใส

ต้นไม้ มีความพิเศษ แตกต่างจากต้นไม้ จะมีกิ่งใบที่อ่อนช้อย งดงาม มีรายละเอียดต่าง ๆ สอดแทรกเข้าไป เพื่อบ่งบอกถึงพิเศษของต้นไม้นี้ เพื่อสื่อแสดงออกถึงสวรรค์ มีความงดงาม ต้นไม้ในแต่ละกัณฑ์จะมีลักษณะ ที่ลำต้นคดเคี้ยว ก้านใบที่เรียวแหลม สื่อถึงความ วิริยะ พยายาม อุตทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เปรียบเสมือนกับต้นไม้ที่เอนกายตนเองเข้าหาแสงแดด หรือ

การเอาตัวรอดนั่นเอง ต้นไม้ในผลงานผ้าผะเหวด จะถูกจัดวางและทำหน้าที่เป็นเสมือนฉากที่แบ่งช่วง
ระยะเวลา เหตุการณ์ และเป็นตัวลำดับ เชื่อมโยงทิศทางของภาพ ตัวละคร ไปยังเหตุการณ์ต่อไป

ภาพที่ 38 ภาพร่างต้นไม้ในผลงานผ้าผะเหวด

เทคนิค : ปากกา, ร่างเส้นบนแผ่นพลาสติกใส

อาศรม ฤๅษีและเครื่องแต่งกาย จะมีลักษณะที่เล็กพอดีตัว มีเพียงโครงสร้างที่บ่ง
บอกถึงความเป็นที่พักอาศัย ใช้เป็นเพียงที่พักพิงบังแดดบังฝน ไม่เน้นความหรูหรา

ภาพที่ 39 อาศรมฤๅษีและเครื่องแต่งกาย กัณท์มหาพน

เทคนิค : ปากกา, รางเส้นบนแผ่นพลาสติกใส

ตะกร้าใส่เสบียงข้าวเครื่องใช้ของพระพระนางมัทรี จะเห็นได้ว่าขนาดของตะกร้าจะมีขนาดเล็กกว่าความเป็นจริง และถูกถืออยู่ในท่าทางที่ไม่ค่อยได้สนใจ เป็นการบ่งบอกที่สื่อให้เห็นถึง ความกังวล ความเป็นห่วงหวั่นไหวทั้งสองเป็นอย่างมาก จนลืมสนใจตนเอง

ภาพที่ 40 ตะกร้าใส่เสบียงข้าวของเครื่องใช้ของพระนางมัทรี

เทคนิค : ปากกา, ร่างเส้นบนกระดาษ

7.1.4 ตัวอักษร

บ่งบอกถึงลำดับเหตุการณ์ของแต่ละกัณฑ์ เขียนเป็นตัวหนังสือเพื่อบอกถึงตำแหน่งของภาพ ระบุช่วงเหตุการณ์ และลดการวาดจำนวนคน สัตว์ สิ่งของ ที่ต้องใช้พื้นที่ในการเขียนค่อนข้างมาก เช่น การบริจาคนิสิตสวดมหาทาน ในทานกัณฑ์ รวมทั้งใช้เป็นคำพูด บอกเล่า แสดงความรู้สึกของตัวละครเพื่ออธิบายความคิด กระทำและการกระทำของตัวละคร

ภาพที่ 41 ตัวอักษรที่ใช้แทนการวาดภาพที่มีจำนวนมาก ในทานกัณฑ์

เทคนิค : ปากกา, รางเส้นบนแผ่นพลาสติกใส

วิธีการเล่าเรื่องในผลงาน 89 พระเวส บูชาศรัทธาในหลวงรัชกาลที่ 9

กระบวนการเล่าเรื่องของผ้าผะเหวดใช้วิธีการลำดับเรื่องตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามแบบฉบับในวรรณกรรมพระเวสสันดรโดยได้มีการศึกษาและอ้างอิงมาจากรูปแบบของงานผ้าผะเหวดอีสาน ของวัดแจ้งสว่างโน เป็นต้นฉบับในการวางโครงเรื่องของเหตุการณ์ เนื่องจากมีการจัดวาง

องค์ประกอบที่เรียบง่าย ลงตัว การอธิบายความในภาพไม่ซับซ้อน ทำให้คนเข้าใจได้ง่าย กระบวนการของการถอดภาพผ้าผะเหวด ทำให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้นำมาตีความหมายในการเล่าเรื่อง ปรับและลดทอนองค์ประกอบในภาพที่มีความสำคัญน้อยลดลงไป และถ่ายทอดเหตุการณ์ต่าง ๆ ผ่านการตีความทางความรู้สึก แทน เส้น สี น้ำหนัก รูปทรง ที่เชื่อมโยงให้เห็นถึงพื้นที่และเวลาของแต่ละฉากในแต่ละกัณฑ์ โดยได้วิเคราะห์จากผ้าผะเหวดอีสานและผลงานผ้าผะเหวดที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้นดังนี้

ตารางที่ 35 การเปรียบเทียบการเล่าเรื่องผลงานผ้า 89 พระเวส บูชาศรัทธาในหลวงรัชกาลที่ 9

องค์ประกอบ	ผลงานผ้าผะเหวดอีสาน วัดแจ้งสว่าง ใน	ผ้าผะเหวด ของผู้วิจัย สร้างสรรค์
การเล่าเรื่อง	<p>- เล่าไปตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก มีการจัดองค์ประกอบทางทัศนธาตุ โดยกำหนดองค์ประกอบเป็นกลุ่มหลัก และองค์ประกอบรอง ใช้การแบ่งเส้นสีแทนเป็นช่อง ๆ เพื่อแบ่งเหตุการณ์ บางจังหวะของภาพมีการสร้างเส้นสีแทนให้เชื่อมต่อกัน หรือใช้ฉากของทิวทัศน์เป็นตัวเชื่อม เรื่องราวไปยังเหตุการณ์ต่อไป</p> <p>- การวาดเรื่องราวเพื่อเล่าเรื่อง อธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างละเอียดและครบตามที่วรรณกรรมเก่า ๆ เช่น การเขียนจำนวนคน หรือวัตถุทานใน ทานกัณฑ์ ครบตามจำนวน</p>	<p>- เล่าไปตามลำดับเหตุการณ์ตามที่ระบุในวรรณกรรม แต่มีการลดทอนองค์ประกอบที่ไม่สำคัญลงไป ตีความของแต่ละฉากตามความรู้สึก จินตนาการ - มององค์รวมของเนื้อหาเป็นภาพหนึ่งภาพและนำเสนอภาพเด่นของแต่ละกัณฑ์มาจัดวางเป็นองค์ประกอบหลัก</p> <p>- ใช้สีในการเน้นย้ำ ความสำคัญของตัวละคร</p>

ตารางที่ 36 การเปรียบเทียบการเล่าเรื่องผลงานผ้า 89 พระเวส บูชาศรัทธาในหลวงรัชกาลที่ 9 (2)

องค์ประกอบ	ผลงานผ้าผะเหวดอีสาน วัด แจ้สว่างใน	ผ้าผะเหวด ของผู้วิจัย สร้างสรรค์
เส้น	เส้นที่ช่างแต้มใช้จะเป็นเส้นที่มีความคมชัด บรรจง แสดงถึงทักษะของตนเอง ส่วนใหญ่ใช้เส้นสีดำเขียน รูป คน ชาวบ้าน มีการเก็บรายละเอียดของเครื่องแต่งกาย รูปสถาปัตยกรรมและธรรมชาติ เช่น อาคาร วัด กุหา ต้นไม้ จะมีการวาดตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามถิ่นอาศัย	ใช้เส้นที่ถ่ายทอดความรู้สึกส่วนใหญ่ใช้เส้นอิสระ
สี	ช่างแต้มจะระบายสีเป็นช่อง ๆ มีการทิ้งพื้นที่ว่าง ให้เป็นพื้นสีขาว ไม่มีการผสมสี และนิยมใช้สีคู่ตรงข้ามในการระบาย ที่มี ความจัดจ้านของสี	ใช้สีแปรงในระบายสีตามระนาบ ใช้สีแทนเส้นในการร่างภาพ จัดวางสีตามคู่สีที่มีความจัดจ้านให้ลงตัว
น้ำหนัก	มีการไล่ค่าน้ำหนักของสีผ่านการเกลี่ยของสีแปรงเช่น ตัวละครหลัก ช้าง ต้นไม้ เป็นต้น	ความจัดจ้านของสีให้ค่าน้ำหนักมืด - สว่าง ในภาพ และความรู้สึกของภาพที่สามารถแสดงความรู้สึกผ่านบรรยากาศของแต่ละฉาก

ตารางที่ 37 การเปรียบเทียบการเล่าเรื่องผลงานผ้า 89 พระเวส บูชาศรัทธาในหลวงรัชกาลที่ 9 (3)

องค์ประกอบ	ผลงานผ้าผะเหวดอีสาน วัด แจ้งสว่างใน	ผ้าผะเหวด ของผู้วิจัย สร้างสรรค์
รูปร่างรูปทรง	ใช้รูปร่างรูปทรงซ้ำ ขนาด รูปทรงมีความใกล้เคียงกัน วาง ทับซ้อนกันให้เกิดจำนวน สร้าง ระยะจากขนาดของรูปทรง	สร้างระยะด้วยสีเน้น ความสำคัญของตัวละครด้วย รูปร่างรูปทรงที่ใหญ่ มีอิสระใช้ หลักการจัดองค์ประกอบที่มี จังหวะและเส้นไหล มีการสร้างแบบ (pattern) ใน การสร้างตัวละครที่ซ้ำ ๆ กัน
มิติและเวลา	- เป็นภาพที่มีความแบน เน้น ความคมชัดของฉาก มีการเล่า เรื่องผ่านช่วงเวลาที่เป็นจริง คือ กลางวัน กลางคืน	- เป็นภาพที่วางระยะ ไกล กลาง ไกล ครอบคลุมด้วย อุณหภูมิจนของสีที่ทำให้ความรู้สึก ร้อน-เย็น และเป็นไปตาม จินตนาการ ความรู้สึก

7.2 การจัดวางองค์ประกอบ

การสร้างสรรค์ผลงานผ้าผะเหวดมีวิธีการจัดองค์ประกอบโดยการวางองค์ประกอบให้เกิดความงามไปที่ละกัณฑ์ ใช้ทัศนธาตุ ได้แก่ เส้น สี น้ำหนัก รูปร่างรูปทรง ในการจัดวางให้เกิดมิติ บนพื้นที่ว่างจะมีการร่างภาพเหตุการณ์สำคัญ ตัวละครหลัก ตัวละครรอง และองค์ประกอบฉากส่วนอื่น ๆ ทำเป็นบล็อกพิมพ์ซิลค์สกรีน เพื่อพิมพ์และประกอบรูปร่าง รูปทรง ให้เป็นจุดเด่นขององค์ประกอบ จัดจุดเด่นไว้กลางภาพก่อนแล้วจึงค่อย ๆ กระจายไปยังส่วนอื่น ๆ ที่เป็นองค์ประกอบรอง ผลักระยะ และสร้างมิติของผลงานสร้างสรรค์โดยการระบายสีอะคริลิกทับบนพื้นที่ว่างเพื่อคลุมบรรยากาศสีของตัวผลงานผ้าผะเหวด และเนื่องจากพื้นหลังของผืนผ้าแต่ละผืนมีสีสันที่มีทั้งความสด มีด สว่าง และความมันวาว การเลือกใช้สีจึงต้องแก้ปัญหาไปตามสีของผืนผ้าแต่ละผืน ซึ่งมีการจัดคู่สีดังต่อไปนี้

การจัดคู่/สีชุดคู่สี

กระบวนการจับคู่สีและชุดคู่สีในการสร้างสรรค์ผลงานผ้าพะเหวด มีวิธีการในการเลือกคู่สีตรงข้ามกันจากวงจรคู่สี และการทดลองวัสดุการพิมพ์ลงบนผืนผ้าเพื่อสังเกตผลของสีที่ใช้พิมพ์ การวางคู่สีจะดูที่ความเหมาะสมของภาพ โดยใช้หลักความขัดแย้งกันของสีที่มีความจัดจ้าน ความหม่น ความเข้ม และความสว่าง วางในอัตราที่ใกล้เคียงและเฉลี่ยกัน เพื่อสร้างภาพให้มีกลมกลืนและเป็นเอกภาพในการมอง สามารถแบ่งได้สองกลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มสีผ้าที่มีความสด กลุ่มสีผ้าที่มีความเข้ม-สว่าง

กลุ่มสีผ้าที่มีความสด

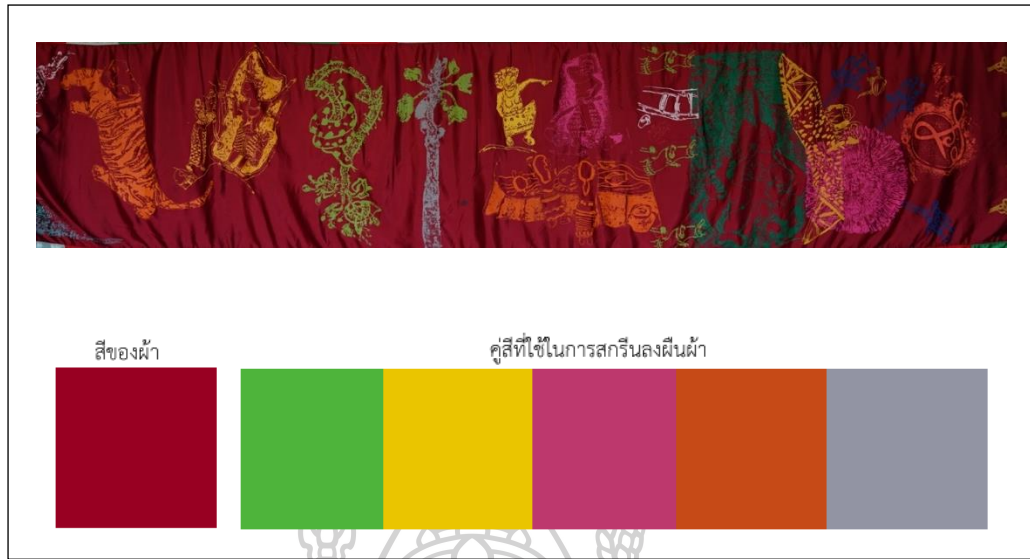
กลุ่มสีผ้าที่มีความสด ได้แก่ สีม่วงสด ชมพูบานเย็น แดงสด เขียวสะท้อนแสง ส้ม จะใช้คู่สีสกรีนผ้าที่มีความหม่น และความเข้มในการสกรีนเพื่อให้เห็นสีที่ชัดและตัดกับพื้นหลัง

ภาพที่ 42 การจัดคู่สี กลุ่มสีผ้าที่มีความสด ชุดสีชมพูบานเย็น ผืนที่ 19/89

ภาพที่ 43 การจัดคู่สี กลุ่มผ้าที่มีความสด ชัดสีม่วงสด ผืนที่ 51/89

ภาพที่ 44 การจัดคู่สี กลุ่มผ้าที่มีความสด ชูดสีม่วง ผืนที่ 44/89

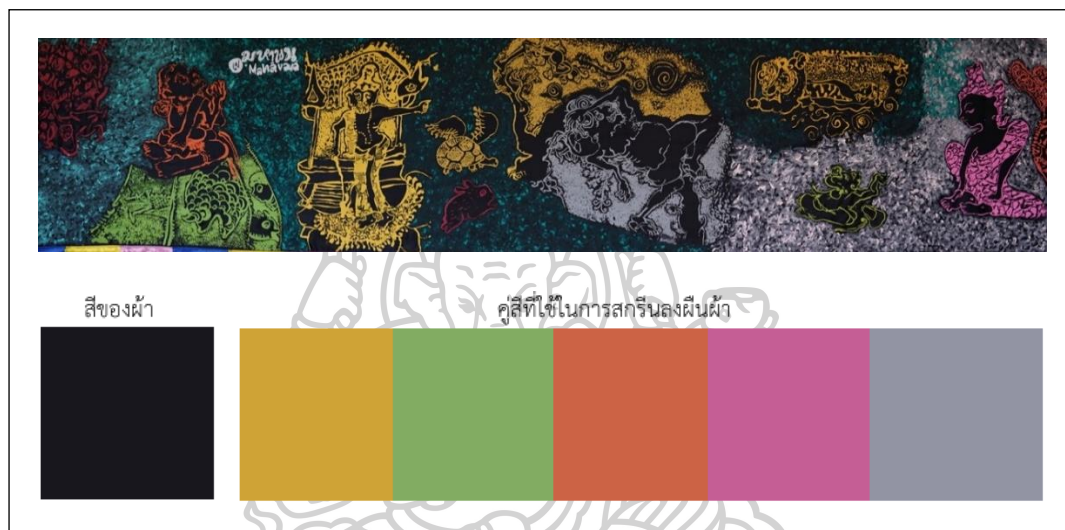

ภาพที่ 45 การจัดคู่สี กลุ่มผ้าที่มีความสด ชูดสีเขียวสะท้อนแสง ผืนที่ 36/89

กลุ่มสีผ้าที่มีความเข้ม-สว่าง

กลุ่มสีที่มีความเข้มจัด ได้แก่ ผ้าสีดำ น้ำเงิน ม่วงเข้ม น้ำตาล และกลุ่มที่มีความสว่างจัดได้แก่ สีฟ้าอ่อน ชมพูอ่อน เหลืองทอง สีของกลุ่มที่มีความเข้มจัด จะใช้สีคู่ตรงข้ามที่มีความสว่าง ไปจนถึงสีที่มีความสด ส่วนกลุ่มที่มีความสว่างจัดจะใช้สีที่มีความเข้ม และมีความหม่น

ภาพที่ 48 การจัดคู่สี กลุ่มผ้าที่มีความเข้ม ชุดสีดำ ผืนที่ 41/89

ภาพที่ 49 การจัดคู่สี กลุ่มผ้าที่มีความเข้ม ชุดสีน้ำตาล ผืนที่ 60/89

ภาพที่ 46 การจัดคูสี กลุ่มผ้าที่มีความสว่าง ชุดสีฟ้า พื้นสี 42/89

ภาพที่ 47 การจัดคูสี กลุ่มผ้าที่มีความสว่าง ชุดสีชมพู ผืนที่ 84/89

ภาพที่ 48 การจัดคูสี กลุ่มผ้าที่มีความสว่าง ชุดสีเหลืองทอง ผืนที่ 29/89

8. วิธีการสร้างสรรค์ผลงาน

8.1 วัสดุที่ใช้ในการสร้างสรรค์

8.1.1 เครื่องเขียนและสมุดจดบันทึก สมุดบันทึกแบบร่าง (Sketch book)

ใช้ในการบันทึกความคิด โครงเรื่อง นำมาสร้าง ภาพร่าง ภาพต้นแบบเบื้องต้น เพื่อนำไปขยายขนาดของผลงานบนผืนผ้า

8.1.2 แผ่นพลาสติกใสขนาดใหญ่ ใช้ในการเขียนแบบ ของภาพร่างที่เป็นต้นแบบ ของตัวละคร องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบรอง เพื่อนำไปทำแม่พิมพ์ภาพ

8.1.3 ฝ้าย่วน เนื่องจากผ้าผะเหวดที่นิยมใช้ผ้าในการวาดส่วนใหญ่เป็นผ้าด้ายดิบที่มีความ แข็งและความหนา แต่การดูดซับสีน้อย ในเวลาที่ช่างแต้มเขียนลงบนผืนผ้าจึงต้องใช้ความ พยายามในการเกลี่ยสีให้เข้ากัน ซึ่งบางครั้งสีที่ใช้ส่วนใหญ่นิยมเป็นสีที่ผสมเชื่อน้ำ การยัดเกาะของเม็ด สีจึงมีความยัดเกาะได้น้อย และบางครั้งก็ไม่สามารถที่จะคงความสดของสีไว้ได้ในระยะเวลาอันนาน อีกทั้งมีความชื้นก็อาจทำให้เกิดราและทำให้ลวดลายนั้นหายไปได้ ดังนั้นการสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้เลือกใช้ฝ้าย่วน เป็นผ้าที่ผลิตจากใยสังเคราะห์ มีความคงทนต่อการใช้งาน สามารถ กลายเป็นสีพื้นหลังของภาพ เพราะสีของฝ้ายมีความสดใสสะอาดที่คงความงดงามของลวดลายบนผืน ผ้า อีกทั้งยังสามารถสร้างผลงานบนผืนผ้าที่มีเอกลักษณ์ของสีพื้นที่หลากหลาย

8.1.4 บล็อกสกรีน ใช้สำหรับเป็นแบบสำหรับแม่พิมพ์สำหรับตัวละครใน องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบรอง ภาพลายละเอียด เพื่อเป็นร่างแบบตามที่วางเอาไว้ในแบบภาพ ร่าง เนื่องจากความกว้างและความยาวของผืนผ้ามีความยาวจำกัด ดังนั้นขนาดของตัวละครที่ ออกแบบไว้จึงต้องเป็นไปตามตำแหน่งที่ได้ร่างไว้บนผ้าผะเหวด

8.1.5 สีสกรีนผ้า คือสีที่ใช้สำหรับการพิมพ์ภาพลงบนผืนผ้า สีที่ใช้จะเป็นสีเชื่อน้ำ ที่ ใช้ในการพิมพ์ภาพแบบสีนูน ที่นิยมสกรีนลงบนเสื้อผ้า หมึกที่ใช้ในการสกรีนมีการผสมสารเคมีที่ทำให้ พู่เมื่อนำไปอบกับอุณหภูมิที่สูง และเกิดร่องรอยนูนขึ้นมาเป็นมิติ

8.1.6 สีอะคริลิก ใช้สำหรับระบายบนพื้นผิวของผลงานผ้าผะเหวดที่ต้องการเก็บ รายละเอียด บรรยากาศของภาพ ให้มีความสมบูรณ์

8.1.7 พู่กัน และแปรงขนาดต่างๆ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการระบาย การสร้างร่อง รอยของฝีแปรง ให้เกิดลักษณะของผิวที่น่าสนใจ

8.1.8 เฟรมและโครงไม้ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำบล็อกสกรีนผ้า

ภาพที่ 49 ผ้าต่วนคละสี

ผ้าต่วน เป็นผ้าที่ผลิตจากใยสังเคราะห์ มีความคงทนต่อการใช้งาน สามารถกลายเป็นสีพื้นหลังของภาพ เพราะสีของผ้ามีความสดใสสะดุดตาที่คงความงดงามของลวดลายบนผืนผ้า อีกทั้งยังสามารถสร้างผลงานบนผืนผ้าที่มีเอกลักษณ์ของสีพื้นที่หลากหลาย

ภาพที่ 50 อุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ทำงาน

สถานที่ ศิลปะสถาน เลขที่ 91 หมู่6 บ้านโนนงาม ต.โนนหัน อ. ชุมแพ จ. ขอนแก่น

ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

8.2 ขั้นตอนการสร้างสรรค์

8.2.1 การร่างภาพบนกระดาษ

เป็นการวางแผนการวางองค์ประกอบของภาพลงบนพื้นผ้า ซึ่งมีขนาดและความยาว เป็นการจัดวางและนำภาพที่อยู่ในความคิดออกมาวางให้เป็นระเบียบเพื่อให้เห็นองค์ประกอบโดยรวมของภาพ กระบวนการขั้นตอนการร่างภาพบนกระดาษเป็นการเทียบขนาดและสัดส่วน องค์ประกอบโดยรวมของผลงาน เพื่อจำลองภาพผลงานบนพื้นผ้าที่มีความกว้างและความยาวดังนั้นการร่างภาพบนกระดาษแสดงให้เห็นภาพรวมทั้งหมดของตัวผลงาน ตำแหน่งองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบรอง ทิศทางการเคลื่อนไหวของตัวละครในภาพรวมถึงรายละเอียดในภาพวาด

ภาพที่ 51 ภาพร่างการจัดองค์ประกอบภาพ เส้น สี น้ำหนัก ก่อนนำไปลงยังพื้นผ้า ขนาด 1x38 เมตร
ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

ภาพที่ 52 ภาพร่างสี ทานกัณฑ์

ขนาด 190 x 220 cm. เทคนิค สีอะคริลิก

ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุমানทรีย์

ภาพที่ 53 ภาพร่างสี ทานกัณฑ์
 ขนาด 190 x 220 cm. เทคนิค สีอะคริลิค
 ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุমানทรีย์

ภาพที่ 54 ภาพร่างสี ทานกัณท์
ขนาด 190 x 220 cm. เทคนิค สีอะคริลิค
ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุমানทรีย์

ภาพที่ 55 ภาพร่างสี กัณฑ์ วนปเวสน์

ขนาด 190 x 220 cm. เทคนิค สีอะคริลิก

ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุমানทรีย์

ภาพที่ 56 ภาพร่างสี กัณฑ์ จุลพน

ขนาด 190 x 220 cm. เทคนิค สีอะคริลิค

ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุমানทรีย์

ภาพที่ 57 ภาพร่างสี ภัณฑุ์ มหาพน

ขนาด 190 x 220 cm. เทคนิค สีอะคริลิค

ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่มานทรัพย์

ภาพที่ 58 ภาพร่างสี กัณฑ์ กุมาร ชูชกนอรอวันรุ่งขึ้นเพื่อไปขอบุตรกับพระเวสสันดร
 ขนาด 190 x 220 cm. เทคนิค สีอะคริลิก
 ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุমানทรีย์

ภาพที่ 59 ภาพร่างสี กัณฑ์ กุมาร

ขนาด 190 x 220 cm. เทคนิค สีอะคริลิก

ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุমানทรพย์

ภาพที่ 60 ภาพร่างสี ภัณฑิ์ สักกบรรรพ

ขนาด 190 x 220 cm. เทคนิค สีอะคริลิก

ที่มาจาก ห่มสุวรรณค์ อุ๋มานทรพัย

ภาพที่ 61 ภาพร่างสี กัณฑ์ ฉกษัตริย์
 ขนาด 190 x 220 cm. เทคนิค สีอะคริลิก
 ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุমানทรีย์

8.2.2 การร่างภาพบนแผ่นพลาสติกใส

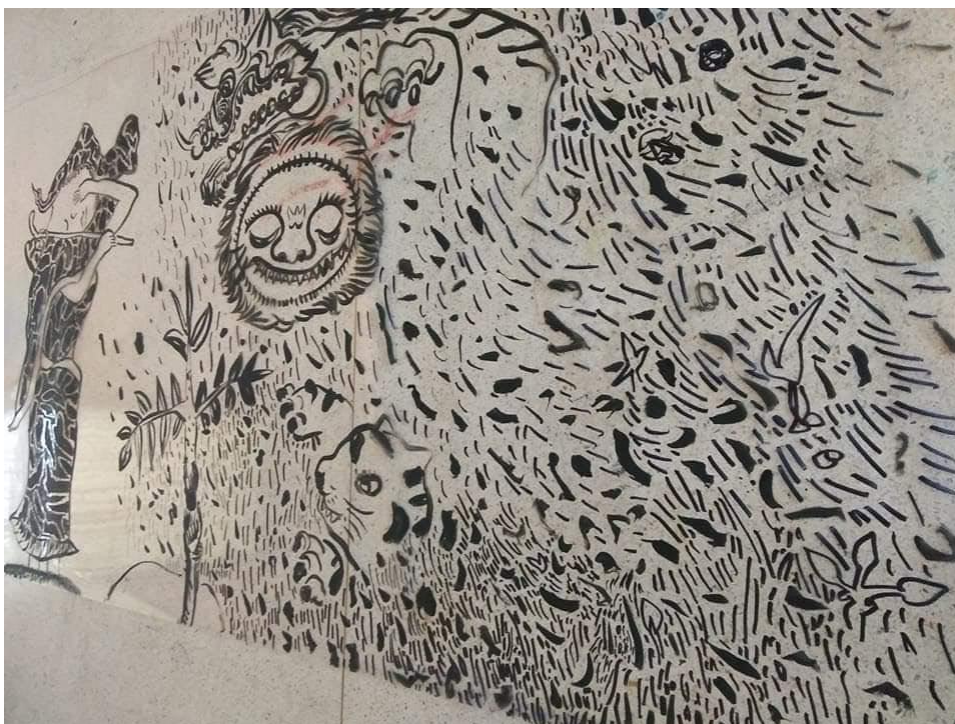
เพื่อใช้เป็นแบบในการสร้างแบบพิมพ์สำหรับงานจะมีการเขียนด้วยปากกาเมจิกสีดำ หมึกจากปากกาเคมีสีดำสามารถเขียน เก็บรายละเอียด รูปร่าง รูปทรง ได้ดีกว่าปากกาชนิดอื่น หมึกเคมีสีดำมีคุณสมบัติในการกันแสงในขณะที่ฉายแสงลงบล็อกสกรีน เหลือเป็นร่องรอยของคราบ ลวดลาย ตัวละคร ที่ได้วาดออกแบบเอาไว้ ซึ่งภาพร่างที่วาดลงบนแผ่นใสนั้นผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้ แบ่งเป็นลวดลายต่าง ๆ เพื่อสร้างเป็นแม่แบบในการพิมพ์ลาย ไว้เป็นส่วนๆ องค์ประกอบบนผืนผ้า จะถูกนำมาประกอบกันอีกครั้ง ซึ่งในแบบแม่พิมพ์นั้นจะประกอบไปด้วยด้วย ตัวละครหลัก องค์ประกอบรอง และรายละเอียด เช่น ใบไม้ ดอกไม้ เป็นต้น

การใช้ปากกาเมจิกเขียนบนแผ่นใสให้ครบทั้ง 13 กัณฑ์โดยการเขียนองค์ประกอบที่สำคัญลงไปก่อน ตามด้วยองค์ประกอบรอง และตามด้วยสภาพแวดล้อมต่าง ๆ การถ่ายทอดขั้นตอนนี้ต้องใช้อารมณ์ความรู้สึกผ่านเส้น ต้องประมวลความพร้อมเตรียมสภาพร่างกายและจิตใจให้เข้าถึงเรื่องราวความรู้ถ่ายทอดลงในกระบวนการวาดเส้นซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากเพราะขนาดของภาพต้นแบบนี้มีขนาดเท่าจริงที่นำไปใช้ในการสร้างผืนผ้าทั้ง 89 ผืน หากการร่างมีความผิดพลาดก็จะผิดพลาดทั้งหมด 89 ผืน

ภาพที่ 62 การร่างภาพพระเวสสันดรบนแผ่นพลาสติก
ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

ภาพที่ 63 การร่างภาพกัณฑ์มัทรีลงแผ่นพลาสติก
ที่มาจาก ท่มสวรรค์ อุ๋มานทรัพย์

8.2.3 การพิมพ์ภาพบนผ้าผะเหวด ด้วยแม่พิมพ์ซิลค์สกรีน

การสร้างแบบแม่พิมพ์ซิลค์สกรีน มีจุดประสงค์เพื่อสร้างเป็นแบบพิมพ์สำหรับพิมพ์ภาพลงบนผืนผ้า หลังจากที่ได้ทำการฉายแสงลงบนบล็อกพิมพ์และเกิดลวดลายบนผ้าแล้ว วิธีการสร้างร่องรอยและรูปร่างของผลงานบนแม่พิมพ์ซิลค์สกรีนเกิดจากการนำภาพที่สำเร็จบนแม่แบบมาอัดกับสีที่ใช้ในการพิมพ์ภาพ คุณสมบัติของสีที่ใช้ในการพิมพ์หรือสีสกรีนจะมีความสด ติดแน่นคงทนกว่าสีน้ำพลาสติกและใช้ได้ยาวนานกว่าสีที่ผสมเขื่อน้ำทั่วไป

8.2.4 การคัดลอกแบบพิมพ์ลงบนแม่พิมพ์ซิลค์สกรีน

การคัดลอกแบบภาพร่างโดยกระบวนการถอดจากแบบพิมพ์ที่เขียนและร่างมือ จากนั้นได้ร่างภาพลงบนแม่พิมพ์เพื่อทำการถ่ายพิมพ์ลงบนแม่พิมพ์ซิลค์สกรีนหรือ บล็อกสกรีนหรือการสร้างเป็นภาพต้นแบบในการพิมพ์ลงบนผืนผ้าผะเหวด ในกระบวนการคัดลอกพิมพ์ลงไปบนพื้นผ้าผลงานนั้นต้องใช้กระบวนการของเวลาในการรอสีในการพิมพ์ภาพให้แห้งสนิทถึงสามารถแต่งเติม

รายละเอียดได้ รวมถึงกระบวนการในการผสมสีของสีแม่พิมพ์ พิมพ์ทับลงบนผ้าให้เกิดลวดลาย ซึ่งสีที่ใช้ในการสกรีนบนผ้าผลงานที่ใช้ในการพิมพ์คือ หมึกพิมพ์ประเภทสีนูน ซึ่งเป็นสีที่ส่วนผสมที่ทำให้เกิดการฟูของเนื้อสี เมื่อนำไปอบด้วยความร้อนหลังจากทำการสกรีนแล้ว จะสามารถทำให้ลวดลายมีความหนาจนมีมิติขึ้นมา

ภาพที่ 64 การฉายแสงสีเหลืองในห้องทำบล็อกสกรีน
ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

ภาพที่ 65 บล็อกที่พิมพ์สำเร็จ นำมาจัดเรียงและลองวางองค์ประกอบภาพ
ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

8.2.5 บล็อกพิมพ์

เมื่อได้บล็อกสกรีนที่เป็นรูปทรงหลัก ๆ สำคัญแล้วต้องนำมาทดลองใช้งานลงบนผืนผ้าจริง เพื่อให้ทราบปัญหาก่อนที่จะนำมาใช้งานจริง สิ่งที่พบปัญหาคือ ลายเส้นที่ปรากฏนั้นมีขนาดไม่เหมาะสมกับเรื่องราวและไม่สามารถสร้างความงามตามวัตถุประสงค์ได้ ผู้วิจัยสร้างสรรค์จึงได้ทำการแก้ไขโดยการใช้ฟู่กันและหมึกจีนที่มีขนาดหลากหลายขึ้นมาแทนปากกาเมจิก เพื่อให้ลายเส้นที่ปรากฏมีขนาดใหญ่และสวยงามตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ได้สำเร็จ

ภาพที่ 66 ภาพของบล็อกสกรีนตัวละครในจิตรกรรมผ้าพะเหวด

ขนาด คละขนาด

ที่มาจาก ห่มสุวรรณค์ อุ๋ม่านทรัพย์

ภาพที่ 67 ภาพของบล็อกสกรีนตัวอักษรในจิตรกรรมผ้าพะเหวด

ขนาด คละขนาด

ที่มาจาก ห่มสุวรรณค์ อุ๋ม่านทรัพย์

ภาพที่ 68 ภาพของบล็อกสกรีนลวดลายในจิตรกรรมผ้าพะเหวด

ขนาด คละขนาด

ที่มาจาก ห่มสุวรรณค์ อุ่ม่านทรัพย์

ภาพที่ 69 การเตรียมผ้าและกั้นเทปกาว ก่อนการสกรีนภาพลงบนผ้าใน ทานกัณฑ์

ที่มาจาก ห่มสุวรรณค์ อุ่ม่านทรัพย์

8.2.6 การสกรีนลงบนผืนผ้า

หลังจากเตรียมบล็อกสกรีนและผืนผ้าที่ครบถ้วนแล้วจึงเข้าสู่ขั้นตอนการปฏิบัติงานจริงบนผืนผ้าซึ่งมีสองขั้นตอนดังนี้

1.) ขั้นตอนการสกรีนจะวางโครงสร้างหลัก สกรีนทับจนบนผืนผ้าพร้อม ๆ กัน โดยเลือกคู่สีของผ้าและชุดสกรีนสี ในแบบเดียวกันทั้ง 89 ผืน ซึ่งการวางองค์ประกอบจะไม่มี ความห่างของบล็อกสกรีนทำให้เกิดผืนผ้าที่มีความสั้นยาวแตกต่างกัน

2.) ขั้นตอนการสกรีน องค์ประกอบรองเพื่อเพิ่มรูปร่างรูปทรงที่เป็นลายละเอียด เช่น ดอกไม้ร่วงเสริมในบางองค์ประกอบที่อยากใส่เพิ่มลงไป เพื่อแก้ปัญหาคงความงามในการจัดวางองค์ประกอบให้สมบูรณ์ขึ้น

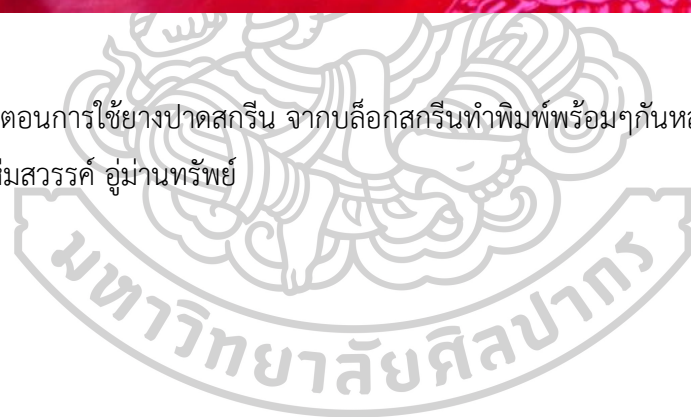

ภาพที่ 70 ขั้นตอนการสกรีนผ้าลงบนผ้าที่ละผืน

ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

ภาพที่ 71 ขั้นตอนการใช้ยางปาดสกรีน จากบล็อกสกรีนทำพิมพ์พร้อมๆกันหลายๆผืนผ้า
ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุমানทรีย์

ภาพที่ 72 ผ้าผะเหวดที่ใช้แม่พิมพ์ซิลค์สกรีน ลวดลายพระสาวก
ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

ภาพที่ 73 ภาพผ้าผะเหวดที่ใช้บล็อกสกรีนตัวหนังสือ ทานกัณฑ์
ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

ภาพที่ 74 ผ้าผะเหวดที่ใช้บล็อกสกรีนตัวละคร ลายพระพุทธรูปเจ้าปางเปิดโลก
ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

8.2 ขั้นตอนการเก็บรายละเอียด

การเก็บรายละเอียดด้วยการระบายสีเป็นขั้นตอนสุดท้าย เก็บรายละเอียดความสมบูรณ์ของภาพในกัณฑ์ต่าง ๆ ของผลงานผ้าผะเหวด จะมีการลดและเพิ่มรูปทรงต่าง ๆ นอกจากจะใช้บล็อกสกรีนแล้วยังมีการใช้การระบายสีเข้าไปช่วยสร้างความกลมกลืนและสมบูรณ์ของผลงาน การเก็บรายละเอียดเป็นการเก็บน้ำหนักท้ายสุดบนผ้าที่ต้องใช้ความชำนาญในการคัตน้ำหนัก แสงและเงาเพิ่มมิติของผ้าผะเหวด ทั้ง 89 ผืน

ภาพที่ 75 การเก็บรายละเอียดของผลงานโดยสีอะคริลิก
ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

ภาพที่ 76 ภาพขยายการเก็บรายละเอียดโดยสีอะคริลิก ตัวหนังสือ พื้นผิว นครกัณฑ์
ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

ภาพที่ 77 ภาพการลงสีและการจัดองค์ประกอบที่สำเร็จ กัณฑ์จุลพล
ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

8.3 การตัดเย็บผ้าผะเหวด

8.3.1 การเย็บริมผ้า เนื่องจากผ้าผะเหวดมีความยาวและส่วนใหญ่ขอบของผ้ามักอาศัยแรงงานบ้านที่มาร่วมกันจับผ้าเพื่อเดินไปตามขอบวงยังวัดจึงต้องมีการตัดเย็บเพื่อเก็บริมผ้า

8.3.2 การเย็บหูหิ้ว เป็นส่วนที่ใช้สำหรับชิงกับไม้ในที่ใช้ประกอบกับการเดินขบวน การใส่หูหิ้วไว้ตามความห่างประมาณความห่างอย่างละ 1 เมตร เป็นการช่วยทุ่นแรงของผู้ถือและมีความสะดวกสบายในการผูกติดกับอาคารวัด และการติดตั้ง

หลังจากได้ผ้าผะเหวดครบจำนวน 89 ผืนแล้ว ในขั้นตอนต่อไปก็คือการเข้าสู่ขั้นตอนการม้วนเก็บแล้วนำไปบรรจุลงกระเป๋าผ้า และตรวจสอบความเรียบร้อยทั้งหมดก่อนนำมาอบถวาย

ภาพที่ 78 ภาพการตัดเย็บและเก็บริมผ้าแรงงานจากคนในท้องถิ่น

สถานที่ ศิลปะสถาน เลขที่91 หมู่6 บ้านโนนงาม ต.โนนหัน อ. ชุมแพ จ. ขอนแก่น

ที่มาจาก ทีมสำรวจ อู่มานทรัพย์

ภาพที่ 79 การตัดเย็บและเก็บริมผ้า
 สถานที่ ศิลปะสถาน เลขที่91 หมู่6 บ้านโนนงาม ต.โนนหัน อ. ชุมแพ จ. ขอนแก่น
 ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อู่มานทรัพย์

ภาพที่ 80 ภาพผ้าการใส่หูกทอผ้า
 สถานที่ ศิลปะสถาน เลขที่91 หมู่6 บ้านโนนงาม ต.โนนหัน อ. ชุมแพ จ. ขอนแก่น
 ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อู่มานทรัพย์

9. การพัฒนาผลงานช่วงที่ 1

9.1 แนวคิดในการพัฒนางานช่วงที่ 1

องค์ประกอบบนพื้นผ้าผะเหวด ในการพัฒนาผลงานช่วงที่ 1 มีแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างผ้าผะเหวด ผืนยาวที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมในงานบุญผะเหวด เนื่องด้วยพื้นผ้าผะเหวดผืนเดิมได้มีการชำรุดทำให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์มีจุดประสงค์ที่จะทำผ้าผะเหวดถวายไปยังวัด และต้องการที่จะพัฒนารูปแบบของงานจิตรกรรมอีสานให้คงอยู่ จึงได้มีการสอบถามไปยังวัดต่าง ๆ ในแถบภูมิภาคอีสาน ที่มีการจัดงานบุญผะเหวดเป็นบุญประจำปี และได้รับการตอบรับจากวัดและหน่วยงานที่สนใจ จึงได้วางแผนการทำงาน ลงพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นงานจิตรกรรมผ้าผะเหวด แจกจ่ายไปยังวัดและสถานที่ ๆ ต้องการ

การพัฒนาผลงานในช่วงแรกจึงเป็นการวางองค์ประกอบของภาพ ที่มาจากวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก การเลือกวัสดุในการสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพและยืดระยะเวลาในการเก็บผ้าได้นาน โดยการทดลองและทดสอบวิธีการในการสร้างสรรค์ เทคนิคทางศิลปะ ในเรื่องของกระบวนการและวิธีการการจัดวางเลือกใช้ องค์ประกอบทางทัศนธาตุ ได้แก่ เส้น สี น้ำหนัก รูปร่างรูปทรง แสงและเงา ให้เกิดความเป็นเอกภาพ โดยใช้ความสดของสีที่ผ้าจากผ้าและความสดของสีที่ระบายลงบนพื้นผ้า ที่ให้พื้นผิวที่แตกต่างกัน

สรุปในช่วงการพัฒนาช่วงที่ 1 เป็นการวางองค์ประกอบ ด้านการเขียนภาพ เทคนิคซึ่งได้ มาจากการทำงานช่างแต้มผู้ที่สร้างสรรค์ผ้าผะเหวดการควบคุมองค์ประกอบของภาพให้เกิดเอกภาพในตัวงาน การร้อยเรียงเหตุการณ์ในเนื้อเรื่องจากต้นจนจบ และการหาวิธีการอธิบายภาพโดยใช้สัญลักษณ์เข้ามาเป็นส่วนช่วยให้คนเข้าใจ จนถึงการพัฒนาวีธีการวาดเส้นที่เป็นแบบเฉพาะตนซึ่งได้ทีมาจาก ฮูปแต้ม จิตรกรรมในสิมอีสาน โดยศึกษาจากการเล่าเรื่องผ่านภาพตัวละครในสิมอีสาน ถอดออกมาเป็นลักษณะท่าทาง การเคลื่อนไหว ที่สนุกสนาน การทดลองเทคนิคและวิธีการวาดลงบนพื้นผ้าจากการใช้เทคนิคทางภาพพิมพ์เข้ามาช่วยเพื่อใช้ในการผลิตผลงานให้มีคุณภาพ และคงความเป็นเอกลักษณ์พื้นถิ่นเอาไว้

9.2 เทคนิคในการพัฒนางานช่วงที่ 1

การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 เริ่มมีการพัฒนาในเรื่องของเทคนิคและวิธีการในการผลิตผลงาน เพื่อสร้างจำนวนของพื้นผ้าผะเหวดให้ครบ 89 ผืน โดยได้พัฒนากระบวนการสร้างสรรค์จากเทคนิคภาพพิมพ์ซิลค์สกรีน เป็นเทคนิคทางภาพพิมพ์มาช่วยในการสร้างสรรค์ นอกจากนั้นได้ขยายผลงานลงบนพื้นผ้าหลากสีเพื่อลดกระบวนการลงพื้นที่ที่มีความหนา ที่อาจเกิดปัญหาในการจัดเก็บและใช้งานใน

แต่ครั้ง การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 จึงเป็นการวางองค์ประกอบบนภาพที่เน้นไปในเรื่องของลายเส้น ของตัวละครที่ใช้หลักการวาดรูปแต้ม มาเป็นส่วนที่ทำให้ผลงานบนผืนผ้ามีความลื่นไหลขององค์ประกอบ เน้นความมีชีวิตชีวาของเส้น สี และตัวละครบนผืนผ้า

การติดตั้งผ้าผะเหวด นิยมแสดงผืนผ้าไว้ในอาคารที่ทำการสวดและการเทศน์ ความยาวของผ้าผะเหวดสามารถสร้างพื้นที่ในการชมงานของคนและผู้คนที่เข้ามาประกอบพิธี บางแห่งมีการพันรอบเสาภายในของวิหาร ผู้คนสามารถเดินชมได้โดยรอบ บางแห่งมีการแขวนไว้ข้างฝาของวิหาร เพื่อให้คนดูได้มองเห็นอย่างทั่วถึง

ภาพที่ 81 ภาพผ้าผะเหวดในช่วงพัฒนาผลงานช่วงที่1 ผืนที่44

ขนาด 1 x 38 เมตร

สถานที่ วัดมหาสารคามวัดพรหมประสิทธิ์ บ.หนองอุ่ม ต.นาสีนวน อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม

ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อู่มานทรัพย์

ภาพที่ 82 ภาพการช่วงพัฒนาผลงานช่วงที่ 1 การติดตั้งผ้าผะเหวดในอาคาร

ขนาด 1 x 38 เมตร

สถานที่ วัดมหาสารคามวัดพรหมประสิทธิ์ บ.หนองอู่ม ต.นาสีนวน อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม

ที่มาจาก ห่มสุวรรณค์ อู่มานทรัพย์

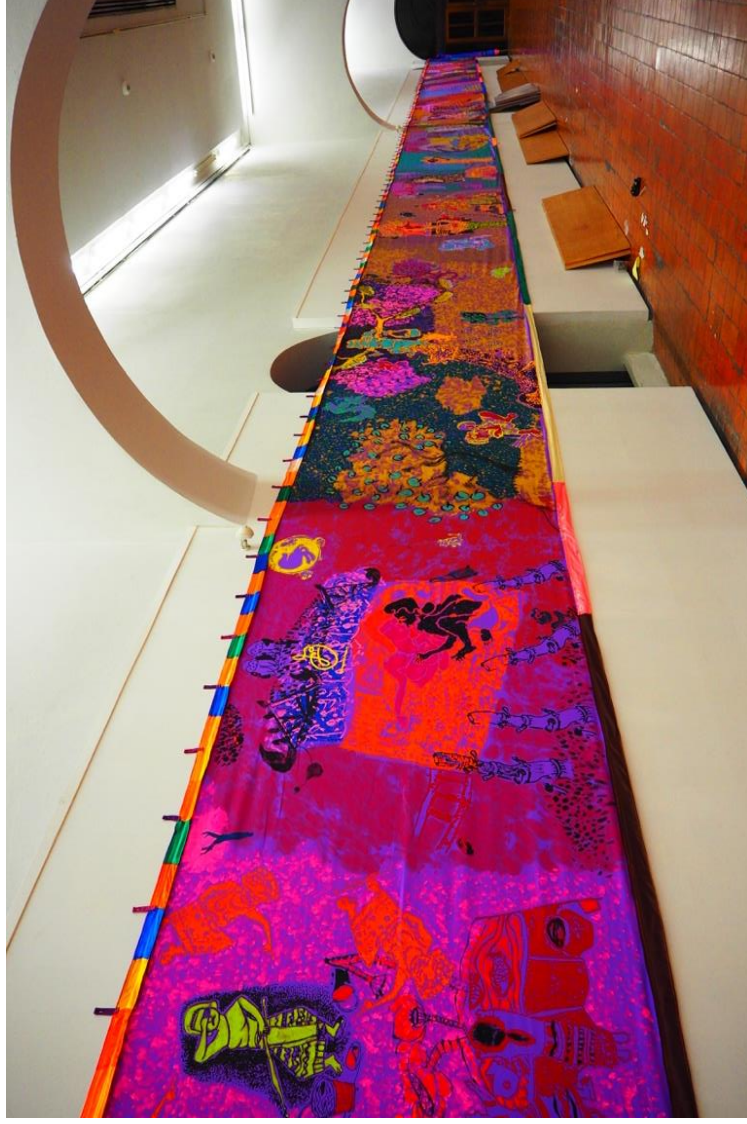
ภาพที่ 83 ภาพการพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 จัดแสดงที่หอศิลป์แห่งชาติ

ขนาด 1 x 38 เมตร

สถานที่ จัดแสดงที่หอศิลป์แห่งชาติ กรุงเทพฯ

ที่มาจาก ห่มสุวรรณค์ อู่มานทรัพย์

ภาพที่ 84 ภาพการพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ความงามของผ้าพะเหวด ดัดตั้งผ้าที่หอศิลป์แห่งชาติ

ขนาด 1 x 38 เมตร

สถานที่ จัดแสดงที่หอศิลป์แห่งชาติ กรุงเทพฯ

ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุমানทรย์

ภาพที่ 85 ภาพการพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 การติดตั้งผ้าผะเหวด ที่หอศิลป์แห่งชาติ

ขนาด 1 x 38 เมตร

สถานที่ จัดแสดงที่หอศิลป์แห่งชาติ กรุงเทพฯ

ที่มาจาก หม่อมสวรรค์ อุ่มานทรัพย์

ภาพที่ 86 ภาพการพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ผลงานที่สมบูรณ์ ผ้าพะเหวด กัณฑ์กุมาร

ขนาด 1 x 38 เมตร

สถานที่ จัดแสดงที่หอศิลป์แห่งชาติ กรุงเทพฯ

ผลงานการพัฒนาผลงานวิทยานิพนธ์ช่วงที่ 1

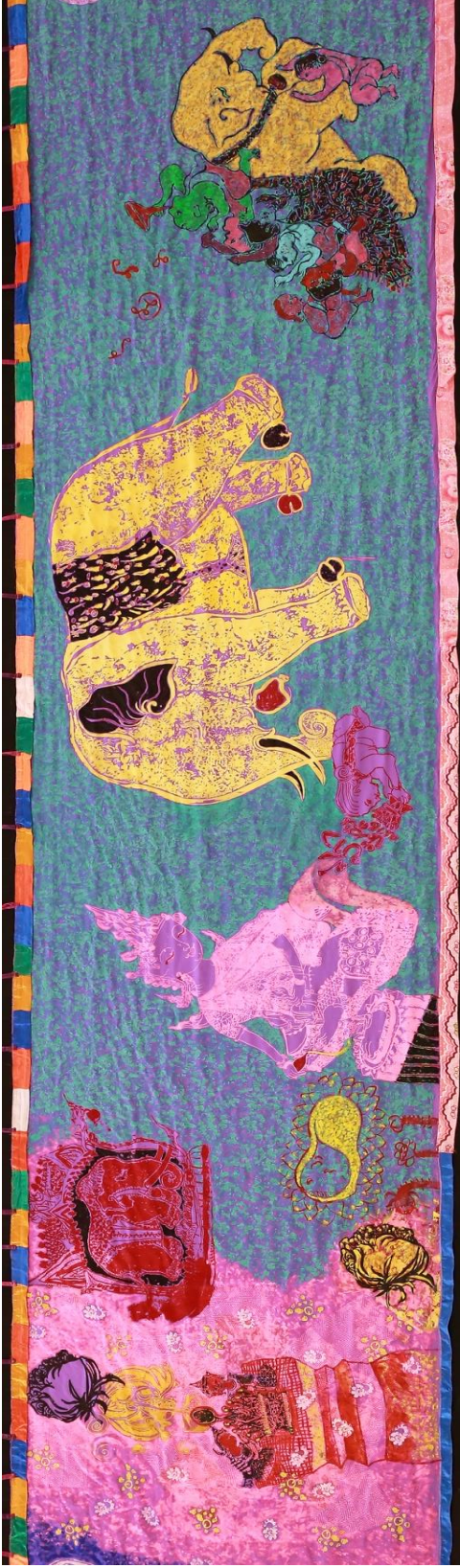

ภาพที่ 87 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส ภูเขาศรีธาในหลวงรัชกาลที่ 9 อารัมภบท

ชื่อภัณฑ์ อารัมภบท

ขนาด 1.2 x 38 เมตร

เทคนิค ภาพพิมพ์ซิลค์สกรีนลงผืนผ้า, สีอะคริลิก

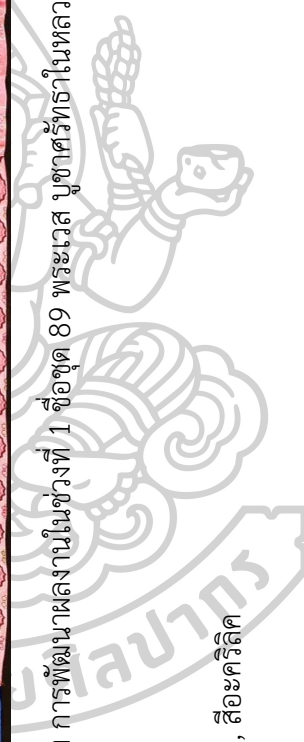

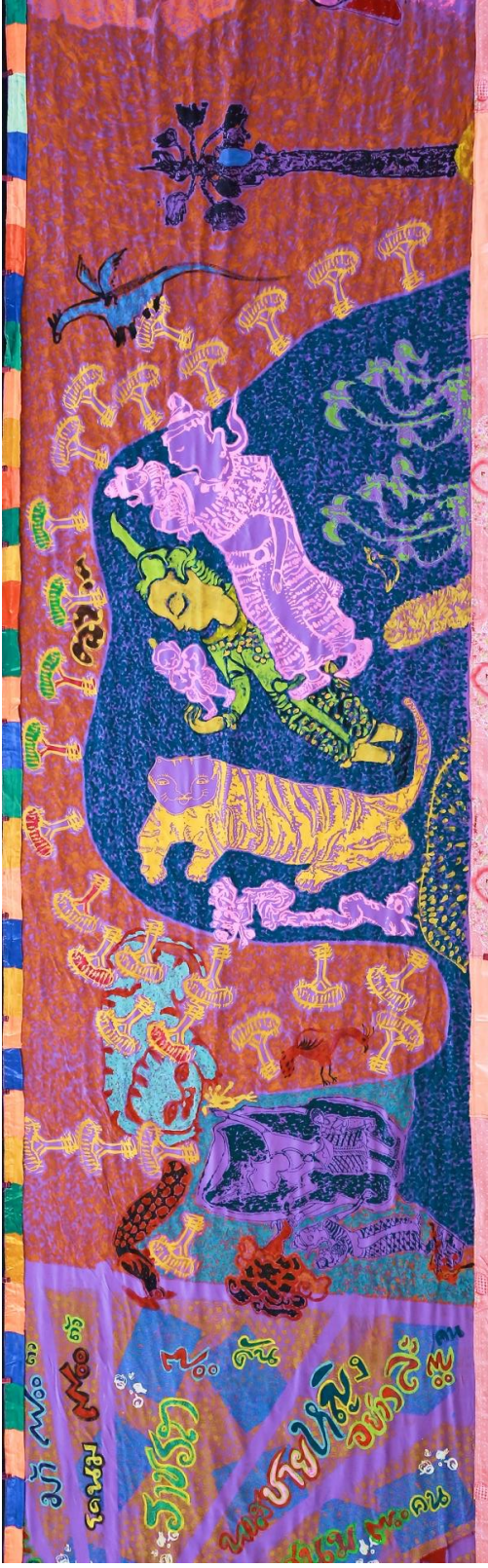
ภาพที่ 88 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส ปุชาศรัทธาในหลวงรัชกาลที่ 9 ทานกัณฑ์

ชื่อกัณฑ์ ทานกัณฑ์

ขนาด 1.2 x 38 เมตร

เทคนิค ภาพพิมพ์ซิลค์สกรีนลงผืนผ้า, สีอะคริลิก

ภาพที่ 89 ผลงานผ้าพะเยาเขตอุตสาหกรรมพัฒนาในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์วณปเวสน์
ชื่อกัณฑ์ วณปเวสน์

ขนาด 1.2 x 38 เมตร

เทคนิค ภาพพิมพ์ซิลค์สกรีนลงผืนผ้า, สีอะคริลิก

ภาพที่ 90 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส ภูเขาศรัทธาในหลวงรัชกาลที่ 9 กันต์ชูชก

ชื่อักณฑ์ ชูชก

ขนาด 1.2 x 38 เมตร

เทคนิค ภาพพิมพ์ซิลค์สกรีนลงผืนผ้า, สีอะคริลิค

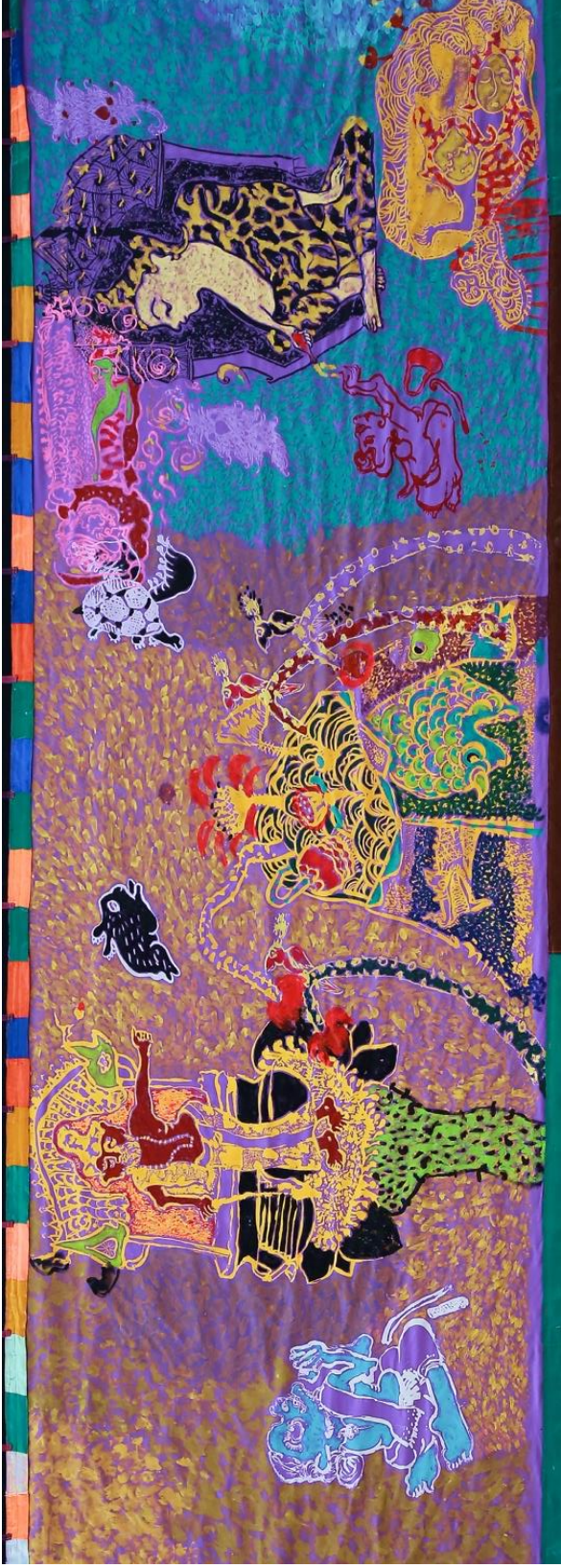
ภาพที่ 91 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาครีฑาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์จุลพน

ชื่อกัณฑ์ จุลพน

ขนาด 1.2 x 38 เมตร

เทคนิค ภาพพิมพ์ซิลค์สกรีนลงผืนผ้า, สีอะคริลิก

ภาพที่ 92 ผลงานผ้าพะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส ภูเขาครีธาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มหาพน

ชื่อกัณฑ์ มหาพน

ขนาด 1.2 x 38 เมตร

เทคนิค ภาพพิมพ์ซิลค์สกรีนลงผืนผ้า, สีอะคริลิก

ภาพที่ 93 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาครีธาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มัทรี

ชื่อกัณฑ์ มัทรี

ขนาด 1.2 x 38 เมตร

เทคนิค ภาพพิมพ์ซิลค์สกรีนลงผืนผ้า, สีอะคริลิก

ภาพที่ 94 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์สักกบรรพ

ชื่อกัณฑ์ สักกบรรพ

ขนาด 1.2 x 38 เมตร

เทคนิค ภาพพิมพ์ซิลค์สกรีนลงผืนผ้า, สีอะคริลิก

ภาพที่ 95 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส ในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มหาราช
ชื่อกัณฑ์ มหาราช

ขนาด 1.2 x 38 เมตร

เทคนิค ภาพพิมพ์ซิลค์สกรีนลงผืนผ้า, สีอะคริลิก

ภาพที่ 96 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธาในหลวงรัชกาลที่ 9 ภัณฑิลาฉัตรีย์

ชื่อภัณฑิลาฉัตรีย์

ขนาด 1.2 x 38 เมตร

เทคนิค ภาพพิมพ์ซิลค์สกรีนลงผืนผ้า, สีอะคริลิก

ภาพที่ 97 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์นคร

ชื่อกัณฑ์ กัณฑ์นคร

ขนาด 1.2 x 38 เมตร

เทคนิค ภาพพิมพ์ซิลค์สกรีนลงผืนผ้า, สีอะคริลิก

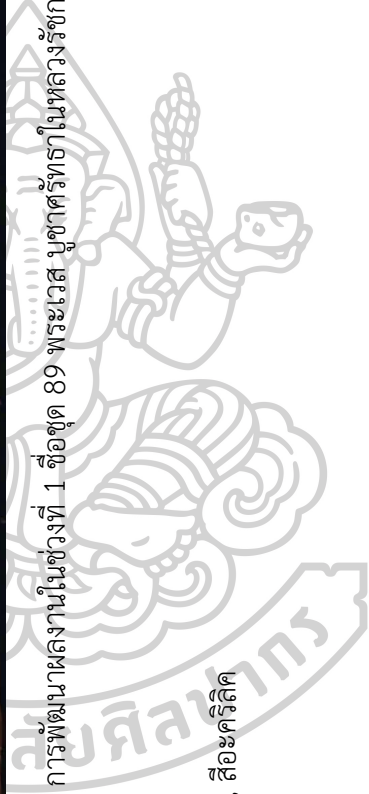

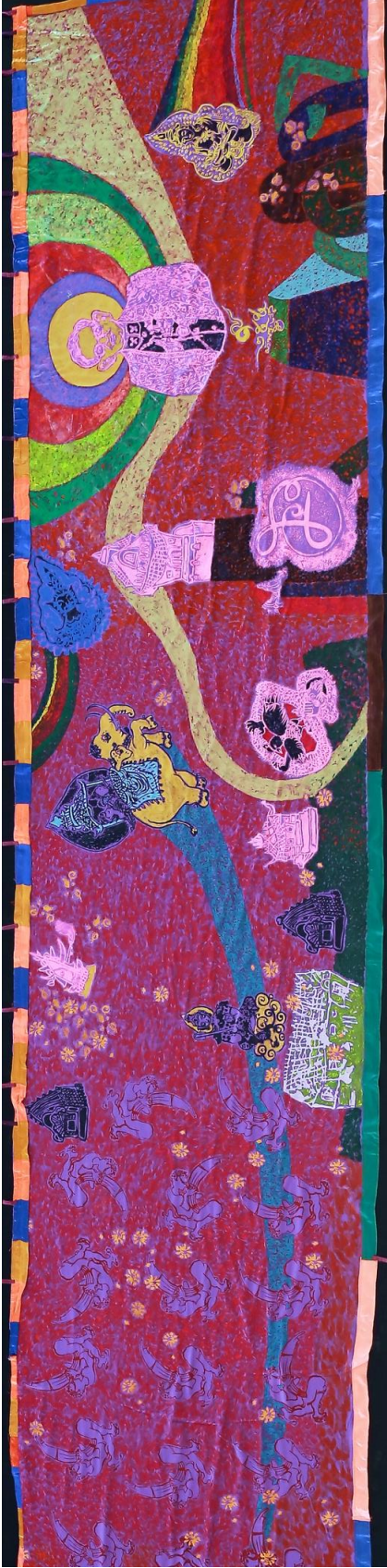
ภาพที่ 98 ผลงานผ้าผะเหวดชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัมพูชา (ต่อ)

ชื่อภัณฑ์ กัมพูชา

ขนาด 1.2 x 38 เมตร

เทคนิค ภาพพิมพ์ซิลค์สกรีนลงผืนผ้า, สีอะคริลิก

ภาพที่ 99 ผลงานผ้าห่มเขตชุดปฐมบท การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 1 ชื่อชุด 89 พระเวส ภูเขาศรทธาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์นคร

ชื่อกัณฑ์ กัณฑ์นคร

ขนาด 1.2 x 38 เมตร

เทคนิค ภาพพิมพ์ซิลค์สกรีนลงผืนผ้า, สีอะคริลิค

10. การพัฒนาผลงานช่วงที่ 2

10.1 แนวคิดในการพัฒนางานช่วงที่ 2

ในช่วงการพัฒนาผลงานช่วงที่ 2 เป็นการพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพของกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน 89 ฝัะหวัด ศรัทธาบูชา ในหลวงรัชกาลที่ 9 เป็นการพัฒนาผลงานให้มีคุณภาพ และมีความสมบูรณ์ทั้งในเรื่องของการผลิตผลงาน และการแจกจ่ายฝัะหวัด ไปยังพื้นที่ ที่มีความประสงค์จะขอรับฝัะหวัด เพื่อนำไปประกอบในงานบุญฝัะหวัด จากการทดลองแจกฝัะหวัด ในช่วงพัฒนาผลงานช่วงที่ 1 ทำให้มองเห็นการปรับปรุงรูปแบบและการวางแผนกระบวนการในการทำงานให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นที่เป็นพื้นที่ชนบท การสร้างสรรค์ผลงานให้คนในท้องถิ่นเข้าใจกระบวนการสร้างสรรค์งานในรูปแบบใหม่ และเปิดใจรับการสร้างสรรค์ผลงานฝัะหวัด ในรูปแบบที่มีสีสัน แต่คงความจิตรกรรมอีสานเอาไว้ ได้แทรกเข้าไปในพิธีสำคัญของคนในท้องถิ่น และสร้างความภาคภูมิใจในผลงาน

แนวคิดในช่วงพัฒนาผลงานช่วงที่ 2 ดำเนินโครงการแจกจ่ายฝัะหวัดไปยังชุมชนที่ขาดแคลนจำนวน 89 ฝัะหวัดตามพระชนมายุของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อเป็นการเทิดทูลและระลึกถึงคุณงามความดีของพระองค์ท่าน โดยได้วางแผนทางการขยายโครงการนี้เปิดโอกาสให้กับชุมชน และวัด ที่ขาดแคลนฝัะหวัด โดยใช้แนวคิดการให้ทาน คุณธรรม ในวรรณกรรมพระเวสสันดร เป็นสาระในการนำการสร้างสรรค์ผลงานฝัะหวัด ไปสู่สังคมในการพัฒนาเทคนิคเพื่อสืบสานผลงานจิตรกรรมอีสานบนฝัะหวัด

10.2 เทคนิคในการพัฒนางานช่วงที่ 2

กระบวนการผลิตในช่วงพัฒนาผลงานช่วงที่สอง มีจำนวนและขนาดของงานที่มากขึ้น ดังนั้น การวางแผนในการสร้างระบบการทำงานจึงต้องมีกระบวนการที่มีระบบ ไม่ซับซ้อน อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้กับคนที่ไม่ได้ประสบการณ์ทางด้านกราฟิกได้เข้ามาสัมผัสเอากระบวนการและเทคนิคภาพพิมพ์ไปใช้ เมื่อขนาดของผลงานมีจำนวนมากขึ้นจึงต้องอาศัยแรงงานศิลปะ หรือนักเรียนศิลปะที่มีความสนใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครร่วมในขณะทำงานทั้งนี้เพื่อเป็นการสอนวิธีและกระบวนการในการสร้างสรรค์ อีกทั้งกระบวนการแจกจ่ายผลงานไปยังช่างในพื้นที่ เช่น การเย็บฝัะหวัด ทำให้คนในท้องถิ่นมีรายได้เสริมจากการทำงานหลักที่เป็นอาชีพ เกษตรกร เป็นต้น

ภาพที่ 100 จำนวนผืนผ้าทั้งหมด ผ้าผะเหวด 89 ผืน ขนาด 1.2x38 เมตร
 สถานที่ ศิลปะสถาน เลขที่91 หมู่6 บ้านโนนงาม ต.โนนหัน อ. ชุมแพ จ. ขอนแก่น
 ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

ภาพที่ 101 การจัดเตรียมและเก็บพับผ้าผะเหวด 89 ผืน ขนาด 1.2x38เมตร
 สถานที่ ศิลปะสถาน เลขที่91 หมู่6 บ้านโนนงาม ต.โนนหัน อ. ชุมแพ จ. ขอนแก่น
 ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

ภาพที่ 102 ภาพการบรรทุกฝืนผ้าพะหวัด 89 ฝืน
ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

ภาพที่ 103 ภาพคณะทำงาน ศิลปิน และ ชาวบ้านในชุมชน
สถานที่ ศิลปะสถาน เลขที่91 หมู่ 6 บ้านโนนงาม ต.โนนหัน อ. ชุมแพ จ. ขอนแก่น
ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

11. การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 3

11.1 แนวคิดในการพัฒนางานช่วงที่ 3

การพัฒนาผลงานในช่วงที่ 3 เป็นการรวบรวมกระบวนการทำงานทั้งหมดและขยายผลจากของเขตของผลงานผ้าพะเหวด 89 ผืน ได้เพิ่มจำนวนเป็น 89 ผืน เนื่องจากยังมีวัดที่ต้องการที่ผ้าพะเหวด ไปใช้ร่วมในงานบุญจึงเพิ่มจำนวนตามกำลังของตน นอกจากนี้ยังได้ตั้งโครงการเป็นการระดมทุนตามกำลังศรัทธา โดยเป็นองค์กรอิสระไม่แสวงหาผลกำไรบน เวปเพจ (web page) ภายใต้โครงการ “89 Banners for Rama 9” โครงการ 89 พระเวส ศรัทธา บูชาในหลวง รัชกาลที่ 9” ทางโซเชียลมีเดีย (Social Media) ทั้งนี้เพื่อติดตามผลการเผยแพร่ผลงานกิจกรรมของชุมชนลงบนพื้นที่ออนไลน์

11.2 ด้านการนำเสนอ

การนำเสนอในรูปแบบของกิจกรรมทางสังคม

ได้มีกระบวนการนำเสนอได้มีการจัดทำผ้าไปบริจาคให้แก่ชุมชนในท้องถิ่นใช้ในการประกอบพิธีในงานบุญพะเหวด งานสร้างสรรค์จิตรกรรมผ้าพะเหวด จำนวน 89 ผืน มีขนาดความยาว 40-50 เมตร ความกว้าง 1.20 เมตร ได้สร้างเรื่องราวที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร แสดงผ่านภาพ เทคนิค และรูปแบบงานจิตรกรรมอีสาน ผ่านเรื่องของท่านบารมี ของพระเวสสันดร จากที่เริ่มต้นได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้เพียง 89 ผืน ได้เพิ่มจำนวนในช่วงการพัฒนาผลงานในช่วงที่ 2 เนื่องจากความต้องการของชุมชนที่ขาดแคลนผ้า ปัจจุบันเป็นจำนวน 100 ผืน เป็นผ้าปฐมบท

การถวายผ้า

การถวายผ้าให้กับองค์กรโดยตรง คือ การนำผ้าไปบริจาคแก่วัดที่มีความจำนงของผ้าพะเหวดเพื่อนำไปใช้ประกอบการ โดยผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้อาสาสมัครนำผ้าแต่ละผืนไปส่งไปยังวัดต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ โดยทางโครงการได้มีการรวบรวมรายชื่อและความจำนงของวัดเอาไว้

ตารางที่ 38 รายชื่อหน่วยงานและวัดที่ร่วมโครงการ

พื้นที่	จังหวัด	รายนามสถาบัน/หน่วยงานที่แสดงเจตจำนง	ที่อยู่
01/89	กาฬสินธุ์	วัดกลางโคกค้อ	เลขที่115 หมู่3 ต.ยางตลาด อ.ยางตลาด จ.กาฬสินธุ์
02/89	กาฬสินธุ์	ศูนย์ปฏิบัติธรรมโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล (วัดโพธิ์ชัยโคกใหญ่)	ต.ห้วยกาตา อ.ยางตลาด จ.กาฬสินธุ์
03/89	กาฬสินธุ์	วัดสว่างโพธิ์ศรี	อ.สายชัย จ.กาฬสินธุ์
04/89	กาฬสินธุ์	วัดป่าดงเมือง	อ.ร่องคำ จ.กาฬสินธุ์
05/89	ขอนแก่น	วัดสว่างหนองบัว	หมู่5 ต.ชุมแพ อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
06/89	ขอนแก่น	วัดธาภิ	บ้านทุ่งชมพู หมู่1 ต.ทุ่งชมพู อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น 40150
07/89	ขอนแก่น	วัดธาตบ้านแห	หมู่1 ต.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
08/89	ขอนแก่น	วัดโพหนองดอนโซ	ต.ทุ่งชมพู อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น
09/89	ขอนแก่น	วัดสว่าง บ้านกุดแคน	หมู่5 ต.ทุ่งชมพู อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น
10/89	ขอนแก่น	วัดทองประสิทธิ์	ต.ทุ่งชมพู อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น
11/89	ขอนแก่น	วัดโนนสำราญ	ต.โนนสะอาด อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
12/89	ขอนแก่น	วัดสว่างอรุณ	บ้านห้วยเสือเต็น ต.น้ำพอง อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น 40310
13/89	ขอนแก่น	วัดอ้อสาณ	เลขที่201 หมู่1 บ้านหนองแสง ต.ท่ากระแต อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น 40350
14/89	ขอนแก่น	วัดป่าเทพประทานพร	หมู่6 ต.ห้วยม่วง อ.ภูผามาน จ.ขอนแก่น 40350
15/89	ขอนแก่น	วัดอุดมวิทยาราม	เลขที่ 171 หมู่2 บ้านโนนชัย ต.โนนหัน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
16/89	ขอนแก่น	วัดแจ้งสว่างนอก	เลขที่ 147 หมู่5 บ้านแสนสุข ต.โนนสะอาด อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
17/89	ขอนแก่น	วัดบ้านโนนเรียน	บ้านโนนเรียน ต.โนนสะอาด อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
18/89	ขอนแก่น	วัดสว่างอิมแปลง	เลขที่56 หมู่1 ต.ไชยสอ อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น 40130
19/89	ขอนแก่น	วัดป่าชลประทานศรัทธา	ต.น้ำพอง อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น 40310
20/89	ขอนแก่น	วัดบึงสว่าง	บ้านสามมื่น ต.โนนสะอาด อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น 40290
21/89	ขอนแก่น	วัดโสภณวิทยาราม	เลขที่185 หมู่6 บ้านโนนงาม ต.โนนหัน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
22/89	นครพนม	***TBA จากหลวงพ่อบุญพระเทพวรมณี (คนเป็นบอกว่ามีวัดที่บ้านเกิดของหลวงพ่อบ)	***รือข้อมูลจากหลวงพ่อบ
23/89	ขอนแก่น	วัดประพันธ์นาราม	บ้านทุ่งเขือก ต.ภูพาน อ.สีชมพู จ.ขอนแก่น
24/89	ขอนแก่น	วัดบัวแดงธรรมาราม	บ้านหัวยม หมู่6 ต.หนองไผ่ อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น 40130
25/89	ขอนแก่น	วัดนาราม บ้านกุดแซ่	เลขที่236 หมู่ที่1 ต.หนองไผ่ อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
26/89	นครราชสีมา	วัดหนองพฤษณ์	ต.จักราช อ.จักราช จ.นครราชสีมา
27/89	นครราชสีมา	วัดศิริบ้านไร่	เลขที่3 หมู่ที่7 ต.โนนไทย อ.โนนไทย จ.นครราชสีมา 30220
28/89	นครราชสีมา	วัดบึง (พระอารามหลวง)	ต.โนนเมือง อ.โนนเมือง จ.นครราชสีมา 30000
29/89	นครราชสีมา	วัดบึงทับปรำงค์	เลขที่100 หมู่11 ต.โชคชัย อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา 30190

ตารางที่ 39 รายชื่อหน่วยงานและวัดที่ร่วมโครงการ (ต่อ1)

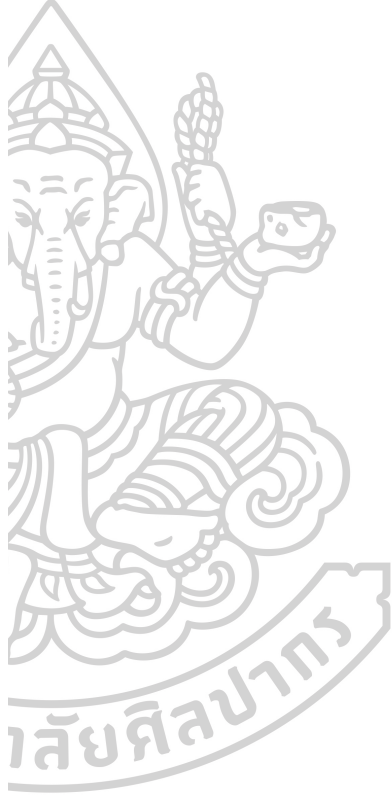
จังหวัด		รายนามสถาบัน/หน่วยงานที่แสดงเจตจำนง		ที่อยู่
30/89	นครราชสีมา	วัดจระเข้หิน	อ.ครบุรี จ.นครราชสีมา	เลขที่1 หมู่1 ต.จระเข้หิน อ.ครบุรี จ.นครราชสีมา 30250
31/89	นครราชสีมา	วัดชัยทิวา		เลขที่190 หมู่18 ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา 30130
32/89	นครราชสีมา	วัดโพธิ์เสด็จ		เลขที่55 หมู่9 ต.ตะคุ อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา 30150
33/89	นครราชสีมา	วัดโพธิ์ทองเจริญ		เลขที่48 หมู่5 ต.ท่าช้าง อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.นครราชสีมา 30230
34/89	นครราชสีมา	วัดพุทธาพัฒนาาราม		เลขที่23 หมู่9 ต.กระเบื้องนอก อ.เมืองยาง จ.นครราชสีมา 30270
35/89	นครราชสีมา	วัดประมวลาธาราม		เลขที่100 หมู่6 ต.จอหอ อ.เมือง จ.นครราชสีมา 30310
36/89	นครราชสีมา	วัดศรีชัย		ต.โพธิ์ อ.ลำทะเมนชัย จ.นครราชสีมา
37/89	นครราชสีมา	สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครราชสีมา		เลขที่348 ซอย2 ถนนจรัง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครราชสีมา 30000
38/89	นครราชสีมา	วัดศรีวิชัยวิทยาราม		ต.บ้านยาง อ.ลำทะเมนชัย จ.นครราชสีมา
39/89	นครพนม			**รอข้อมูลจากหลวงพ่อ
40/89	บุรีรัมย์	วัดนาโพธิ์		*ศุภปาแจ้งไว้ รอข้อมูลติดต่อ
41/89	ปราจีนบุรี	สำนักสงฆ์เขาน้ำทิพย์		อ.กบินทร์บุรี จ.ปราจีนบุรี
42/89	กาฬสินธุ์	วัดสว่างคงคา		ต.กาฬสินธุ์ จ.กาฬสินธุ์
43/89	มหาสารคาม	วัดบ้านด้าย		ต.นาสีนวน อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม
44/89	มหาสารคาม	วัดพรหมประสิทธิ์		บ.หนองอูม ต.นาสีนวน อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม
45/89	มหาสารคาม	วัดบ้านหนองคู		เลขที่42/3 ต.นาสีนวน อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม
46/89	มหาสารคาม	วัดสุวรรณवास		เลขที่170 หมู่1 ต.โคกพระ อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม 44150
47/89	มหาสารคาม	วัดบ้านหนองไผ่		ต.หนองไผ่ อ.วาปีปทุม จ.มหาสารคาม
48/89	ร้อยเอ็ด	สภาวัดนธรรมตามลภูกลิ่งห์		บ้านภูกลิ่งห์ ต.ภูกลิ่งห์ อ.เกษตรวิสัย จ.ร้อยเอ็ด
49/89	ลำปาง	สำนักงานเจ้าคณะอำเภอแม่ทะ		ต.บาควี อ.แม่ทะ จ.ลำปาง
50/89	เลย	วัดเอราวัณพัฒนาาราม		บ้านเอราวัณ ต.ผาอินทร์แปลง อ.เอราวัณ จ.เลย
51/89	สมุทรสงคราม	วัดตะโพนทราย		ต.บางกรรณี้อ อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
52/89	หนองบัวลำภู	วัดศุมงคล		บ้านโนนสูงเปือย ต.โนนสูง อ.โนนสูง จ.หนองบัวลำภู
53/89	หนองบัวลำภู	วัดเพณีนิต		บ้านดงแหม่ ต.บ้านดอ อ.โนนสูง จ.หนองบัวลำภู
54/89	หนองบัวลำภู	วัดธาตุประภายี		บ้านนารังศุก ต.มรางค์ อ.โนนสูง จ.หนองบัวลำภู
55/89	หนองบัวลำภู	วัดศรีชุมพร บ้านหนองเม็ก		หมู่6 ต.กุด อ.โนนสูง จ.หนองบัวลำภู 39140
56/89	หนองบัวลำภู	วัดนรพา บ้านกุดคอเมย		ต.กุด อ.โนนสูง จ.หนองบัวลำภู 39140
57/89	หนองบัวลำภู	วัดศรีแก้ว		บ้านหนองเว อ.โนนสูง จ.หนองบัวลำภู 39140
58/89	หนองบัวลำภู	วัดป่าสันต์วัน		บ้านหนองแวง ต.กุด อ.โนนสูง จ.หนองบัวลำภู
59/89	หนองบัวลำภู	วัดศรีสมบูรณ์		บ้านศรีสมบูรณ์ ต.กุด อ.โนนสูง จ.หนองบัวลำภู 39140
60/89	อุดรธานี	วัดบ้านหนองดอ		หมู่5 ต.เขียงยืน อ.เมืองอุดรธานี จ.อุดรธานี 41000
61/89	อุดรธานี	วัดศรีสว่างมว		ต.ผาสก อ.วังสามหมอ จ.อุดรธานี

ตารางที่ 40 รายชื่อหน่วยงานและวัดที่ร่วมโครงการ(ต่อ2)

พื้นที่	จังหวัด	รายนามสถาบัน/หน่วยงานที่แสดงเจตจำนง	ที่อยู่
62/89	อุดรธานี	วัดป่าวังโนนแคน	เลขที่777 หมู่9 บ้านเขียงพิล ด.เขียงพิล อ.เมืองอุดรธานี จ.อุดรธานี
63/89	อุดรธานี	วัดกลาง บ้านดงยาง	หมู่ที่7 ต.นากวาง อ.เมืองอุดรธานี จ.อุดรธานี
64/89	อุดรธานี	วัดธรรมคุณากราม	บ้านโนนสูง ต.โนนสูง อ.เมืองอุดรธานี จ.อุดรธานี 41330
65/89	อุดรธานี	วัดสามัคคีเจริญธรรม	บ้านคำเจริญ หมู่4 ต.วังทอง อ.บ้านดุง จ.อุดรธานี 41190
66/89	อุดรธานี	วัดจอมศรี บ้านนาทอง	หมู่ที่16 ต.พันดอน อ.กมกาวี จ.อุดรธานี 41370
67/89	อุดรธานี	วัดจอมแจ้งศรีบุญเรือง	บ้านกุงพาน ต.พันดอน อ.กมกาวี จ.อุดรธานี 41370
68/89	อุดรธานี	วัดหนองแซงสร้อย	หมู่5 ต.บ้าน อ.หนองวัว อ.อุดรธานี 41360
69/89	อุดรธานี	วัดนาวันนิมิต	หมู่9 ต.บ้าน อ.หนองวัว อ.อุดรธานี 41360
70/89	อุดรธานี	วัดเจริญพนาพราม	บ้านโสกแก ต.เมืองเพี้ย อ.ดงบัง จ.อุดรธานี
71/89	อุดรธานี	วัดศรีนันทवास	ต.โนนสะอาด อ.โนนสะอาด จ.อุดรธานี
72/89	อุดรธานี	วัดศรีบุญเรือง	บ้านหัวฝาย ต.โนนสะอาด อ.โนนสะอาด จ.อุดรธานี
73/89	อุดรธานี	วัดป่าไผ่ยมงคล	หมู่8 ต.หนองวัว อ.หนองวัว อ.อุดรธานี 41360
74/89	อุดรธานี	วัดมงคลคำบ่าง	ต.ดงนาแกโพ อ.หนองวัว อ.อุดรธานี 41220
75/89	อุดรธานี	วัดศรีมังคลาราม	บ้านหนองแสงบุรกา ต.หนองอี้อ อ.หนองวัว อ.อุดรธานี 41220
76/89	อุบลราชธานี	วัดเสียม	ต.ในเมือง อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 34000
77/89	อุดรธานี	วัดสว่างนงแก้ว	ต.นงแก้ว อ.โนนสะอาด จ.อุดรธานี 41240
78/89	อุดรธานี	โรงเรียนบ้านเขียงพิล	ต.เขียงพิล อ.เมืองอุดรธานี จ.อุดรธานี
79/89	อุดรธานี	โรงเรียนบ้านดงกลาง	ต.ผาสก อ.วังสามหมอ จ.อุดรธานี
80/89	ขอนแก่น	วัดโพธิ์ชัย	บ้านน่วยไผ่ 60 หมู่1 ตำบลป่าพอง อำเภอป่าพอง ขอนแก่น
81/82	นครราชสีมา	วัดนารามณีนพาราชวรวิหาร	ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครราชสีมา 30000
82/89	นครราชสีมา	วัดโนนเลอบ	เลขที่50 หมู่4 ต.กระเบื้องนอก อ.เมืองยาง จ.นครราชสีมา 30270
83/89	ราชบุรี	วัดดอนทราย	*แค่นัดแจ้งวัดทอสัน รอยมด
84/89	อุดรธานี	วัดจันทราภาม บ้านป่าก่า	ต.หัวสามพาด อ.ประจักษ์ศิลปาคม จ.อุดรธานี 41110
85/89	ชัยภูมิ	วัดเขต	ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
86/89	บึงกาฬ	วัดประชาสามัคคี	ต.หนองเล็ง อ.เมือง จ.บึงกาฬ
87/89	อุบลราชธานี	วัดผานวนาราม	139 ถนนหลวง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 34000
88/89	นครพนม	วัดอุดมทาศัย	บ้านมหาชัย ต.มหาชัย อ.ปากปลา จ.นครพนม
89/89	อุบลราชธานี	โรงเรียนพระปริยัติทองพูนวิทยา วัดหนองพูน	191 ม.11 วัดหนองพูน อ.วังสามสิบ จ.อุบลราชธานี 34140
AP01/10	กรุงเทพฯ	วัดชนะสงคราม	แขวงชนะสงคราม เขตพระนคร กรุงเทพฯ
AP02/10	กาฬสินธุ์	วัดป่าบ้านหนอง	ต.แจนแลน อ.กัญญาบาล จ.กาฬสินธุ์

ตารางที่ 41 รายชื่อหน่วยงานและวัดที่ร่วมโครงการ(ต่อ3)

พื้นที่ จังหวัด		รายนามสถาบัน/หน่วยงานที่แสดงเจตจำนง		ที่อยู่
AP03/10	กาฬสินธุ์	คณะมนุษยศาสตร์สาขาการจัดการทางวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์	จ.กาฬสินธุ์	
AP04/10	ขอนแก่น	วัดหนองแวง (พระมหาธาตุแก่นนคร พระอารามหลวง)	ด.ในเมือง อ.เมืองขอนแก่น จ.ขอนแก่น	
AP05/10	ขอนแก่น	วัดแจ้งสว่างใน	เลขที่156 หมู่5 ต.โนนทัน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น 40290	
AP06/10	นครราชสีมา	วัดสว่างนาราม	อ.เสิงสาง จ.นครราชสีมา	
AP07/10	นครพนม	วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร (วัดพระอารามหลวง)	ต.ธาตุพนม อ.ธาตุพนม จ.นครพนม	
AP08/10	แพร่	วัดป่าพุทธอุทยานถ้ำจักรพรรดิ	ต.ตำผาออก อ.ลอง จ.แพร่ 54150	
AP09/10	มหาสารคาม	สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ต.ตลาด อ.เมืองมหาสารคาม จ.มหาสารคาม	
AP10/10	ชัยภูมิ	สตูดิโอสมปรรณนา	73 ม.7 ต.ดงบัง อ.คอนสาร จ.ชัยภูมิ	

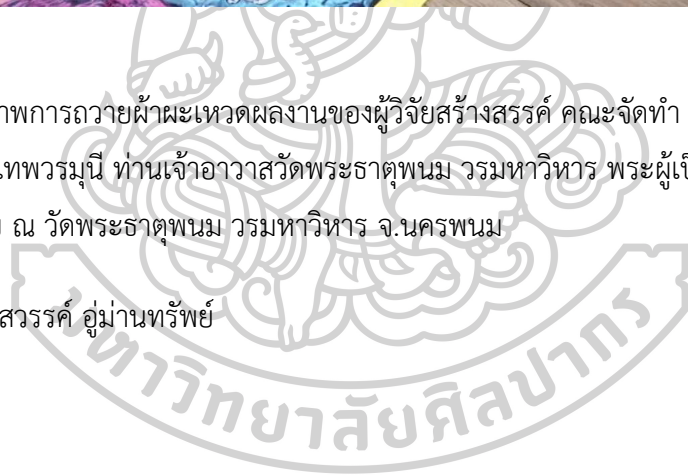

ภาพที่ 104 ภาพการทอผ้าผืนยาวผลงานของผู้วิจัยสร้างสรรค์ คณะจัดทำ ศิลปินร่วมโครงการ
ทอผ้าแก่ พระเทพวรมณี ท่านเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนม วรรณวิหาร พระผู้เป็นประธานรับมอบผ้า
ผืนยาว ทอ ณ วัดพระธาตุพนม วรรณวิหาร จ.นครพนม

ที่มาจาก ท่มสวรรค์ อู่มานทรัพย์

ภาพที่ 105 พระเทพวรมณี ท่านเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนม วรรณหาวิหาร พระผู้เป็นประธานรับมอบ
ผ้าพะเหวด ให้คำแนะนำผลงาน ณ วัดพระธาตุพนม วรรณหาวิหาร จ.นครพนม
ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

ภาพที่ 106 ภาพการถวายผ้าพะเหวดการสำรวจความยาวของผ้า ณ วัดพระธาตุพนม วรรณหาวิหาร
จ.นครพนม
ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

ภาพที่ 107 ภาพการถวายผ้าห่มเขตผลงานของนักวิจัย

อ.อลงกรณ์ หล่อวัฒนา ที่ปรึกษาโครงการฯ พร้อมด้วยตัวแทนคณะทำงาน กราบอาราธนา นิมิตต์ พระเทพวรมนี ท่านเจ้าอาวาสวัดพระธาตุนม พระมหาวิหาร เป็นประธานในพิธีส่งมอบผ้าห่มเขต ให้แก่ผู้แทนวัดและองค์กรที่แสดงเจตจำนง เสถียรธรรมสถาน ณ วัดพระธาตุนม พระมหาวิหาร

จ.นครพนม

ที่มาจาก ห่มสุวรรณค์ อุमानทร์พยั

การเผยแพร่ผ้าผะเหวดในชบวนแห่

ในชบวนแห่พระเวส จะมีการใช้ผ้าที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์จัดทำขึ้นนำไปถวายผ้ายังวัดและเจ้าอาวาสโดยตรง ทางวัดมีการดำเนินการจัดการมอบหมายหน้าที่มายังชุมชน ตามกำหนดการของแต่ละปี และทุก ๆ ปีจะมีการนำผ้าผะเหวด ที่จัดทำมาใช้ โดยไม่ต้องเสียเงินหรืองบประมาณใด ๆ

ภาพที่ 108 ผืนที่ 12/89 ชาวบ้านห้วยเสือเต้น อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น ร่วมแห่สมโภชผ้าผะเหวด เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9

ที่มาจาก ห่มสุวรรณค์ อุ่ม่านทรัพย์

ภาพที่ 109 ผืนที่ 12/89 ชาวบ้านห้วยเสือเต้น อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น ผ้าผะเหวดในขบวนแห่พระ
เวสสันดร

ที่มาจาก ห่มสุวรรณค์ อู่มานทรัพย์

การเผยแพร่การประชาสัมพันธ์

การนำเสนอข้อมูลพร้อมการสร้างพื้นที่ในการประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนผู้สนใจ รวมไปถึงองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดงาน ลักษณะของการประชาสัมพันธ์มีทั้งในรูปแบบเป็นป้ายประชาสัมพันธ์ การกระจายเสียงตามหมู่บ้าน รวมไปถึงบนพื้นที่ออนไลน์ ที่เป็นแหล่งข่าวสารและสามารถเข้าถึงกลุ่มคนที่เป็นคนรุ่นใหม่ ได้ติดตามผลและแสดงความคิดเห็น

โครงการ
๘๙ พระเวสศรที่บูชาในหลวงรัชกาลที่ ๙

เพื่อสืบสานอนุรักษ์พุทธศิลป์พื้นถิ่นอีสาน น้อมถวายเป็นพุทธบูชา และถวายเป็นพระราชกุศล แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙

คณะผู้จัดทำโครงการฯ ได้จัดสร้างผืนผ้าพระเวส จำนวนทั้งสิ้น ๘๙ ผืน เพื่อมอบให้แก่วัดและชุมชนที่สนใจ สำหรับใช้ประกอบในงานประเพณีบุญพระเวส โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

วัดและหน่วยงานที่สนใจ สามารถติดต่อขอรับผ้าพระเวส และสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ **คุณมนชญา โทร.๐๘ ๗๔๔๓ ๑๘๕๓**
ติดตามข่าวสารโดยสแกน QR Code หรือเข้าชมที่เว็บไซต์ **โครงการ ๘๙ พระเวสศรที่บูชาในหลวง ร.๙ (89 Banners For Rama9)**

ภาพที่ 110 แผ่นภาพประชาสัมพันธ์ โครงการ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 การเผยแพร่ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์

บทที่ 4 การวิเคราะห์

การวิเคราะห์ผลงานชุด 89 พระเวส บูชาศรัทธา ในหลวงรัชกาลที่ 9 นี้จะแบ่งเป็นการวิเคราะห์การทำงานทั้งหมด เป็น 3 ระยะซึ่งได้มาจากกระบวนการพัฒนาผลงานวิทยานิพนธ์ แบ่งเป็นการวิเคราะห์ การพัฒนาผลงานวิทยานิพนธ์ช่วงที่ 1 การวิเคราะห์กายภาพของผลงาน การตีความหมายที่มีอยู่เนื้อหาของผลงานผ้าผะเหวด การพัฒนาผลงานวิทยานิพนธ์ช่วงที่ 2 วิเคราะห์หลักการนำเสนอผลงาน การผลิตและการจัดทำ การพัฒนาผลงานวิทยานิพนธ์ช่วงที่ 3 วิเคราะห์กระบวนการคิดและการแจกจ่ายผ้าไปยังหน่วยงานและองค์กร รวมถึงคุณค่าทางสุนทรียภาพของงานศิลปะเมื่อเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของงานกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีในสังคม มีรายละเอียดดังนี้

1. การพัฒนาผลงานวิทยานิพนธ์ช่วงที่ 1

1.1 การวิเคราะห์กายภาพของผลงาน

ในช่วงพัฒนาระยะแรกเป็นการพัฒนาในเรื่องของกายภาพของผลงาน ทั้งกระบวนการรูปแบบการสร้างสรรค์ผ้าผะเหวด ที่พัฒนาการเขียนจากวิธีการเขียนแบบช่างแต้มเป็นการประยุกต์กับรูปแบบของสตูแต้ม ซึ่งได้มาจากการคัดลอกวิธีการของช่างที่มีการเขียนแบบด้นสดและการเน้นให้ภาพมีความโดดเด่น ความสะอาดตา เมื่อมองเห็นผลงาน แต่มีความแตกต่างในส่วนของการแบ่งภาพเป็นตอน ๆ โดยการใช้สีของพื้นหลังและการใช้วัตถุกันเป็นแนวเช่น ต้นไม้ โขดหิน เป็นต้น โดยเขียนเส้นกันเหมือนงานผ้าผะเหวด ของช่างแต้ม ทั้งนี้เพื่อลดความซับซ้อนของรูปทรงที่ยากในการมองเห็นระยะไกล ปรับให้เข้ากับยุคสมัยและดึงดูดความสนใจของคน ดังนั้นการสร้างสรรค์ผลงานจึงใช้หลักการวางภาพที่เป็นจุดเด่นมีขนาดที่ใหญ่มองเห็นได้ชัดและใช้สีที่มีความสว่าง สะท้อนแสง เช่น สีที่ใช้ในงานภาพพิมพ์ ให้องค์ประกอบหลักของภาพเป็นตัวละครเอกนำเรื่องไปสู่เหตุการณ์ต่าง ๆ จากนั้นได้สร้างองค์ประกอบรองเป็นตัวส่งเสริมเรื่องราวในกัณฑ์อันได้แก่ ทิวทัศน์ ปราสาท กลุ่มเทวดา ดอกไม้ ต้นไม้ รวมถึงวิถีชีวิตของคนอีสาน สัญลักษณ์รูปกระต่ายที่เป็นสัญลักษณ์แทนปีเกิดของในหลวงรัชกาลที่ 9 แทรกไปตามกัณฑ์ต่าง ๆ ในชุดผลงานการพัฒนาช่วงที่ 1 นี้จะมีการสร้างบรรยากาศโดยใช้คู่สีตรงข้ามในการจัดวางองค์ประกอบเพื่อให้พื้นหลังได้ขบขันตัวละครให้โดดเด่นเป็นต้น โดยผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้วิเคราะห์ส่วนรายละเอียดและองค์ประกอบของภาพโดย แบ่งเป็นตามลักษณะและการตีความของกัณฑ์ทั้ง 13 กัณฑ์ โดยมีรายละเอียดเนื้อหาตามตารางดังต่อไปนี้

ภาพที่ 111 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 อาร์มภท

ตารางที่ 42 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 อาร์มภท 1

ตารางที่ 43 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 อารัมภบท 2

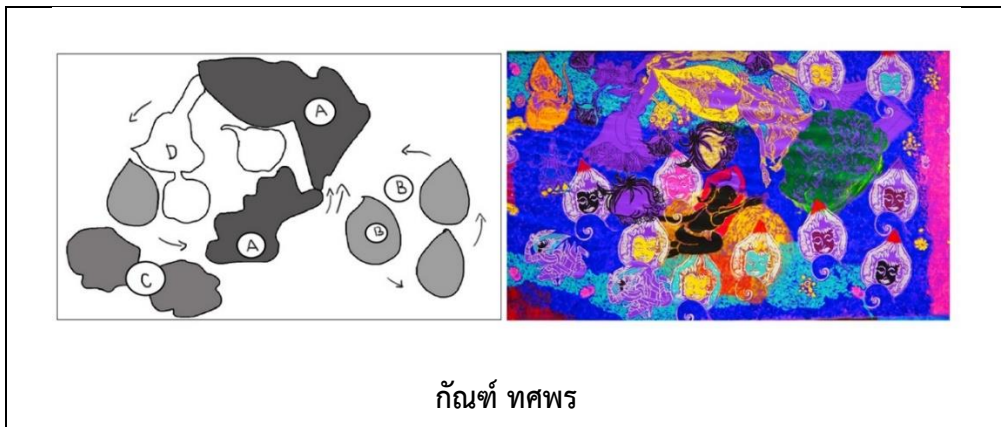
องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	ความหมาย
<p>กลุ่ม A พระพุทธเจ้าปางเปิดโลก แทนความกตัญญู เป็น เหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้ากลับ ลงมาจากการโปรดพระ มารดา มีดอกไม้วางราย ล้อม ตัวพระพุทธเจ้า</p> <p>กลุ่ม B เป็นพระสาวกของ พระพุทธเจ้ารายล้อมอยู่</p> <p>กลุ่ม C กลุ่มสัญลักษณ์ กล่าวถึงรอยต่อของการเวลา กลางวันและกลางคืน รูปช้าง เป็นสัญลักษณ์ พาหนะของพระอินทร์ แทน สัตว์คู่บารมี</p>	<p>เส้น เส้นสี ที่มีขนาดของความ หนาของเส้นที่ไม่เท่ากัน มี น้ำหนัก มีความชัดเจน สี คู่สีคู่ ตรงข้ามที่มีความสด ที่มีความ มืด-สว่างตัดกัน ใช้สี แดง เหลือง เป็นพื้นหลัง กลุ่ม A พระพุทธเจ้าใช้สีที่มี ความสดสว่าง กลุ่ม B ใช้สีใกล้เคียงสีพื้นหลัง ที่มีค่าความสดน้อยกว่าพื้น หลัง น้ำหนัก วางน้ำหนักจากการ ตัดกันของสี เกิดจากการวาง เส้นและสี เน้นส่วนที่เป็น กลุ่ม ที่มีน้ำหนักเข้มคือพื้นหลัง องค์ประกอบหลักคือกลุ่ม A เป็นกลุ่มที่มีค่าน้ำหนักสว่าง และองค์ประกอบรองคือ กลุ่ม B จะเป็นค่าน้ำหนักกลาง ๆ มี ความใกล้เคียงกัน แสง-เงา กลุ่ม A ใช้แสงตัดกับ น้ำหนักของแสงที่เป็นสี เพื่อ สร้างความชัดเจนของรูปทรง</p>	<p>การเสด็จลงมาจากสวรรค์ สู่โลกมนุษย์ เปรียบเสมือน ศูนย์กลางของ พลังงานที่เป็น แรงดึงดูดสรรพสิ่งต่าง ๆ ให้มา อยู่รวมกัน</p>

สรุป การตีความหมายของภาพในอาร์มภพ เน้นที่องค์ประกอบหลักคือพระพุทธเจ้าที่เสด็จลงมายังโลกมนุษย์หลังจากทรงโปรดพระมารดา อธิบายถึงเหตุการณ์ช่วงเวลาใกล้รุ่ง โดยใช้สัญลักษณ์เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงเวลา โดยใช้โครงสร้างในการจัดวางองค์ประกอบแบบวงกลม รายล้อมตัวพระพุทธเจ้า คล้ายกับจักรวาล โดยมีสัญลักษณ์ของสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ใช้รูปทรงในองค์ประกอบในการเล่าเรื่อง สร้างทิศทางขององค์ประกอบระหว่างรูปทรงและทิศทางเป็นเส้นเฉียง 45 องศา เพื่อเชื่อมโยงองค์ประกอบไปยังกันท์ต่อไป

ภาพที่ 112 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์ทศพร

ตารางที่ 44 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์ทศพร 1

ตารางที่ 45 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9
กัณฑ์เทศพร 2

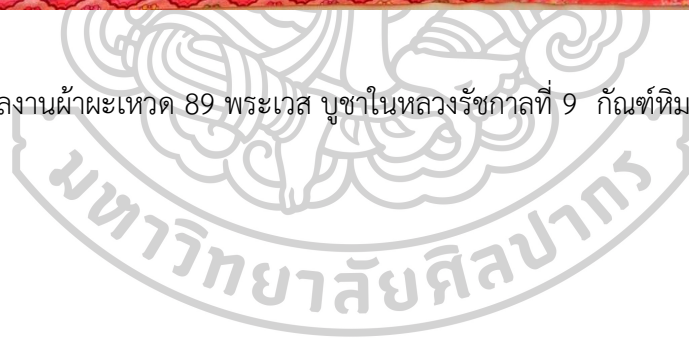
องค์ประกอบหลัก	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
<p>กลุ่ม A พระอินทร์ให้พร 10 ประการแก่นางมุสดี ใช้องค์ประกอบระหว่าง รูปทรงของพระอินทร์ กับนางมุสดีให้สอดรับ กันในภาพ พระอินทร์มี รูปทรงที่ใหญ่กว่า เพื่อ แสดงถึงความเป็นใหญ่ รูปทรงของนางมุสดีมี ขนาดรองลงมา</p> <p>กลุ่ม B เป็นกลุ่มรูปหน้า เทวดา รายล้อมอยู่ใน บรรยากาศที่คล้ายกับ อยู่บนสวรรค์</p>	<p>เส้น แสดงอยู่ส่วนที่เป็นรูปทรง ของพระ อินทร์ นางมุสดี และใบหน้าของเทวดา เส้นที่ปรากฏอยู่ในภาพส่วนใหญ่จะจับ เน้นเรื่องรายละเอียดของตัวละคร ทั้ง กลุ่ม A และกลุ่ม B เพื่อแสดงความรู้สึก ถึงความปิติยินดี</p> <p>สี ให้ความสดของสีจะกระจายทั่ว องค์ประกอบของภาพ เน้นสีวรรณะเย็น เช่น สีฟ้า ม่วง น้ำเงินเป็นหลัก ใช้สีที่สด สว่างจับแน่น บางส่วนของตัวละคร เช่น แสงรัศมีที่อยู่ตามหน้าตาของเทวดาและ พระอินทร์</p> <p>น้ำหนัก กลุ่ม A ใช้สีดำที่เป็นสีบนตัวนาง มุสดีเป็นจุดเด่นของภาพเป็นน้ำหนักเข้ม สดตัดกับพื้นหลังของภาพที่มีความสดใส ของพื้นที่ น้ำหนักอ่อนสุดจะใช้ในการตัด เส้นเพื่อเน้นรายละเอียดของเส้นในภาพ หน้าเทวดาในกลุ่ม B</p> <p>แสงและเงา เป็นการใช้ความสว่างของ แสงจากกลุ่ม B ที่เป็นกลุ่มเทวดา ล้อมรอบกลุ่ม A โดยจับแน่นจุดเด่นตรง กลางภาพคือนางมุสดี</p>	<p>การวางองค์ประกอบของ ภาพที่เชื่อมโยงกันระหว่าง พระอินทร์กับนางมุสดี แสดงให้เห็นถึง ความ เมตตาของพระอินทร์ที่มี ต่อนางมุสดี</p>

สรุป การตีความหมายในกัณฑ์เทศพร แสดงถึงความปรารถนาดีของท้าวสักกเทวราชหรือพระ อินทร์ที่มีต่อพระนางมุสดีที่ทรงขอพรทั้ง 10 ประการ เพื่อไปเกิดยังโลกมนุษย์ องค์ประกอบหลักของ ภาพคือนางมุสดีและ โดยสร้างบรรยากาศของอุทยานให้ล่องลอยกลางอากาศ กลุ่มก้อนเมฆและ

เทวดามาร่วมยินดี องค์ประกอบในกัณฑ์นี้สร้างความหมายจาก การวางตำแหน่งของกลุ่มสี ตัวละครหลักในเหตุการณ์ คือพระนางผุสดี ซึ่งการเขียนภาพตัวละครมีลักษณะเขียนต่างจากการเขียนแบบแนวประเพณี คือการใช้สีตำแหน่งอายุขัยของนางผุสดีที่กำลังจะหมดบุญ การใช้สีแทนน้ำหนักในภาพ ในภาพจัดตำแหน่งบรรยากาศของภาพราวกับอยู่บนสวรรค์ที่รายล้อมไปด้วยเทพและเทวดา

ภาพที่ 113 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์หิมพานต์

ตารางที่ 46 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์หิมพานต์ 1

องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
<p>กลุ่ม A มีตัวละครสองตัวคือ พระเวสสันดร กับช้างปัจจัย นาค รูปทรงขนาดเท่ากัน เพื่อสร้างดุลยภาพในการเห็น ไปสู่ความรู้สึกถึงการให้แบบบริสุทธิ์ใจ</p> <p>กลุ่ม B พรหมณ์ คือผู้รับทาน จากพระเวสสันดร รูปทรงขนาดเล็กเป็นเชื่อมพื้นที่ระหว่างตัวพระเวสสันดร กับ ช้างปัจจัยนาคมีตัวอักษรที่เขียนอธิบายว่าช้างปัจจัยนาคเขียนเพื่อเป็นเชิงสัญลักษณ์ ในการเล่าเรื่อง</p>	<p>ละคร เพื่อแสดงให้เห็นพื้นที่ว่างกับ รูปทรง</p> <p>สี กลุ่ม A สีชมพูบนพื้นฟ้าสีม่วง ให้ความรู้สึกอ่อนโยน ความเมตตา ของพระเวสสันดร บนพื้นที่ระบายด้วยการจุด การแต้ม สีฟ้าบนพื้นหลัง เพื่อให้รู้สึกถึงความสงบนิ่ง</p> <p>ตัดกับ ช้างปัจจัยนาคสีเหลือง ขนาดใหญ่</p> <p>กลุ่ม B เป็นองค์ประกอบรองใช้สีม่วง ในการวางคู่สีให้กลมกลืนกับพื้นหลังสีฟ้า แทนความรู้สึกนอบน้อม</p> <p>น้ำหนัก กลุ่ม A สีชมพูบนตัวพระเวสสันดรให้ค่าน้ำหนักกลางบนพื้นฟ้า น้ำหนักของสีที่สว่างที่สุด</p>	<p>ใช้ดุลยภาพในการสร้างความรู้สึกสงบนิ่ง ตั้งมั่นในการบริจาคทาน</p>

ตารางที่ 47 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์หิมพานต์ 2

องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
	<p>คือข้างปัจจัยนาคที่เป็นสีเหลือง ตัดกับสีม่วงที่เป็นสีเดิมของผืนผ้า กลายเป็นน้ำหนักเข้มของตัวข้างปัจจัยนาค</p> <p>แสง-เงา กลุ่ม A เป็นเป็นส่วนที่สว่างที่สุดในภาพโดยมีจุดเด่นคือ ข้างปัจจัยนาคและ ร่องลงมาคือ พระเวสสันดร</p> <p>กลุ่ม B เป็นค่าน้ำหนักสีขนาดกลาง</p> <p>พื้นหลังเป็นน้ำหนักที่ให้ค่าสีที่มีความเข้ม</p>	

สรุป การให้ความหมายในกัณฑ์หิมพานต์ ใช้ขนาดรูปทรงของตัวละครคือ พระเวสสันดร และข้างปัจจัยนาคจัดวางองค์ประกอบในสัดส่วนของรูปทรงที่เท่ากันเพื่อแสดงออกถึงสัตว์ที่เป็นคู่บารมี แทนการสละสิ่งของมีค่าโดยการให้ทาน จัดวางในองค์ประกอบที่สมมาตร รูปทรงของพราหมณ์เป็นองค์ประกอบรองที่เป็นตัวแทนของผู้ที่รับทานจากพระเวสสันดร มีการวางตัวอักษร เพื่อแสดงเป็นสัญลักษณ์เชิงความหมายในการเล่าเรื่องเพื่อสื่อสารกับคนดู สีที่ใช้ในภาพเป็นโทนสีวรรณะเย็น ใช้คู่สีที่มีความสว่างเพื่อขบเน้นความสำคัญของตัวละคร บนพื้นหลังที่ใช้ความเข้มของสีฟ้าสลับกับสีเดิมของผืนผ้าคือสีม่วง โดยการระบายเป็นจุด ๆ เพื่อทำให้เกิดความเหลือมพราวของพื้นผิวในภาพ

ภาพที่ 114 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส बुชาในหลวงรัชกาลที่ 9 ทานกัณฑ์

ตารางที่ 48 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส बुชาในหลวงรัชกาลที่ 9 ทานกัณฑ์ 1

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	ความหมาย
<p>กลุ่ม A คือ หอโปรยทาน สร้างรูปทรงของหอโปรยทานขึ้นเพื่อทำให้เห็นถึงการโปรยทาน เสมือนพระเวสสันดรประทับอยู่บนหอกระจายทานเพื่อโปรยทานมาให้แก่ประชาชน</p>	<p>เส้น กลุ่ม A เป็นตัวแสดงรายละเอียดของรูปทรงของหอโปรยทาน กลุ่ม B ใช้เส้นเฉียงนำสายตากำหนดทิศทางการแยงเส้นสายตามาจากที่สูง</p>	<p>การให้วัตถุทาน ที่แสดงให้เห็นถึงจำนวนของสิ่งของ ผ่าน การสร้างสัญลักษณ์ของวัตถุทาน โดยการแปลงจากภาพมาเป็นตัวหนังสือ ตัวเลข แทนจำนวนของภาพ</p>

ตารางที่ 49 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 ทานกัณฑ์ 2

องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
<p>กลุ่ม B คือกลุ่มตัวหนังสือ แทน ความหมายของภาพ ที่เป็น สัญลักษณ์ของสัตว์ สิ่งของที่ พระเวสสันดรใช้ในการบริจา ทาน</p>	<p>และพื้นที่ของรูปทรง ตัวหนังสือ โดยจัดรูปทรงของตัวอักษร กระจายออก ด้วยขนาดของ ตัวอักษรที่แตกต่างกัน สี พื้นที่ ของสีวรรณะเย็นเป็นตัวนำ ใช้ ความสว่างของสีเข้มเน้น ตัวหนังสือ เพื่อให้ชัดเจน และ เพื่อสื่อความหมายของ ตัวหนังสือ พื้นหลังของภาพเป็น พื้นผิวที่เกิดจากการจุดของสีให้ เป็นลวดลายเพื่อสร้างลูกเล่นใน ภาพผลงาน น้ำหนัก มีปรากฏในตัวหนังสือ เขียนตัวหนังสือใช้สีสดเป็นและ ตามด้วยค่าของสีสว่างในการตัด เส้น โดยใช้ลักษณะการเขียน แบบงานเขียนป้ายผ้าโฆษณา เพื่อสื่อความหมายเชิง สัญลักษณ์ของวัตถุทาน</p>	<p>เพื่อสื่อความหมายถึงการให้ วัตถุทานที่มีจำนวนมากมาย</p>

สรุป การให้ความหมายในทานกัณฑ์ ใช้การสื่อสารผ่านตัวตัวหนังสือและตัวเลข แทนภาพ เพื่อลดทอนความซับซ้อน สื่อสารต่อผู้ชมโดยตรง ซึ่งเป็นวิธีการส่งสารที่เข้าใจได้ง่าย ตรงไปตรงมา การสร้างมิติในการเล่าเรื่องแบบแทนการวาดภาพจำนวนมาก มีการจัดตำแหน่งและทิศทางของ องค์ประกอบไปในทางเดียวกัน โดยใช้สีที่มีความสด ความสว่าง ควบคู่กับพื้นหลังที่มีการระบายสีให้ เกิดความสนุกสนาน ความเคลื่อนไหว สร้างลูกเล่นให้กับตัวหนังสือ และตัวเลข ในผลงาน เพื่อแสดง

ให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของการบริจาควัตถุทานของพระเวสสันดร ที่สื่อสารออกมาผ่านความ
สนุกสนานของตัวหนังสือ

ภาพที่ 115 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส ภูเขาในหลวงรัชกาลที่ 9 วนปเวสน์

ตารางที่ 50 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส ภูเขาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์วน
ปเวสน์ 1

องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
<p>กลุ่ม A กลุ่มของตัวละครได้แก่ พระเวสสันดร พระนางมัทรี กัญญา ซาลี และเสื่อ รูปทรงทับซ้อนกัน</p>	<p>เส้น กลุ่ม A ใช้เส้นเป็นโครงร่างของตัวละคร เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ</p>	<p>การวางองค์ประกอบมีการแบ่งองค์ประกอบเป็นสองส่วน โดยตัดกันของสีแทน</p>

ตารางที่ 51 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์วน
ปเวสน์ 2

องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
<p>กลุ่ม B กลุ่มสัตว์ และต้นไม้ ที่เกิดจากการใช้รูปทรงที่ซ้ำกันขนาดเท่ากัน</p>	<p>รายละเอียดของตัวละครที่แต่งกายในชุดกษัตริย์</p> <p>กลุ่ม B เป็นการใช้เส้นเป็นโครงร่างของต้นไม้ ลักษณะของใบไม้ และสร้างระยะของภาพ ตามระนาบของพื้นผิว รูปทรงสัตว์ป่าที่ซ่อนอยู่ตามทัศนียภาพ ใช้เส้นที่หนาทึบเป็นระนาบแทรกไปตามพื้นที่ว่าง เพื่อให้ดูลึกกลับ</p> <p>สี โครงสร้างที่ใช้เน้นในเรื่องของการตัดกันของสีคู่ตรงข้าม พื้นหลังใช้เป็นสีน้ำเงินตัวกำหนดถึงสถานการณ์ของตัวละครที่ตกอยู่ในสภาวะของความยากลำบาก ผ่านตัวละครใน กลุ่ม A สีของตัวละคร พระเวสสันดร พระนางมัทรี กัญหาชาลี และเสื่อ ใช้เส้นสีที่มีความอูดอาด เน้นไปที่ความรู้สึกและอารมณ์ของตัวละคร กลุ่ม B สีของพื้นหลังเป็นฉากของป่าหิมพานต์ที่มีความลึกกลับซับซ้อน และแฝงความอันตรายของสัตว์ป่า</p> <p>น้ำหนัก ปรากฏชัดเจนในตัวละครที่เป็นจุดเด่นของภาพ</p>	<p>ความหมายของอุปสรรคที่ขวางกั้น เส้นที่ใช้กำกับพื้นผิวในภาพแทน</p> <p>ความหมายของเส้นทาง การเดินทางที่มีความยากลำบาก ค่าน้ำหนักของสีที่ขบเน้นตัวละคร แสดงให้เห็นถึงสัญลักษณ์ของคนและสัตว์ที่เผชิญหน้ากัน ในป่า</p>

ตารางที่ 52 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์วน
ปเวสน์ 3

องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
	<p>พระเวสสันดร รongลงมาจะเป็น เสื่อตัวละครที่พระเวสสันดรพบ เจอรระหว่างทาง</p> <p>แสง เภา ในภาพส่วนที่สว่าง สุดในภาพคือตัวละคร พระ เวสสันดร และเสื่อ เส้นที่เป็น โครงร่างให้ค่าน้ำหนักสีเป็น กลาง เพื่อแสดงถึงบทบาทที่ rongลงมาจากตัวละครที่สำคัญ คือ พระนางมัทรีกับกัณหาและ ชาลี</p>	

สรุป การให้ความหมายในกัณฑ์วนประเวศน์ มีการวางองค์ประกอบหลักในรูปทรงทับซ้อน
และทิศทางขนานกัน แสดงภาพให้เห็นถึงการเดินทางท่ามกลางอุปสรรค ในป่า โดยใช้สัญลักษณ์เป็น
ตัวแทนสัตว์ร้ายคือเสื่อ การใช้เส้นโค้งบ่งบอกถึงทัศนียภาพ ภูเขา ที่สูงชัน เป็นเส้นทางที่ยากลำบาก
คนในชนชั้นกษัตริย์ที่ต้องเผชิญกับความลำบากจากการเดินเท้าเข้าไปในป่าหิมพานต์เพื่อครองชีพด้วย
การเป็นนักบวช

ภาพที่ 116 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส बुชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์ชูชก

ภาพที่ 117 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส बुชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์ชูชก

ตารางที่ 53 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9
กัณฑ์ชูชก 1

กัณฑ์ชูชก		
องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
<p>กลุ่ม A ภาพของนางอมิตตดา ที่โดดเด่นกตตันของพราหมณ์ อยู่ตำแหน่งบนสุดของภาพ</p> <p>กลุ่ม B ฉากแสดงความรัก ความหลง ของชูชกกับนางอมิตตดา</p>	<p>เส้น ใช้เส้นแสดงความรู้สึกของอารมณ์ โครงร่างของรูปทรงทัศนียภาพ และวัตถุที่อยู่ในฉาก</p> <p>ทั้งสองกลุ่ม รูปทรงเป็นตัวกำหนดอารมณ์ของภาพผ่านตัวละคร ในกลุ่ม A ที่แสดงออกกลุ่มนางพราหมณ์กำลังดำทอนางอมิตตดา</p> <p>เส้น ในกลุ่ม B แสดงความเป็นกลุ่มก้อน ภาพของชูชกที่กำลังเสพสังวาสกับนางอมิตตดา</p> <p>สี ใช้สีคู่ตรงข้ามตัดกันสีเดิมของผืนผ้าที่เป็นสีม่วง ใช้สีส้มระบายลงไป เพื่อแสดงถึงอารมณ์และบรรยากาศของตัวละคร</p>	<p>ตัวละครที่เป็นจุดเด่นคือนางอมิตตดาเป็นเสมือนนารีเพศที่เป็นตัวกิเลส แสดงออกถึงกลวิธีของผู้หญิงที่ใช้อุบาย เล่ห์กล ที่ทำให้ชูชก ต้องไปขอทาสมารับใช้</p> <p>ในภาพแสดงถึงอารมณ์พื้นฐานของมนุษย์ มีทั้งความรัก โลก โกรธ หลง ชักนำไป</p>

ตารางที่ 54 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์ชูชก 2

องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
	<p>ที่ปกคลุมไปด้วยบรรยากาศ ความทุกข์ของนางอมิตตดาใน ภาพกลุ่ม A และความสุขของชูชกในกลุ่ม B</p> <p>น้ำหนัก สีในภาพให้ค่าน้ำหนักที่มีความสด และความเข้มของสีที่เกิดจากการระบาย เป็นจุด ๆ ซ้ำ ๆ กัน พื้นหลังของทั้งสองฉากเป็นพื้นที่เดียวกัน เพื่อบ่งบอกว่า เป็นภาพและกัณฑ์เดียวกัน การความขัดแย้งของความจัดของสี โดยใช้สีเหลืองเป็นน้ำหนักที่สว่างสุดในภาพ น้ำหนักที่เข้มที่สุดคือสีดำ ที่กระจายไปยังองค์ประกอบต่าง ๆ</p> <p>แสง-เงา กลุ่ม A จุดเด่นที่สุดเป็นส่วนที่สว่างที่สุดคือนางอมิตตดา ส่วนที่ใช้สีดำเป็นในกลุ่ม B คือชูชกเป็นส่วนที่เป็นเงาของภาพ</p>	

สรุป การให้ความหมายของกัณฑ์ชูชก แสดงให้เห็นถึงเรื่องของอารมณ์ของปุถุชน ที่มีทั้งความรัก โลก โกรธ หลง กัณฑ์นี้เป็นกัณฑ์ที่นางอมิตตดาและชูชกกำลังพลอดรักกัน ในมุมมองของคนทั่วไปอาจแสดงถึงกิเลสความหลงในภรรยาของชูชก แต่ในมุมมองในทางศิลปะแสดงถึง ความรักที่ผู้ชายเฒ่าที่กำลังพลอดรักกับภรรยาสาว องค์ประกอบของสถาปัตยกรรมจะเห็นนกฮูกสื่อแสดงออกถึงเวลาที่เป็นกลางคืน และในตอนนี้นะจะมีชูชกและนางอมิตตดากำลังพลอดรักกันในเวลาค่ำคืนเป็นการใช้มารยาของฝ่ายหญิง ในความคิดในความรู้สึกไม่ความน้อยเนื้อต่ำใจ เล่าให้สามีฟัง ซึ่งชูชกในตอนนี้นะ

จะมีใบหน้าเป็นหนูไม่แก่ เพื่อแสดงให้เห็นว่า ในธรรมชาติผู้ช่ายเวลาเจอผู้หญิงมักจะ ทำตัวเองให้ดู
รูปรักภาพลักษณ์ที่ดีเสมอ

ภาพที่ 118 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 จุลพน

ตารางที่ 55 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์จุลพน
1

กัณฑ์จุลพน		
องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
<p>กลุ่ม A</p> <p>พรานเจตบุตร ผู้เฝ้าทางเข้าป่า กำลังง้างศรชี้มายังซุกที่หวาดกลัว อยู่บนต้นไม้ รูปทรงที่ใช้สร้างให้</p>	<p>เส้น กลุ่ม A และ B เส้นที่ใช้ใน ภาพเป็นเส้นอิสระที่มีความ ต่อเนื่อง ความสั้นยาวไม่ เท่ากัน เพื่อสร้างอารมณ์</p>	<p>โดยจัดวางองค์ประกอบที่ ไม่เป็นระเบียบ กระจาย อยู่ในภาพ เป็นการสร้าง บรรยากาศให้มีความรู้สึก</p>

สอดรับกับทิศทาง ให้มีความกลมกลืนกัน แสดงความรู้สึกของตัวละครพรานเจตบุตร	ความปั่นป่วน ในภาพ สี ใช้สีคู่ตรงข้ามที่มีความจัดคือ สีน้ำเงินบนผ้าสีม่วงและสีเหลือง สีในภาพเป็นฉากที่มี	ชุดมน วุ่นวาย ผ่านอารมณ์ ความตื่นกลัว ของมนุษย์ที่มีความคิดที่ปองร้าย
---	--	---

ตารางที่ 56 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์จุลพล
2

องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
ที่อารมณ์ฉุนเฉียว เลือดร้อน กับชูชก ชายชราเจ้าเล่ห์ที่ตื่นตระหนก อยู่บนต้นไม้สูง ขาทั้งสองโดนสุนัขของพรานเจตบุตร กลุ่ม B ต้นไม้ใหญ่ และสัตว์ที่ซ่อนอยู่ในต้นไม้ มีระยะโดยการสร้างระยะจากรูปทรงที่ทับซ้อนกัน กลุ่ม C สัตว์เลี้ยงของนายพรานเจตบุตร	อารมณ์และความขัดแย้งขององค์ประกอบทั้งสองข้าง สีของตัวละครในกลุ่ม A ใช้สีคู่ตรงข้าม เพื่อแสดงถึงคู่อริ สีที่ใช้ในกลุ่ม B จะเน้นด้วยวิธีการระบายด้วยแปรงพู่กันที่มีความฉับพลัน แสดงถึงความปั่นป่วน ของลมที่พัด น้ำหนัก ในภาพใช้น้ำหนักในการผลักระยะของทิวทัศน์กลุ่ม A คือระยะหน้าที่มีน้ำหนักสว่างสุด กลุ่ม B คือระยะที่รองลงมา แสงเงา ระยะของแสงและเงาคือระยะหน้าเป็นแสง พื้นหลังคือเงา ในกลุ่ม A แสงจะอยู่ที่เส้นที่ของตัวละคร เป็นการเขียนสีคล้ายกับการย้อนแสงเพื่อให้เห็นชูชกที่กำลังป้ายปืนหลบ	กับ ผู้อื่น คือชูชก และความรู้สึกความหวาดกลัวของชูชกต่อนายพรานเจตบุตร

	อยู่บนต้นไม้ที่มีความทึบของ เงาไม้ในกลุ่ม B	
--	--	--

สรุป การให้ความหมาย องค์ประกอบหลักทั้งสองเป็นตัวขับเคลื่อนให้องค์ประกอบรองที่เป็นกลุ่มต้นไม้และฉากรองรับพื้นที่ว่าง และมุ่งตรงมาสู่ตัวละครคือชุก ที่เกาะอยู่บนกิ่งไม้ ภาพแสดงอาการของชุกที่มีความหวาดกลัว แต่ก็สามารถที่จะควบคุมสติเพื่อต่อรองกับสิ่งที่ตนอยากได้ เป็นไหวพริบที่บวกกับการเอาตัวรอดของตัวละคร จึงใช้สีโทนฟ้าสะท้อนแสงแสดงความรู้สึกคนที่เจ้าเล่ห์

ภาพที่ 119 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มหาพน

ตารางที่ 57 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มหาพน

1

กัณฑ์มหาพน		
องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
<p>กลุ่ม A</p> <p>พระอัจจุตฤษีชี้หนทางให้แก่ชุกเพื่อเข้าไปยังอาคารของพระเวสสันดร</p>	<p>เส้น ใช้เส้นอิสระ ในการสร้างรูปทรงของตัวละคร และใช้เส้นเน้นส่วนที่เป็นรายละเอียดของภาพ</p>	<p>การแสดงกลอุบายของชุกที่แสดง ความนอบน้อมต่อพระอัจจุตฤษี ที่ทำให้พระฤษีหลงกลและบอกหนทางไปยังพระ</p>

ตารางที่ 58 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มหาพน

2

องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
<p>การวางองค์ประกอบด้วยรูปทรงที่วางเป็นแนวตั้งเพื่อเห็นว่าอยู่ในตำแหน่งที่สูงกว่าชุก ยืนบนฐานดอกบัว ชุกกอยู่ในตำแหน่งที่ต่ำกว่ากำลังเจรจากับพระอัจจุตฤษี โดยให้อูบายหลอกพระฤษีว่าจะไปสันทนาการกับพระเวสสันดร</p>	<p>สี ใช้สีสว่างสร้างบรรยากาศและเน้นสีที่มีน้ำหนัก ความเข้ม เน้นไปในส่วนที่เป็นจุดเด่น ใช้สีที่เป็นจุดสว่างที่สุด เน้นไปในส่วนที่เป็นรายละเอียดของวัตถุที่อยู่ในภาพ เช่น ฐานดอกบัว น้ำหนัก จะปรากฏอยู่ในรูปทรงหลัก ที่มีความเข้มของสี</p>	<p>อาคารของพระเวสสันดร โดยการหลักองค์ประกอบที่มีความกลมกลืนกันของจุดเด่นและพื้นหลังและตัวของชุกที่ใช้สีตัดกันกับฉากแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างฉากที่เป็นพื้นที่ของผู้ทรงศีลมีคุณธรรมกับตัวชุกที่เป็นคนเจ้าเล่ห์</p>

<p>กลุ่ม B ฐานที่รองรับอาคารของฤๅษี แสดงให้เห็นถึงตำแหน่งผู้มีทรงศีล มีอิทธิเดชที่สูงกว่าคนทั่วไป</p> <p>กลุ่ม C สัญลักษณ์ของกระต่าย ในนิทานอีสป คือคตินิยมที่สอดแทรกเข้ามา เป็นเรื่องรองลงมานอกเหนือจากเรื่องหลัก ใช้เป็นทิศทางในการเชื่อมไปยังอีกตอนหนึ่ง</p> <p>กลุ่ม D สระอินดาด เป็นกลุ่มภาพทัศนียภาพโดยรอบของอาคารพระฤๅษี</p>	<p>คือ ตัวละครที่อยู่ในภาพ กลุ่ม A วัตถุประกอบฉากกลุ่ม B และกลุ่ม D ที่เป็นทัศนียภาพ แสง เงา ในภาพให้ค่าน้ำหนักของสีเหลืองที่เป็นสีสว่างบ่งบอกถึงบรรยากาศและช่วงเวลากลางวันหลังจากที่พบกับนายพรานเจตบุตร เงาในภาพทำหน้าที่ขับรูปทรงของตัวละคร และโครงสร้างของตัวละครให้มีความชัดเจนขึ้น</p>	
--	--	--

สรุป การให้ความหมายในกัณฑ์มหาพน คือมีการจัดองค์ประกอบของรูปทรงและการใช้พื้นที่ว่างเป็นสัดส่วน ใช้จุดสีของพื้นหลังและเป็นลวดลายส่งไปยังกัณฑ์ต่อไป ในกัณฑ์นี้ มีนัยทางการแสดงออกของตัวละครอัจฉฤๅษีที่หลงเชื่อในคำพูดของชูชก และอย่าเพิ่งไว้วางใจบุคคลที่ประพาศิตินดีแต่เปลือกนอก

ภาพที่ 120 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส बुชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์กุมาร

ตารางที่ 59 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส बुชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์กุมาร 1

องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
<p>กลุ่ม A</p> <p>กลุ่มรูปทรงของตัวละครเอก พระเวสสันดรกรวดน้ำลงไปในมือของชูชก เป็นสัญลักษณ์ของการประทานบุตรให้แก่ชูชก</p> <p>มีการวางขนาด สัดส่วนตัวละคร พระเวสสันดรที่ใหญ่กว่าชูชกเพื่อแสดงให้เห็นถึงบารมีของพระองค์</p>	<p>เส้น เส้นที่ปรากฏอยู่ในตัวละครทั้งหมดแสดงถึงอารมณ์ของภาพ ถึงความจริงจังของภาพผ่านตัวละครเอกคือพระเวสสันดร ใช้เส้นที่อิสระเขียนภาพชูชกผู้ที่มีร่างกายอปลักษณ์</p>	<p>เขียนภาพเพื่อสร้างบรรยากาศให้เกิดความรู้สึกถึงความหนักแน่น จิตใจที่ดั่งมั่น ในการสร้างบารมี โดยใช้วรรณะของสีที่มีความสงบเน้นไปที่ตัวละครหลักคือพระเวสสันดร</p>

ตารางที่ 60 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส ศรัทธาบูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์
กุมาร 2

องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
<p>ชูชก มีรูปทรงขนาดเล็ก รอรับ ของพระราชทานคือบุตรทั้งสอง ของพระเวสสันดร ร่างกายที่ไม่ งดงาม</p> <p>กลุ่ม B</p> <p>สระน้ำมีกัญหาและชาลีที่หลบอยู่ ใต้หนองน้ำ</p>	<p>สี ใช้คู่สีที่มีความจัดเป็นโทนสี ชนิดเดียวกัน เพื่อความรู้สึกถึง ความหนักแน่น ของพระ เวสสันดร</p> <p>น้ำหนัก เน้นความสว่างไปที่ตัว ละคร ที่มีรายละเอียดชัดเจน น้ำหนักของภาพอยู่ที่ บรรยากาศ</p> <p>แสงเงา อยู่ที่ตัวละครหลักคือ พระเวสสันดร กัญหาและชาลี</p>	

สรุป การให้ความหมายในกัณฑ์กุมาร การวางองค์ประกอบที่เป็นเอกภาพระหว่างรูปทรง
ขนาดที่ไม่ทับซ้อนหรือขัดแย้งกันเป็นการประสานกันระหว่างพื้นที่ว่างและรูปทรงมีความกลมกลืน
สร้างบรรยากาศของสีในภาพนำเสนอในวรรณคดีชิ้น มีความอุดมสมบูรณ์ของป่า และอาการสงบของ
พระเวสสันดรที่บรรลุการทำทานครั้งยิ่งใหญ่

ภาพที่ 121 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มัทรี

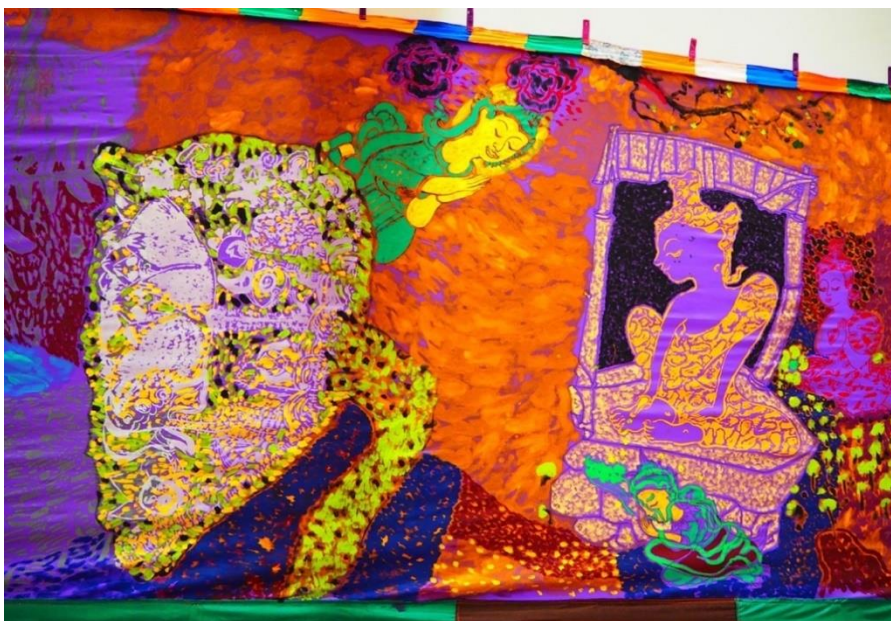
ตารางที่ 61 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มัทรี 1

กัณฑ์มัทรี		
องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
กลุ่ม A ตัวละครพระนางมัทรี กำลัง เดินทางกลับด้วยท่าทางที่วิตก กังวล ใช้วิธีเขียนเส้นสีดำเป็น ตัวกำหนดความรู้สึกของตัวพระ	เส้น คือเส้นได้จากการเขียน สดและการใช้บล็อกสกรีน สี ใช้ระนาบสี ของสีคู่ตรงข้ามมี เหลืองถมสีคู่ตรงข้ามคือสีม่วง	อุปสรรคและสิ่งกีดขวาง ความรู้สึกวิตกกังวล ความเหนื่อยล้าของพระ พระนางมัทรี

ตารางที่ 62 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มัทรี 2

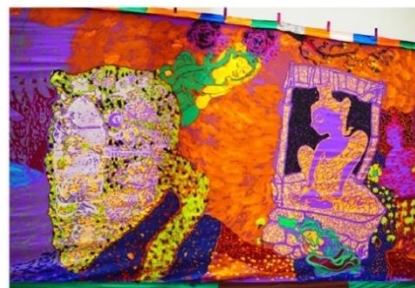
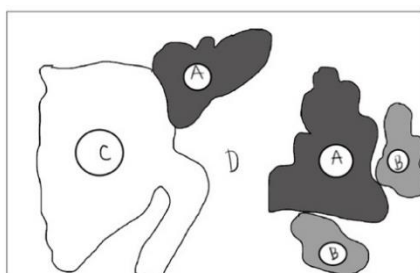
องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
<p>นางมัทรีที่มีความหวาดกลัวปน ความเป็นห่วงบุตรทั้งสอง สัตว์ร้ายที่จำแลงกายมาจากเทวดา เข้ามาขัดขวางไม่ให้นางมัทรีได้ กลับไปยังอาศรมทันเวลาเพื่อให้ พระเวสสันดรทำงานจนสำเร็จ มี การเขียนขนาดสัดส่วนของสัตว์ ขนาดใหญ่ ขวางเส้นทาง ใช้สีที่สด สว่างเน้นการมองเห็นที่ชัดเจน มีการวางองค์ประกอบโดยการวาง รูปทรงเป็นแนวตั้งและแนวนอน กลุ่ม B พื้นที่ว่างที่กำหนดทิศทางของสัตว์ ร้ายที่ขวางพระนางมัทรี</p>	<p>ให้เหลือเพียงลายเส้น และ รูปทรงของภาพ สีดำในตัวของพระนางมัทรีแทน ความทุกข์และความรู้สึกกดดัน น้ำหนัก ใช้ความตัดกันอย่าง รุนแรงของค่าน้ำหนักของสีสร้าง แรงปะทะระหว่างตัวละครใน เรื่อง แสงเงา กลุ่ม A มีความชัดเจน และให้น้ำหนักของแสง กลุ่ม B เป็นบรรยากาศที่มีความเข้ม</p>	

สรุป การให้ความหมายในเชิงสัญลักษณ์และการสร้างขนาดตัวสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ เช่น เสือ
สิงห์ สัตว์ร้ายในป่า อุปมาเหมือนอุปสรรคที่ขวางกั้นชีวิตของพระนางมัทรี ระหว่างทางที่พระนาง
เดินทางกลับไปยังอาศรม ที่ต้องพรางจากบุตรทั้งสองคือ กัญหา ซาลี

ภาพที่ 122 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์สักกบรรพ

ตารางที่ 63 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์สักกบรรพ1

กัณฑ์สักกบรรพ

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	ความหมาย
กลุ่ม A กลุ่มตัวละครเอก การแปลงกาย ของท้าวสักกเทวราชเป็นพราหมณ์	เส้น ปรางค์ในรูปทรงของ สถาปัตยกรรม และกลุ่ม A, B เส้นที่เน้นตัวละคร จะมีความ คมชัด	รูปทรงในภาพต้องการแสดง ถึงการให้ โดยไม่ยึดถือใด ๆ

ตารางที่ 64 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์สักกบรรพ 2

องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
<p>มาขอพระพระนางมัทรี การใช้รูปทรงที่มีทิศทางสอดประสานไปกับการกระทำของตัวละครกลุ่ม B เป็นฉากที่เขียนพระนางมัทรีขึ้นมาสองคนในฉากเดียวกันแต่เกิดขึ้นคนละเวลา</p> <p>กลุ่ม C ใบบัวเป็นรูปทรงที่สร้างมาเพื่อกันอีกฉากแทนเส้นสีนเทา</p>	<p>ส่วนเส้นอิสระจะใช้ในการเขียนเพื่อบอกรายละเอียดของตัวละคร เครื่องแต่งกาย และบรรยากาศ</p> <p>สี ใช้สีคู่ตรงข้าม ในการสร้างบรรยากาศของภาพ สีเหลืองที่ใช้แทนสัญลักษณ์ ของท้าวสักกเทวราช</p> <p>น้ำหนัก ส่วนที่สว่างที่สุดจะอยู่บริเวณระยะหน้า คือ ตัวละครหลัก ส่วนค่าน้ำหนักกลางจะอยู่บริเวณพื้นหลัง และบริเวณที่เข้มที่สุดคือเงาของตัวละคร และองค์ประกอบต่าง ๆ</p> <p>แสงเงา แสงที่สว่างจะปรากฏในเส้นของตัวละคร คือพระเวสสันดร และท้าวสักกเทวราช ส่วนค่าน้ำหนักที่เป็นเงาในภาพคือส่วนที่เป็นอาศรม ของพระเวสสันดรที่แสดงถึงความลึกของสถาปัตยกรรม ผ่านการระบายสีเป็นจุด ๆ ด้านหลัง รวมทั้งพระนางมัทรีที่เขียนขึ้นด้วยเส้นสีแดงเป็นระยะหลัง</p>	<p>การเสียดสีของพระนางมัทรีในเพื่อการบรรลุธรรมของสามี</p>

สรุป การให้ความหมายในกัณฑ์สักบรรพ การชมอารมณ์ของตนเองและรักษาสัตย์ที่ตนตั้งมั่น โดยการเสียดสีทุกอย่างทุกอย่างในชีวิตเพื่อดำเนินไปในสิ่งที่ตนได้ถือปฏิบัติเอาไว้ ไซ้โทษสี่ วรรณะร้อน ในการแสดงความรู้สึกของตัวละคร และบรรยากาศของสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นให้เกิดความรู้สึก การตัดสินใจ

ภาพที่ 123 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มหาราช 1

ภาพที่ 124 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์มหาราช 2

ตารางที่ 65 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์
มหาราช 1

 <p style="text-align: center;">(1) (2) (1) (2)</p> <p style="text-align: center;">กัณฑ์มหาราช</p>		
องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
<p>กลุ่ม A (1) กลุ่มรูปทรงของตัวละคร ทั้งหมด จัดวางมีระดับต่ำและสูงตามลักษณะของขนชั้นและวัยของตัวละคร การใช้สีของตัวละครผู้เป็นกษัตริย์ใช้สีที่โดดเด่นกว่าตัวละครตัวอื่น ๆ มาการเน้นน้ำหนักผิวของสีไปที่พระกัณหาและพระชาติ</p> <p>กลุ่ม A (2) กลุ่มของรูปทรงที่วางทับซ้อนกันอย่างไม่เป็นระเบียบ มีรูปทรงที่วางทับซ้อนกัน 3กลุ่ม คือ ปราสาท ชูชก พื้นหลัง การแยกให้เห็นด้วยสี</p> <p>กลุ่ม B (1)</p>	<p>เส้น กลุ่ม A1 อยู่ที่ตัวละคร เป็นเส้นที่กำหนดรายละเอียด ของรูปทรงและเรื่องราว ใช้เส้นที่มีลักษณะเป็นเส้นตั้งและเส้นนอน เพื่อบอกถึงตำแหน่งของภาพ และตัวละคร</p> <p>กลุ่ม A2 เส้นที่เพิ่มความละเอียดและยุ่งวุ่นวาย เพื่อแสดงให้เห็นถึงกิเลสของชูชกที่มีความโลภในเตชะอาหาร</p> <p>สี กลุ่ม A1 ใช้สีคู่ตรงข้ามที่บอกถึงสถานะทางสังคมในภาพ สีแดงเน้นความสำคัญ สีเขียวที่เป็นพื้นหลังใช้สร้างระยะ ความลึกของตัวปราสาท สีของชูชกให้เน้นถึงความต่ำต้อยของชูชก</p>	<p>กลุ่ม A1 แสดงถึงความเมตตา และห้วงโยของผู้ใหญ่ที่มีต่อผู้น้อย</p> <p>กลุ่ม A2 ความไม่รู้จักประมาณตน และสังขารของคนที่มีความโลภ</p>

ตารางที่ 66 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์
มหาราช2

องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
<p>กลุ่ม B (2) ร่างของชุกที่ท้องแตกตาย ใช้สีดำและเขียนเส้นสีม่วงเป็นสัญลักษณ์ของการไม่มีชีวิตสัญลักษณ์ของกษัตริย์เป็นรูปฉัตรที่ปักอยู่บนบัลลังก์</p>	<p>ของความไม่รู้จักประมาณตนของชุกจนถึงความตายกลุ่ม B 2 เป็นกลุ่มสีที่แสดงถึงการทุกข์และความสิ้นชีพของชุก</p> <p>น้ำหนัก น้ำหนักที่อ่อนสุดส่วนมากจะอยู่ตามกลุ่ม A1, 2 เพื่อเน้นเส้นให้มีความชัดเจนของรูปทรง ส่วนที่เข้มสุดมักจะปรากฏในส่วนที่เป็นที่ต้องการเน้นความสำคัญของตัวละคร</p> <p>แสงเงา รูปทรงในงานเป็นส่วนที่เป็นแสงมีค่าน้ำหนักที่มีความสว่างสุด ร่องลงมาคือส่วนที่เป็นเงาของตัวละคร</p> <p>กลุ่ม A2 ใช้สีคู่ตรงข้ามที่มีความจัดเพื่อแสดงให้เห็นถึงความผลกระทบ</p>	

สรุป การให้ความหมายในกัณฑ์มหาราช ในช่วงเหตุการณ์แรกสอนให้คนรู้จักการอดทนอดกลั้นต่อสิ่งที่ยากลำบาก จนสามารถทำตามสิ่งที่มุ่งหวังจะได้รับการปลดปล่อยและเป็นอิสระในอนาคต ในเหตุการณ์ที่สองเป็นอุทาหรณ์ผ่านตัวละครชุกที่เป็นเผ่าที่โหดร้ายมีความโลภจนไม่สามารถยับยั้งตัณหาตนเองได้จนถึงคราวที่ต้องเสียชีวิตไปในที่สุด

ภาพที่ 125 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์ฉกษัตริย์

ตารางที่ 67 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9
กัณฑ์ฉกษัตริย์ 1

ตารางที่ 68 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89พระเวส ศรัทธาบูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 กัณฑ์
ฉกษัตริย์ 2

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	ความหมาย
<p>กลุ่มA</p> <p>กลุ่มรูปทรงของตัวละครเอกที่ได้มาพบหน้ากัน ใช้สีคู่ตรงข้ามในการขับเน้นตัวละครเอกคือ พระเวสสันดรกับพระพระนางมัทรี ที่อยู่ในสถานภาพเดียวกัน การทรงเครื่องของเจ้าสธนและพระนางมุสดีมีสีผิวสีเดียวกัน กลุ่มของพระกัญหาและพระชาติใช้สีดำเน้นเป็นเส้นหนาให้เห็นชัดเจน</p> <p>กลุ่มB</p> <p>บรรยากาศการพบกันของทกษัตริย์ พื้นหลังเต็มไปด้วยสีแดงของเมื่อดฝนโบกขรพรรษ</p>	<p>เส้น ใช้เส้นแทรกอยู่ในสีของภาพ เส้นแสดงรายละเอียดของภาพ และรูปทรง</p> <p>สี ใช้สีคู่ตรงข้ามที่มีความจัดในส่วนที่เป็นพื้นหลัง คือพื้นสีแดง ใช้ความเข้มของสีสร้างให้เกิดบรรยากาศของป่าทึมทวนต์และเหตุการณ์ของฝน</p> <p>โบกขรพรรษ เมื่อดฝนที่เป็นสีแดง ประพรมโดยรอบบรรยากาศของภาพ</p> <p>น้ำหนัก ในบรรยากาศเน้นจุดเด่นให้มีความชัดเจนขึ้น เพื่อทำให้เกิดระยะหน้า ความขัดแย้งของสีที่มีค่าน้ำหนัก</p> <p>ความสว่างในระยะหน้าคือตัวละครพระเวสสันดร พระพระนางมัทรี ระยะกลางของภาพที่มีค่าน้ำหนักรองลงมาคือ เหตุการณ์ที่พราหมณ์ทั้ง 7 ถวายช้างคืน</p> <p>พระเวสสันดร</p> <p>น้ำหนักที่เข้มสุด ในภาพ คือตัวละคร พระเจ้าสญชัย และนางมุสดี</p> <p>แสงเงา จะปรากฏตามทัศนียภาพของภาพ และพื้นหลังที่เป็นพื้นดิน ส่วนในตัวละครจะเป็นการใช้เส้นสีที่มีความอ่อนเป็นส่วนที่สว่างที่สุดในภาพ</p>	<p>บรรยากาศขององค์ประกอบจัดให้มีลักษณะที่เป็น</p> <p>ครอบครัว ความสุข</p> <p>บรรยากาศของความปลื้มปิติ ของคนที่พลัดพรากจากกันมาพบหน้ากันอีกครั้ง</p> <p>เหตุการณ์ที่เลวร้ายกลายเป็นดี</p>

สรุป การให้ความหมายของกัณฑ์ฉกษัตริย์ คือการบำเพ็ญบุญและการสร้างบารมี ให้ท่าน จนสามารถขจัดปัญหาและการคลี่คลายมาสู่จุดสุดท้ายของเรื่องที่น่าพาไปสู่ความสุขสมหวัง

ภาพที่ 126 ผลงานผ้าผะเหวด 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 นครกัณฑ์

ตารางที่ 69 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 นครกัณฑ์ 1

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	ความหมาย
<p>กลุ่มA</p> <p>กลุ่มก้อนของรูปทรงมีการจัดกระจายตามตำแหน่ง มีขนาดใหญ่กว่าเพื่อแสดงลักษณะเด่นของ</p>	<p>เส้น จะบอกถึงรูปทรงที่ชัดเจน บอกรายละเอียดและความรู้สึกของตัวละครในภาพ</p>	<p>การเฉลิมฉลอง ความสุข สนุกสนาน และการสรรเสริญคุณงามความดี</p>

ตารางที่ 70 การวิเคราะห์ความหมายทางกายภาพ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 นครกัณฑ์ 2

องค์ประกอบทางทัศนธาตุ	การจัดองค์ประกอบ	ความหมาย
<p>องค์ประกอบหลัก ได้แก่ พระเวสสันดร พระนางมัทรี พระกัญหา และชาลี ที่ทรงช้างเข้าสู่เมือง ภาพพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร</p> <p>กลุ่ม B กลุ่มของประชาชน วงดนตรีสากล วงดนตรีอีสาน อาคารบ้านเรือน ที่ห้อมล้อมไปด้วยท่าทางการเฉลิมฉลอง</p> <p>กลุ่ม c ตัวหนังสือที่ใช้ประกอบกัน</p>	<p>ที่มีความสนุกสนาน มีทั้งการใช้เส้นที่เป็นอิสระเพื่อสี ใช้ความเข้ม สว่างของสีในการตัดกันใช้สีเหลือง เขียว ชมพู ขับเน้นตัวละครในภาพเพื่อให้เห็นถึงความสุขสมหวัง บนพื้นหลังสีเข้มคือสีน้ำเงินให้บรรยากาศเวลากลางคืน ช่วงเวลาแห่งการเฉลิมฉลอง น้ำหนัก ที่ใช้เข้มสุดส่วนใหญ่จะปรากฏที่ตัวละครที่อยู่ในภาพ ส่วนความสว่างคือส่วนที่เป็นที่เป็นเส้นร่างของตัวละคร เพื่อขับเน้นให้เห็นถึงท่าทางการเคลื่อนไหว แสงเงา น้ำหนักเข้มสร้างจังหวะและบรรยากาศของงานในตอนกลางคืน เส้นสีที่มีความสว่างเป็นเหมือนแสงที่ตกกระทบกับวัตถุ</p>	

สรุป การให้ความหมาย นครกัณฑ์ การเข้าเมืองของพระเวสสันดร ได้รับการต้อนรับจากประชาชน เป็นกัณฑ์ที่เป็นงานเลี้ยงเฉลิมฉลอง มีความสุขกันทั่วหน้า

2. การพัฒนาผลงานวิทยานิพนธ์ช่วงที่ 2

การพัฒนาผลงานวิทยานิพนธ์ช่วงที่ 2 คือการพัฒนาทางด้านเทคนิคเพื่อยืดอายุการใช้งานของผ้าและคงคุณภาพของสีที่ใช้ในการสร้างสรรค์ไม่ซีดจาง หลังจากได้ข้อสรุปในการพัฒนาทางเทคนิคการพิมพ์ภาพบนผืนผ้ามาใช้ในการสร้างสรรค์ สามารถที่จะทำการผลิตใหม่ได้หลายชิ้นตามวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ จำนวน 89 ผืน ซึ่งผ้าผะเหวด ที่จัดทำขึ้นมีความยาวของภาพที่ไม่เท่ากัน และมีสีสันทันต่างเพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ในแต่ผืนผ้าที่มีความหลากหลาย ถึงแม้จะใช้กระบวนการทางเทคนิคเดียวกันแต่การจัดการเรื่องขององค์ประกอบของภาพนั้นจะต้องพิจารณาถึงความสมบูรณ์ของภาพไปที่ละผืนซึ่งเน้นไปทางกายภาพที่สมบูรณ์และสะอาดตา

กระบวนการสร้างสรรค์ในการพัฒนาผลงานช่วงที่ 2 จึงเชื่อมโยงไปในส่วนของการบริหารจัดการผลงานกับพื้นที่ ก่อนที่จะนำไปจัดแสดงหรือการแจกจ่ายไปยังชุมชน เป็นการวิเคราะห์ผลงานเมื่อเข้าไปสู่การใช้งานของผืนผ้าในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งได้ทำการวิเคราะห์จากระยะการนำเสนอเป็นสองช่วงคือ การนำผ้าผะเหวด จัดแสดงในพื้นที่หอศิลป์ลักษณะการนำเสนอเป็นผลงานศิลปะ ในหอศิลป์ และการนำเสนอในงานบุญแต่ละชุมชนโดยผ้าผะเหวด จะอยู่ในบริบทในเรื่องของผ้าที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

2.1 วิเคราะห์การติดตั้งผลงานสร้างสรรค์ผ้าผะเหวด จัดแสดงในพื้นที่หอศิลป์

พื้นที่ทางหอศิลป์มีรูปแบบการใช้งานในลักษณะของการจัดแสดงและให้ความรู้เชิงความงามทางด้านศิลปะ ผู้ชมสามารถเข้ามาวิเคราะห์รายละเอียดและความหมายของผลงานได้อย่างอิสระ การจัดการกับพื้นที่นั้นเราสามารถสร้างเรียงลำดับ และจัดวางผลงานได้ตามที่เราต้องการ และสร้างวิธีการในการนำเสนอได้ตามแนวคิดของผู้สร้างสรรค์เพื่อนำเสนอผลงานมายังผู้ชม ได้เกิดการตั้งคำถามและซึมซับเอาความงามในรูปแบบของงานศิลปะที่ทำหน้าที่ของตัวผลงานศิลปะเองโดยตรง

2.2 วิเคราะห์การติดตั้งผลงานสร้างสรรค์ผ้าผะเหวด ในงานบุญผะเหวด

พื้นที่ในงานบุญ เป็นพื้นที่สาธารณะก็ใช้ในการจัดประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เป็นไปตามการดำเนินการทางกิจกรรมงานบุญที่ทางชุมชนได้จัดขึ้น ซึ่งการแสดงผ้าผะเหวด จะเริ่มจากการแห่ผ้าในรูปแบบของขบวนผะเหวดเดินทางไปจนถึงวัด ต้องผ่านหมู่บ้านและสถานที่ต่าง ๆ ดังนั้นการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ผ้าผะเหวด จึงเป็นการนำเสนอแบบเคลื่อนที่ โดยอาศัยแรงกายแรงใจความร่วมมือกับชุมชนแยกเป็น 2 ประเด็น 1.ขั้นสร้างผลงาน 2.ขั้นการใช้งานจริงของคนที่เข้ามาร่วมงานในกิจกรรมเป็นผู้ถือผลงาน จนถึงการจัดตั้งภายในอาคาร เช่น ในศาลาการ

เปรียญหลังจากแห่พะเหวด เสร็จเพื่อดำเนินพิธีกรรมและการฟังเทศน์ของพระสงฆ์บนธรรมมาสน์ การสร้างผลงานจึงต้องคำนึงถึงบริบทของงานบุญที่เต็มไปด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ในขบวนแห่ เช่น การละเล่นดนตรีอีสาน การเซิ้งของนางรำ การแต่งกายของผู้คนเข้าร่วม เป็นต้น การสร้างผลงานที่ สะดุดสายตาของคนชมในระยะไกลด้วยสีสดใส จึงเป็นวิธีการสร้างภาพผลงานที่เรียกร้องให้คนมา สนใจ รายละเอียดและเรื่องราวบนผ้า ควบคู่ไปกับการสร้างเอกภาพของผลงานเมื่อติดตั้งในพื้นที่ มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม กิจกรรม และผู้คน

สรุปการพัฒนาผลงานช่วงที่ 2 ในเชิงรูปแบบการนำเสนอผ่านกายภาพของผลงานสร้างสรรค์ ผ้าพะเหวด แสดงผลในเรื่องของผลงานศิลปะกับชุมชน การสร้างสรรค์ผลงานผ้าพะเหวด ที่เข้าไป ส่งเสริมกิจกรรมทางสังคม และฟื้นฟูรูปแบบงานจิตรกรรมอีสานร่วมสมัยกับบริบทพื้นที่ กิจกรรม ซึ่ง เป็นการเชื่อมโยงจิตใจของคนในชุมชนต่อความเข้าใจถึงผลงานสร้างสรรค์ผ้าพะเหวด งานศิลปะจึงมี สถานะที่นำเสนอความงามทางกายภาพและเป็นวัตถุที่เชื่อมโยงความรู้สึกทางจิตวิญญาณของคนใน ท้องถิ่น

ภาพที่ 127 ภาพการสร้างสรรค์ผลงานผ้าพะเหวดจำนวน 89 ผืน

สถานที่ โรงเรียนบ้านโนนหันวิทยา ต.โนนสะอาด อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น

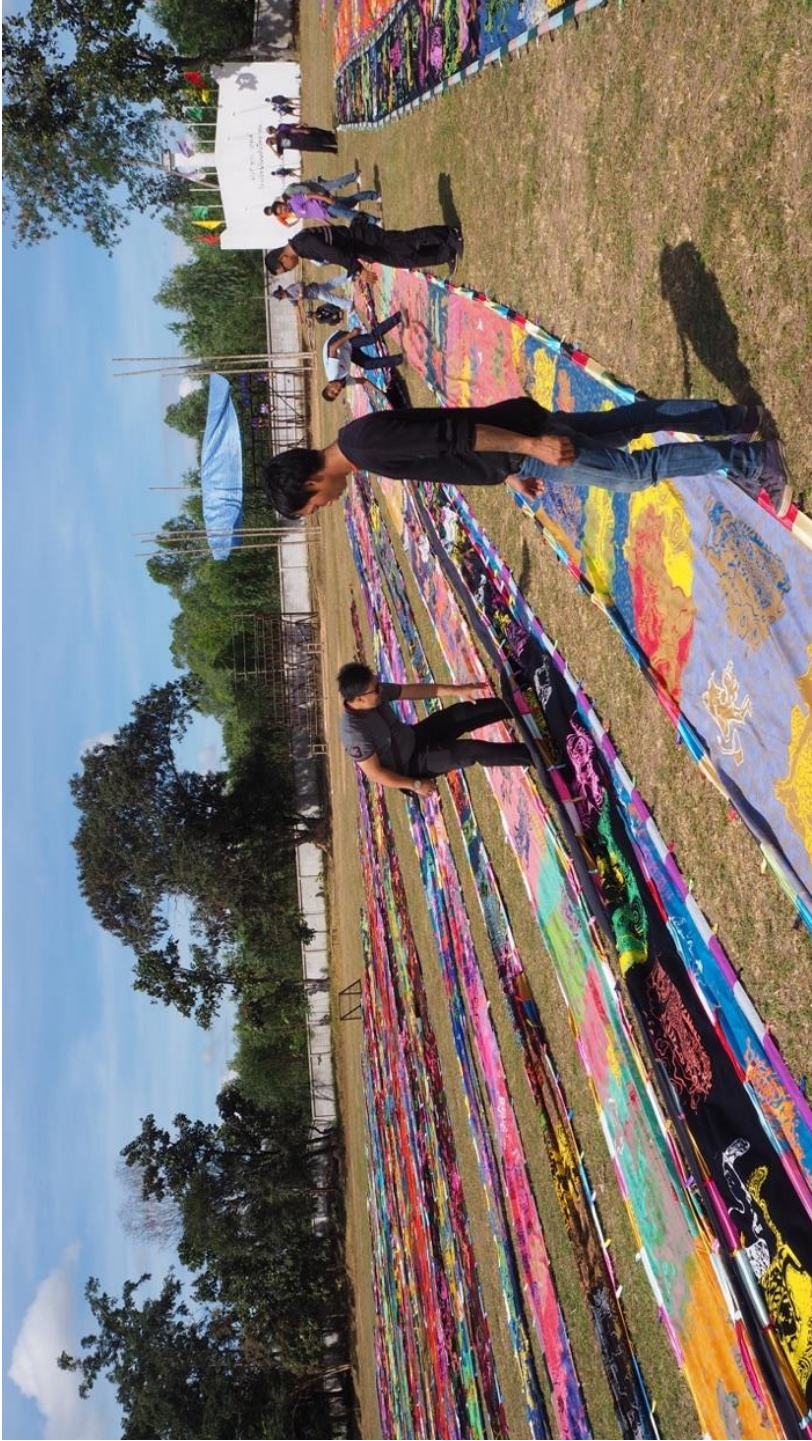
ที่มาจาก ห่มสวรรค์ อุ่ม่านทรัพย์

ภาพที่ 128 ภาพมุมการทำงาน การเตรียมผ้าสำหรับแจกจ่าย ผลงานจิตรกรรม 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9
สถานที่ โรงเรียนบ้านโนนหันวิทยา ต.โนนสะอาด อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
ที่มาจาก ทีมสวรรค อุ้ม่านทรัพย์

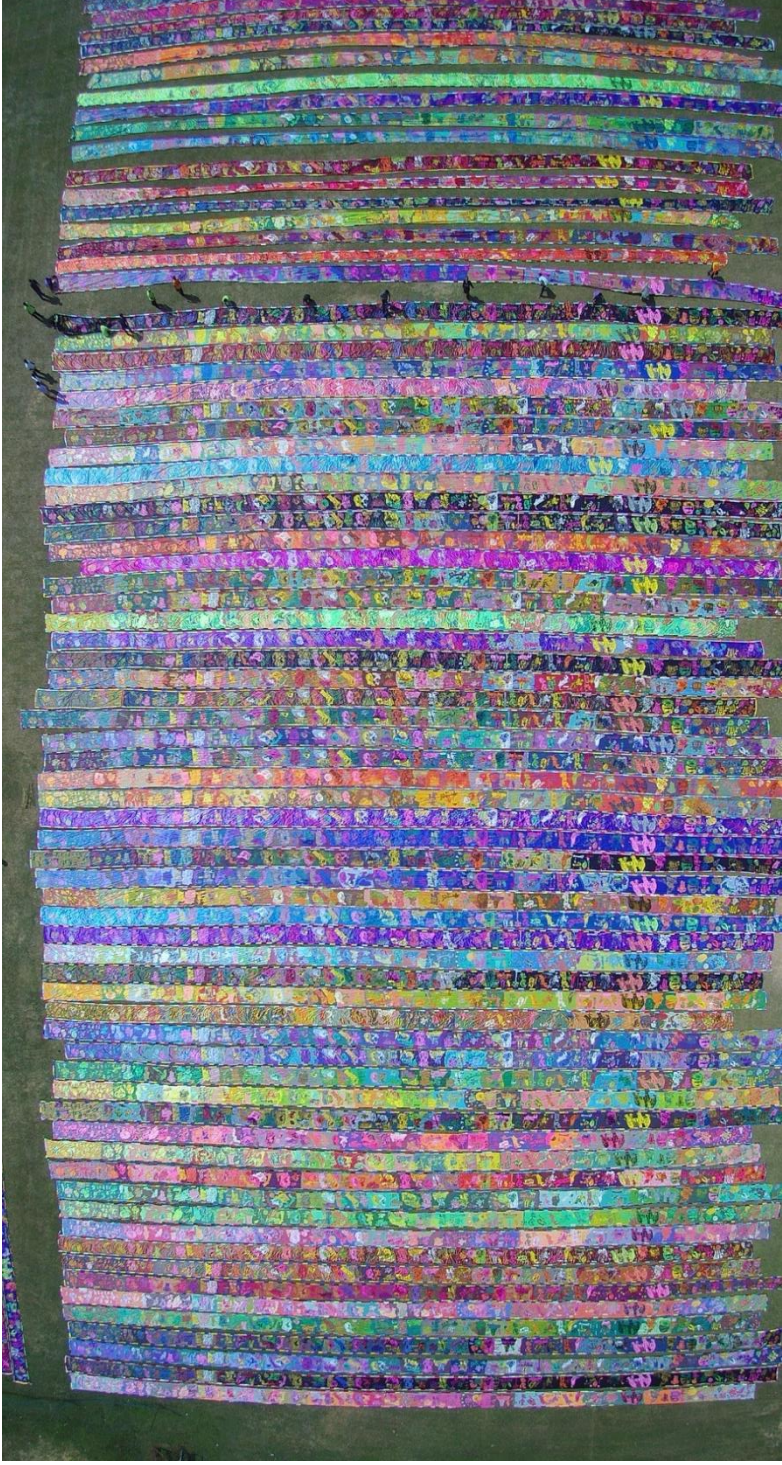
ภาพที่ 129 ภาพมุมกว้าง การเตรียมผ้าสำหรับแจกจ่าย ผลงานจิตกรกรรม 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9
สถานที่ โรงเรียนบ้านโนนหินพิทยา ต.โนนสะอาด อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
ที่มาจาก ทีมสรวรค์ อู่กานทรัพย์

ภาพที่ 130 ภาพการจัดวางผืนผ้าเพื่อเตรียมผ้าสำหรับแจกจ่าย ผลงาน 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9
สถานที่ . โรงเรียนบ้านโนนหินพิทยา ต.โนนสะอาด อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
ที่มาจาก. ท่มสวรรค์ อุ่มานทรัพย์

ภาพที่ 131 ภาพมุ่มสูง ผลงาน 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 ทั้งหมด 89 ชิ้น
สถานที่ โรงเรียนบ้านโนนหัน ต.โนนสะอาด อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
ที่มาจาก ทีมสรวรรค์ อุ๋ม่านทรัพย์

ภาพที่ 132 ภาพหมู่สูง บันทึกภาพจากโดรน ผืนผ้าทั้งหมดของ ผลงาน 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9
 สถานที่ โรงเรียนบ้านโนนหิน ต.โนนสะอาด อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น ขนาด 1.2X38 เมตรต่อผืนผ้า
 ที่มาจาก ทีมสวรรค์ อุ่มจันทร์

ภาพที่ 133 ภาพמושุก กำลังพลเตรียมวางผืนผ้า ผลงาน 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่9
สถานที่ โรงเรียนบ้านโนนหัน ต.โนนสะอาด อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น ขนาด 1.2X38 เมตรต่อผืนผ้า
ที่มาจาก หม่อมสวรรค์ อุ่มานทรัพย์

ภาพที่ 134 ภาพมุมสูง ถ่ายจากทิศเหนือ การติดตั้งงาน ผลงาน 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9
สถานที่ โรงเรียนบ้านโนนทัน ต.โนนสะอาด อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น ขนาด 1.2X38 เมตรต่อผืนผ้า
ที่มาจาก ทมสุวรรณค์ อู่ช่างทรัพย์

ภาพที่ 135 ภาพมุมสูง ถ่ายจากทิศตะวันออก การติดตั้งงาน ผลงาน 89 พระเวส บูชา ในหลวงรัชกาลที่ 9
สถานที่ โรงเรียนบ้านโนนหัน ต.โนนสะอาด อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น ขนาด 1.2X38 เมตรต่อผืนผ้า
ที่มาจาก ทมสุวรรณค์ อู่บ้านทรัพย์

3. การพัฒนาผลงานวิทยานิพนธ์ช่วงที่ 3

แนวคิดและวิธีการพัฒนาผลงานวิทยานิพนธ์ช่วงที่ 3 ดำเนินการต่อเนื่องมาจากผลงานสร้างสรรค์ผ้าผะเหวด ที่ใช้ร่วมในงานบุญผะเหวด ที่ชุมชนบ้านโนนหัน ชุมชนที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้นำไปถวาย เป็นการจัดสร้างโครงการที่แจกจ่ายผืนผ้าไปยังชุมชนต่าง ๆ ที่มีความประสงค์ในการรับผลงานสร้างสรรค์ผ้าผะเหวด ไว้เพื่อสืบต่อการทำกิจกรรมงานบุญผะเหวด ที่มีประจำในทุก ๆ ปี โดยหวังว่าผลงานสร้างสรรค์ผ้าผะเหวด จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยลดภาระของชุมชน และช่วยเหลือชุมชนที่ขาดแคลนผ้าผะเหวด ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา กระบวนการจัดงาน ได้มีการประชาสัมพันธ์ ในพื้นที่ต่าง ๆ มีการส่งมอบผืนผ้าไปยังกิจกรรมงานบุญที่มีขึ้นในจังหวัด และได้รับคำเชิญให้โครงการ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 เข้าไปร่วมสร้างกิจกรรม การขยายผลของการสร้างสรรค์จิตรกรรมผ้าผะเหวด ในการพัฒนาผลงานวิทยานิพนธ์ช่วงที่ 3 จึงเป็นการนำเสนอแนวคิดการจัดงานและการขยายผลทางด้านกิจกรรมที่คนในชุมชนได้มีความตั้งใจที่จะนำผ้าผะเหวด ไปบูชา

ผลการแจกจ่ายผืนผ้าผะเหวด ตอบสนองไปยังความต้องการของชุมชนที่มีส่วนร่วมเนื่องจากผลงานการสร้างสรรค์ผ้าผะเหวด นั้นสามารถนำไปใช้ได้โดยตรง คนในชุมชนจึงเห็นคุณค่าของผ้าผะเหวด เพราะประโยชน์ที่สอดคล้องกับพิธีกรรมทางศาสนา จากการวิเคราะห์ผลงาน ได้เห็นความตั้งใจของชาวบ้านในชุมชนต่าง ๆ ทำให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนที่ให้ความสำคัญกับงานประเพณีและศาสนาอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ สร้างพลังความศรัทธา ของคนที่ยุ่อยากจะสะสมบุญ พิธีกรรมทางศาสนาสามารถน้อมนำความรู้สึกทางจิตใจของคนให้มีความรักและทะนุถนอมผ้าพระเวส เห็นได้จาก การแสดงความตั้งใจในการมารอรับผ้าผะเหวด ในสถานที่ที่แจกจ่าย บริจาคผ้า การแต่งกายในชุดสีขาวของผู้ที่เป็นตัวแทนของหมู่บ้าน ชุมชน ที่มาด้วยความตั้งใจ สวมใส่กันมาอย่างพร้อมเพียง

สรุปผลทางการพัฒนาแนวความคิด ทำให้เกิดการต่อยอดในเรื่องของการบูรณะและพัฒนาผ้าผะเหวดและมีความตั้งใจที่จะกระจายข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับผ้าผะเหวด ให้คนทั่วไปเข้าถึงได้ จึงมีการสร้างพื้นที่ออนไลน์ไว้สำหรับคนทั่วไปที่สนใจ ผ่านการทำเวปเพจบนโซเชียลมีเดีย ทั้งนี้มีไว้เพื่อใช้ในการส่งสาร แสดงข่าวและข้อมูล การประชาสัมพันธ์ของกลุ่มคนในท้องถิ่น ได้แลกเปลี่ยน และเพื่อเป็นการติดตามผลงานสร้างสรรค์ผ้าผะเหวดที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้จัดทำ

ภาพที่ 136 ภาพชาวบ้านแต่งกายชุดสีขาวเข้าร่วมงานกิจกรรมบุญผะเหวดกับโครงการ 89 พระเวส
บุชาในหลวงรัชกาลที่ 9

สถานที่ ณ วัดพระธาตุพนม วรรณวิหาร จ.นครพนม

ที่มาจาก ห่มสุวรรณค์. อู่มานทรัพย์

ภาพที่ 137 ภาพบรรยากาศและชาวบ้านงานกิจกรรมบุญผะเหวดกับโครงการ 89 พระเวส
บุชาในหลวงรัชกาลที่ 9

สถานที่ ณ วัดพระธาตุพนม วรรณวิหาร จ.นครพนม

ที่มาจาก ห่มสุวรรณค์. อู่มานทรัพย์

ภาพที่ 138 ภาพบริเวณงานการถวายเป็นกิจกรรมบุญพะเหวด กับโครงการ 89 พระเวส บูชาในหลวง
รัชกาลที่ 9

สถานที่ ณ วัดพระธาตุพนม วรมหาวิหาร จ.นครพนม

ที่มาจาก ห่มสวรรค์. อนุมานทรัพย์

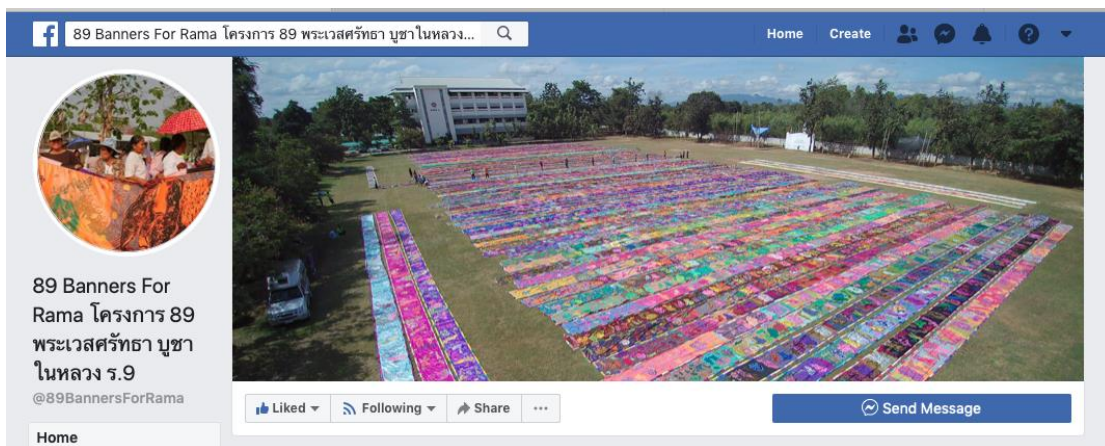
ภาพที่ 139 ภาพรูปขบวนพิธีกรรมการถวายเป็นงานบุญพะเหวด กับโครงการ 89 พระเวส
 บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9

สถานที่ ณ วัดพระธาตุพนม วรรณวิหาร จ.นครพนม

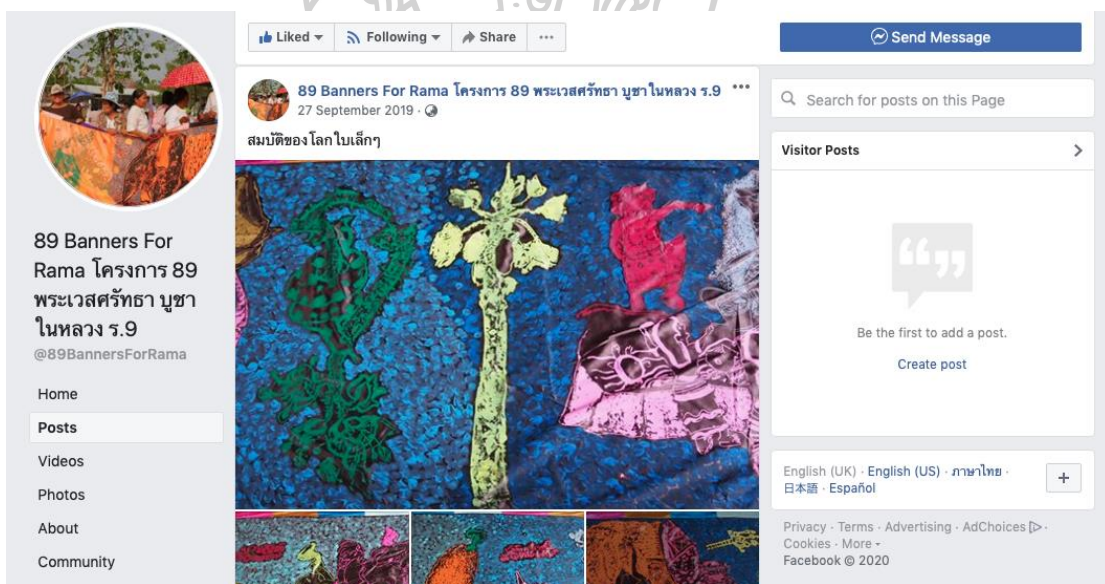
ที่มาจาก ห่มสวรรค์. อู่มานทรัพย์

ภาพที่ 140 ภาพงานบายศรีหน้าพิธีกรรมและการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมผ้าพะเหวด โครงการ 89
 พระเวส ขุชาในหลวงรัชกาลที่ 9
 สถานที่ ณ วัดพระธาตุพนม วรมหาวิหาร จ.นครพนม
 ที่มาจาก ห่มสวรรค์. อนุมานทรัพย์

ภาพที่ 141 ภาพโครงการ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 การเผยแพร่ ผ่านสื่อออนไลน์

ภาพที่ 142 ภาพ Facebook Page โครงการ 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9

4. สรุปผลการพัฒนาผลงานวิทยานิพนธ์

4.1 การวิเคราะห์เนื้อหา

แนวความคิดในการสื่อสาร การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมผ้าผะเหวด ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้ใช้แนวคิดของช่างแต้มที่วาดภาพเพื่อนำเสนอผ่านวรรณกรรมพระเวสสันดร โดยการเล่าเรื่องประกอบภาพ กลวิธีของช่างที่สร้างภาพให้มีความดึงดูดสายตานั้นเกิด จากการสั่งสมความรู้ด้วยตนเองการจัดองค์ประกอบศิลป์และความเข้าใจถึงวิถีของชุมชน คือการนำวิธีการและหลักการทางศิลปะเข้ามาบูรณาการร่วมกับแนวทางจิตรกรรมอีสานแบบดั้งเดิม ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบของงานศิลปะกับการสร้างสรรค์บนผ้าผะเหวด มีสีสัน คงรูปแบบงานเขียนไว้ แต่มีการปรับเนื้อหาความเป็นปัจจุบันเข้ามาใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นใน มีสิ่งของที่ทันสมัยเข้าไปในผลงานสร้างสรรค์ เพื่อการสร้างทัศนียภาพบนผ้าผะเหวด การใช้สีวรรณะร้อนเป็นจุดเด่น และใช้ความสดของสีสะท้อนแสงเน้นให้เห็นสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตของคนอีสานที่ความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อิทธิพลของสีในงานผ้าผะเหวด สร้างขึ้นเพื่อดึงดูดสายตา ไร้ต่ออารมณ์ความรู้สึกเร้าเรงของงานบุญ เมื่อเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในขบวนแห่ผ้าผะเหวด การสื่อความหมายในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมผ้าผะเหวด ที่ใช้สัญลักษณ์ผ่านข้อความแทนการวาดภาพเป็นการสร้างมิติในการชมภาพผลงานและทำให้ผู้ชมเข้าใจความหมายได้โดยตรง การวางองค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบรอง เพื่อทำให้เกิดระยะและสร้างความชัดเจนของภาพ ทำให้ชวนคิดต่อถึงการดำเนินเรื่องในแต่ละกัณฑ์เพื่อให้คนได้เข้าถึงรายละเอียดที่ได้ซ่อนเอาไว้ในแต่ละภาพ พร้อมแทรกสิ่งที่เป็นคำสอนเมื่อมีการเข้าชมงานอย่างพิถีพิถัน จะเห็นถึงความสิ้นเปลืองขององค์ประกอบในผลงานที่เป็นกลิ่นอายของงานเขียนพื้นบ้าน

4.2 การวิเคราะห์เทคนิค

การแสดงออกของลวดลายและตัวละครสร้างจากร่างสด ด้วยลายเส้นอิสระ ไม่วางระเบียบหรือสร้างกฎเกณฑ์ ในการเขียนเพื่อหาลักษณะเฉพาะตัวให้มีความโดดเด่นและเป็นไปตามธรรมชาติของการเขียนภาพเพื่อเล่าเรื่องในงานจิตรกรรมอีสานที่เน้นขนาดใหญ่ของตัวละครหลัก และการจัดเรียงองค์ประกอบตามความเข้าใจแบบช่างพื้นบ้าน คือการวางทับซ้อนของรูปทรงที่มีตัวละครและเหตุการณ์ครบ โดยไม่คำนึงถึงสัดส่วน และความเป็นจริง ความเป็นอิสระจากงานเขียนภาพแสดงให้วิธีการคิดที่ออกจากรูปแบบเดิม และแสดงให้เห็นถึงกระบวนการแก้ปัญหาในผลงานที่ต้องสร้างเอกภาพและความกลมกลืนในการสร้างสรรค์ผลงานผ้าผะเหวด

เชิงเทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าจิตรกรรมอีสานผ้าพะเหวด นี้ ได้นำเอาความรู้ทางศิลปะ เช่น เทคนิคการพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์ตะแกรงไหมเข้ามาเป็นตัวช่วยในการผลิตผลงาน ช่วยในเรื่องความลดความเสียหายหลังจากการใช้งานบุญในทุก ๆ ปี รวมทั้งการเลือกซื้อวัตถุดิบในการผลิตผลงานที่ประณีต และมีความคงทนต่อการใช้งานและการเก็บรักษาจะช่วยให้กิจกรรมทางศาสนา

บทที่ 5

สรุป

การพัฒนาผลงานวิทยานิพนธ์สามารถสรุปข้ออภิปรายตามเนื้อหา รูปแบบการสร้างสรรค์ และแบ่งได้เป็นสองส่วนได้แก่คุณค่าด้านเนื้อหา และคุณด้านเทคนิคในการสร้างสรรค์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. คุณค่าด้านเนื้อหา

การพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมฝาผนัง จากงานจิตรกรรมอีสานพื้นบ้าน ได้นำหลักการในการเรียนรู้สร้างสรรค์ของช่างพื้นบ้านที่ถ่ายทอดผลงานจากคติความเชื่อที่แสดงเป็นรูปแบบของผลงานออกมาอย่างมีเอกลักษณ์ เช่น การค้นหาวิธีการเล่าเรื่องราวของวรรณกรรมพระเวสสันดรบนผืนผ้า การสื่อความหมายผ่านภาพแก่ผู้ชม ใช้วิถีความคิดของช่างพื้นบ้านที่ถ่ายทอดเป็นลายเส้น มีรูปแบบในการนำเสนอแบบตรงไปตรงมา นำเอาคำสอนของศาสนามาเป็นสื่อในการสอนคน สะท้อนให้เห็นมุมมองทางความคิดของคนอีสาน เกี่ยวกับวิถีชีวิต การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของผู้คนนิสัยที่ชอบความสนุกสนาน ซื่อสัตย์และจริงใจ ซึ่งเป็นลักษณะของคนอีสาน ได้แสดงออกมาในการสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนัง ได้เข้าถึงจิตใจของคนอีสานได้โดยง่าย และ เมื่อผืนผ้าเข้าไปเชื่อมโยงกับพิธีกรรม ส่งเสริมให้คนเกิดความศรัทธาและรักษาทำนุบำรุงศาสนา และประเพณีงานบุญผะเหวด

คุณค่าเรื่องของการให้ทานในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมผะเหวด เป็นสัญลักษณ์ทางคติความเชื่อที่สืบทอดทางวัฒนธรรมของคนอีสานส่งต่อมาจากรุ่นสู่รุ่น สิ่งที่แฝงไว้ในคติธรรมเป็นเสมือนเครื่องนำทางแก่คนอีสานในการดำเนินชีวิตโดยอาศัยธรรมะ คุณธรรมความดีประกอบชีวิตไปในทางที่ถูกที่ควร จากแนวทางได้มาจากตัวละครในวรรณกรรมที่สอนให้เห็นถึงการทำความดี จากการบอกเล่าผ่านภาพ ประกอบกับการฟังเทศน์ในงานบุญ เป็นกุศโลบายที่ช่วยขัดเกลาจิตใจของคนในชุมชนให้มีความรักและเอื้อเฟื้อต่อกัน

ดังนั้นการพัฒนากระบวนการสร้างสรรค์จากผลงานจิตรกรรมฝาผนัง จึงเป็นแนวคิดที่บูรณาการระหว่างงานศิลปะกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่สัมผัสต่อกันมา การสร้างสรรค์ผลงานฝาผนัง ผะเหวด หลอมรวมความรู้สึกลงใจของชาวบ้าน จำนวน 89 ผืน แสดงถึงแนวคิดในเรื่องของการให้และการช่วยเหลือผู้อื่นที่ได้แบบอย่างมาจากพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นต้นแบบของการสร้างทานครั้งยิ่งใหญ่ และเจตนารมณ์ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสานให้อยู่คู่กับคนชาวอีสานตลอดไป

2. คุณค่าทางด้านเทคนิค

ความเก่าแก่ผ้าผะเหวด ผืนเดิมแสดงให้เห็นถึงระยะเวลาการใช้งานของคนในชุมชนที่มีการใช้งานต่อเนื่องทุก ๆ ปี การเก็บรักษาเพื่อคงประโยชน์ในการใช้งานซึ่งในแต่ละครั้งที่มีการนำผ้าพระเวสมาใช้การย่อมมีความเสียหายและภาพจิตรกรรมบนผ้าพระเวสอาจมีสีที่จืดจางลงบ้าง ดังนั้นการสร้างสรรคผลงานผ้าผะเหวด นี้ มีแนวคิดที่จะพัฒนาผืนผ้าที่ได้ทำการทดลอง และใช้สีจากภาพพิมพ์ซิลค์สกรีนมาพิมพ์ทับเป็นงานลายเส้นลงบนผืนผ้าพระเวสที่สามารถคงอายุการใช้งานและและมีการหลุดร่อนของของสีน้อยลง คงความงดงามของผลงานเอาไว้ เพื่อแก้ปัญหาผ้าชำรุดเสียหาย

กระบวนการในการพิมพ์ภาพเป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์สนใจที่จะนำมาสร้างเป็นแม่แบบเพื่อเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านศิลปะให้แก่ชุมชน แบบของแม่พิมพ์สามารถใช้ซ้ำและคิดลวดลายแต่งเติมสร้างสรรค์ได้ใหม่และด้วยกระบวนการในการพิมพ์ลงผืนผ้า นั้นมีขั้นตอนที่เรียบง่าย คนทั่วไปสามารถช่วยพิมพ์ภาพได้ ทำให้องค์ความรู้ในการสร้างสรรค์กระจายไปยังผู้อื่นที่มีความสนใจ เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ให้กับคนในท้องถิ่น อีกทั้งได้แลกเปลี่ยนกระบวนการวิธีคิดของช่างแต้มที่ศึกษาจากลายเส้นบนผ้าผะเหวด ทำให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์เข้าใจถึงความตั้งใจและความพยายามของช่างพื้นบ้านในการหาวัสดุต่าง ๆ รอบตัวใช้ในการแก้ปัญหาในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อให้ได้ผลงานที่ดีและแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของช่างแต้มเรื่องของการจัดการพื้นที่ว่างองค์ประกอบในงาน และการใส่สาระสำคัญของเรื่องราวในวรรณกรรมถ่ายทอดมายังคนในชุมชนได้รับรู้ กระบวนการสร้างสรรค์และวิธีแก้ปัญหาจึงเป็นจากภาพผลงานผ้าผะเหวด คือแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของผู้วิจัยสร้างสรรค์ที่ถ่ายทอดความรู้สึกและความตั้งใจผ่านผ้าผะเหวด แต่ละผืน

องค์ความรู้ที่ได้จากการเขียนภาพ เทคนิค วัสดุอันจำกัด ของช่างแต้มในสมัยก่อน สะท้อนให้เห็นวิธีคิด การสร้างภาพที่สร้างสรรค์ มีความเฉพาะตัว ได้ส่งต่อมายังผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมผ้าผะเหวด 89 ผืน เป็นความตั้งใจอนุรักษ์สืบสานวิธีการสร้างสรรค์ผลงานของช่างเอาไว้ การบูรณาการทางด้านเทคนิคงานจิตรกรรมอีสานจึงเป็นไปในรูปแบบของการผสมเทคนิค การศึกษาทดลอง จนสามารถควบคุมวิธีการผลิตผลงานให้ได้ตามความตั้งใจแรกเริ่ม ที่ได้มาจากที่ศึกษากระบวนการสร้างสรรค์เชิงช่างทั้งสิ้น

3. สรุป

การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมผ้าผะเหวด ในฐานะของงานจิตรกรรม (Painting) ได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างของงานบุญประเพณีและมีการใช้งาน (Function) ในรูปแบบสิ่งที่ชาวบ้านสักการบูชา การเปลี่ยนสถานะจากผลงานศิลปะที่เป็นเพียงวัตถุเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่นผ่านกิจกรรมงานบุญที่ประกอบการทางศาสนา งานจิตรกรรมที่อยู่ในชุมชนเป็นเสมือนกับตัวแทนของพระพุทธเจ้าที่เล่าเรื่องราวผ่านทศชาติทั้งหมด การให้ประโยชน์ของงานจิตรกรรมอีสานจึงเป็นการแสดงภาพที่ให้ความรู้แก่คนในชุมชน ให้เข้าถึงหลักคำสอนได้อย่างทั่วหน้า ศิลปินจึงเป็นเพียงผู้ถ่ายทอดและผู้ควบคุมกระบวนการในการคิดสร้างสรรค์เพื่อนำเสนอหลักคำสอน คติธรรมในการใช้ชีวิต ของคนไปในทางที่ถูกที่ควร

การสร้างสรรค์ผลงาน 89 พระเวส บูชาในหลวงรัชกาลที่ 9 จึงเป็นการสร้างงานศิลปวัตถุไว้เพื่อเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของคนอีสาน ที่กระตุ้นความคิดในเรื่องการสำนึกถึงบ้านเกิดของตัวผู้วิจัย สร้างสรรค์ซิมซังงานบุญประเพณีแท้ผ้าผะเหวด ตั้งแต่เยาว์วัย งานจิตรกรรมอีสานได้เป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์นำความรู้ทางด้านศิลปะมาพัฒนา เป็นผลงานวิทยานิพนธ์ที่สร้างประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่นอีสานที่เป็นบ้านเกิดของตนเอง เพื่อที่จะสืบสานวัฒนธรรมและประเพณีของคนอีสาน โดยมีใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางที่ทำให้คนอีสานได้มีรักษาและหวงแหนประเพณีอันดีงามให้คงไว้กับสังคม ให้คนในท้องถิ่นได้ภูมิใจในผ้าผะเหวด ที่ได้รับ เป็นเสมือนการทำบุญร่วมกันระหว่างศิลปินผู้สร้างสรรค์และคนในชุมชน

4. ข้อเสนอแนะ

พื้นที่ของความเชื่อทางศาสนาเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึง เพราะตั้งแต่กระบวนการศึกษาที่มาของผ้าและเทคนิคการเขียนผ้าของช่างพื้นบ้านนั้นมีข้อจำกัดในการศึกษาเนื่องจาก ความเชื่อเรื่องการคลี่ผ้าผะเหวด ในภาคอีสานที่เชื่อในเรื่องของการทำผิดจารีต หรือ “ขล่ำ” ภาษาอีสาน จะต้องมีการทำการขอมมาก่อน ซึ่งบางวัดในชุมชนก็ไม่อนุญาตให้คลี่ผ้า ดังนั้นผู้วิจัยสร้างสรรค์ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อของชุมชน และการเข้าไปขอความร่วมมือกับคนในชุมชน

รายการอ้างอิง

กรมศิลปากร. จิตรกรรมไทยประเพณี เล่มที่ 1. กรุงเทพฯ: กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2533.

เกวลิ้น ภูมิภาค. "ความเชื่อทางศาสนาและลัทธิที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนของชาวอีสาน."

มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543.

จารุณี อินเดิดฉาย. "พระบฏ : ภูมิปัญญาไทยในจิตรกรรมไทยประเพณี." ศิลปากร 45, no. 1 (2545):

24-39.

ประมวล พิมพ์เสน. อธิบายผญา 1. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์, 2545.

สมชาย นิลอาธิ. เดือน 4 บุญมหาชาติ. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2537.

สุมาลี เอกชนนิยม. ฮูปแต้มในสิมอีสาน งานศิลปะสองฝั่งโขง. กรุงเทพฯ: มติชน, 2548.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	หม่อมสวรรค์ อุ่มมานทรัพย์
วัน เดือน ปี เกิด	11 กุมภาพันธ์ 2525
สถานที่เกิด	ขอนแก่น
วุฒิการศึกษา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ศิลปมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลป์ไทยคณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร ศิลปบัณฑิต ภาควิชาศิลป์ไทย คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาลัยช่างศิลป์ กรมศิลปากร ลาดกระบัง
ที่อยู่ปัจจุบัน	170 หมู่ 6 บ้านโนนงาม ตำบลโนนหัน อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น 40290
ผลงานตีพิมพ์	นิทรรศการแสดงเดี่ยว 2558 นิทรรศการ “หอมไกล” พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหอศิลป์เจ้าฟ้า กรุงเทพฯ 2557 นิทรรศการ “พลังเหนือธรรมชาติ” เอ็ม แกลอรีสิงคโปร์- 2556 นิทรรศการ “สมปรารถนา” พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหอศิลป์เจ้าฟ้า กรุงเทพฯ 2555 นิทรรศการ “เหนือสำนึกชั้นกว่า” M Gallery, สิงคโปร์ 2554 นิทรรศการแสดงเดี่ยว “ฮีด บวก ครองทานองชนบท” (ถิ่นอีสาน) จิม ทอมสัน ฟาร์ม 2553 นิทรรศการ “กาย วาจา ใจ” หอศิลป์ร่วมสมัยจังหวัดกระบี่ นิทรรศการ “เจริญวัย” โมเดิร์นแกลเลอรีกรุงเทพฯ นิทรรศการ “แสงและเงา” M Gallery, สิงคโปร์ นิทรรศการ “เวลาต่าง” สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม หอศิลป์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นิทรรศการ “ฮีด บวก ครองทำนองชนบท” Jim Tomson, กรุงเทพฯ. นิทรรศการ “พระภุม มงคลธรรม สุนทรียะธรรม” หอจดหมายเหตุ .

กรุงเทพฯ

นิทรรศการ “สัมพันธ์ภาพ” .สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม. หอศิลป์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

นิทรรศการ “ครั้งเดียวแต่หลายหน” หอศิลป์จามจุรี กรุงเทพฯ

2552 นิทรรศการ “ปรัชญา ชีวิต ปริศนา” พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
หอศิลป์เจ้าฟ้า กรุงเทพฯ

ประวัติการร่วมจัดงาน

2551 นิทรรศการจิตรกรรมบัวหลวง ประเภทแบบประเพณีครั้งที่
30

2550 นิทรรศการโฉมหน้าศิลปิน สีส้มแกลเลอรี

2549 นิทรรศการศิลปะนิพนธ์ของนักศึกษาคณะจิตรกรรมฯ

นิทรรศการศิลปกรรม ปตท

นิทรรศการจิตรกรรมบัวหลวง ประเภทแนวประเพณีครั้งที่ 28

นิทรรศการ “อมตะ อาร์ต อวอร์ด”

นิทรรศการ “นำสิ่งที่ดีสู่ชีวิต” ครั้งที่ 18

นิทรรศการ “งอกเงยด้วยธรรม งดงามด้วยศิลป์” กลุ่มจิตรกรไทย

นิทรรศการจิตรกรรมบัวหลวง ประเภทแนวประเพณีครั้งที่ 29

2548 นิทรรศการเปิดบ้านจิตรกรรม ภาควิชาศิลปะไทย

นิทรรศการศิลปกรรม ปตท ในหัวข้อ “แผ่นดินนี้ที่ฉันรัก”

นิทรรศการจิตรกรรมบัวหลวง ประเภทแนวประเพณีครั้งที่ 27

นิทรรศการเนื่องในวันนริศ ณ พระราชวังปลายเนิน พ.ศ. 2548

นิทรรศการ “ย้อนรอยโบราณวิจิตร สู่จิตรศิลป์” อุทยานประวัติศาสตร์
แห่งชาติสุโขทัยและศรีสัชนาลัย

นิทรรศการศิลปกรรมร่วมสมัยของศิลปินรุ่นใหม่ครั้งที่ 22

นิทรรศการ “นำสิ่งที่ดีสู่ชีวิต” ครั้งที่ 17

นิทรรศการศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 51

นิทรรศการ “อมตะ อาร์ต อวอร์ด”

รางวัลที่ได้รับ

2554 รางวัลผู้สร้างคุณประโยชน์ด้านศิลปวัฒนธรรม กระทรวง
ศิลปวัฒนธรรม

2548 รางวัลเหรียญเงิน ศิลปินรุ่นใหม่ครั้งที่ 23

- 2547   รางวัลดีเด่น การประกวดจิตรกรรมร่วมสมัย พานาโซนิก ครั้งที่ 8
- 2546   รางวัลดีเด่น การประกวดจิตรกรรมร่วมสมัย พานาโซนิก ครั้งที่ 7
- 2544   ทุนภูมิพล ปีการศึกษา 2544
- 2543   รางวัลที่ 1 องค์ประกอบศิลป์วิทยาลัยช่างศิลป์
รางวัลที่ 1 สีนํ้ามัน หอศิลป์มหาวิทยาลัยศิลปากร
รางวัลที่ 1 ประติมากรรม ระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ

